

**T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN AİLE İÇİ İLİŞKİLERİ BAĞLAMINDA
AİLE İÇİ ŞİDDETE YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Aleyna ÖZYAZICI

**Sosyal Hizmet Anabilim Dalı
Sosyal Hizmet Programı**

KASIM/2021

**T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN AİLE İÇİ İLİŞKİLERİ BAĞLAMINDA
AİLE İÇİ ŞİDDETE YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Aleyna ÖZYAZICI
(Y1916.060002)**

**Sosyal Hizmet Anabilim Dalı
Sosyal Hizmet Programı**

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Cemre ERCİYES

KASIM/2021

ONAY FORMU

ONUR SÖZÜ

Yüksek lisans tezi olarak sunmuş olduğum “Üniversite Öğrencilerinin Aile İçi İlişkileri Bağlamında Aile İçi Şiddete Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi” adlı çalışmamın araştırma aşamasından sonuçlanmasına kadar olan tüm süreçte geleneklere, bilimsel ahlaka ve etik değerlere uygun olmayan bir yardım almaksızın yazıldığını ve yararlanmış olduğum eserlerin kaynakçada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bu eserlere referans yapılarak faydalanılmış olduğunu belirtir ve şerefimle bildirmek isterim. (01.11.2021)

Aleyna ÖZYAZICI

ÖNSÖZ

Hayatımda önemli ve değerli bir yeri olan bu çalışmayı tamamlamaktan mutluluk duymaktayım. Her zaman olduğu gibi bu süreçte de desteğini benden esirgemeyen, tüm sıkıntılı ve stresli anlarımda bana güç veren, en büyük şansım anneme, babama ve kardeşime; zorlandığım ve motivasyonumun düştüğü zamanlarda beni destekleyen ve süreci başarıyla tamamlayabileceğime inanan, hem lisans hem de yüksek lisanstan arkadaşım İsmail KURUHALİL'e; hayatımın yoğun, stresli, mutlu, üzüntülü anlarında yanımda olup duygularımı paylaşan arkadaşım Özge TEMİZ'e; yüksek lisans eğitimim sürecinde desteğini benden esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi Fahimeh HENDVARI'ye ve her zaman bana yanımda olduğunu, sevgisini, desteğini hissettiren adını sayamadığım hayatımdaki herkese teşekkür ederim.

Tez sürecim boyunca sürece dair her türlü düşüncemi, sorularımı ve kaygılarımı dile getirdiğimde beni dinleyip yönlendiren, destekleyen, motive eden tez danışmanım ve bende önemli bir yeri olan çok değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Cemre ERCİYES'e sonsuz sevgi, saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Kasım 2021

Aleyna ÖZYAZICI

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN AİLE İÇİ İLİŞKİLERİ BAĞLAMINDA AİLE İÇİ ŞİDDETE YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

ÖZET

Bu araştırmanın amacı üniversite öğrencilerinin aile içi ilişkileri bağlamında aile içi şiddete yönelik görüşlerinin değerlendirilmesidir. Araştırmada şiddetin oluşmasında ve önlenmesinde eğitim ve medyanın önemli bir rolünün olduğu göz önünde bulundurulduğunda gelecekte bu alanlarda çalışacak üniversite öğrencilerinin aile içi şiddet farkındalıklarının ve üniversiteye yeni başlayan öğrenciler ile üniversiteyi bitirmek üzere olan öğrencilerin aile içi şiddet görüşleri anlatılarında üniversite eğitiminin farklılık yaratıp yaratmadığının değerlendirilmesi amacıyla İstanbul Aydın Üniversitesi Eğitim ve İletişim Fakültesi 1. ve 4. sınıflardan 30 öğrenciyle görüşülmüştür. Nitel araştırma yöntemiyle yürütülen bu araştırmanın verileri literatür taraması doğrultusunda araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme soruları aracılığıyla yarı yapılandırılmış görüşme yöntemiyle toplanmış ve nitel yöntemle analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, ailesinde şiddet davranışı olduğunu belirten, aile içi ilişkilerini çeşitli açılardan sağlıklı olarak nitelendiren öğrencilerin aile içi şiddet algısı sağlıklı nitelendiren öğrencilerden farklı değildir. Öğrencilerin genel olarak tümünde aile içi şiddet farkındalıklarının iyi düzeyde olduğu görülmüştür. Araştırma katılımcılarının anlatılarından yola çıkarak aile içi şiddet deneyimlerinin, eğitim düzeylerinin, bulundukları sosyokültürel ortamların, sosyal çevrelerinin, eleştirel, sorgulayıcı ve gelişime açık olmalarının, yaşadıkları bölgenin, şiddete karşı algılarının şekillenmesinde etkili olduğu söylenebilir. Aile içi şiddet deneyiminin öğrencilerde güvensizlik, içe kapanıklık, sevgisizlik gibi sonuçları olduğuna dair anlatılarla karşılaşmıştır ve bunun da sağlıklı ilişkiler kurmada, şiddet uygulama veya şiddete uğramada risk faktörü olabileceği düşünülmektedir. Araştırma sonucunda katılımcıların anlatılarında Eğitim ve İletişim Fakültesi öğrencilerinin ve 1. sınıf ile 4. sınıf öğrencilerinin aile içi şiddet görüşlerinin birbiriyle örtüştüğü görülse de özellikle şiddetin nedenleri ve önlenmesine yönelik yapılması gerekenlerle ilgili görüşlerde bazı

farklılıkların olduğu gör÷lmektedir. Her iki fak÷lte öğrencileri aile içi şiddetin nedenlerinde eğitimsizliğe değinirken medyaya sadece Eğitim Fak÷ltesinden bir öğrencinin değinmesi medyanın rolü konusundaki farkındalıklarının düşük olduğunu göstermektedir. Araştırmanın sonucunda aile içi şiddetin nedenleriyle ilgili olarak İletişim Fak÷ltesi 4. sınıf öğrencilerinin, 1. sınıflardan farklı olarak ataerkil yapıya ve toplumsal cinsiyete değindikleri gör÷lmüştür. Her iki fak÷lteye bakıldığında Eğitim Fak÷ltesindeki erkek öğrencilerin anlatılarında ataerkil yapı ve toplumsal cinsiyet ile ilgili farkındalıklarını, İletişim Fak÷ltesindeki erkeklerden daha sıkça yansıttıkları gözlenmiştir. Genel olarak bakıldığında bu konuda kadınların farkındalıkları anlatılarına erkeklerden daha çok yansımıştır.

Anahtar Kelimeler: Aile İçi Şiddet, Aile İçi İlişkiler, Sosyal Hizmet

EVALUATION OF UNIVERSITY STUDENTS' PERCEPTION OF DOMESTIC VIOLENCE WITHIN A FAMILY RELATIONSHIPS CONTEXT

ABSTRACT

The aim of this research is to explore the views of university students on domestic violence in the context of family relations. Considering that education and the media have an important role in the formation and prevention of violence, the research study aimed to evaluate the awareness of domestic violence of university students who will work in these fields in the future, and whether university education makes a difference in the narratives of views of domestic violence among new students and students who are about to graduate from university. 30 students from the 1st and 4th grades of the Faculty of Education and Communication were interviewed. The data of this research, which was carried out with the qualitative research method, were collected by the semi-structured interview method through the interview questions prepared by the researcher in line with the literature review and analysed with the qualitative method. As a result of the research, no difference was observed in the narratives of domestic violence between the students who had violence in their families and described their family relationships as unhealthy in various aspects and the students who described them as healthy. In general all students had a good level of awareness of domestic violence. Based on the narratives the experiences of domestic violence, education level of the students, their socio-cultural environment, their social networks, being critical, inquisitive and open to development, and the region they live in are influential in shaping their perceptions of violence. It has been observed that unhealthy family relationships and experiences of domestic violence create effects such as insecurity, introversion and lack of love in students, and these effects are thought to be risk factors for establishing unhealthy relationships, perpetrating violence or being exposed to violence. As a result of the research, it was observed that the narratives of the views of the Faculty of Education and Communication students and the 1st and 4th grade students on domestic violence overlap with each other, hence,

there are some differences in the views on the causes of violence and what needs to be done to prevent it. While the students of both faculties mentioned lack of education in the causes of domestic violence, the fact that only one student from the Faculty of Education mentioned the media shows that the awareness of the students about the role of media is low. As a result of the research, the 4th grade students of the Faculty of Communication, different from the 1st graders, mentioned the patriarchal structure and gender regarding the causes of domestic violence. Looking at both faculties, narratives of male students in the Faculty of Education reflected more awareness of the patriarchal structure and gender than the males in the Faculty of Communication. In general, narratives of women reflected more awareness than that of men.

Keywords: Domestic Violence, Family Relations, Social Work

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ONUR SÖZÜ	i
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xiii
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	xv
I. GİRİŞ	1
A. Araştırmanın Konusu	2
B. Araştırmanın Önemi	3
C. Araştırmanın Sınırlılıkları	4
II. KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	5
A. Ailenin Tanımı	5
B. Aile Türleri	6
C. Ailenin İşlevleri	8
D. Sağlıklı ve Sağlıksız Aile İşlevlerinin Özellikleri.....	12
E. Aile İçi Şiddet.....	15
F. Aile İçi Şiddet Türleri	16
1. Fiziksel Şiddet	16
2. Cinsel Şiddet.....	16
3. Psikolojik Şiddet.....	17

4. Sözel Şiddet	18
5. Ekonomik Şiddet	18
G. Aile İçi Şiddetin Alanları	18
1. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet.....	18
2. Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddet.....	21
3. Kardeşler Arası Aile İçi Şiddet.....	22
4. Yaşlıya Yönelik Aile İçi Şiddet.....	22
5. Erkeğe Yönelik Aile İçi Şiddet.....	23
H. Sosyal Öğrenme Kuramı ve Aile İçi Şiddet	24
I. Aile İçi Şiddeti Tetikleyen Etkenler.....	25
1. Biyolojik Etkenler.....	25
2. Psikolojik Etkenler.....	26
3. Toplumsal ve Ekonomik Etkenler	26
4. Eğitim.....	27
5. Ailevi Faktörler.....	28
6. Sosyal Destek.....	29
7. Medya	29
J. Aile İçi Şiddetin Sonuçları.....	31
K. Aile İçi Şiddetle Mücadelede Feminist Sosyal Hizmet Uygulaması.....	32
L. Aile İçi Şiddeti Önlemede Ekolojik Model	34
III. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	37
A. Araştırmanın Modeli	37
B. Araştırmanın Örneklemi	38
C. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi	38
D. Verilerin Toplanması ve Analizi	38
IV. ARAŞTIRMANIN BULGULARI.....	41

A. Sosyodemografik Bulgular.....	41
B. Aile İçi İlişkilere Yönelik Bulgular	43
1. Ailede Engelli, Bakıma Muhtaç ve/veya Psikolojik Rahatsızlığı Olan Birey Olma Durumu.....	43
2. Aile Bireyleri Arasındaki Ev İçi Sorumluluk Paylaşımı.....	45
3. Aile İçi Tutum.....	48
4. Aile İçi İletişim ve Karar Alma Süreçleri	50
5. Aile İçi Paylaşım (İlgi Gösterme, Zaman Ayırma, Ortak Aktivite).....	57
6. Aile İçi Destek (Sorun Çözme ve Sosyal Destek)	62
7. Ebeveynlikte Anne ve Babayı Rol Model Alma	64
C. Aile İçi Şiddete Yönelik Görüşler	68
1. Öğrencilerin Şiddet Konusunda Eğitim Alma Durumları	68
2. Aile İçi Şiddet Tanımı ve Aile İçi Şiddetin Özneleri.....	73
3. Aile İçi Şiddetin Nedenleri	77
4. Aile İçinde En Yaygın Görülen ve Bireye En Çok Zarar Veren Şiddet ile Şiddetten En Çok Etkilenenler	83
5. Covid-19 Pandemisinde Aile İçi Şiddet	89
6. Aile İçi Şiddetin Önlenmesine Yönelik Düşünceler.....	92
D. Şiddeti Deneyimlemeye İlişkin Bulgular	96
1. Şiddet Davranışında Bulunma	96
2. Aile İçi Şiddete Tanık Olma	99
3. Aile İçi Şiddete Maruz Kalma	104
V. TARTIŞMA	109
VI. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	123
VII.KAYNAKÇA	129
EKLER.....	143
ÖZGEÇMİŞ.....	151

KISALTMALAR

KSGM

: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

ÇİZELGELER LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 1 Sosyodemografik Bilgiler	41
--	----

I. GİRİŞ

Bireylerin bakım, beslenme gibi temel ihtiyaçları ile sevgi, ilgi, güven duygularının karşılandığı aile ortamı kimi durumlarda şiddetin doğduğu, bireyleri tehlike altında bırakan ve gelişimlerini olumsuz etkileyen bir ortam olabilmektedir. Sosyoekonomik gelişmişlik düzeyi fark etmeksizin her toplumda, kültürde, eğitim düzeyinde çeşitli şekillerde ve sıklıkta görülen aile içi şiddet, “kendini aile olarak tanımlamış bir grup içerisinde, zorlamak, aşağılamak, cezalandırmak, güç göstermek, öfke, gerginlik boşaltmak amacıyla bir bireyden diğerine yöneltilen her türlü şiddet davranışı” olarak tanımlanmaktadır (Güneri, 1996: 87).

Aile içinde şiddet; eşlerin birbirlerine, ebeveynlerin çocuklara, kardeşlerin birbirlerine, çocukların ebeveynlerine, çocukların ya da yetişkinlerin yaşlılara şiddet uygulaması şeklinde görülebilmekte fakat çoğunluklar erkekler tarafından kadınlara ve çocuklara uygulanmaktadır (Bilican Gökkaya ve Ayan, 2017: 390). Yoksulluk, eğitimsizlik, kültür, toplumsal cinsiyet rolleri, erkek egemen toplum yapısı, biyolojik nedenler, alkol ve madde bağımlılığı, psikolojik sorunlar, medya, geçmişte şiddete maruz kalma ya da tanık olma, sağlıksız aile ilişkileri olan bir ailede yetişme, sosyal destekten yoksun olma gibi faktörler aile içi şiddeti ortaya çıkaran risk faktörlerindendir (User, Kümbetoğlu, Kolankaya, 2002:161; Çalışkan ve Çevik, 2018: 219).

Ailenin mahrem bir alan olarak kabul edilmesi ve aile içinde yaşanan şiddetin “kocandır, olur öyle şeyler”, “anneler babalar döver de sever de” şeklinde meşrulaştırılması bu şiddetin bir sorun olarak görülmemesine, gizli kalmasına ve defalarca şiddete maruz kalmaya neden olmaktadır. Aile içinde yaşanan şiddetten şiddete maruz kalanların yanı sıra şiddete tanık olanlar da olumsuz etkilenmekte ve bu kişilerin en başında çocuklar gelmektedir (Doğrucan ve Yıldırım, 2020: 130). Ebeveynlerin olaylar karşısındaki tutum ve davranışları, sorunları çözme şekilleri onları rol model alan çocuklar tarafından öğrenilmekte ve onların toplumda kuracakları ilişkiler üzerinde etkili olmaktadır (Bilican Gökkaya ve Ayan, 2017: 392-393). Aile içi şiddete maruz kalan ya da tanık olan çocuklar yaşamlarında

karşılaştıkları sorunların çözümünde şiddeti bir yöntem olarak kullanabilirler (Lök vd., 2016: 157-158). Sağlıklı aile ilişkilerine sahip bireyler sosyal çevrelerinde daha sağlıklı ilişkiler kurarken sağlıklı ilişkilerin ve şiddetin olduğu ailelerde büyüyen bireyler kuracakları ilişkilerde sorunlar yaşayabilirler.

Aile içi şiddet gibi gelecek nesilleri, aileleri ve toplumu etkileyen önemli bir toplumsal soruna yönelik riskleri belirleyerek önleyici çalışmalar yapılması daha sağlıklı aile ilişkileri ve daha sağlıklı bir toplum yapısı oluşturacaktır. Bu çerçevede özellikle yakın zamanda aile kurabileceği düşünülen gençlerin aile içi şiddetle ilgili görüşlerinin; gelecekteki aile profilinin ortaya konulması ve aile içi şiddetle ilgili yapılacak önleyici-koruyucu çalışmalara yön vermesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte aile içi şiddetin ortaya çıkmasında ve önlenmesinde rolü olan eğitim ve medya alanında mesleki çalışmalar yapacak kişilerin aile içi şiddet farkındalıkları da önem taşımaktadır. Bu kapsamda bu araştırmada üniversite öğrencilerinin aile içi ilişkileri bağlamında aile içi şiddete yönelik görüşleri değerlendirilmiştir. Araştırmanın ilk bölümünde aile, ailenin işlevleri, aile içi şiddet ve türleri, aile içi şiddetin alanları, sosyal öğrenme kuramı ve aile içi şiddet, aile içi şiddetin nedenleri ve sonuçları, aile içi şiddetle mücadelede feminist sosyal hizmet uygulaması ve aile içi şiddeti önlemede ekolojik model konularında kavramsal bir çerçeve bulunmaktadır. Araştırmanın ikinci bölümünde yöntem bilgilerine yer verilmiş olup sonraki bölümde aile içi ilişkilere, aile içi şiddete yönelik görüşlere ve şiddeti deneyimlemeye ilişkin araştırma bulguları yer almaktadır. Son bölüm ise tartışma, sonuç ve önerilere ayrılmıştır.

A. Araştırmanın Konusu

Bu araştırmanın konusu üniversite öğrencilerinin aile içi ilişkileri bağlamında aile içi şiddete yönelik görüşlerinin değerlendirilmesidir. Araştırmada üniversite öğrencilerinin aile içi ilişkileri, aile içi şiddete yönelik görüşleri ve şiddet deneyimlerine ilişkin veriler yer almaktadır. Araştırmanın örneklemi İstanbul Aydın Üniversitesi Eğitim ve İletişim Fakültesi 1. ve 4. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Bu kapsamda araştırmanın temel soruları şunlardır:

1. Üniversite öğrencilerinin aile içi ilişkileri nasıldır?
2. Üniversite öğrencilerinin aile içi şiddete ve şiddet deneyimlerine ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Eğitim Fakültesi ve İletişim Fakültesi öğrencilerinin aile içi şiddete yönelik görüşlerine dair anlatılarında farklılık var mıdır?
4. Üniversite 1. sınıf ve 4. sınıf öğrencilerinin aile içi şiddete yönelik görüşlerine dair anlatılarında farklılık var mıdır?

B. Araştırmanın Önemi

Aile içi şiddet gerek şiddeti uygulayan bireyler gerekse de şiddete maruz kalan bireyler açısından önemle üzerinde durulması gereken bir sorundur. Şiddet sadece maruz kalan bireyi değil toplumu da etkilemektedir. Özellikle çocukların ailesinde şiddete maruz kalması ya da şiddete tanık olması onların gelecekte kendi kurdukları ailede sağlıklı ilişkiler kurmasına sebep olabilir. Sorunların çözümünde ailesinde şiddeti bir yöntem olarak uygulayan bireyler toplumdaki diğer bireylerle ilişkilerinde de olumsuz davranışlarda bulunabilmektedir. Gençlerin yakın zamanda aile kurabilecek bireyler oldukları düşünüldüğünde onların aile içi şiddete yönelik görüşlerinin, gelecekteki aile ilişkilerinin ortaya konulması ve aile içi şiddetle ilgili yapılacak önleyici-koruyucu çalışmalara yön vermesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. İlgili literatür taramasında üniversite öğrencilerine yönelik yapılan araştırmaların çoğunlukla nicel araştırmalar olduğu görülmüştür. Bu nedenle araştırmanın nitel araştırma deseniyle gerçekleştirilmesinin konuyla ilgili bireylerin deneyimlerini ve düşüncelerini daha derin değerlendirmeye olanak sağlayacağı düşünülmektedir. Şiddet davranışı çoğunlukla sağlıklı iletişime sahip ailelerde görülmektedir. Dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgınında uzun süre evde kalınan süreçte pek çok ülkede aile içi şiddetin artış göstermesi de aslında bu aile bireyleri arasındaki olumsuz olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle bu araştırmada aile içi şiddetin aile içi ilişkiler bağlamında ele alınmasının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte şiddetin oluşmasında ve önlenmesinde eğitim ve medyanın önemli bir rolünün olduğu göz önünde bulundurulduğunda gelecekte bu alanlarda çalışacak üniversite öğrencilerinin aile içi şiddet farkındalıklarının

değerlendirilmesinin de literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmada ayrıca üniversiteye yeni başlayan ve üniversite eğitimini tamamlamak üzere olan öğrencilerin aile içi şiddete yönelik görüşlerinde alınan üniversite eğitiminin bir farklılık yaratıp yaratmadığının da değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

C. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma; 2021-2022 eğitim-öğretim yılında İstanbul Aydın Üniversitesi Eğitim ve İletişim Fakültesi 1. ve 4. sınıfta öğrenim gören 30 öğrenci ile sınırlıdır. Araştırmada kullanılan veriler yalnızca araştırmada yer alan örneklemde elde edilmiştir.

II. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

A. Ailenin Tanımı

Bireyin dünyaya gözlerini açmasıyla beraber kendine bir konum edindiği ilk sosyal yapı ailedir. Bireyin toplumda hangi özelliklere sahip bir kişi olarak yaşamını sürdüreceğinde, hayata bakış açısında, neyi doğru neyi yanlış değerlendirdiğinde, hangi değerleri içselleştirdiğinde, benimsediği yaşam biçiminde, düşünce ve davranışlarında ailenin önemli bir rolü bulunmaktadır. Sahip olduğu işlevler ile toplumda önemli bir yeri olan ailenin çeşitli tanımları bulunmaktadır. Mavili Aktaş (2013: 181) aileyi, “kadın, erkek ve çocuklardan oluşan formal bir beraberliğin ötesinde bireyin fiziki, sosyal ve psikolojik bakım ve donanımının (konuşma, anlaşma, rekabet, çatışma vb.) sağlandığı ya da temin edildiği en yakın ve en uzun ilişkilerin sürdürüldüğü bir ortam” olarak tanımlanmıştır. Özgüven (2001)’in tanımına göre aile, evlilik ilişkisi ile başlayan, akrabalık ve sosyal bağlarla birbirlerine bağlanan, farklı birtakım rolleri olan, birbirlerini etkileyen, aynı çatı altında yaşayan bireylerden oluşan, üyelerinin psikolojik, sosyal ve ekonomik ve kültürel gereksinimlerini karşılayan bir birimdir (Özgüven, 2001’den aktaran Günindi ve Yaşa Giren, 2011: 351). Bir başka tanıma göre ise aile, biyolojik ilişki sonucu insan neslinin devamlılığını sağlayan, sosyalleşmenin ilk olarak başladığı, karşılıklı ilişkilerin birtakım normlara göre şekillendiği, kültürün nesilden nesile aktarılması işlevini gören, biyolojik, psikolojik, ekonomik ve hukuksal yönleri olan toplumsal bir kurumdur (Sayın, 1992: 2’den aktaran Yaşar Ekici, 2014: 210). Geniş anlamda aile; evlilik, kan bağı ya da evlat edinme yoluyla birbirine bağlanmış, aynı evde yaşamlarını sürdürüp ortak geliri paylaşan, birbirleri ile sürekli bir ilişkide ve etkileşimde bulunan, eş, anne-baba, çocuk, kardeş gibi sosyal ilişkileri olan bireylerden meydana gelen bir birliktir (Ağdemir, 1991’den aktaran Günindi ve Yaşa Giren, 2011: 351).

B. Aile Türleri

Aile, içinde bulunduğu toplum ile karşılıklı etkileşimde olduğundan toplumsal yapıda meydana gelen değişim ve gelişmeler ailenin yapısında da bir dönüşüm yaratmıştır. Aile türleri, içinde bulunulan zamanın toplumsal yapısına, sosyal ve ekonomik özelliklerine göre çeşitli şekillerde yapılanmıştır (Bayer, 2013: 103). Araştırmanın bu bölümünde hanedeki evli çift sayısı ve kuşakların genişliğine göre sınıflandırılan aile türlerinden geniş aile, çekirdek aile ve geçiş ailesi aile ele alınacaktır.

Geleneksel yapıda bir aile türü olan geniş aile, birden fazla neslin akrabalık ilişkileriyle birbirine bağlı olarak çoğunlukla aynı çatı altında ya da birbirine yakın hanelerde hayatlarını sürdürdüğü bir aile yapısıdır (Budak, 2000'den aktaran Günindi ve Yaşa Giren, 2011: 352). Geleneksel geniş ailede aile üyeleri arasındaki ilişki hiyerarşik bir özellik göstermektedir. Bu hiyerarşi erkeğin kadından, yaşlının gençten, evli olanın evli olmayandan, çocuğu olanın çocuğu olmayandan daha üst bir konuma sahip olmasını ifade eder (Özbay, 1984: 37'den aktaran Eyce, 2000: 229). Bu aile türünde öncelikli olan bir bütün olarak aileyken tek tek aile bireyleri ve onların istekleri arka planda kalır (Gökçe, 1976: 61'den aktaran Eyce, 2000: 229). Geleneksel geniş aile elde edilen gelirin tek bir elde toplandığı ve harcamaların da yine tek bir elden gerçekleştiği bir yapıda olup çocukların ve yaşlı bireylerin bakımı gibi ihtiyaçları da kendi bünyesi içinde sağlamaktadır (Oktik ve Değer, 2018: 58). Bunun yanı sıra geleneksel geniş ailelerde sevgi bağı, güven ilişkisi ve biz olma duygusu çok kuvvetlidir. Bu aile türünde bireylerin toplum içinde sahip oldukları statüler de aileden geçmektedir (Eyce, 2000: 230). Geleneksel geniş aile yapısı genel olarak ataerkil bir özellik taşıdığından bu ailelerde kadınlar çoğunlukla arka planda kalmaktadırlar.

Geleneksel geniş aile her ne kadar kadının iş hayatına katılması, kentleşme ve sanayileşme ile günümüzde yapısal olarak değişikliğe uğramışsa da tamamen yok olmamıştır. Değişen toplumsal yapıyla beraber geleneksel geniş ailenin sahip olduğu işlevlerin birçoğu toplumun diğer kurumları tarafından üstlenilmeye başlanmıştır. Geçmişte çocukların ve yaşlıların bakımı tamamen aile içinde karşılanıyorken günümüzde kreş ve huzurevleri ile bu ihtiyaçlar karşılanmakta fakat çeşitli sorumluluk duygusu, değerler ve normlar nedeniyle günümüzde hala

bu kişilerin bakımının aile içinde karşılanıyor olduğunu görmekteyiz. Örneğin günümüzde kadının iş hayatında yer alması nedeniyle çocukların bakımının büyükanneler tarafından karşılanıyor olması ve evli çiftlerin, aileleriyle aynı apartmanda ya da aynı mahallede yaşıyor olmaları geniş ailenin fonksiyonlarını hala yerine getirdiğini göstermektedir. Bununla beraber aile şirketleri, evli erkeğin, babasıyla ve evli erkek kardeşleriyle aynı işi yapıyor ve geliri tek bir elden paylaşıyor olması gibi durumlar da geniş ailenin ekonomik işlevini devam ettirdiğinin bir göstergesidir. Bu durum çoğu zaman evli çiftlerin özgürce harcama yapmasının, gezmesinin, isteklerini gerçekleştirmesinin önünde engel olarak görülebilmekte, eşler arasında ve eşlerle diğer aile bireyleri arasında gerilime sebep olabilmektedir.

Günümüzde bazı ailelerde hala geleneksel geniş aile, fonksiyonlarını devam ettirse de sanayileşme, kentleşme ve sosyokültürel değişimler ile aile yapısının giderek çekirdek aile yapısına dönüştüğünü görmekteyiz (Günindi ve Yaşa Giren, 2011: 353). Çekirdek aile, geniş aileye göre bünyesinde sayıca daha az üye barındıran, anne-baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan bir aile türüdür (Kandiyoti, 1984'ten aktaran Günindi ve Yaşa Giren, 2011: 352). Çekirdek ailelerde geleneksel geniş ailelerde olduğu gibi yoğun bir otorite, hiyerarşi, katı kurallar yoktur ve bireylerin statüleri çoğunlukla aileden gelen statüler değil kazanılmış statülerdir. Çekirdek ailelerde geleneksel geniş aileden farklı olarak bireylerin istekleri, düşünceleri ve seçimleri önem kazanmaktadır. Bu açıdan çekirdek ailelerin daha demokratik yapıda olduğunu söyleyebiliriz. Bunun yanı sıra geleneksel geniş ailelerde görülen ataerkil yapının, günümüzde çekirdek ailelerde de devam ettiğini görsek de kadının iş hayatına katılımının artmasıyla biraz daha zayıfladığını söyleyebiliriz. Kadınların eğitim ve çalışma hayatındaki görünürlükleri artsa da ev içindeki geleneksel rollerinin hala devam ettiği de görülmektedir. Geleneksel geniş ailede çocukların eğitimi, yetiştirilme şekilleri, evlenecekleri kişilerin belirlenmesi belli bir otoritenin, çoğunlukla ailedeki en yaşlı erkek bireyin, denetimindeyken çekirdek ailelerde ebeveynler çocuklarını herhangi bir otoritenin baskısı ve denetimi olmadan daha özgürce eğitmekte ve yetiştirmektedirler.

Geniş aileden çekirdek aileye doğru evrilmekte olan geçiş ailesi ise toprağa bağlı üretimden endüstrileşmiş bir üretime doğru hızlı bir dönüşümün yaşandığı,

nüfusun hızlı bir şekilde artarak toplumsal yapı ile yaşam şeklinin hızla değiştiği toplumlarda görülen bir aile yapısıdır (Özgüven, 2000'den aktaran Günindi ve Yaşa Giren, 2011: 352). Sanayileşme ve kentleşme ile beraber kentlerde eğitim ve iş olanaklarının artmasıyla köyden kente göç süreci hızlanmış ve kırsal kesimden gelenler kentlerde gecekondulara denilen bölgelerde yaşamaya başlamışlardır (Oktik ve Değer, 2018: 60). Bu ailelerde çekirdek aile özelliği gözükse de akrabalık ile hemşehrilik bağları geleneksel geniş ailedeki gibi kuvvetlidir ve bu geçiş ailesi kent ile köy ailesinin değerlerinin bileşkesi olarak görülebileceği gibi kente alışmada ve çekirdek aileye geçişte uyum sağlayıcı olarak da görülebilir (Gökçe, 2007: 192'den aktaran Oktik ve Değer, 2018: 60).

C. Ailenin İşlevleri

Aile, bireyi toplumsal hayata hazırlayan en temel kurumların başında gelmektedir. Bireyin yaşamından doyum alması, işlevlerini etkili bir şekilde yerine getirmesi ve yaşadığı topluma faydalı bir birey olarak yetişmesi; fiziksel ve psikolojik sağlığı için gerekli olan sevgi, şefkat, yakın ilgi ve bakım bulabilecekleri en doğal ortam olan ailede gerçekleşir (Bulut, 1993'den aktaran Yüksel, 2009: 155). Çocukların toplum içinde hangi davranış, düşünce ve değerlerle var olacağı üzerinde de büyük bir etkisi olan aile, doğal olarak içinde bulunduğu toplumu da birçok açıdan etkilemektedir. Aile içindeki her ferdin fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan sağlıklı olması toplumun sosyokültürel refahını, sağlığını ve gelişimini de olumlu yönde etkileyecektir (Demircioğlu vd., 2011: 94).

Aile; biyolojik, sosyolojik ve psikolojik yapısı nedeniyle kişi ve toplumun gereksinimleri olan üreme, korunma, barınma, sevip sevilme, sevgiyi paylaşma, bağımlı ve bağımsız olma, ait olma, statü edinme, güven, kendini gerçekleştirme, çocukların bakımı ve eğitimi, toplumsal gelenek, görenek ve değerler ile edinilen maddi-manevi kazanımların, bilgilerin gelecek nesillere aktarılması gibi birçok görevi gerçekleştirmektedir. Aileler bir toplumdaki başka bir topluma ya da aynı toplum içerisinde çeşitlilik gösterse de sahip olduğu işlevleri; üreme yoluyla nesli devam ettirme, üyelerinin sosyal, psikolojik, ekonomik ve eğitimsel doyumlarını sağlamak olarak evrenselleşmiştir (Özgüven, 2001'den aktaran Yüksel, 2009: 155).

Çeşitli araştırmacılar tarafından ele alınan aile işlevleri Ogburn (1963) tarafından bütüncül bir yaklaşımla; neslin sürekliliğini sağlamak, ekonomik

ihtiyaçları karşılamak, statü sağlamak, çocukların eğitimini planlamak, onlara dini bilgi ve inançları aktarmak, boş zamanları değerlendirecek aktiviteleri uygulamak, aile fertlerinin birbirini koruyup kollamaları, karşılıklı sevgi ortamı yaratmak ve cinsel doyumu sağlamak için meşru ortam oluşturmak şeklinde açıklanmıştır (Ogburn, 1963'ten aktaran Kır, 2011: 384). Bir başka bakış açısına göre ise ailenin temel işlevleri; ocuk yetiştirme ve aile üyelerinin bakımını gerçekleştirerek insan neslinin devam etmesini sağlama, değerleri gelecek nesillere aktarma, destekleyici bir evre sağlama, iletişim ve problem çözme şeklinde ifade edilmiştir. Söz konusu işlevlerin bir kısmı çevresel yapı ve koşullara, kültüre, aile yapısına ve ilişkilere bağlı etkileşimlerle gerçekleşmektedir (Kut, 1994'ten aktaran Serficeli, 2015: 24- 25).

Epstein, Bishop ve Baldwin tarafından 1982 yılında geliştirilen McMaster Modeli, ailenin işlevlerini altı boyut üzerinden ele almıştır (Demirtaş Zorbaz ve Korkut Owen, 2013: 59). Modelin temelinde yatan sistem teorisinin başlıca varsayımları şunlardır:

1. Ailenin tüm fertleri arasında bir ilişki ve bağlantı vardır.
2. Ailenin bir parçası aile sisteminden ayrı olarak ele alınıp değerlendirilirse anlaşılamaz.
3. Ailedeki tek bir ferdin ya da bir alt grubun anlaşılmasıyla o ailenin işlevselliği tam anlamıyla anlaşılamaz.
4. Ailenin yapısı ve organizasyonu, ailedeki fertlerin davranışlarını belirleyici önemli faktörlerdir.
5. Ailedeki fertlerin davranışlarının şekillenmesinde aile sisteminin işlemsel kalıplarının kuvvetli bir biçimde etkisi vardır (Miller vd., 2000: 169).

McMaster Modeline göre aile işlevleri her aile ferdinin diğerini etkilediği; "problem çözme", "iletişim", "roller", "duygusal tepki verebilme", "gereken ilgiyi gösterme" ve "davranış kontrolü" boyutları üzerinden ele alınmaktadır (Karaca vd., 2013: 140; Doğan, 2006: 16). Ülkemizde ise bu altı alt boyuta sonradan ailenin sağlıklı ya da sağlıksız işlevleri olma durumunu genel olarak değerlendirmek için "genel fonksiyonlar" boyutu ilave edilmiştir (Bulut, 1990'dan aktaran Doğan, 2006: 16).

Problem Çözme: Bu boyut ailenin, karşı karşıya kaldığı problemleri işleyişini etkin bir şekilde sürdürebilecek seviyede çözme becerisini tanımlamaktadır (Miller vd., 2000: 170). Ailelerin karşılaştıkları problemler, günlük yaşam problemleri ve duygusal problemler olmak üzere ikiye ayrılır (Serficeli, 2015: 25). Günlük yaşam problemleri ailenin para, yeme-içme, giyim, barınma vb. gereksinimlerinin giderilmesine yönelik olan maddi nitelikteki sorunları ifade etmekteyken duygusal problemler ise öfke veya depresyon gibi duygu durumuyla ilgili sorunları ifade eder (Ofllazoğlu Göncü, 2013: 21). Günlük yaşam problemleri olmayıp sadece duygusal problemleri olan aileler olabilir ancak günlük yaşam problemleri olan ailelerde bu problemler beraberinde duygusal problemleri de getirmektedir (Doğan, 2006: 17). Her aile, çözmekte az ya da çok zorlandığı sorunlar ve kriz durumları yaşayabilir. Yaşanan bu durumlardan sonra bazı aileler eski düzenini yakalayabilirken bazılarında ise önemli birtakım yapısal ve işlevsel değişiklerin meydana gelmesi söz konusu olabilir (Coşkun, 2007: 38).

Birçok araştırmaya göre ailelerin sıklıkla kullandıkları problem çözme stratejileri; yeniden yapılandırma, aile desteği, karar vermeye katılım, kadercilik, problemi yok sayma ve memnuniyet olarak ortaya konulmuştur (Demirtaş Zorbaz ve Korkut Owen, 2013: 59). Sağlıklı problem çözme işlevine sahip olan aileler; sorunu belirleme, seçenekleri ortaya koyma, seçeneklerden birisini seçme, uygulama ve durumu değerlendirmeden oluşan problem çözme adımlarını uygulamaktadırlar (Serficeli, 2015: 25). Bir ailenin, karşılaştığı sorunlarla baş etmede ne kadar etkili ve işlevsel olduğu onun uyum düzeyinin göstergesini ortaya koymaktadır (Demirtaş Zorbaz ve Korkut Owen, 2013: 59).

İletişim: İletişim, insan ilişkilerinde büyük bir öneme sahiptir. Aile içindeki iletişim ailede bilgi alışverişinin nasıl sağlandığını ifade etmektedir ve bu iletişimde odak alınan sözlü iletişimdir çünkü sözlü olmayan iletişim yanlış anlaşılmalara açıktır (Miller vd., 2000: 170). Ailede etkili bir iletişimin bulunup bulunmadığı iki boyutta değerlendirilir (Doğan, 2006: 18). Bu boyutlardan ilki iletilen mesajın açıkça ve net bir şekilde mi yoksa üstü kapalı bir şekilde mi ifade edildiğiyle ilgiliyken diğeri ise iletilen mesajın doğrudan doğruya hedeflenen kişiye mi yoksa dolaylı olarak başka birine mi iletiliğiyle ilgilidir (Serficeli, 2015: 25). Aile fertlerinin birbiriyle açık, net ve doğrudan bir iletişim içinde olması

ailedeki bütün iletişim ağını etkileyerek olumlu aile ilişkilerinin temelini oluşturur (Demirtaş Zorbaz ve Korkut Owen, 2013: 60).

Roller: Aile fertlerinin, işlevlerini gerçekleştirmek ve ailenin devamını sağlayabilmek için maddi ve manevi nitelikteki gereksinimlerin karşılanması amacıyla tekrarlı şekilde gerçekleştirdikleri davranış kalıplarıdır (Doğan, 2006: 18; Karaca vd., 2013: 140). Bunlar; üyelerin yeme-içme, barınma, giyim, para gibi gereksinimlerinin karşılanması için kaynak sağlanması ile bakım ve destek verme, kişisel ve sosyal gelişim sağlama, aile sistemini yönetme ve koruyucu destek sağlama gibi rolleri ifade etmektedir (Ryan vd., 2005'ten aktaran Oflazoğlu Göncü, 2013: 22). Bununla beraber roller boyutu; rollerin aile fertlerine uygunluğu, ailede eşit rol dağılımının olup olmadığı, bu rollerin açık ya da üstü kapalı ne şekilde dağıtıldığıyla ilgili olan rol paylaşımı ve görevlerin aile fertleri tarafından sorumluluk bilinciyle yerine getirilip getirilmemesiyle ilgili olan rol yükümlülüğü olmak üzere iki konuya odaklanmıştır (Serficeli, 2015: 25). Rollerin sağlıklı bir şekilde yerine getirilebilmesi için aile bireylerine, özelliklerine ve bulunduğu konuma uygun sorumlulukların verilmesi ve bu sorumlulukların doğru biçimde yerine getirilmesinin sağlanması gerekmektedir (Doğan, 2006: 18).

Duygusal Tepki Verebilme: Aile fertlerinin, çeşitli uyaranlar karşısında en uygun tepkiyi verebilme yeteneğini ifade etmektedir (Miller vd., 2000: 171). Ailede mutluluk, heyecan, sevgi gibi bireyleri olumlu etkileyen ve yaşanmasından memnun olunan duyguların dışında öfke, mutsuzluk, pişmanlık, hayal kırıklığı gibi duygular da yaşanabilmektedir. Burada önemli olan söz konusu duyguları ölçülü ve uygun bir şekilde yaşıyor olmaktır (Demirtaş Zorbaz ve Korkut Owen, 2013: 60). Aile bireylerinin kendi duygularını ifade edebilmesi kadar diğer aile bireylerinin yaşadıkları duygulara empatiyle tepki verebilmesi de önemlidir (Zeitlin vd., 1995'ten aktaran Demirtaş Zorbaz ve Korkut Owen, 2013: 60).

Gereken İlgiyi Gösterme: Aile bireylerinin birbirlerine gösterdikleri ilgi, bakım ve sevgiyi ifade etmektedir (Karaca vd., 2013: 140). Gereken ilginin hiç gösterilmediği ya da aşırı şekilde gösterildiği aileler işlevsel olmayan ailelerdir (Demirtaş Zorbaz ve Korkut Owen, 2013: 60). Gereken ilgili göstermede aşırıya kaçan ailelerde bireylerin birbirine fazla bağımlı olması söz konusuyken gereken ilgiyi göstermede yetersiz kalan ailelerde bireyler birbirlerine az sevgi ve ilgi gösterirler (Bulut, 1990'dan aktaran Serficeli, 2015: 64). En işlevsel olan empatik

ilgi gösteren ailelerde ise bireyler birbirleriyle ilgilenip birbirlerinin duygu ve ihtiyaçlarını dikkate alırken narsistik ilgi gösteren ailelerde, bireyler diğerleriyle olan ilişkilerinde ben merkezlidir ve diğer kişilerin değerli olması onları memnun etmelerine bağlıdır (Doğan, 2006: 19).

Davranış Kontrolü: Ailenin, üyelerinin davranışları üzerinde belirli standartlar yaratma ve disiplin kurma şeklidir (Demirtaş Zorbaz ve Korkut Owen, 2013: 60). Bu durum hem ebeveynlerin çocuklara uyguladıkları disiplin hem de yetişkinlerin karşılıklı davranışlarına dair standartlar ve beklentilerle ilgilidir (Serficeli, 2015: 26). Bunun yanı sıra davranış kontrolü; fiziksel açıdan tehlikeli durumlar, psiko-biyolojik ihtiyaçlar ve sosyal ilişkiler olmak üzere bir ailenin üç tür durumda davranışı ele almak için benimsediği bir modeldir (Miller vd., 2000: 172). Ailelerin bu üç tür durumda belirledikleri davranış standartlarına bağlılık ve esneklik gösterme derecesi katı, esnek, serbest bırakıcı ve düzensiz olmak üzere dört tür davranış kontrolü biçimini belirlemekte ve bunlardan en işlevsel olanı ise esnek davranış kontrolü kabul edilmektedir (Ryan vd., 2005'ten aktaran Oflazoğlu Göncü, 2013: 23).

Genel Fonksiyonlar: Yukarıda açıklaması yapılan altı boyutu da kapsayacak biçimde tüm işlevleri bünyesinde barındırır (Bulut, 1990: 7-8'den aktaran Karakoyun, 2011: 25).

D. Sağlıklı ve Sağlıksız Aile İşlevlerinin Özellikleri

Lewis, Beavers, Gosselt ve Philips (1976) işlevlerini olması gereken düzeyde gerçekleştirebilen aileleri fonksiyonel aileler, aile içi ilişkilerin kopuk veya bozuk olması sebebiyle işlevlerini gerçekleştiremeyen aileleri ise fonksiyonel olmayan aileler olarak nitelendirmişlerdir (Lewis vd., 1976'dan aktaran Yönder Ertem, 2020: 163). Bu doğrultuda fonksiyonel yapıda olan bir aile “sağlıklı işlevlere sahip”, fonksiyonel yapıda olmayan bir aile ise “sağlıksız işlevlere sahip” olarak ele alınabilir (Alacahan, 2010: 291).

Sağlıklı işlevleri olan aileler, bireyler arasında açık ve doğrudan iletişimin olduğu, aile fertlerinin birbirlerinin duygu ve düşüncelerine ilgi gösterdikleri, farklılıklarına saygı duydukları, beraber zaman geçirmekten keyif aldıkları, birbirlerine destek oldukları, sert kuralların, aşırı kontrolün ve otoritenin

bulunmadığı ailelerdir (Alacahan, 2010: 291; Nazlı, 2001'den aktaran Demirtaş Zorbaz ve Korkut Owen, 2013: 60). Satir'e göre (2001) sağlıklı işlevleri olan aileler; öz değerinin yüksek olduğu, iletişimin doğrudan, açık, net, belirgin ve dürüst şekilde gerçekleştiği, kuralların esnek, insanca, uygun ve koşullara göre değişken olduğu, toplumsal bağın ise açık, ümit verici olup seçme hakkına dayandığı ailelerdir. (Satir, 2001'den aktaran Demirtaş Zorbaz ve Korkut Owen, 2013: 58- 59). Bulut (1990) ise sağlıklı işlevlere sahip aileleri; karşılaştıkları problemleri çözebilen, duygusal anlamda birbirlerine bağlı, rollerini etkili şekilde gerçekleştirebilen, dolaysız iletişim kurabilen aileler olarak ifade etmiştir (Bulut, 1990'dan aktaran Demirtaş Zorbaz ve Korkut Owen, 2013: 59). Sağlıklı işlevleri olan ailelerde evlilik rollerinde birbirleriyle uyum içinde olan eşler birbirlerini oldukları gibi kabul edip birbirlerine saygı duyarlar ve bu ailelerde iş birliği, eve, çocuklara ve yakın arkadaşlara sorumlu bir şekilde davranma söz konusudur (Geçtan 1982: 25'ten aktaran Alacahan, 2010: 291). Bir ailenin işlevsel olarak sağlıklı olması, o ailede hiç sorun yaşanmadığı anlamına gelmemektedir. Burada ailenin işlevlerinin sağlıklı veya sağlıklı olmayan olarak nitelendirilmesindeki ölçüt sorunların çözümünde uygun yöntemlerin kullanılıp kullanılmadığıdır (Bayer, 2018: 215). Karşılaştıkları sorunlarla, üyelerinin birbirlerine olan desteğiyle akılcı yöntemlerle baş eden aileler sağlıklı işlevlere sahip ailelerdir (Demirtaş Zorbaz ve Korkut Owen, 2013: 59).

Sağlıklı işlevleri olan ailelerde ise birbirleriyle anlaşamayan, farklı ego idealleri olan, aralarında iyi bir iletişim ve etkileşimin bulunmadığı eşlerin olması durumu vardır (Bulut, 1993'ten aktaran Demircioğlu vd., 2011: 96). Üyeleri arasında bozuk bir iletişimin, kopuk ilişkilerin ve sert kurallara bağlılığın olması sağlıklı işlevlere sahip ailelerin en önemli karakteristiğini oluştururken, bu tip ailelerde bireyler arasında gerçek bir samimiyet olmamakla beraber karşılıklı olumsuz duygu ve davranışların sergilenmesi söz konusudur. Bu özellikteki ailelerde kişisel doyumsuzlukların psikolojik rahatsızlıklara dönüşme ihtimali fazladır (Bulut, 1990: 1-4'ten aktaran Alacahan, 2010: 291). Bunun yanı sıra bu ailelerde bazı roller bireylere zorla yüklenmiştir (Bulut, 1990'dan aktaran Demirtaş Zorbaz ve Korkut Owen, 2013: 59). Modernleşmeyle beraber aile fertlerinin sınırları net olan rolleri değişime uğramış, özellikle kadınlar çalışma yaşamına katılmalarıyla ev işleri ve bakım rolü haricinde çeşitli roller üstlenmiş ve bu durum

da aile içi ilişkilere etki etmiştir (Bayer, 2018: 223). Boşanma nedenlerinin araştırıldığı bir araştırmada, çalışan kadınların artan sorumlulukları nedeniyle ailede rol çatışmasının olması halinde, erkeklerin kadınlara ev içindeki rollerini aksatmamaları konusunda direnç göstermeleri nedeniyle yaşanan çatışmaların boşanma üzerinde etkili olduğu ifade edilmiştir (Demirkan Yurtkuran vd., 2009'dan aktaran Demirtaş Zorbaz ve Korkut Owen, 2013: 60). Geleneksel özellikte olan ailelerde erkeklerin sorumluluk paylaşımına yanaşmaması, kadınlardan yüksek beklenti içinde olmaları sonucunda kadınların hem aile hem iş yaşamının yoğun yükümlülükleriyle karşı karşıya kalmaları birtakım psikolojik problemler yaşamalarına sebep olmakta ve bu da aile içi ilişkileri olumsuz etkilemektedir (Bayer, 2018: 224). Rollerin, kadın ve erkeklere toplum tarafından atfedilen bir işlev olarak görülmesinden çok ailede sorumluluk paylaşımı olarak görülmesi ve aile içinde dengeli dağıtılması daha sağlıklı aile ilişkilerinin ve yapısının olmasını sağlayacaktır (Demirtaş Zorbaz ve Korkut Owen, 2013: 60).

Sağlıklı işlevlere sahip bir ailede yetişen bireyler, problem çözme ve sorunlarla baş edebilme becerilerini daha kolay edinebildiklerinden aile işlevlerinin sağlıklı olması onlara hayatta bir avantaj sağlamaktadır (Gladding, 2006'dan aktaran Demirtaş Zorbaz ve Korkut Owen, 2013: 59). Yapılan bir araştırmada problem çözme becerisi yüksek, birbirlerine gereken ilgiyi gösteren sağlıklı aile işlevlerine sahip ergenlerin kişilerarası ilişkilerinin daha güçlü ve olumlu olduğu ortaya konmuştur (Karaca vd., 2013). Üniversite öğrencilerine yönelik yapılan bir araştırmada ise aile işlevlerini sağlıklı algılayan öğrencilerin aile bireyleriyle, karşı cinsten arkadaşlarıyla ve flörtleriyle sorunlar yaşadıkları saptanmıştır (Türküm vd., 2005). Duygu, düşünce ve sorunların açıkça ve net şekilde ifade edilemediği, aile üyeleri arasında eşit görev dağılımının olmadığı, ebeveynlerin çocuklarının yaşantısıyla ilgilenmediği, duygusal paylaşımın az olduğu aile ortamında yetişen çocuklarda saldırgan ve düşmanca davranışlar görülebilmektedir (Kalyencioğlu ve Kutlu, 2010: 61). Avcı ve Güçray (2010) tarafından yapılan bir araştırmada, şiddet eğiliminde olan ergenlerin ebeveynlerinin sağlıklı aile işlevlerinin olduğu, şiddet davranışında bulunmayan ergenlerin ebeveynlerinin ise daha sağlıklı aile işlevlerine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Avcı ve Güçray, 2010'dan aktaran Demircioğlu vd., 2011: 95). Sağlıklı ebeveyn-çocuk ilişkilerinin sağlıklı kişiliklerin gelişimindeki önemini

vurgulayan araştırmalarda; çocuğun aile üyeleri ile olan ilişkilerinin; diğer kişilere, nesnelere ve yaşama karşı benimsediği tutum, davranış ve dūřüncelerin temelini oluşturduğu, çocuğun uyum ve davranış sorunları üzerinde etkili olduğu belirtilmiştir (Yavuzer, 2003'ten aktaran Demircioęlu vd., 2011: 96). Gōrōldōęü üzere aile işlevlerindeki sağlıksızlık yalnızca o aileyi değil o ailedeki bireylerin toplumdaki diğer kişilerle kurdukları ilişkileri de etkilemekte ve şiddet, zorbalık, istismar gibi toplumsal sorunlara neden olabilmektedir (Demircioęlu, 2011: 95).

Ailenin sosyo-ekonomik özellikleri, toplumda aileye yönelik geręekleřtirilen hizmetler ve sunulan imkanlar, aile bireylerinin kalıtımsal ve kişilik özellikleri, eğitim düzeyleri, yaşları, ailedeki üye sayısı, evlenme yaşları, ailede kronik hastalığı ya da engeli bulunan bireylerin olması, aile içi ilişkilerin niteliği gibi faktörler ailenin sağlıklı işlevlere sahip olup olmaması üzerinde etkilidir (Özgüven, 2000'den aktaran Coşkun, 2007: 34; Karakoyun, 2011: 25).

E. Aile İçi şiddet

Aile içi şiddet hem şiddet mağduru olan kişi hem şiddete tanıklık eden aile bireyi hem de toplum üzerinde yarattığı etkiler açısından son derece önemli bir sorun olmakla beraber sosyo-ekonomik ve eğitim düzeyi fark etmeksizin her grupta görōlebilmektedir (Ünal, 2005: 85). Her ne kadar çoğunlukla erkekler tarafından kadınlara ve çocuklara yönelik olarak karşımıza çıksa da erkeklere, çocuklar ya da yetişkinler tarafından anne-babaya, büyükanne-büyükbabaya, kardeşlere yönelik de çeşitli şekillerde karşımıza çıkabilmektedir.

Aile içi şiddet, "aile üyelerinden biri tarafından aynı ailedeki diğer üye ya da üyelerine yönelik, bireylerin yaşamını, fiziksel veya psikolojik bütünlüğünü ve bağımsızlığını tehdit eden, kişiliğine veya kişilik gelişimine ciddi boyutlarda zarar veren eylem veya ihmal" şeklinde ifade edilmektedir (Kitiş ve Bilgici, 2007: 8). şiddetin genellikle bir sorun çözme yöntemi olarak kabul edilip uygulanması aile içi şiddetin yaygın olmasında etkilidir (Vatandaş, 2003: 19'dan aktaran Baygal, 2018: 182). Çoğunlukla aile içi ilişkilerin sağlıklı olmadığı durumlarda aile bireyleri şiddete başvurmaktadır.

F. Aile İçi Şiddet Türleri

1. Fiziksel Şiddet

Kuram ve Kaba kuvvetin bir korkutma, sindirme ve yaptırım aracı olarak kullanıldığı, hafif yaralanmalardan ölüme kadar uzanabilen geniş bir yelpazesi olan fiziksel şiddet; yumruklamak, tokat atmak, tekmelemek, itmek, sopayla vurmak, kulak çekmek, bedende sigara söndürmek, kaynar suyla, yakıcı bir maddeyle veya aletle yakmak, saç çekmek, ısırarak, boğmak, kesici veya delici bir aletle yaralamak gibi çeşitli davranışları içermektedir (Yetim ve Şahin, 2008: 50; Baygal, 2018: 183; Işıksan ve Şenver Yıldırım, 2006: 80; Genç vd., 2017: 411). Bu tür şiddet davranışlarının olduğu ailelerde bu durumdan en çok kadınlar ve çocuklar olumsuz yönde etkilenmektedir (Şenol ve Yıldız, 2011: 854'ten aktaran Akçınar, 2017: 44).

Fiziksel şiddet aile içinde çoğunlukla eşler arasında erkeğin kadına yönelik uyguladığı ve ebeveynlerin çocuklara yönelik uyguladıkları şiddet olarak karşımıza çıkmakta ancak bunlar dışında özellikle ergenlik çağındaki ve yetişkin çocukların anne-babaya veya büyükanne-büyükbabaya uyguladıkları şiddet ya da kadınların erkeklere yönelik öldürmek dahil uyguladıkları şiddet olarak da karşımıza çıkmaktadır (Öztürk, 2010: 57'den aktaran Baygal, 2018: 184). Fiziksel şiddetin yaşandığı ailelerdeki çocuklar şiddete doğrudan maruz kalmasalar bile şiddete şahit olmaları nedeniyle şiddet ortamının kurbanı olarak değerlendirilmektedir (Genç vd., 2017: 411). Fiziksel şiddet çoğu durumda tek başına gerçekleşmemekte, diğer şiddet türleriyle, özellikle psikolojik ve sözel şiddetle, aynı anda uygulanabilmektedir (Baygal, 2018: 184).

2. Cinsel Şiddet

Yaş veya cinsiyet fark etmeksizin meydana gelen, zorlayıcı ve yıkıcı cinsel davranışlar aracılığıyla gerçekleştirilen bir suç olan cinsel şiddette saldırganın amacı sadece mağdurun cinselliğinden faydalanmak değil mağduru kontrol etmek, utandırmak, zorlamak, boyun eğdirmek ve mağdura zarar vermektir (Polat, 2016: 26). Cinsel şiddet içeren davranışlar; "bir kişiyi, istemediği zaman ve şekilde cinsel ilişkiye zorlamak, gebelikle veya seksüel yolla bulaşan hastalıklara yakalanmasına neden olmak, cinsel ilişki sırasında incitmek, acıtmak, tecavüz etmek, başka kişilerle ilişkiye zorlamak, doğum kontrol yöntemlerini reddetmek, cinsel organına zarar vermek, fahişe veya frijid olmakla suçlamak, namus ve töre nedeni ile baskı

uygulamak ve öldürmek” şeklinde ifade edilebilir (Akkaş ve Uyanık, 2016: 39). Cinsel şiddet mağdurları; kadınlar, çocuklar, yaşlılar, fiziksel ve zihinsel yetersizliği olan kişiler, erkekler olmak üzere herkeştir fakat büyük bir çoğunlukla kadınların ve çocukların cinsel saldırıya maruz kaldıkları görülmektedir (Polat, 2016: 26). Fiziksel veya sözlü tacizler, erken evlilikler, ensest olayları da cinsel şiddettir (Yıldırım ve Kızmaz, 2019: 667; Baygal, 2018: 185). Çoğunlukla fiziksel ve psikolojik şiddetin de eşlik ettiği cinsel şiddet, bir tabu olarak görüldüğünden çoğu zaman saklanmakta ve bu yüzden de zor tespit edilmektedir (Baygal, 2018: 185).

3. Psikolojik Şiddet

Bireyin kendisine karşı saygısını ve güvenini kaybetmesine neden olan psikolojik şiddet; kişiyi küçümseme, yetersizliklerini yüzüne vurma, olumsuz olarak başkalarıyla kıyaslama, sürekli eleştirme, kişinin duygularını yok sayma şeklinde kendini gösterebilmektedir (Akçınar, 2017: 45; Ayan, 2010: 97-99’dan aktaran Yıldırım ve Kızmaz, 2019: 667). Kişiyi çocuklardan ayırmak, evden kovmak veya evden gitmekle tehdit etmek, kısıtlamak, aşırı denetlemek, maddi ve sosyal destek alabileceği kurum ve kişilerden soyutlamak, kişinin düşüncelerini dikkate almamak, inancını, geldiği sosyal sınıfı ve değerlerini aşağılamak ya da kişiyi onlara aykırı davranmaya zorlamak, kuma getirme de psikolojik şiddettir (Yetim ve Şahin, 2008: 49; Akkaş ve Uyanık, 2016: 38; Danık, 2000: 80). Fiziksel şiddette kişinin beden bütünlüğüne ve sağlığına ilişkin bir tehdit söz konusuysa psikolojik şiddette ise kişinin ruh sağlığına yönelik bir tehdit söz konusudur. Bir kişinin fiziksel şiddete uğraması, kendisini değersiz ve aşağılanmış hissetmesine neden olduğundan aynı zamanda psikolojik şiddete de uğradığını gösterir. Bunun yanı sıra kişinin ekonomik şiddete uğraması, başkasına bağımlı olarak kendisini çaresiz ve güçsüz hissetmesine neden olduğundan psikolojik şiddete de maruz kaldığı anlamına gelir (Yıldırım ve Kızmaz, 2019: 668). Psikolojik şiddet, fiziksel şiddetten ayrı olarak gerçekleşse bile her zaman fiziksel şiddete veya başka bir şiddet türüne dönüşme tehlikesini taşımaktadır (Şener, 2011: 13’ten aktaran Baygal, 2018: 184).

4. Sözel Şiddet

Söz ve hareketlerin kişiyi korkutma, sindirme, cezalandırma ve kontrol etmede aracı olarak kullanıldığı sözel şiddet; kişinin değer verdiği konulara yönelik güven sarsmak ve kişiyi yaralamak maksadıyla belirli aralıklarla çok ağır hakaretlerde bulunmak ve sözler söylemektir (Yetim ve Şahin, 2008: 49). Sıklıkla psikolojik şiddetle beraber görülen sözel şiddet; kişiyi küçük düşürücü lakaplar takmak, bağırarak, dalga geçmek, küfretmek gibi eylemleri içermektedir (Polat, 2016: 31-32).

5. Ekonomik Şiddet

Ailenin, kaynaklarına erişiminde ve kaynaklarını kontrolünde eşitsizliği ifade eden ekonomik şiddet; aile fertlerinden birinin kaynaklara, hizmetlere erişimini, iş yaşamına katılımını engellemek veya kendi gelirini kendi istekleri doğrultusunda yönetmesinin ve ekonomik özgürlük kazanmasının önüne geçmek için kişinin gelirini ve emeğini kontrol altına almak, elde ettiği değerlere el koymak gibi eylemleri içermektedir (Şener, 2011: 14'ten aktaran Baygal, 2018: 185). Bu eylemlerin dışında eşine veya ailedeki diğer bireylere yeterince ya da hiç harçlık vermemek, ekonomik kaynakları onlardan gizlemek, aile bireylerinin temel ihtiyaçlarını karşılamamak, onlardan gizli harcamalarda veya tasarrufta bulunmak, onları kısıtlı bir bütçeyle birçok ihtiyacı karşılamak zorunda bırakmak, istemediği halde kişiyi zorla çalıştırmak, miras haklarına aykırı hareket etmek gibi eylemler de ekonomik şiddettir (Memiş, 2014: 171'ten aktaran Yıldırım ve Kızmaz, 2019: 667). Bu şiddet türüne aile içinde çoğunlukla kadınlar ve yaşlılar maruz kalmaktadır (Baygal, 2018: 186). Aile üyelerinden habersiz başkasına kefil olmak, aile üyelerine kanunlara aykırı belge imzalatmak da bu şiddet çerçevesinde değerlendirilmektedir (Odman ve Odman, 2017: 68-70'ten aktaran Yıldırım ve Kızmaz, 2019: 667).

G. Aile İçi Şiddetin Alanları

1. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet

Temel insan hakları ve özgürlüklerinin ihlali olan kadına yönelik şiddet, kadınlar ve erkekler arasındaki eşitsiz güç ilişkilerinin sonucunda ortaya çıkarak kadının, şiddete tanıklık eden aile içindeki diğer bireylerin ve toplumun sağlığını

ve gelişimini olumsuz yönde etkileyen önemli bir sorundur (Akkaş ve Uyanık, 2016: 36). Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi Bildirgesi'nde kadınlara yönelik şiddet, "ister kamusal, isterse özel yaşamda meydana gelsin, kadınlara fiziksel, cinsel veya psikolojik acı veya ıstırap veren veya verebilecek olan cinsiyete dayanan bir eylem veya bu tür eylemlerle tehdit etme, zorlamaya veya keyfi olarak özgürlükten yoksun bırakma" olarak ifade edilmiştir (Yüksel Oktay, 2015: 61).

Kadını korkutarak, baskı altında tutarak davranışlarını kontrol etmeyi amaçlayan, temelinde toplumsal cinsiyetin yer aldığı ve çoğunlukla aile üyeleri ve yakın partnerler tarafından uygulanan kadına yönelik şiddet, erkeğin kadın üzerindeki güç ve iktidarını sürdürmesini sağlamakta ve eşit olmayan toplumsal cinsiyet ilişkilerinin devamı için kullanılabilir (Acar, 2013: 196'dan aktaran Akkaş ve Uyanık, 2016: 37). Toplumda ailenin bütünlüğüne atfedilen önem ve ailenin müdahale edilmemesi gereken mahrem bir alan olarak görülmesi nedeniyle aile içinde kadının maruz kaldığı şiddet çoğunlukla gizli kalmaktadır. Yaman Efe ve Ayaz (2010: 24) bu durumun nedenlerini "gelenekler, kadının statüsünün düşük olması ve ekonomik özgürlüğünün olmaması" şeklinde ifade etmiştir.

Toplumdaki geleneksel değerler ve toplumsal cinsiyet rolleri kadının benlik algısını olumsuz şekilde etkilemektedir (Aktaş, 2006: 46-47'den aktaran Baygal, 2018: 188). Kendilerine atfedilen toplumsal cinsiyet rollerini aksattıklarında erkek egemen toplum yapısında eşleri tarafından fiziksel şiddete, aşağılayıcı söz ve davranışlara maruz kalan kadınlar; toplumsal cinsiyet rollerini, gerçekleştirmek zorunda oldukları görevler olarak kabul ederek bunları gerçekleştirmemeyi şiddetin haklı bir nedeni olarak görebilmekte ve şiddete sessiz kalabilmektedir. Bunda kadının şiddete uğradığını paylaştığı yakın çevresinin, aile büyüklerinin "çocukların var, onlar için katlanman lazım", "kocandır, olur bazen öyle şeyler", "boşanıp da gelersen ne deriz elaleme" gibi telkinlerde bulunmasının da etkisi vardır. Özellikle çoğu kadın gidecek yerini olmadığını düşündüğünden ve kendisini güçsüz hissettiğinden annelik ve fedakarlık duygusuyla çocukları için şiddete boyun eğmektedir. Bunun sonucunda da kadınlar şiddet davranışı karşısında kendilerini içinden çıkılmaz kısır bir döngüde hissedebilirler.

Kadınlar fiziksel, cinsel, psikolojik, sözel ve ekonomik olarak şiddetin bir ya da birden fazla şekline uğrayabilmekte hatta bu şiddet türleri kimi zaman namus veya kıskançlık adı altında erkeklerin kadınları öldürmesiyle de sonuçlanabilmektedir. Türkiye’de, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) tarafından 2009 yılında yapılan “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet” araştırmasında evlenmiş veya bir beraberliği olan kadınların; %39’unun yaşamının herhangi bir döneminde fiziksel şiddete maruz kaldığı, %15’inin cinsel şiddete uğradığı, her 10 kadından birinin gebeliği sırasında eşinden veya partnerinden fiziksel şiddet gördüğü ve %44’ünün duygusal şiddet yaşadığı ortaya konulmuştur (KSGM, 2009: 185-186). Fiziksel veya cinsel şiddetin yaşanma oranının %42 olması iki şiddet türünün çoğunlukla birbirine eşlik ettiğine ve kadınların fiziksel şiddete oldukça fazla maruz kaldığına işaret etmektedir (KSGM, 2009: 185). Her 10 kadından 4’ünün ekonomik şiddet yaşadığını belirten araştırmada, eğitimi olmayan veya ilköğretimi bitirmemiş kadınların lise ve üzeri eğitimi olan kadınlardan iki kat daha fazla fiziksel şiddete uğradığı ancak eğitim düzeyi daha yüksek olan kadınların da hayatlarının herhangi bir döneminde yaşadıkları fiziksel şiddetin %25 gibi oldukça fazla bir oranda olduğu ortaya konulmuştur (KSGM, 2009: 54-58).

Genellikle toplumsal kaos ortamı oluşturan kriz ve acil durumlar, toplumsal cinsiyetle ilişkili bir sorun olan kadına yönelik şiddetin artmasıyla bağlantılı bulunmuştur (Yılmaz ve Aydın Doğan, 2021: 41). 2019 yılında ortaya çıkan Covid-19 pandemisinde karantina ve kısıtlamalarla evde geçirilen zamanın artış göstermesi, işsizlik ve yoksulluk gibi sorunlar bireylerin psikolojisini olumsuz etkilemiş, ev yaşamında özellikle çatışmalı aile içi ilişkilerde çocukların ve kadınların şiddete uğrama riskini arttırmıştır. Alınan karantina önlemleri bir yandan kadınları ve çocukları virüse yakalanma riskinden korurken bir yandan da sosyal destek sistemlerine ulaşmadaki zorluklar, evde şiddetin uygulayıcısı ile geçirilen zamanın fazlalığı, ekonomik nitelikteki sorunların varlığı nedeniyle onları şiddetle burun buruna bulundukları başka bir riskle karşı karşıya bırakmıştır (Ayata ve Çamur, 2020). Kimi ailelerde önceden var olan şiddet bu süreçte artarak devam etmişken kimi ailelerde de önceden var olan sağlıklı ilişkiler bu süreçte yoğun yaşanarak şiddet boyutuna varmıştır.

Ekonomik düzey, eğitim ve gelişmişlik düzeyi fark etmeksizin toplumun tüm kesimlerinde çeşitli uygulanma biçimleri ve sıklıkları ile karşımıza çıkabilen kadına yönelik şiddet; sadece kadının sağlığını tehdit etmekle kalmayıp ailedeki tüm bireylerin, özellikle de çocukların, sağlığını ve toplumsal hayata aktif olarak katılımını da olumsuz olarak etkilemektedir (Doğrucan ve Yıldırım, 2020: 131).

2. Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddet

Aile içinde kadına yönelik şiddet dışında en çok yaşanan bir diğer şiddet ise çocuğa yönelik olan şiddettir. Oldukça yaygın bir durum olan çocuğa yönelik şiddet, tıpkı kadına yönelik şiddette yaşandığı gibi ailenin mahrem bir alan olarak görülmesi sebebiyle gizli kalmakta ya da toplum tarafından kabul görülmesi ve olağan karşılanması sebebiyle üzerinde durulması gereken bir sorun olarak değerlendirilmemektedir (Baygal, 2018: 191). Çocuğa yönelik şiddet, çocuğun sağlıklı gelişimini engellemesi nedeniyle çoğunlukla çocuk istismarı şeklinde ifade edilmektedir (Polat, 2016: 19). Dünya Sağlık Örgütü 1999 yılında çocuk istismarını, “fiziksel ve/veya duygusal her türlü kötü muamele, cinsel istismar, ihmal ve kar amaçlı davranış ya da sorumluluk, güven ve güç ilişkisi içinde gelişen veya çocuğun sağlığına, sağ kalımına, gelişmesine ve saygınlığına gerçek ya da potansiyel zarar verme tehlikesi olan her türlü davranış” şeklinde tanımlamıştır (Ayan, 2010: 256’dan aktaran Baygal, 2018: 191).

Şiddetin var olduğu ailelerde şiddet gören kadının çocuğuna karşı şiddet uygulaması ve babasının annesine uyguladığı şiddete tanık olan çocuğun psikolojik olarak olumsuz yönde etkilenmesi nedeniyle çocuklar çoğunlukla ailede yaşanan şiddetin kurbanı olmaktadır (Baygal, 2018: 191). Ailede yaşanan şiddetten oldukça fazla etkilenen çocuklar, aile içinde genel olarak fiziksel, cinsel, duygusal ve ihmal şeklinde belirlenen dört çeşit istismara uğramaktadır (Ayan, 2010: 260’tan aktaran Baygal, 2018: 192). Toplumumuzda ebeveynlerin “anne babalar hem sever hem döver” anlayışıyla çocuğu terbiye etmede aracı olarak fiziksel istismarın bir biçimi olan dayaağı kullanması oldukça yaygındır ve bu anlayışıyla yetiştirilen çocuklar da dayaağı normal bir şey olarak algılayabilmektedirler (Özbesler ve İçağasıoğlu Çoban, 2013: 140-141). Aile içinde çocuğa yönelik cinsel istismar ise ensest olarak adlandırılmaktadır ve tespit edilmesi en zor olan istismar türüdür (Ayan, 2010: 264’ten aktaran Baygal, 2018: 193).

İstismar türleri içinde oldukça yaygın olan duygusal istismar; çocuğa yeterince ilgi ve sevgi göstermeme, onu sürekli başkalarıyla kıyaslama, aşağılama, ona lakap takma, üzerinde aşırı baskı ve otorite kurma gibi çocuğun duygusal, sosyal ve kişilik gelişimini engelleyici çeşitli davranışları içermektedir (Baygal, 2018: 193). İhmal ise, çocuğun bakımından sorumlu olan kişi ya da kişilerin çocuğun beslenme, giyim, sağlık gibi temel gereksinimlerini karşılamama, gereken ilgiyi ve korumayı çocuğa göstermeme olarak ifade edilmektedir (Polat, 2016: 20). İstismarda çocuğa yönelik bir eylemde bulunmak söz konusuysa ihmalde çocuğa yönelik gereken davranışta bulunmamak söz konusudur. Çocuğa yönelik ihmal kimi durumlarda çocuğun ölümüyle dahi sonuçlanabildiğinden istismar kadar ciddidir.

3. Kardeşler Arası Aile İçi Şiddet

Kardeşler arasında yaygın olarak görülen fiziksel, psikolojik, sözel şiddet bazen terbiye etme, ceza verme şeklinde bazen de kıskançlık ve anlaşmazlık gibi durumlarda ortaya çıkmaktadır. Yapılan bir araştırmada 3-17 yaş arasındaki çocukların %80'inden fazlasının yılda en az bir kere erkek veya kız kardeş şiddetine uğradığı ortaya konmuştur (Ritzer, 1990: 188'den aktaran, İçli, 1994: 8). Kardeşler arası şiddet, ebeveynler tarafından çoğunlukla çocukluk çağında yaşanması olağan, gelip geçici bir davranış olarak kabul edilmektedir (Polat, 2016: 22). Her ne kadar bu şiddet zararsız ve normal bir durum olarak karşılanarak çoğu toplumda kabul görse de bazen çok ciddi boyutlara varabilmekte, cinsel şiddet olarak da görülebilmektedir. Bazı aileler kardeşler arasında yaşanan şiddeti göz ardı etmekte veya olan biteni anlatan çocuklarına inanmamaktadırlar (Işık ve Çetin, 2015: 30).

4. Yaşlıya Yönelik Aile İçi Şiddet

Günümüzde doğum oranlarının azalması ve sağlık hizmetlerinin gelişmesiyle beraber ortalama yaşam süresinin uzaması gibi nedenlerle yaşlı nüfusu artmakta ve bu da yaşlı bireylerin yaşadıkları sorunları daha fazla görünür kılmakta, yaşlılık dönemine odaklanmayı gerektirmektedir. Yaşlılık dönemi, kişilerin dışarıdan gelebilecek tehlikelere açık olduğu, birçok hastalık yaşadığı, kendi bakım ve ihtiyaçlarını karşılamakta zorlandıkları, fiziksel kapasitelerinin azaldığı, kaza riskinin ve başkalarına bağımlılıklarının arttığı, sosyalleşmede sıkıntı yaşadıkları,

statülerini ve üretkenliklerini kaybettikleri bir dönemdir (Baygal, 2018: 194). Geleneksel geniş aileden çekirdek aileye geçişle beraber değişen yaşam koşulları nedeniyle yaşlı bireylerin aile içinde görmekte oldukları ilgi, saygı ve değer azalmaya başlamış, bazen de bitmiştir ((Erkal, 2008: 6).

Toplumun her kesiminde görülebilen yaşlıya yönelik şiddet, sadece aile bireyleri tarafından değil yaşlıya hizmet sunan sağlık ve sosyal hizmet kurumlarının çalışanları tarafından da uygulanabilen fiziksel, psikolojik ve ekonomik olarak yaşlıya zarar verme, ondan yararlanma, onu ihmal ve terk etme biçiminde kendini gösteren önemli bir toplumsal sorundur (Erkal, 2008: 3). Yaşlıya yönelik fiziksel istismar doğrudan yaşlının bedensel acı çekmesine neden olacak davranışlar, cinsel saldırılar dışında açıklanamayan fiziksel gerileme ve uzun süre yemek veya sudan yoksun bırakmayı da içermektedir (Uysal, 2002: 43 - 50'den aktaran Baygal, 2018: 195). Psikolojik istismar yaşlının gereken sevgi, ilgi, sosyal destekten mahrum bırakılmasını, aşağılanmasını, duygusal gereksinimlerinin karşılanmamasını içermekteyken ekonomik istismar ise yaşlının gelirine, birikimine, malına el koymayı, onları kötüye kullanmayı içermektedir (Erkal, 2008: 4-5). Yaşlının ihmal edilmesi; onun yeme, içme, bedensel temizlik gibi bakımlarının sorumlu kişi tarafından yerine getirilmemesini, ilaçlarının düzenli verilmemesini, güvenliğinin sağlanmamasını içermekteyken terk etme de yaşlının bakımından sorumlu kişi tarafından isteyerek terk edilmesini ifade etmektedir (Uysal, 2002: 43-50'den aktaran Baygal, 2018: 195). Yaşlının aile bireylerine bağımlı hale gelmesi, aile bağlarının kopuk veya zayıf olması, ailede şiddetin varlığı, yaşlının bakımından sorumlu kişinin (çoğunlukla kadın) psikolojik donanımının zayıflığı veya onun da şiddete uğraması, yaşlının aşırı saldırgan olması veya hastalığı, paylaşılan yaşam koşulları ve zayıf toplumsal destek yaşlıya yönelik şiddeti arttıran faktörlerdendir (Aktaş, 2006: 23'ten aktaran Baygal, 2018: 194).

5. Erkeğe Yönelik Aile İçi Şiddet

Aile içinde yaşanan şiddetin mağdurları çoğunlukla kadınlar ve çocuklar olsa da erkeklerin de şiddete maruz kaldığı bir gerçektir. Çoğunlukla şiddetin uygulayıcısı olarak karşımıza çıkan erkeklerin maruz kaldıkları şiddet çok fazla konuşulmamakta, gündeme gelmemektedir. Bunun nedeni de toplumda var olan

erkeklik algısının zarar göreceğinin düşünülmesidir (Baygal, 2018: 190). Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu tarafından 1998 yılında ülke çapında yapılan araştırmanın sonuçlarına göre erkeklerin %2,1'inin sık sık, %1,2'sinin ise ara sıra eşleri tarafından fiziksel şiddete uğradıkları ortaya konulmuştur (Baygal, 2018: 189). Birini öldürme suçundan hüküm giymiş kadınların en fazla eşlerini öldürmekten hüküm giydiklerinin saptandığı araştırmada, araştırmacılar kadınların eşlerini nefsi müdafaa için öldürdüklerini ifade etmişlerdir (Ortaköylü vd., 2004: 17'den aktaran Adak, 2013: 17). Görüldüğü gibi kadınların erkeklere uyguladığı ölümle sonuçlanan fiziksel şiddetin arkasında erkeklerin kadınlara uyguladığı şiddet yatmaktadır. Yapılan bir başka araştırmada ise erkeklerin kadınlardan daha fazla sözel şiddete maruz kaldıkları ortaya konulmuştur (Cooker vd., 2002'den aktaran Adak, 2013: 16). Örneğin; ataerkil toplum yapısında erkeğin çalışıp para kazanarak eşine ve çocuklarına bakmaktan sorumlu birincil kişi olarak görülmesi ve bunu yerine getiremediğinde ise eşleri tarafından yetersiz olarak görülmesi, aşağılanması, hakaret edilmesi, çocuklarına babalık yapamadığının söylenmesi erkeğin kendisini suçlu ve ezilmiş hissetmesine neden olan birtakım psikolojik ve sözel şiddet içeren davranışlardır.

H. Sosyal Öğrenme Kuramı ve Aile İçi Şiddet

Sosyal öğrenme kuramı, aile içi şiddetin açıklanmasında ele alınan en önemli kuramlar arasındadır. Bu kuram, şiddetin içgüdüsel bir davranış olmasının aksine öğrenilen bir davranış olduğunu savunmaktadır (Bandura, 1978'den aktaran Gençoğlu vd., 2014: 641). Çocukların toplumsal hayata hazırlanmasında ve kişiliklerinin şekillenmesinde büyük bir önemi olan aile, şiddetin öğrenilerek nesilden nesile aktarılmasında da oldukça etkili bir konumdadır. Sosyal öğrenme kuramı, çocukluğunda aile içi şiddete maruz kalan ya da tanık olan çocukların ileride şiddet davranışını başkalarına yönelteceğini ileri sürmektedir (Bilican Gökkaya ve Ayan, 2017: 391).

Bu kurama göre öğrenme; çevredeki kişilerin (anne, baba, abla, ağabey, öğretmen, arkadaş, televizyondaki bir kahraman gibi) davranışlarını ve bu davranışlardan hangilerinin pekiştirildiğini ya da cezalandırıldığını gözlemleme, model alma ve taklit etme yoluyla gerçekleşmektedir (Bilican Gökkaya ve Ayan, 2017: 391-392). Eğer bir ailede anne, ev işlerini aksattığı gerekçesiyle eşi

tarafından şiddete uğruyorsa ve normal yaşam akışına devam ediliyorsa ya da bu şiddet aile büyükleri tarafından onaylanıyorsa kız çocukları ev işlerini aksatmanın şiddetle cezalandırılmasını olağan bir şey olarak kabul edebilir ve erkek çocukları da ileride eşinin ev işlerini aksatmasını şiddetin haklı bir nedeni olarak görebilir. Yani burada erkek çocuklar babalarını model alarak şiddeti güç ve kontrol kazanmada bir araç olarak benimserlerken kız çocukları ise küçük düşürülen, ezilen anneyi model alarak ileride çekingen, kaygılı ilişkiler kuracak, genellikle uyum sağlayan, şiddeti sineye çeken davranışlar sergileyeceklerdir (Kalkan ve Kaygusuz,2012: 386'dan aktaran Bilican Gökkaya ve Ayan, 2017: 392). Böylece hem kadın hem erkek tarafından meşru görülen şiddet ve toplumsal cinsiyet rolleri ilk olarak ailede sonra da toplumda tekrar tekrar üretilmektedir (Tılıç, 1997: 5'ten aktaran Bilican Gökkaya ve Ayan, 2017: 392).

Çocukluklarında ebeveynleri tarafından şiddetle cezalandırılan çocuklar maruz kaldıkları bu şiddeti öğrenip içselleştirerek ileride kendi çocuklarının davranışlarını da şiddetle kontrol etme eyleminde bulunabilirler (Özgentürk vd., 2012: 63). Kendi davranışlarının şiddetle cezalandırıldığını, anne ve babası arasındaki problemlerin bağırma, hakaret etme ve şiddet yoluyla çözüldüğünü gören çocuk; ilişkilerde sorunların üstesinden gelmenin tek yolunun şiddet gibi olumsuz sorun çözme yöntemleri olduğunu algılayabilir ve kendi ilişkilerinde, ailesinde de bu gibi yöntemleri kullanabilir. Bunun sonucunda da öğrenilen bir davranış olarak şiddetin nesilden nesile aktarılmasıyla olumsuz aile ilişkileri ve toplumlar oluşur (Kalaycıoğlu 1995'ten aktaran Çetinkaya Duman vd., 2003: 55).

İ. Aile İçi Şiddeti Tetikleyen Etkenler

1. Biyolojik Etkenler

Şiddet davranışında bulunanların genellikle erkek olması ve artan yaşla bu şiddet davranışlarının azalması literatürde, erkeklik hormonlarının şiddet davranışını tetikleyebileceğine işaret etmektedir (Çalışkan ve Çevik, 2018: 219). Erkeklik hormonlarının yanı sıra şizofreni gibi bazı akıl hastalıkları ile anti-sosyal kişilik bozukluğu gibi bazı ruhsal bozukluklar da şiddet davranışının biyolojik etkenlerindendir (Çakır, 2020: 43).

Alkol ve uyuşturucu maddeler ise beyin fonksiyonlarını etkileyerek dürtü kontrolünün engellenmesine ve muhakeme yeteneğinin zayıflamasına neden olur. Bu durum da agresif ve şiddet içerikli davranışlara yol açabilir. Köse Tosunöz ve diğerlerinin (2019) hemşirelik öğrencilerinin şiddet eğilimlerini inceledikleri araştırmada sigara ile alkol kullanan öğrencilerin şiddet eğilimlerinin daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Bunun yanı sıra hamilelik dönemindeki alkol, madde ve sigara kullanımının çocuğun ilerleyen dönemlerde saldırgan davranışlarda bulunması üzerinde etkili olduğu da görülmektedir (Roeburck vd., 1999).

2. Psikolojik Etkenler

Duygusal baskılardan kurtulma isteği, yaşanan hayal kırıklıklarından çıkış için bir yol bulma isteği, kendi arzularının gerçekleşmesini garantileme, empati yeteneğinden yoksun olma ve aile içi şiddetin yaşandığı bir ailede yetiştirme aile içi şiddetin psikolojik nedenleri arasındadır (Bayraktar, 2018: 105). Genellikle şiddetin uygulayıcısı olan çoğu erkek evliliğin ilk dönemlerinin geride bırakıldığı, derin ruhsal ilişkilerin kurulduğu dönemde şiddet davranışında bulunur ve bu şiddetin karşılığında elde edeceği kazancın daha fazla olduğunu düşünürse şiddeti sürdürür (Çakır, 2020: 43).

3. Toplumsal ve Ekonomik Etkenler

Fiziksel, psikolojik, ekonomik olarak her açıdan yıkıcı olan şiddet davranışı, kadınları değersizleştirerek onları arka planda tutan ataerkil yapıyla yakından ilişkilidir (İnceoğlu ve Kar, 2010'dan aktaran Balcı Gülpınar ve Kandemirci, 2013: 31). Kadınlar genellikle ev içi temizlik, çocuk bakımı, yemek yapma, ütü yapma gibi görevleri gerçekleştirmesi gereken kişi olarak görülürken erkekler ise ekonomik anlamda aileyi geçindirmekten sorumlu kişi olarak görülür. Kadınlar kendilerine atfedilen bu toplumsal cinsiyet rollerini aksattığında erkek egemen toplum yapısında eşleri tarafından fiziksel şiddete, aşağılayıcı söz ve davranışlara maruz kalabilmektedirler. Kendilerine atfedilen toplumsal cinsiyet rollerini gerçekleştirmek zorunda oldukları görevler olarak kabul eden kadınlar bunları gerçekleştirmemeyi şiddetin haklı bir nedeni olarak görebilmekte ve şiddete sessiz kalabilmektedir. Bu yapının sonucu olarak da böyle bir ailede yetişen gençler kendi kurdukları ailelerde ilişkilerini olumlu ve sağlıklı bir şekilde yürütememektedir (Er, 2013: 160). Bununla birlikte kadınlar erkekler tarafından ne düşündükleri ve

hissettikleri önemszenmeden “annenlere/arkadaşlarına gitmeyeceksin”, “o kıyafeti giymeyeceksin”, “gezmeyeceksin”, “o kişiyle görüşmeyeceksin” gibi çeşitli kısıtlamalar ile emredici sözlerle karşı karşıya kalmaktadır. Kız çocukları “kızını dövmeven dizini döver” anlayışıyla normalleştirilen bir şiddet yaşamaktadır. Toplumumuzda eskisi kadar yaygın olmasa da bazı kültürel yapılarda görücü usulü ya da zorla evlendirmeler, kız çocuklarının okula gönderilmemeleri, erken yaşta evlendirilmeleri, kuma getirme hala devam etmekte ve olağan karşılanmaktadır. Ataerkil düzen içerisinde kadına çok fazla söz hakkı tanınmamakla beraber erkeklerin söyledikleri uyulması gereken komutlar olarak kabul edilmekte ve bunların dışına çıkılması kadınlar tarafından şiddetin nedeni olarak görülebilmektedir (Yaman Efe ve Ayaz, 2010).

Toplumsal cinsiyet rolleri erkekler üzerinde de bir baskı yaratarak aile içi şiddeti körükleyebilmektedir (Sancar, 2009’dan aktaran Kuzu, 2013: 21). Toplumumuzda erkeğin, aileyi geçindirmekten sorumlu birinci kişi olarak mutlaka çalışması gerektiği düşünülmektedir ve genellikle de hem erkeğin hem de kadının çalışması durumunda kadının maaşının erkeğin maaşından fazla olması hoş bir durum olarak karşılanmamaktadır (Kuzu, 2013: 25). Balcı Gülpınar ve Kandemirci (2013: 42), kadının iş hayatına katılarak ekonomik bağımsızlığını kazanmasının ataerkil sistemdeki dengeyi bozduğunu belirterek bu durumu “toplumsal cinsiyet rollerindeki değişim, erkeğin aile reisi rolüne yönelik bir tehdit olarak algılanmış, özgürleşme yolunda ilerleyen kadın fiziksel ve psikolojik şiddet yoluyla engellenmeye çalışılmıştır” şeklinde açıklamıştır. Ataerkil toplum yapısında erkeğin bir şekilde işsizlikle karşı karşıya kalması veya kadından daha az para kazanıyor olması erkekliğinin zedelendiğini düşünerek kendisini ezilmiş ve suçlu hissetmesine neden olabilmektedir. İşsizlik ve bunun yarattığı yoksulluk ile birlikte aile içinde stres, kaygı, huzursuzluklar ve tartışmalar yaşanabilmekte, erkeğin alkol ve madde kullanımı artabilmekte bunun sonucunda da aile içindeki otoritesinin sarsıldığını düşünen erkekler eşlerine ve çocuklarına şiddet uygulayabilmektedirler.

4. Eğitim

Şiddet davranışının daha çok eğitim düzeyi düşük bireylerde ortaya çıktığı bilinmekle beraber şiddeti uygulayanların yalnızca düşük eğitim seviyesindeki

bireyler olduğu algısı tam anlamıyla doğru değildir. Yüksek eğitim seviyesindeki bireylerin de şiddet uyguladığı görölmektedir. Bunun nedenleri geçmişte şiddete maruz kalma, şiddete tanık olma, alkol veya madde bağımlılığı, psikolojik rahatsızlıklar, yetiştirilme tarzı, sosyo-kültürel özellikler olabilir. Şiddete maruz kalmada eğitim düzeyi incelendiğinde ise eğitim düzeyi düşük kadınların çoğunlukla orta seviyede şiddete uğradıkları, lise ve üzeri düzeyde eğitime sahip kadınlarınsa daha düşük seviyede şiddete uğradıkları görölmektedir (Yaman Efe ve Ayaz, 2010). Buradan hareketle günümüzde kadınların eğitim düzeyi yüksek veya düşük olsun bir şekilde şiddetle karşı karşıya kaldıklarını fakat yüksek eğitim düzeyinde olan kadınların eğitim düzeyi düşük olan kadınlara oranla daha az şiddete uğradıklarını söyleyebiliriz. Bununla birlikte yüksek eğitim düzeyine sahip kadınların şiddet karşısında haklarının ve yapabileceklerinin bilincinde olarak şiddetle başa çıkmada, erkeğe boyun eğmeyip şiddeti kabullenmeyerek durumu sonlandırmada kendilerine güvenerek daha başarılı oldukları söylenebilir. Düşük eğitim düzeyine sahip ve herhangi bir işte çalışmayan kadınlar uğradıkları şiddet karşısında kendilerini ekonomik anlamda eşlerine bağımlı, çaresiz hissettiklerinden çoğu durumda sessiz kalmakta ve defalarca şiddete uğramaktadırlar. Kadının bu çaresizliğinin ve kendine bağımlı olduğunun farkında olan erkek bundan güç alarak şiddet uygulamaktan çekinmemektedir.

5. Ailevi Faktörler

Çalışmamızda sosyal öğrenme kuramı ve aile içi şiddet ilişkisinin ele alındığı bölümde çocuklukta ailesinde şiddete tanık olan veya maruz kalan bireylerin ileride şiddet uygulayıcısı olabileceğine değinerek aile faktörünün şiddet uygulama üzerindeki etkisinden bahsetmiştik. Yine çalışmamızda sağlıklı ve sağlıksız aile işlevlerinin ele alındığı bölümde sağlıksız aile işlevlerine sahip ailelerde yetişen bireylerin şiddete daha çok meyilli olduklarına da değinmiştik. Bunların yanı sıra eşlerin, ebeveynleri ile aynı evi paylaşıyor olmaları ya da aynı evi paylaşmıyor olsalar bile aile içi ilişkilerine ebeveynlerinin müdahalede bulunması boşanma ve şiddet gibi sorunlara yol açabilmektedir (Kızmaz ve Altuğ, 2019: 540). Ailedeki iletişim eksikliği, aşırı otoriter ya da aşırı rahat aile tutumları, tutarsız disiplin uygulamaları, ailede suç öyküsü olan akrabaların olması, sevgi ve ilgi eksikliği gibi durumlar da aile içi şiddeti tetiklemektedir (Tekin, 2011: 17-18).

6. Sosyal Destek

Aile içi şiddet mağduru olan bireyin yakın çevresinden gördüğü sosyal destek bu şiddetle baş etmesinde koruyucu bir etmenken bu desteği alamamak ise bireyin aile içi şiddetle karşı karşıya kalma olasılığını arttıran bir etmen olabilmektedir (Zara Page ve İnce, 2008: 85). Şiddet davranışında bulunan kişi karşısındaki kişinin sosyal destekten yoksun olduğunu bildiğinde bunu kendisi için bir fırsat olarak görebilmekte şiddet uygulama konusunda cesaretlenebilmektedir. Sosyal destekten yoksun olmayı şiddet uygulayan kişi açısından değerlendirdiğimizde de şiddet uygulamayan kişilere göre bu kişilerin sosyal destekten daha fazla yoksun olduğu görülmektedir (Zara Page ve İnce, 2008: 85).

Ailede engelli bir çocuk, bakıma muhtaç bir birey bulunması durumunda bu bireylerin bakım yükü çoğunlukla çocukları için fedakarlık yapması gereken kişi olarak görülen anneler tarafından karşılanmaktadır. Eğer hem erkek hem kadın çalışıyorsa kadın, çocuğunun ona ihtiyacı olduğunu düşünerek eşi ve yakın çevresinin de kendisinden beklediği şekilde çalışma hayatından ve sosyal ortamından feragat etmektedir (Toros, 2002: 51).Yapılan bir araştırmada engelli çocuk sahibi annelerin özellikle eşlerinden yeterli desteği alamadıkları durumda yoğun stres ve depresyon yaşayarak diğer çocuklarını ihmal ettikleri, onlara karşı daha sert davrandıkları ve onlarla ilişkilerinde olumsuzluklar yaşadıkları belirtilmiştir (Pak, 2020). Bir başka araştırmada ise çocuğun engelli olması nedeniyle eşlerin birbirini suçlaması, aile içi ilişkilerde olumsuzlukların ortaya çıkması, yeterli sosyal destek alamama gibi sorunların yaşandığı ortaya konulmuştur (Özmen ve Çetinkaya, 2012). Engelli çocuğun bakımını üstlenen anneler yaşadıkları psikolojik yıpranmanın da etkisiyle aile içi disiplini sağlamada daha büyük ve sağlıklı olan çocuğa katı disiplin uygulayabilmekte ve bu durum da çocukları hem duygusal hem de sosyal anlamda olumsuz etkileyebilmektedir.

7. Medya

Medyanın, sahip olduğu güç ile toplumdaki bireylerin düşünceleri, algıları ve davranışları üzerinde çok büyük bir etkisi olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Medyada artarak devam eden şiddet içerikli, toplumsal cinsiyet rollerine dayalı diziler ve programlar izleyicilerin algısını büyük ölçüde etkilemesi açısından önemli bir toplumsal sorun olan şiddetin öğrenilmesinde, ortaya çıkmasında ve

normalleştirilmesinde etkilidir (Özübek, 2013: 104). Bu dizi ve programlar toplumdaki her bireyi belirli ölçülerde etkilemekle beraber özellikle ergenler ve gençler üzerinde daha büyük etki yaratabilmektedir. Bu bireyler medyada yansıtılan şiddet davranışlarına özenebilmekte ve yine medyada yansıtılan hegemonik erkekliği model alabilmektedirler. Dizilerde ve programlarda kadına karşı şiddetin, küçük düşürücü ve onur kırıcı davranışların fazlaca yansıtılması, çoğu durumda bunların normalmiş ve hak edilen bir durummuş gibi gösterilmesi, aile içi şiddetin ortaya çıkmasında etkili olan toplumsal cinsiyet rollerinin pekiştirilmesi hem erkeklerin kadınlara hem de kadınların kendi kadınlıklarına yönelik algılarını olumsuz etkileyerek şiddetin toplumda yerleşmesine zemin hazırlayabilmektedir. Dizilerde, kadınların erkeklerin şiddetine maruz kalması ve bu şiddetten yine ancak bir erkek korumacılığında kurtulması durumu kadını edilgen ve erkeğe muhtaç bir birey olarak şekillendirerek mevcut ataerkil sistemi tekrar tekrar göstermekte ve bu sistemin kuvvetlenmesine destek olmaktadır. Yine medyada çocuklara yönelik şiddet davranışlarının fazlaca yer alması hem çocukların belli davranışlar karşısında bu muamelelere maruz kalabileceklerini düşüncelerine neden olarak olumsuz etkilenmelerine hem de ebeveynlerin çocuklara belli durumlarda şiddet uygulamayı kabul edilebilir bir durum olarak görmelerine ve şiddeti normalleştirmelerine yol açabilir.

Medyanın aile içi şiddet olaylarını sunarken kullandığı dil de kamuoyunun düşüncelerinin şekillenmesinde etkilidir (Özübek, 2013: 102-103). Örneğin medyada bir kadın cinayetinin “namus cinayeti” şeklinde ifade edilmesi ölümle sonuçlanan bu şiddete bir meşruiyet atfetmektedir ya da aldatma, kıskançlık gibi nedenler öne sürülerek işlenen bir kadın cinayeti sunulurken kadının “erkeğin başını belaya sokan”, suçlu bir kişi olarak ifade edilmesi kadının şiddeti hak ettiği algısını oluşturmakta ve erkeği mağdur konumda göstermektedir (Özübek, 2013: 103-104). Bu bağlamda ataerkil toplum yapısının bir yansıması olan medyanın aile içi şiddet üzerindeki etkisi düşünüldüğünde medyada kullanılan dilin, yayınlanan dizi, program ve haberlerin toplumsal cinsiyet ve şiddet farkındalıklı olması, bu bilinçle sunulması toplumun da bu konuda daha duyarlı ve bilinçli olmasını sağlayarak aile içi şiddetin önlenmesine katkı sunacaktır.

J. Aile İçi Şiddetin Sonuçları

Aile içi şiddet çoğunlukla şiddetin mağduru olan kadınlar ve çocuklar üzerinde fiziksel ve psikolojik birçok soruna yol açmaktadır. Aile içi şiddetin bireyler üzerindeki fiziksel sonuçları küçük çaplı yaralanmalar, kızarıklıklar, morartılar olabileceği gibi kişinin yaşamını devam ettirmekte zorluk yaşayacağı daha ciddi boyutta yaralanmalar, sakatlıklar, beyin hasarı ya da ölüm de olabilmektedir. Bunun yanı sıra maruz kalınan cinsel şiddet ise cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlara, beklenmeyen hamileliklere, idrar yolu rahatsızlıklarına ve çeşitli genital sağlık sorunlarına yol açabilmektedir (Zara Page ve İnce, 2008: 88). Çocukluk çağındaki fiziksel şiddet özellikle beyin bölgelerinde hasarlara yol açması durumunda büyüme ve gelişmede bozulmalara neden olabilir (İbiloğlu, 2012: 213-214).

Aile içi şiddete maruz kalan veya tanık olan çocuklarda depresyon, kaygı bozukluğu, alt ıslatma, yeme ve uyku bozuklukları, kabus görme, içine kapanık olma, düşük akademik başarı, korku, özgüven eksikliği, düşük sosyal uyum, madde bağımlılığı, intihar girişimi, odaklanma sorunları, güvensizlik, anti-sosyal davranışlar, olumsuz arkadaşlık ilişkileri ve başkalarına karşı şiddet içerikli davranışlar görülmektedir (Güleç vd., 2012: 131; Lök vd., 2016: 160). Yapılan bir araştırmada, erken çocukluk döneminde istismara uğrayanların gençlik çağında %59, yetişkinlikte %27 oranında suç işleme riskinin artmış olduğu, şiddet içerikli bir suçu işleme riskinin ise %29 olduğu belirtilmiştir (Stouthamer-Loeber vd., 2002). Bir başka araştırmada eşine ve çocuğuna şiddet uygulayan yetişkinlerin çocukluk dönemi şiddet görme geçmişinin yüksek olduğu ifade edilmiştir (Gomez, 2011). Şiddete uğramış kadınlarla ilgili yapılan bir çalışmada ise şiddet mağduru kadınların %47.6'sının depresyon, %17.9'unun intihar riski, %63.8'inin travma sonrası stres bozukluğu, %18.5'inin alkolün, %8.9'unun da maddenin kötüye kullanımı gibi sorunlar yaşadığı belirtilmiştir (Golding, 1999). Şiddete maruz kalmış kadınlarla ilgili yapılan bir başka araştırmada kadınların %91.6'sının çocuğuna şiddet uyguladığı ve bu durumun depresyonla bağlantılı olduğu ifade edilmiştir (Yıldırım, 1998). Buradan görülmektedir ki kadının şiddete uğraması, çocuğu anne şiddetine uğrama riskiyle karşı karşıya bırakmaktadır.

K. Aile İçi Şiddetle Mücadelede Feminist Sosyal Hizmet Uygulaması

Sosyal hizmet mesleği toplumda yer alan her türlü eşitsizlikle etkin bir şekilde mücadele ederek sosyal adaleti ve değişimi sağlamayı hedeflemektedir (Buz, 2009: 53). Bu açıdan sosyal hizmet, önce ailede sonra da toplumda üretilen şiddet ve bu şiddetin temelinde yatan ayrımcılıkla mücadelede önemli bir role sahiptir. Aile içi şiddetin ataerkil yapıdaki eşitsiz toplumsal cinsiyet ilişkilerinin anlaşılmasıyla açıklanabileceğini savunan feminist yaklaşıma göre evlilik ve aile kurumu, geleneksel inanışlar, kadını geri planda tutan ve değersizleştiren politikalar ile yasal düzenlemeler erkeklerin kadınlar üzerinde kontrol sağlaması ve gücü elinde bulundurması için fiziksel baskıya başvurmalarına zemin hazırlayarak onları cesaretlendirir (Özateş, 2009: 13). Kadını aile içinde ev işleri ve çocuk bakımından sorumlu tutan, güçsüz, edilgen ve erkeğe tabi kılan toplumsal yapının desteğini de arkasına alarak cesaretlenen erkek, aile içi şiddeti egemenliğini sürdürmede bir yöntem olarak kullanır. Sürmekte olan bu ataerkil sistem erkeğin şiddetine maruz kalan kadınların bireysel ve toplumsal gelişmelerini engeller. Aile içi şiddetle mücadelede toplumdaki bireylerin gelişmelerinin önündeki engellerin kaldırılmasında, onların iyilik hallerinin arttırılmasında ve uğradıkları ayrımcılık ve eşitsizlikle mücadelede önemli bir rolü olan sosyal hizmet mesleğinde feminist yaklaşım temelinde gerçekleştirilecek müdahaleler sorunların temel nedenlerinin daha iyi anlaşılmasını ve etkili çözümler üretilmesini sağlayacaktır.

Dominelli (2002: 7) feminist sosyal hizmeti, kadınların deneyimledikleri problemleri çıkış noktası olarak ele alan ve bunları çözümleyen, kadınların toplumdaki konumları ve bireysel durumları arasındaki bağlantıları değerlendiren, belirli ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlayan, müracaatçı-uzman ilişkilerinin eşitliğe dayandığı ve yapısal eşitsizliklere dikkat çeken bir sosyal hizmet biçimi olarak ifade etmiştir. Feminist sosyal hizmet, kadınları baskılayan ve eşitsiz güç ilişkileri doğuran ataerkil yapıyı sona erdirmeyi amaçlamaktadır (Dominelli, 2002: 76). Aile içi şiddete maruz kalan birçok kadın toplumsal cinsiyet rollerinin ve çevresinin etkisiyle çoğu durumda gördüğü şiddetten kendisini sorumlu tutmakta, bunun sonucunda da şiddeti sineye çekmekte ve yeterince dikkate almamaktadır. Aile içi şiddet mağduru kadınla gerçekleştirilen feminist sosyal hizmet uygulamasında, kadının uğradığı şiddet sebebiyle kendisini suçlamasıyla; kadının

benlik saygısının arttırılması bağlamında toplumsal cinsiyet eşitsizliği, cinsiyete yönelik kalıplaşmış yargılar, ön yargılar ve değer yargıları ile ilgili bilinçlendirme çalışmaları ile farkındalık kazandırılarak mücadele edilmelidir (Özateş, 2009: 103). Kadının aile içinde eş ve anne rolünün pekiştirilmesi ve şiddete rağmen aile birliğinin devam ettirilmesinin sağlanması yerine bir birey olarak kadının kendi güçlerinin, farkına varması sağlanarak gelişmesi ve özgürleşmesi desteklenmelidir (Öztürk, 2013: 198). Bunun sonucunda kadınlar evi temizlemeyip yemek yapmamayı şiddetin haklı bir gerekçesi olarak görmek yerine bu şiddetin nedenini toplumsal cinsiyet ilişkileri ve kendilerini baskılayan ataerkil yapı çerçevesinde değerlendirecekler, şiddete boyun eğmeyecekler ve bilinçli bir şekilde haklarını savunacaklardır.

Aile içi şiddet mağduru kadınla gerçekleştirilen feminist sosyal hizmet uygulamasında müracaatçı ve uzman ilişkisi hiyerarşik bir yapıda değil eşitlikçidir ve sosyal hizmet uzmanı müracaatçının yaşadıklarını empatiyle anlamaya çalışarak kendi deneyimlerinden verdiği örneklerle kadının yalnız olmadığını ona hissettirir (Özateş, 2009: 105). Bununla beraber sosyal hizmet uzmanları kadınların yaş, eğitim, kültürel, ekonomik, din, ırk gibi farklılıklarını da tanımalı ve bu bağlamda şiddeti nasıl anlamlandırdıklarını iyi değerlendirmelidirler (Dominelli, 2002: 162). Feminist sosyal hizmet uygulamasında önemli bir rolü olan güçlendirme yaklaşımı, kadının erkek tarafından maruz kaldığı güç ve baskı karşısında güçlendirilmesini, var olan güçlerini ortaya çıkarmayı ve baş etme kapasitelerini arttırmayı amaçlamaktadır. Çoğu durumda kadınlar ekonomik olarak eşlerine bağımlı oldukları için maruz kaldıkları şiddeti sineye çekmektedir çünkü eğer eşlerinden ayrılırlarsa ekonomik olarak kendilerine ve çocuklarına yetemeyeceklerini, kendi ayakları üzerinde duramayacaklarını düşünmektedirler. Yardım süreci boyunca kadının eksik ve zayıf yönleri yerine güçlü yönleri üzerinde durularak içinde bulunduğu durumla baş edebileceği ve yeni yaşam becerileriyle kendi hayatının kontrolünü eline alabileceği konusunda cesaretlendirme yapılır ve kadının ihtiyaçlarına yönelik uygun kaynaklarla buluşturulması sağlanır (Özateş, 2009: 105-106). Bu noktada kişinin sürece aktif katılımına önem verilir ve kendi kararlarını vermede özgür olduğu göz önünde bulundurularak kişi kendisi için doğru olduğu düşünülse bile istemediği bir kararı alması için zorlanmamalıdır (Dominelli, 2002: 77; Özateş, 2009: 106). Feminist sosyal hizmet uygulamasında

aile içi şiddet mağduru kadının güçlendirilmesi, yaşadıklarını doğru bir şekilde anlamlandırabilmesi, kendisini yalnız hissetmemesi, değersiz ve suçlu görmemesi için benzer deneyimleri olan kadınların bulunduğu destek gruplarıyla ve kadın örgütleriyle bir araya gelmesi sağlanmalıdır (Özateş, 2009: 105).

Feminist sosyal hizmet uygulamasında “kişisel olan politiktir” ilkesiyle kadınların yaşadıkları aile içi şiddet deneyimlerinin kişisel bazda sorunlar olarak değil politik ve yapısal çerçevede değerlendirilmesine vurgu yapılır (Buz, 2009: 61). Bu bağlamda kadınların maruz kaldıkları şiddetin toplumdaki ataerkil sistem, eşitsiz güç ilişkileri, toplumsal cinsiyet kalıp yargıları ve bunlarla şekillenen politikalar ile üretilip güçlendirildiği savunulur. Sosyal hizmet uzmanları aile içi şiddet mağduru kadınlarla çalışırken kadınların deneyimledikleri şiddetin sosyopolitik bağlamına odaklanarak onların da bu bağlamda kendilerini çevreleyen, baskılayan ataerkil sistemi ve bu sistem içinde kendi durumlarını anlamalarını sağlayarak bilinçlerini yükseltmeyi ve güçlerini kullanmalarını önündeki engellerin ortadan kaldırılmasını amaçlar (Buz, 2009: 63). Aile içi şiddetle yalnızca mikro değil makro düzeyde de mücadele eden sosyal hizmet uzmanları makro düzeyde; kadın deneyimlerinden yola çıkarak kadın bakış açısıyla toplumsal sorun ve politikaların analizini yaparak toplumun dikkatini bu soruna çekip farkındalık yaratma, sosyal kaynakların gelişimini sağlama, kadına duyarlı sosyal politika ve düzenlemelerin yapılmasını sağlama gibi çalışmalarda bulunur (Özateş, 2009: 106).

L. Aile İçi Şiddeti Önlemede Ekolojik Model

Heise (1998) tarafından geliştirilen ekolojik modelde aile içi şiddete neden olan risk etmenleri bireysel, ilişkisel, topluluk ve toplumsal/kültürel olmak üzere dört düzeyde ele alınmaktadır. Bireysel düzeydeki risk etmenleri; çocuklukta şiddete tanık olma ya da maruz kalma, alkol ya da madde bağımlısı olma, düşük eğitim düzeyi, arkadaş ortamının olmaması, ötekileştirilmiş ve dışlanmış bir topluluğun üyesi olma, düşük gelir seviyesi, babanın olmaması ya da olsa bile onunla sağlıklı ilişki kurulamamasıdır. İlişkisel düzeydeki risk etmenleri; ekonomik, kültürel vb. nedenlerle evlenmek zorunda kalmak, eşler arasındaki gelir ve eğitim düzeyi farklılıkları, erkeğin ailedeki kararlar ve ekonomik kaynaklar üzerindeki kontrolü, eşlerin anne-babayla bir arada yaşaması, çatışmalı ve sağlıklı

aile ilişkileridir. Topluluk düzeyindeki risk etmenleri; yoksulluk, işsizlik, kalabalık nüfus, kadının ailesinden ve sosyal destekten mahrum kalması, yeterli kurumsal desteğin sunulmaması ve caydırıcı olmayan hukuki yaptırımlardır. Toplumsal/kültürel düzeydeki risk etmenleri ise şiddetin sorun çözmede bir araç olarak görüldüğü, erkeğin kadın üzerindeki egemenliğinin, toplumsal cinsiyet rollerinin normal ve doğru karşılandığı normlardır. Dünya Sağlık Örgütü'ne göre aile içi şiddeti önlemek için bu dört düzeyin her birinde etkili müdahaleler gerçekleştirilmelidir ancak bir düzeydeki risk etmenleri ele alınırken diğer düzeydeki risk etmenleriyle ilgili de çalışmalar yapılmalıdır (Yıldırım vd., 2013: 84; Zara Page ve İnce, 2008: 89). Ekolojik modelin bireysel düzeydeki risk etmenlerine yönelik önleme müdahaleleri bireylerin davranış, tutum ve inançlarını değiştirmeye odaklanmaktayken ilişkisel düzeydeki önleme müdahaleleri olumlu aile ilişkileri oluşturabilmek için çalışmalar yapmaya odaklanmaktadır. Topluluk düzeyindeki müdahaleler okul, hastane, yakın çevre ve iş yeri ortamlarının aile içi şiddete neden olan etkilerini azaltmaya odaklanır. Toplumsal/kültürel düzeydeki önleyici müdahaleler ise şiddete ilişkin sosyokültürel yapıya odaklanarak aile içi şiddet ve bu şiddeti körükleyen toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile erkek egemenliğine dikkat çekmek, toplumda farkındalık oluşturmak, bilinçlendirici çalışmalar yapmak ve sosyal politikaların geliştirilmesini sağlamaktır. (Sethi vd., 2004'ten aktaran Yıldırım vd., 2013: 83).

III. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

A. Araştırmanın Modeli

Üniversite öğrencilerinin aile içi ilişkileri bağlamında aile içi şiddete yönelik görüşlerinin değerlendirildiği bu araştırma nitel araştırma yöntemiyle yürütülmüştür. Nitel araştırma; gözlem, görüşme, doküman analizi gibi yöntemlerle doğal bir ortamda sosyal olguları bağlı olduğu çevreden gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ele alan araştırma türüdür (Yıldırım, 1999: 10). Varsayımlarla birey ya da grupların insani ya da sosyal bir sorunu algılama ve anlamlandırmasına odaklanan nitel araştırmada araştırma problemi yorumlayıcı bir yaklaşımla incelenir (Creswell, 2013: 44; Karataş, 2015). Nitel araştırmada çevreyle ilgili bilgi, süreçle ilgili bilgi ve algılar olmak üzere üç tür bilgi toplanır (Yıldırım, 1999: 10). Nitel yöntemin kullanıldığı araştırmalar incelenen konuyla ilgili katılımcılardan elde edilen görüşlerin derinlemesine anlaşılmasına olanak sağlarken nicel araştırmalar “kaç tane”, “ne sıklıkla” gibi sorulara cevap arayarak bu görüşlerin ölçülmesini yarar (Karataş, 2015: 65). Nicel araştırmalara göre daha az sayıda kişiyle çalışılan nitel araştırmalarda kesin sonuçlara ulaşma veya elde edilen sonuçların topluma genellenmesi kaygısı yoktur (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 48-65). Sorunları, içerisinde oluşup geliştiği değerler sisteminden ayırmadan durumlara egemen olan ilişkiler ağını kendi doğal ortamında yorumlamaya ya da bunların anlamlarını ortaya çıkarmaya çalışan nitel araştırmalarda bireylerin öznel bakış açılarına önem verilir (Neuman, 2012: 224; Karataş, 2015: 63). Bu tanımlardan yola çıkarak önemli bir toplumsal sorun olan aile şiddetle ilgili üniversite öğrencilerinin görüşlerinin nitel araştırma yöntemiyle ele alınmasının öğrencilerin bu konuyla ilgili görüş ve tutumlarının daha iyi anlaşılmasına ve yorumlanmasına olanak sağlayacağı düşünülmüştür.

B. Araştırmanın Örneklemi

Araştırmanın evrenini İstanbul Aydın Üniversitesi öğrencileri oluşturmaktadır. Bu evrenden belirlenen örneklem ise Eğitim ve İletişim Fakültesi 1. ve 4. sınıfta öğrenim gören 30 öğrencidir. Örneklem, kartopu örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Kartopu örnekleme; araştırmacının, ilk etapta iletişime geçtiği evrene ait birimlerden biri aracılığıyla yeni birimlere ulaştığı bir örnekleme yöntemidir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004: 45). Sürecin bu şekilde ilerlemesiyle örneklem, yüksekten yuvarlanan bir kartopu gibi büyür (Baştürk ve Taştepe, 2013: 146).

C. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak nitel araştırma veri toplama tekniklerinden görüşme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan görüşme soruları listesi, araştırmanın amacına uygun şekilde literatür taraması yapılarak ve tez danışmanının görüşleri alınarak oluşturulmuştur.

Görüşme soruları listesinin ilk bölümünde katılımcıyı ve ailesini tanıtıcı sorular, ikinci bölümünde aile içi ilişkilere yönelik sorular, üçüncü bölümünde ise aile içi şiddete yönelik görüşlere ve şiddet deneyimlerine ilişkin sorular bulunmaktadır.

D. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verilerinin elde edilmesinde, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan görüşmenin içerisinde yer alan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmaya katılanların belirli bir konuda duygu ve düşüncelerini aktarma süreci olarak tanımlanan görüşmede kişinin iç dünyasını ve bakış açısını anlama amacıyla bir konu hakkında deneyim, tutum ve düşüncelerini elde etmek amaçlanır (Karataş, 2015: 71). Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde araştırmacı, yanıt bulmak istediği soruları içeren görüşme soru listesini önceden hazırlar fakat görüşmenin gidişatına bağlı olarak değişik yan veya alt sorularla görüşmenin gidişatını yönlendirebilir ve kişinin yanıtlarını detaylandırmasını sağlayabilir (Türnüklü, 2000: 547).

Araştırmanın verileri toplanmadan önce İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'ndan 01.10.2020 tarihli ve 2020/08 sayılı kararlar etik kurul onayı alınmıştır. Etik kurul onayından sonra Covid-19 nedeniyle üniversitelerde yüz yüze eğitim olmadığı için öğrencilerle görüşmeler online ortamda gerçekleştirilmiştir. Görüşmelere başlamadan önce bir öğrenciyle yapılan pilot görüşme sonucunda soruların anlaşılabilirliği ve görüşmenin akışı gözden geçirilerek görüşme soruları listesine son hali verilmiştir. Araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden katılımcılardan online ortama aktarılan bilgilendirilmiş onam formunu doldurmaları istenmiştir. İstanbul Aydın Üniversitesi Eğitim ve İletişim Fakültesi 1. ve 4. sınıfta öğrenim gören 30 öğrenciyle yapılan görüşmeler 2021 yılı Şubat-Mart aylarında katılımcıların uygun oldukları tarih ve saatlerde gerçekleştirilmiştir. 45-90 dakika aralığında süren görüşmelerde katılımcıların izniyle video ve ses kaydı alınmıştır. Görüşmelerde alınan ses kayıtları bilgisayar ortamında tam metin halinde deşifre edilmiştir. Deşifre edilen veriler betimsel analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Betimsel analiz doğrultusunda araştırmada elde edilen veriler araştırma sorularına göre daha önceden belirlenmiş temalara göre sınıflandırılarak özetlenmiş ve yorumlanmıştır. Gerekli yerlerde doğrudan alıntı yöntemiyle öğrencilerin görüşleri sunulmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 256).

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerin analizinde katılımcıların yanıtları fakülte, sınıf, cinsiyet ve görüşme sırası kriterleri göz önünde bulundurularak kodlanmıştır. Kodlamada ilk sırada yer alan harf fakülteyi, ikinci sırada yer alan rakam sınıfı, üçüncü sırada yer alan harf cinsiyeti, son sıradaki rakam ise görüşülen kişinin sırasını temsil etmektedir. Örneğin E1K1 kodlaması Eğitim Fakültesi, 1. sınıf öğrencisi, kadın, 1. sırada görüşülen kişi anlamına gelmektedir.

IV. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

A. Sosyodemografik Bulgular

Çizelge 1 Sosyodemografik Bilgiler

Katılımcı	Yaş	Aile Tipi	Anne/Baba Eğitim Düzeyi	Anne/Baba Mesleği	Memleket	Yaşamın Geçtiği Bölge
E1E1	20	Çekirdek	Ortaokul/Lise	Ev Hanımı/Çiftçi	Erzincan	Marmara
E1E2	19	Çekirdek	İlkokul/Ortaokul	Ev Hanımı/Emekli	Mardin	Marmara
E1E3	19	Tek ebeveynli	Okumadı/.....	Ev Hanımı/.....	Hakkari	Doğu Anadolu
E1E4	19	Çekirdek	Üniversite/Üniversite	Ev Hanımı/Okul Müdürü	Bilecik	Marmara
E1K1	19	Çekirdek	Lise/Üniversite	Ev Hanımı/Sağlık Teknikeri	Isparta	Akdeniz
E1K2	19	Çekirdek	Lise/Lise	Ev Hanımı/Aşçı	Mersin	Marmara
E1K3	19	Çekirdek	Lise/Lise	Emekli/ Emekli	Bartın	Karadeniz
E1K4	19	Çekirdek	İlkokul/Üniversite	Ev Hanımı/Serbest Meslek	Diyarbakır	Güneydoğu Anadolu
E4E1	24	Çekirdek	Yüksek Lisans/İlkokul	Öğretmen/Esnaf	Ankara	Marmara
E4E2	24	Çekirdek	Ortaokul/ Ortaokul	Ev Hanımı/Emekli	Bayburt	Marmara
E4E3	25	Çekirdek	Lise/Üniversite	Ev Hanımı/Din Görevlisi	Samsun	Karadeniz
E4E4	25	Çekirdek	İlkokul Terk/İlkokul	Ev Hanımı/Kasap	Şanlıurfa	Marmara

E4K1	23	Çekirdek	İlkokul/Ortaokul	Ev Hanımı/Elektrikçi	Ankara	İç Anadolu
E4K2	22	Çekirdek	İlkokul/İlkokul	Ev Hanımı/Mobilyacı	Bayburt	Marmara
E4K3	22	Çekirdek	Ortaokul/ Ortaokul	Aşçı/Lojistik	Iğdır	Marmara
E4K4	23	Çekirdek	Lise/Lise	Ev Hanımı/Serbest Meslek	Yozgat	Marmara
İ1E1	22	Çekirdek	İlkokul/Lise	Ev Hanımı/Makine Kalıp Ustası	Kastamonu	Marmara
İ1E2	19	Çekirdek	Lise/Üniversite	Cam Firması/Memur	Erzurum	Marmara
İ1E3	18	Çekirdek	İlkokul/Ortaokul	Ev Hanımı/Esnaf	Trabzon	Karadeniz
İ1K1	19	Çekirdek	Lise/Üniversite	Ev Hanımı/Astsubay	Çanakkale	Değişmekte
İ1K2	19	Çekirdek	Okumadı/Ortaokul	Ev Hanımı/İnşaat Ustası	Van	Marmara
İ1K3	19	Çekirdek	İlkokul/Üniversite	Ev Hanımı/Şirket Yöneticisi	Çanakkale	Marmara
İ1K4	21	Çekirdek	Üniversite/Lise	Muhasebeci/İnşaat Sektörü	İskenderun	Akdeniz
İ4E1	22	Çekirdek	Lise/Üniversite	Ev Hanımı/Muhasebeci	Makedonya	Marmara
İ4E2	21	Çekirdek	Lise/Lise	Ev Hanımı/Esnaf	Gaziantep	Marmara
İ4E3	22	Çekirdek	İlkokul Terk/İlkokul Terk	Tekstil/Tekstil	Giresun	Marmara
İ4E4	25	Çekirdek	Üniversite/Lise	Emekli/Emekli	Kars	Marmara
İ4K1	22	Çekirdek	Lise/Üniversite	Aşçı/Muhasebeci	Sinop	Karadeniz
İ4K2	21	Çekirdek	Lise/İlkokul	Ev Hanımı/Şoför	Iğdır	Marmara

İ4K3	22	Tek ebeveynli	Üniversite/Lise	Medya Satış Sorumlusu/Esnaf	Rize	Marmara
-------------	----	------------------	-----------------	--------------------------------	------	---------

Araştırmaya katılanların 15'i kadın, 15'i erkektir. Yaşları 18-25 arasında değişmektedir. Katılımcıların 16'sı Eğitim Fakültesinde, 14'ü İletişim Fakültesinde öğrenim görmektedirken 1. sınıf ve 4. sınıf düzeyinde öğrenim görenlerin sayısı ise eşittir. Katılımcıların 28'inin ailesi çekirdek aileyken 2'sinin ailesi tek ebeveynli ailedir. Tek ebeveynli ailesi olan katılımcılardan 1'inin ailesi ölüm nedeniyle, 1'inin ailesi ise boşanma nedeniyle tek ebeveynli ailedir. Katılımcıların annelerinin eğitim durumlarına bakıldığında 11'inin lise, 7'sinin ilkokul, 4'ünün üniversite, 3'ünün ortaokul, 1'inin yüksek lisans mezunu olduğu, 2'sinin okumadığı ve 1'inin ilkokul terk olduğu görülmektedir. Babaların eğitim düzeyine bakıldığında ise 9'unun üniversite, 9'unun lise, 6'sının ortaokul, 4'ünün ilkokul mezunu olduğu ve 1'inin ilkokul terk olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılanların annelerinin mesleklerine bakıldığında 21'inin ev hanımı olduğu, 6'sının özel sektörde çalıştığı, 1'inin memur olduğu, 2'sinin ise emekli olduğu görülmektedir. Babaların mesleklerine bakıldığında ise 20'sinin özel sektörde çalıştığı, 5'inin memur olduğu, 4'ünün ise emekli olduğu görülmektedir. Katılımcıların memleketleri ağırlıklı olarak Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgesindedir. Yaşamın çoğunluğunun geçtiği bölgeye bakıldığında ise katılımcıların 20'si Marmara, 4'ü Karadeniz, 1'i İç Anadolu, 1'i Güneydoğu Anadolu ve 1'i Doğu Anadolu Bölgesinde ağırlıklı olarak yaşadığını belirtmiştir. Katılımcılardan 1'i ise babasının mesleği nedeniyle yaşamını geçirdiği bölgenin sürekli değiştiğini ifade etmiştir.

B. Aile İçi İlişkilere Yönelik Bulgular

1. Ailede Engelli, Bakıma Muhtaç ve/veya Psikolojik Rahatsızlığı Olan Birey Olma Durumu

Öğrencilerin büyük bir kısmı ailesinde engelli, bakıma muhtaç ve/veya psikolojik rahatsızlığı olan bir bireyin olmadığını belirtmiştir. Ailesinde psikolojik rahatsızlık nedeniyle tedavi gören bir birey olduğunu ifade eden öğrencilerden İ1K3 ve E4K1'in anlatılarından, söz konusu psikolojik rahatsızlığın kaynağında aile içi şiddetin olduğu görülmektedir. İ1K3, şu anda ailesinde böyle bir

rahatsızlığın olmadığını fakat geçmişte babasının, annesine şiddet uyguladığı dönemde psikolojik tedavi gördüğünü ve o tedaviden sonra ailesinde şiddet olaylarının yaşanmadığını belirtmiştir.

E4K1 ise geçmişte annesinin, sebebi bilinmeyen bir hastalık nedeniyle bilincini kaybedip bir süre hastanede yattığını, üzüntü ve stres yapmaması gerektiğini ifade etmekle beraber yaklaşık 4 yıldır da psikolojik tedavi gördüğünü belirtmektedir. Söz konusu psikolojik rahatsızlığın kaynağında kök aile ilişkileri nedeniyle eşler arasında yaşanan tartışmaların ve şiddetin olması dikkat çekmektedir. Bununla beraber geniş aile olarak yaşamamanın evli çiftleri otorite ve baskı altında bıraktığı, gelin-kaynana çatışmalarına neden olduğu, bu nedenle de evlilikte huzursuzluk yarattığı görülmektedir.

“Annem evlendiğinde babaannemle yaşamak zorundaydı. Annemin yaşı küçük olduğundan biraz uğraşmışlar da evlilik için ama babaannem hiç istememiş. Annem köyde yaşıyordu, babamla evlenince şehre gitti. Babaannem de annemi aşağılayıp küçümsüyordu sen ne anlarsın, nereden bilirsin gibi. Şimdi ayrı yaşıyoruz ama babaannem konusu olduğunda annem depresifleşiyor. Mesela normalde tepki vermeyeceği bir şey babaannemle ilgiliyse aşırı tepki veriyor. Bu da aile içi kavgaya, babamla arasında soruna neden oluyor. Tedavimiz aslında olumlu ilerliyordu ama yengemi kaybettikten sonra kötüleşti. Duygu durum bozuklukları vardı ve bunlar tekrarlardı. Şimdi iyi ama konu babaannem olduğunda tedavi hiçbir şekilde olumlu gitmiyor.” E4K1

Bunun dışında ailede psikolojik rahatsızlığı olan bir birey olmasının aile içi ilişkilerini olumlu yönde etkilediğini, kuvvetlendirdiğini belirten bir anlatı da bulunmaktadır.

“Kız kardeşimin bir dikkat bozukluğu var ve ilaç kullanıyor. Yani bu bizi üzüyor ama bunun bir süreç olduğunu biliyoruz. Biz normalleştirmeye çalışıyoruz durumu. Hani sen hastasın, şöyle yapma falan gibi değil de onu hayatın içine katmaya çalışıyoruz çünkü böyle durumlar böyle hallolur. Bizim ilişkilerimizi olumlu şekilde etkileyen tarafları var yani bu durumun. Örnek vermem gerekirse mesela ailece ortak aktiviteler yapıyoruz onun morali yerine gelsin diye. Gezmeye falan gidiyoruz hep birlikte.” E4K2

E4E1 ise kardeşinin, tek gözünden görme engelli olması nedeniyle okul hayatına ilgisinin söndüğünü, EKPSS sınavlarında başarısız olması nedeniyle de hem onun hem de tüm aile bireylerinin üzümlü psikolojik olarak etkilendiklerini ancak bu yüzden aile içi ilişkilerinde bir olumsuzluk yaşamadıklarını belirtmektedir.

Öğrencilerin çoğunun ailesinde engelli, bakıma muhtaç ve/veya psikolojik rahatsızlığı olan bir birey olmadığı görülmekle beraber ailesinde psikolojik tedavi gören bir bireyin olduğunu belirten öğrenciler bu tedavinin şiddet davranışının ve dikkat bozukluğunun olması nedeniyle görüldüğünü ifade etmişlerdir. Bir öğrenci ailesinde görme engelli bir bireyin olduğunu belirtirken öğrencilerin hiçbirinin ailesinde bakıma muhtaç bir bireyin olmadığı görülmektedir. Öğrenciler, ailelerinde engelli ve psikolojik tedavi gören bir birey olması durumunun aile içi ilişkilerini olumsuz etkilemediğini belirtmişlerdir.

2. Aile Bireyleri Arasındaki Ev İçi Sorumluluk Paylaşımı

Öğrencilere, ailelerinde ev içi sorumluluk paylaşımı olup olmadığı sorulduğunda toplumsal cinsiyet rollerinin ve kültürün etkisine vurgu yapan anlatıların olması dikkat çekmektedir. Örneğin; E1E3'ün anlatısında yemek yapmak, temizlik gibi ev işlerinin kadınsı, kuvvet gerektiren işlerin ise erkeksi kabul edildiği ve ailede bu yönde bir rol dağılımının olduğu dikkat çekmekteyken öğrencinin bu durumu çok da doğru bulmadığı ancak kabullendiği görülmektedir.

“Ev işlerini genellikle annem ve kız kardeşlerim hallediyor. Kuvvet gerektiren dışarı işlerini ise ben ve erkek kardeşim hallediyoruz. Bizim kültürümüzde genelde işleri hanımlar hallediyor yani yanlış da olsa tartışılır ama maalesef bu böyle. Babam hayattayken o da öyleydi. Kuvvet gerektiren işleri genellikle babam, diğerlerini hanımlar hallederdi.”

E1E3

E4E4 ise 5-6 yıl öncesine kadar babasının kuma getirdiği eşi ve çocuklarıyla aynı binada farklı evlerde yaşadıklarını, şu an ise ekonomik sıkıntıdan dolayı evlerini sattıklarını ve İstanbul'da onlarla farklı ilçelerde yaşadıklarını fakat maddi paylaşımlarının devam ettiğini belirtmektedir. Evdeki iş bölümü konusunda ise memleketlerindeki kültür nedeniyle ev işlerini tamamen annesinin yaptığını, bunu kesinlikle yanlış bulduğunu, aldığı eğitim ile yaşadığı şehir nedeniyle kendisini bu kültürden ayrı tuttuğunu ifade etmektedir. Öğrencinin bu anlatısında görüldüğü üzere ev içi sorumluluk paylaşımına bakış açısında sadece içinde bulunulan kültürün ve toplumsal cinsiyet rollerinin değil bireylerin eğitim düzeyi ile yaşadıkları çevrenin de etkisi vardır. Her ne kadar sosyal öğrenme kuramına göre çocukların anne ve babalarını rol model aldıkları belirtilse de bu anlatıda görülmektedir ki bir erkek çocuk olarak öğrenci, babasının düşüncelerini ve davranışlarını doğru bulmamaktadır.

“Biz Doğulu bir aileyiz. Ben üniversite okuduğum için bu kültürden ayrı tutuyorum kendimi açıkçası. Bana çok yanlış geliyor. Yani bir kadınla evleniliyor ve onu sadece ev işleriyle sınırlıyorlar. Erkek sadece önüne yemek gelsin, çamaşırı yıkansın yani tabiri caizse kadını bir araç için kullanıyorlar. Babamla bazen bu konularda zıt düşünüyorum. Yıllarca böyle alışılmış ve bu saatten sonra ben bunu değiştiremiyorum maalesef. Keşke değiştirebilseydim. Ben elimden geldiğince yardımcı oluyorum anneme çok şükür. İyi ki de İstanbul’a gelmişiz ve üniversiteye gidiyorum diye düşünüyorum. Bu arada ailede en yüksek eğitime sahip kişi benim. Diğerleri de bir yere kadar okudular. Hani bu eski kültürü üstüne basa basa benimsetmemeye çalışıyoruz.” E4E4

Söz konusu kültüre dikkat çeken bir başka öğrenci ise babasının, memleketlerindeki kültürün aksine ev işlerine katılan biri olduğunu belirtmekle beraber daha çok mesleği olan işle ilgilendiğini, ev işlerini çoğunlukla annesinin yaptığını, babasının da evde boş olduğu zamanlarda annesine yardımcı olduğunu ifade etmektedir. Kendisinin de ev işlerine katıldığını belirten öğrenci, bu tarz işlerin tek bir kişinin üzerine yıkılmaması gerektiğine dikkat çekmektedir.

“Babam evde boş olduğu zaman evi süpürüyor, ütü falan yapıyor. Normalde bizim memleketimizde çok olan şeyler değil yani oranın kültürü gereği öyle şeyleri erkekler pek yapmıyor ama babam ev işleriyle normal bir erkeğe göre bence bayağı ilgileniyor. Hem kendi işimizle ilgileniyor hem de anneme yardım ediyor elinden geldiğince ve evde olduğu sürece. Ben de boş olduğum zaman yapıyorum. Mesela şu an kız kardeşimle İstanbul’da kalıyoruz evde. Sadece kardeşim evi temizler ya da yemekleri o yapar gibi şeyler yok. Ortaklaşa yapıyoruz. Tek başına nasıl yapsın ya da ben tek başıma nasıl yapayım?” E1E1

Kadınları ev işlerini yapmaktan sorumlu öncelikli kişi olarak gören kültürün ve toplumsal cinsiyet rollerinin, kadınların bu durumu içselleştirmelerine ve evdeki cinsiyetçi iş bölümünü kendilerinin yaratmasına neden olduğunu gösteren bir anlatı da bulunmaktadır. Bu anlatıda ebeveynlerin toplumsal cinsiyet algısının çocuk yetiştirmelerine de etki ettiği görülmektedir. Özellikle erkek çocukların yetiştirilmesinde toplumsal cinsiyet rolleri anlamında annelerin tutumları çok önemlidir. Erkek çocuklarını ev içinde yemek ve temizlik yapma gibi işlere dahil etmeyip bunları kadınların yapması gerektiği yönünde bir algı oluşturan annelerin çocukları, ileride evliliklerinde cinsiyetçi ilişkiler kurabilir fakat bu anlatıda erkek öğrencinin, annesinin bu tutumunu doğru bulmadığı anlaşılmaktadır.

“Genelde annem ve ablam ev işlerini yaparlar. Bu biraz da annemden kaynaklı aslında çünkü kendisi Mardin’de doğup büyüdüğü için oranın kültürüyle yetişmiş ve evdeki her işi kadınların yapması gerektiğini düşünen bir yapıda. Zamanında izin verseydi bize, bir yemeğe tuz

katsaydık şimdi bizim de elimizden o işler gelirdi. Annem pek katılmamıza müsaade etmiyor o anlamda ama masa kurmaya yardım etmek, tabak kaldırmak gibi şeyleri yaparız tabii. Annem izin verdiği sürece katılırız ev işlerine. Biz babamla yalnız kaldığımızda mesela babam bana oğlum kalk kahvaltı hazırla demez, kalkıp kendine hazırlar.” E1E2

İ1K2 ve İ4K3’un anlatısında da aile içinde toplumsal cinsiyet rollerine dayalı iş bölümünde ebeveynlerin, erkek çocuklarını yetiştirme şekillerinin etkisi dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra İ1K2’in anlatısında Türk toplumunda erkek çocuk sahibi olmaya yüklenen anlam ve bunun, kız-erkek çocuklarını yetiştirme şekillerine etki ettiği de görülmektedir.

“Paylaşım konusunda erkek kardeşim hiçbir şeye karışmıyor. O tek erkek olduğu için şımarık büyüdü. Bir de şöyle zaten ben ikinci çocuğum ve beni erkek bekliyorlardı. O yüzden biraz hayal kırıklığına uğramışlardı bizimkiler. Üçüncü, erkek çocuk olduğunda onu bayağı şımarttılar. Annem ve kız kardeşlerim ev işlerini yapar genelde. Ben çalıştığım ve okuduğum için çok karışmıyorum. Annem çok yaptırmıyor sağ olsun. Babam zaten yurt dışında şu an. Evdeyken arada sırada mutfaka girer, yemek yapar kafasına eserse. Onun dışında hiçbir şekilde yapmaz.” İ1K2

İ4K3 ise annesiyle babası boşanmadan önceki dönemde ev işlerini tamamen annesinin yaptığını, babasının iş nedeniyle eve geç saatlerde geldiğini ve bu tarz şeylere çok katılmadığını ancak daha esnek bir işi olsaydı da bu durumun aynı olacağını belirterek erkek kardeşinin daha farklı olmasını annesinin yetiştirmesine bağlamıştır.

“Babamın daha rahat bir işi olsaydı da katılmazdı ev işlerine çünkü görüyorum mesela şu an başka bir kadınla evli ve ben de görüyorum babamla. Hafta sonları evde ama yine de hiçbir işe elini atmıyor. Erkek kardeşim ise daha farklı babama göre. Yardım eder bu konularda hatta sormadan da edebiliyor. Muhtemelen annemin yetiştirme şeklinden kaynaklı olabilir bu. Biraz da içinde vardır.” İ4K3

Hem annesi hem de babası çalışan öğrencilerin evdeki iş bölümü konusundaki anlatıları ise şu şekildedir:

“Bu konuda kendimi çok şanslı hissediyorum çünkü hiçbir zaman babam o klasik Türk babası tipinde işte kızım bunu koy, kızım bunu yap gibi olmadı. Herkes mesela kendi ütüsünü kendi yapar ya da annem müsait değilse yemeği babam yapar, çalışıyorlarsa ben yapabilirim. Yani herkes yardımcı olur bu işlere.” İ1K4

“Annem de babam da çalıştığı için genelde ben sofrayı kurarım, kahvaltıyı hazırlarım, kardeşimi çağırırım. Sonra kardeşim bulaşıkları halleder. Akşam eve gelindiğinde annem yemekleri yapar, sofrayı hazırlar. Sonra o anda kim müsaitse sofrayı kaldırmaya katılır. Hafta sonları ütüyi babam yapar. İkisi de çalıştığı için hep beraber yürütüyoruz.” İ4E3

Genel olarak anlatıların çoğunda yemek yapma, temizlik gibi ev işlerinde annenin aktif olduğu, babanın ve çocukların ise bu konularda yardımcı konumda oldukları görülmektedir. Hem anne hem babanın çalıştığı ailelerde annenin ev hanımı, babanın çalışan olduğu ailelere kıyasla çoğunlukla daha eşitlikçi bir iş bölümü olduğu dikkat çekmektedir. Bu noktada ailede kadınların meslek sahibi olmasının, cinsiyet eşitliğine dayalı ilişkiler kurulmasında olumlu bir etken olduğu söylenebilir. Yemek yapma, ev temizliği gibi işleri sadece annesinin yaptığını, evdeki erkeklerin bu işlere katılmadığını belirten öğrencilerin bununla ilgili olarak kültüre, toplumsal cinsiyet rollerine ve erkek çocuklarını yetiştirme şekline dikkat çektiği görülmektedir.

3. Aile İçi Tutum

Genel olarak öğrencilerin birçoğu ailesinde; bireylerin birbirleri üzerinde baskı kurmadığı özgürlükçü bir yapının ve demokratik bir tutumun olduğunu belirtmiştir. Ailesinde demokratik bir tutumun olduğunu belirten, annesi yüksek lisans, babası ilkokul mezunu olan E4E1'in bu demokratik tutumu ebeveyn eğitim düzeyi ile ilişkilendirmesi dikkat çekmektedir. Benzer şekilde annesi üniversite, babası lise mezunu olan İ4E4'ün anlatısında da eğitim düzeyi vurgusu görülmektedir.

“Genel olarak demokratik bir yapıdayız. Birbirimizin fikirlerine saygı gösteririz. Annem de üniversite mezunu olduğu için anlayışlı bir insan. Babam da çok baskı falan kurmuyor üzerimizde.” E4E1

“Toplumumuzda aile bireyleri arasında belli başlı normlar var mesela anne ve babamızın dediklerine uymak zorunda kaldığımızdan bazen o demokrasi çizgisinin sınırında kaldığımız oluyor ama bu hiçbir zaman baskılayıcı, otoriter bir sisteme dayalı değil. Yine demokratiğiz. Annem mesela üniversite mezunu ve gayet çağdaş düşünebilen biri. Ben mesela dövme yaptırmak istediğimi anneme söylediğimde annem ters bir tepki vermiyor ama babam karşı çıkabiliyor.” İ4E4

Ailedeki tutumda kişisel farklılıkların belirleyiciliğine dikkat çeken E1E4, ailesinde baskıcı bir tutumun olmamasını uysal ve ebeveynlerinin sözlerine önem veren çocuklar olmalarına bağlamıştır. Öğrencinin bu anlatısından çocukların davranışlarının, ebeveyn tutumlarına etki ettiği anlaşılmaktadır.

“Kişisel farklılıklar da aile yapısında farklılıklara yol açabilir. Biz kardeşler olarak asi, başına buyruk evlatlar değiliz. Babam da baskıcı bir insan değildir ama biz genellikle babamızın sözüne önem veririz, onu

dikkatli bir şekilde dinleriz. Annemi de aynı şekilde. Evde demokrasi söz konusudur.” E1E4

Genellikle ebeveynlerin yetiştikleri kültürün, onların çocuk yetiştirme tutumlarını da etkilediği düşünülmektedir ancak İ1K2’nin anlatısında bu etkinin söz konusu olmadığı görülmektedir.

“Mesela biz Doğuluyuz. Genellikle Doğulular çok baskıcı olur ama babam bizi özgür bıraktı. Yani istediğimizi yapabiliyoruz, istediğimiz şekilde işe girip çıkabiliyoruz, istediğimizi okuyabiliyoruz, gezebiliyoruz ama mesela evde büyük ne derse o olur. Yani biraz da saygıdan, tabii ki de sınırları aşmayarak. Onun dışında dediğim dedik, çıkmayacaksın, gitmeyeceksin gibi şeyler yok.” İ1K2

Ebeveynlerin yetiştikleri ailedeki toplumsal cinsiyet bakış açısının, erkek egemen yapının çocuk yetiştirme tutumlarına etki ettiğini gösteren anlatılar da mevcuttur. Bu anlatılardaki öğrencilerin ailesinde şiddet davranışının olması da dikkat çekmektedir. Eskiye oranla ailesinde daha az baskıcı bir tutum olduğunu belirten E4K1, babasının bu tutumunu onun kendi ailesinin tutumuna bağlamıştır. Annesi ve babası boşanmış İ4K3 ise birlikte yaşadıkları dönemde babasının baskıcı tutumunun nedenini toplumsal cinsiyet bakış açısı ve erkek egemenliği olarak belirtmiştir.

“Önceden babam oldukça baskıcıydı ama şimdi biraz dünyaya göre mi veya biz büyüdüğümüz için mi daha serbest olmaya başladı. Liseye geçene kadar böyle giyinmelisin, annen iş yapıyor, sen de yapmalısın şeklinde büyütüldüm. Mesela bir dönem telefonumu almıştı. Beni kısıtlayabileceği veya olmadığında üzülebileceğim şeyleri bilir ve oradan yürür. Gelenekçi bir baba olduğundan sevgili konularında çok keskindi ve ben buna cesaret bile edemezdim ama o öyle kafasında kuruyordu ki bir telefon geldiğinde kendisi açmak istiyordu acaba kız adıyla mı kaydetmiş gibi düşünüyordu. Kesinlikle bunun, onun ailesinden kaynaklandığını düşünüyorum. Çok şiddet dolu bir ailede büyümüş ve o aileden babamın çıkması bile bir mucize diyebilirim. Sürekli geleneklere göre yaşamalıyız, kız kısmı şöyle olur, aile böyle olur diye büyüdüğü için o da böyle davranıyor.” E4K1

“Mesela evlilerken annem halk eğitimde verilen bir kursa gitmek istiyordu. Babam işe giderken kapıyı üzerine kilitleyip gitmişti annem kursa gitmesin diye. Beni de mesela gitar kursuna göndermek istedi annem ve ona da izin vermemişti. Biraz istediğim olsun havasında olduğu için biraz da tabii ki toplumdan dolayı hani ev hanımı olsun, oraya buraya gidiyor dedirtmem diye el alem mevzusundan dolayı böyle olduğunu düşünüyorum.” İ4K3

Diğer anlatılara da bakıldığında genel olarak ailedeki baskıcı tutumun eve giriş ve çıkış saatleri, bir yerde kalma, gidilen yerler ve görüşülen kişiler konularında olduğu görülmektedir. E1K4 genelde bazı konularda babasının sözünün daha çok geçtiğini, onun izin vermediği şeyleri yapamadığını belirtmiştir.

İ1E1 ise bu konulardaki baskıları çoğunlukla annesinin yaptığını ifade ederken bu baskıcı tutumu annesinin eğitim düzeyine ve yetiştiği aileye bağlamıştır. Ailesindeki demokratik tutumu ebeveyn eğitim düzeyiyle ilişkilendiren öğrenciler gibi bu anlatıdaki baskıcı tutumun da eğitim düzeyiyle ilişkilendirilmesinden görülmektedir ki ebeveyn eğitim düzeyi ebeveynlik tutumlarında önemli bir etkidir.

“Annemin baskıcı olmasının ailesel bir durum olduğunu düşünüyorum. Kendisi biraz daha korumacı, özgür olmayan, baskıcı bir ailede büyümüş. Bir de ilkokul mezunu olduğu için böyle olduğunu düşünüyorum.” İ1E1

Bazı öğrencilerin anlatılarından da görülmektedir ki toplumda var olan tehlikelerin ebeveynlerde çevreye dair güvensizlik yaratması onların, çocuklarına karşı baskıcı tutum sergilemelerinde etkilidir. Bu baskıcı tutumun çocuklara özellikle daha küçük yaşlarda sergilenip artan yaşla beraber azalmasının nedeni ebeveynlerin, çocuklarının küçük yaşta kendilerini koruyamayacakları düşüncesi olarak görülmektedir. Geçmişe göre ailesinin baskıcı tutumunun azaldığını belirten bir öğrencinin anlatısı şu şekildedir:

“Üniversiteye geçtikten sonra çok daha rahat bir hayat yaşamaya başladım. Mesela lise zamanlarında falan metrobüse dahi binemezdim. Kendi kafasında İstanbul’u güvensiz bir yer olarak adlandıran bir ailem vardı. Şehir dışına falan mesela asla çıkamazdım ama 4 yıldır yurt dışına da şehir dışına da çıkıyorum. Annemin ben üniversiteye geçtikten sonra davranışları çok değişti yani en azından bana güveni arttı diyebilirim. Benim daha özgür olabilmem, yaşamı öğrenmem için olanaklar sağladı. Son yıllarda hiç karışmazlar bana.” İ4E2

Anlatılardan görüldüğü üzere genel olarak yetişilen ailedeki toplumsal cinsiyet bakış açısı, toplumdaki tehlikelerin ebeveynlerde yarattığı endişeler ve ebeveynlerin eğitim düzeyi onların çocuk yetiştirme tutumlarını etkilemektedir. Öğrencilerin birçoğu ailesinde demokratik bir tutum olduğunu belirtirken ailesinde baskıcı bir tutum olduğunu belirten öğrencilerin çoğunun kız olması da dikkat çekmektedir. Burada da kız ve erkek çocuklarını yetiştirmede toplumsal cinsiyet bakış açısının etkisi kendisini göstermektedir.

4. Aile İçi İletişim ve Karar Alma Süreçleri

Genel olarak öğrencilerin çoğu ailesinde açık bir iletişim olduğunu belirtmiştir. E4K4, anne ve babasıyla arkadaş gibi olduklarını ve her türlü konuyu onlarla rahatça paylaşıp konuşabildiklerini ifade ederken E4K3, ailesinde kimsenin

kendisini baskı altında hissetmediği için rahatlıkla iletişim kurabildiklerini belirtmiştir. E1E1 ise kendisinin de kız kardeşinin de her türlü konuyu ebeveynleriyle korkmadan, çekinmeden açıkça konuşabildiklerini yanlış bir davranış söz konusu olduğunda da bunu konuşarak hallettiklerini verdiği örnekle şu şekilde ifade etmiştir:

“Açıkça konuşuyoruz. Büyük bir problem olursa da bir çekinme ya da uzaklık hissetmiyoruz. Kızlar mı diye düşünmüyoruz. Mesela ben lisedeyken sigaraya başlamıştım. Babama anlatmıştım bunu. Arkadaşlarım babam büyük ihtimalle seni evden kovar, vurur gibi şeyler diyorlardı. Ben böyle bir şey olmayacağını biliyordum tabii. Babam benle düzgün bir şekilde konuştu. Hem maddi açıdan hem de sağlık açısından sigaranın bana zarar vereceğini, bırakırsam benim için daha iyi olacağını söyledi. Ben de o zaman babama söz verip, bırakmıştım.” E1E1

Ailesinde açık bir iletişim olmadığını belirten öğrencilerin bu durumu ebeveynlerinin kendi ailelerindeki yetiştirme şekillerine bağlaması dikkat çekmektedir. Annesi ve kardeşiyle açık bir iletişiminin olduğunu ancak babasıyla onlara göre kapalı bir iletişimi olduğunu belirten İ4K2 bunu, babasının ataerkil, kapalı düşünceleri olan bir ailede geleneksel biçimde yetiştirilmesine ve kırsal kesimde büyümesine bağlamıştır. Benzer şekilde E1K4 de annesi ve babasıyla açık bir iletişiminin olmamasını onların yetiştirilme şekillerine ve aileleriyle iletişimlerinin çok iyi olmamasına bağlamıştır. Ebeveynlerin yetiştirilme şekilleriyle beraber aile içinde yaşanan problemler de aile içi iletişimi etkilemektedir. Ailesinde şiddet olan İ1K2'nin anlatısından bu durum görülmektedir.

“Babam aslında çok sinirli bir insan. Zaten ben kendisiyle annemle özel ilişkilerinde yaşadıkları sorunlardan, aldatma durumlarından dolayı tepki olarak çok iletişim halinde değildim ortaokuldan beri. Son bir senedir kendisini bayağı toparladığından yavaş yavaş konuşmaya başlıyoruz. O da zaten bizim büyüdüğümüzün, her şeyi anladığımızın farkında olduğu için ona göre davranıyor. Zaten şu an iş için yurt dışında. Nadiren konuşuyorum kendisiyle. Annemle babam küçükken çok sevgisiz büyümüşler. Açık bir iletişim kuramamamızın bir nedeni de bu bence. Kendi adıma da çok sevgi göremediğim için küçükken çok içime kapanıktım. Son yıllarda kendimi daha rahat ifade edebiliyorum. Çoğu şeyi beraber yaşadığımız için bazen ablamla oturup böyle ufak tefek sohbet ediyorum.” İ1K2

Babaannesi nedeniyle anne ve babası arasında şiddet davranışı olduğunu belirten E4K1, üçüncü kişiler araya girmediği zaman anne ve babasının iletişiminin kuvvetli olduğunu ifade etmiştir.

Ebeveynlerin yetiştirilme şekillerinin yanı sıra iş ya da boşanma gibi nedenlerle yaşanan ebeveyn ve çocuk ayrılığının da aile içi iletişimi etkilediği görülmektedir. E1K2 ve İ1K4, babalarından iş nedeniyle ayrı kalmaları nedeniyle iletişimlerinin kuvvetli olmadığını belirtmişlerdir.

“Babamla, anneme nazaran iletişimimiz çok güçlü değil. Bu da babamın yetiştirilme şekline sanırım. Biraz kalabalık bir aileydiler. O nedenle belki iletişimleri çok kuvvetli değildi. Sonuçta insan küçükken ne gördüyse büyüdüğünde de ister istemez onu yansıtıyor. Bir de babamdan birkaç yıl ayrı kalmıştık, işi nedeniyle şehir dışındaydı. Büyüme aşamasında annem daha çok yanımda olduğu için bu da etki etmiş olabilir.” E1K2

“Annemle benim iletişimim çok güçlüdür ama babamla aynı değil. Ben doğduğumdan beri babam yurt dışındaydı. Senede bir ya da iki görerek büyüdüm. O yüzden çok bir bağ olmadı. Kafa olarak da çok hadi oturalım, her şeyi konuşalım, sakince çözelim gibi bir durum da olmadığı için böyle gelişti ama aramız çok kötü diye bir şey yok. Her zaman sevgisini göstermiştir ve ben bunu her zaman hissetmişimdir.” İ1K4

Annesi ve babası boşanmış İ4K3 ise annesiyle açık bir iletişiminin olduğunu, babasıyla çok sık görüşmediği için iletişim kurup bir şeyler paylaşmaya ihtiyaç duymadığını ancak iletişim kurdukları takdirde babasının yapabileceği bir şey var mı diye kendisini dinlediğini belirtmiştir.

Sadece iş için farklı şehir ya da ülkelerde olma durumunda yaşanan ebeveyn-çocuk ayrılığında değil aynı evde yaşansa bile iş yoğunluğu nedeniyle ailece bir araya gelip iletişim kurmakta zorlandıklarını belirten öğrenciler de vardır. Buradan da görülmektedir ki ebeveynlerin iş ve çocuklarıyla olan ilişkileri arasında bir denge kuramaması aile içi iletişimi olumsuz etkilemektedir. Bunun yanı sıra E4E1’in anlatısından görülmektedir ki çocuklar kendi ilgi alanlarına ve eğitim düzeylerine sahip ebeveynleriyle daha yakın ve etkili iletişim kurmaktadır.

“Genel olarak tüm gün herkes kendi işiyle meşgul olduğu için açıkçası birbirimize pek vakit ayırdığımız bir ortam yok evin içinde. O yüzden çok bir iletişimimiz yok o konuda. Kardeşim markette çalışıyor mesela. Onunla daha çok babam ticarettir vs. konuşuyor. Ben de öğretmenlik okuduğum için annem de öğretmen olduğu için bizim de kendi konuştuğumuz, birbirimize aktardığımız şeyler oluyor.” E4E1

“Çocukluğumdan beri babamı evde görmek pek mümkün olmuyor. Gördüğüm saatler sınırlı oluyordu. Şu anda ben iş yerindeyim, daha çok görüyorum babamı ama hep iş başındayım. Babamı görsem de konuşmak mümkün olmuyor çok.” İ1E3

Bazı öğrenciler özel yaşantılarıyla ilgili konularda anneleriyle daha açık, babalarıyla daha kapalı bir iletişim kurduklarını belirtmişlerdir. Bu noktada

çocukların babalarından daha çok çekindikleri görülmektedir. Bu durum kadın öğrencilerde daha çok görülse de konuyla ilgili bir erkek öğrencinin anlatısı da bulunmaktadır. Buradan görülmektedir ki ailenin geleneksel yapıda olması ile ebeveynlerin baskıcı bir tutum sergilemesi çocukların ebeveynleriyle iletişimlerini etkilemektedir.

“Annemize her şeyi anlatabiliriz ama tabii babama her şeyi açık açık söylemem, biraz çekinirim babamdan. Mesela babamla okul muhabbeti, günlük yaşantı vs. böyle şeyleri paylaşıyorum ama arkadaşım ile ettiğim bir kavgada çok üzgünsem anneme anlatırım, ablama anlatırım ya da sevgilim varsa ve onunla kavga ettiysem anneme anlatırım.” İ1K3

“Kolay iletişim kurabiliyoruz ama ne kadar açıklıkla kuruyoruz? Tabii ki her şeyi söyleyemiyoruz ailemize. Bu da bizim işimize geliyor. Her şeyi söylesek daha sıkıntılı olurdu. Mesela ilişki konuları, sevgiliyle geçirilen vakit gibi şeyler başka şeylerin başlığı altında sunuluyor onlara.” İ4K1

“Açık bir şekilde iletişim kurabiliyoruz ama tabii genel olarak çocukların annesine daha yakın hissettiği, görüşlerini daha kolay paylaştığı açık bir durum. En son babalar duyar misali. Mesela biz bir şey söyleyeceksek önce annemize söyleriz, annemiz babamıza söyler. Atıyorum pek konuşmak istemeyeceğimiz daha özel şeylerse gibi.” E1E4

Öğrencilerin çoğu aile içi ilişkilerinde ufak da olsa tartışmaların ve fikir ayrılıklarının yaşandığını ve bunların gerek konuşularak gerekse de bir tarafın alttan almasıyla çözüme kavuşturulduğunu ifade etmişlerdir. Öğrencilerin anlatılarından tartışmaların çözümünde annenin, daha sakinleştirici ve orta yol bulucu bir tavır sergilediği görülmektedir. Örneğin E1K2, kardeşiyle yaşadığı tartışmalarda annesinin iki tarafı sakinleştirmeye çalıştığını ve oturup konuştuklarını ifade ederken ailesinde büyük tartışmalar yaşanmadığını belirten E4K3 de annesinin daha çözümcü olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Annem daha çok orta yol bulucu kişi çünkü daha sakin bir kişilik yapısına sahip. Zaten en iyi gözlemleyen kişi orta yolu bulan kişidir benim gözlemlerimce. En iyi gözlemci de annem olduğu için dinlemenin sonunda konuşmaları ortaya sunarak orta yolu bulmaya çalışır.” E4K3

Babaannesi nedeniyle annesi ve babası arasında tartışmalar yaşandığını belirten öğrenciler bulunmaktadır. Bu noktada gelin-kaynana ilişkilerindeki problemlerin eşler arasındaki iletişimi olumsuz etkilediği görülmektedir. E1E3, annesi ve babası arasında bu sebeple yaşanan tartışmaların çözümü için çaba gösterilmediğini, unutulup gittiğini ifade ederken E4K1 ise geçmişte bu nedenle babasının annesine şiddet uyguladığını, şu an ise babasının orta yolu bulmaya çalıştığını ancak bulamadığını belirtmiştir. Geçmişe nazaran ailesinde daha az

tartışma yaşanmasını ve babasındaki değişimin nedenini 5 yıl önce annesinin yaşadığı hastalığa bağlamıştır.

“Annemin hastalığından sonra babam çok farklı bir adam oldu. Annemi daha çok üzmemeye başladı. Kaybetme korkusundan dolayı olduğunu düşünüyorum.” E4K1

Anne ve babası arasında akrabalar nedeniyle ufak tefek tartışmalar yaşandığını belirten E4K2, iki tarafın da hatalarını görüp konuşarak çözüme ulaştıklarını ifade etmiştir. Aile içinde büyük tartışmalar ve problemlerin yaşanmamasında, ebeveynlerin yetiştikleri ailenin etkisine dikkat çeken bir anlatı da bulunmaktadır.

“Bir düzen, denge olduğu için ailede yani babamın babasından gelen bir durum olduğu için bu, hiç problem olmuyor. O da kendi babasını örnek almış zamanında. O yüzden çok sıkıntılı bir durum yaşamıyoruz. Babamla bir tartışma yaşarsam ilk önce babamla konuşuyorum. Kendi aramızda çözmeye çalışıyoruz eğer olmazsa annem dahil oluyor. İkimizi de dinleyerek orta yolu bulmaya çalışıyor.” E4K4

Ortak iş yaptıkları için abileri ve babası arasında tartışmalar yaşandığını belirten E1K4, bu tartışmaların konuştukları zaman çözülemediğini ve genelde arka plana atıldığını ifade etmiştir. Benzer şekilde ailesindeki tartışmaların çoğunlukla iş ve maddi konularda yaşandığını belirten E4E4, ailesindeki kültür ve kapalı zihniyetin aksine kendisinin eğitim düzeyinin yüksek olması nedeniyle babasıyla daha çok fikir ayrılığı yaşadığını belirtmiştir.

“Aileden gelen bir kültür ve değişime kapalı bir zihniyet var. Babamla tamamen ters düşünüyoruz. Açıkçası tartıştığımız konular daha çok maddi konular oluyor. Daha önce büyük bir firmaya sahiptik. O firmanın yaşadığı zarardan dolayı mesela tartışma ve gerginlik yaşıyor. Çözüme hiçbir şekilde kavuşulmuyor çünkü sabit fikirli oldukları için bunu kendilerine defalarca hatırlatmama rağmen pek bir sonuç elde edemiyoruz.” E4E4

Eşler arasındaki eğitim düzeyi ve maddi kazanç farklılıklarının aile içinde tartışmalara neden olduğunu gösteren bir anlatı da bulunmaktadır. Bu anlatıda erkeğin, evi geçindirmesi ve kadından daha fazla gelirinin olması gerektiği yöndeki toplumsal cinsiyet bakış açısının yansımaları görülmektedir.

“Yani maddi olarak çok nadir işte annemin maaşı, babamın maaşı arasında bir şey oluyor. Sen fazla kazanıyorsun, ben fazla kazanıyorum gibi. Babam ilkokul, annem üniversite mezunu olduğu için birtakım sıkıntılar olabiliyor ama çok nadir yani. Daha çok kendi kendine çözümleniyor durum. Zaten çok büyük şeyler yaşanmıyor. Zaten olgun insanlar. Aralarında fikir ayrılıkları olabilir.” E4E1

Ailesindeki tartışmaların daha çok ebeveynleriyle kendileri arasında yaşandığını belirten öğrenciler bu tartışmaların nedenini ebeveynlerinin korumacı olmalarına ve onların özgürleşmelerine imkan tanımamalarına bağlamışlardır. Buradan ailelerin geleneksel yapıda olmalarının ve baskıcı bir tutum sergilemelerinin ebeveyn-çocuk tartışmalarına neden olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra anlatılardan ebeveynler arasında, çocukların yetiştirilmesi konusunda fikir ayrılıkları yaşandığı da görülmektedir.

“Benim kendi açımdan birçok kez annemle ve babamla tartıştığım konular oluyor çünkü bizimkiler biraz daha eski toprak modunda oldukları için modernleşme açısından bazı sıkıntılar var tabii ki de.” İ4E2

“Genelde babam ve annem arasında fikir ayrılıkları çocuklar konusunda oluyor. Bir yere gideceğimiz zaman annem izin veriyor mesela babam vermiyor ya da annem en küçük kardeşimin oyun oynamasını isterken babam daha çok onunla biraz çalışıp iş hayatını öğrenmesi gerektiğini savunuyor. Annem daha çok çözüme babamın istediği yönden gidiyormuş gibi davranıp aslında bizim istediklerimizi yapmaya çalışıyor. Hani suyuna gideyim ki çocuklarımın istediği olsun şeklinde düşündüğü için genelde alttan alıyor.” E4K1

“Mesela ben İstanbul’da daha özgür ve yeni bir yaşam istiyorum. Onlar böyle hep kollarının altında istiyorlar bizi. Bu şekilde fikir ayrılıkları oluyor. Yani bizim özgürleşmemize imkan tanımıyorlar.” İ4K1

Geçmişte babasının annesini aldattığını belirten İ1K2, şu an bu konuların tekrar açılıp konuşulması nedeniyle annesi ve babası arasında tartışmalar yaşandığını ifade ederken İ4K3 ise babası ve annesi arasında yaşanan tartışmaların şiddete vardığını ve bu durumun da boşanmayla sonuçlandığını ifade etmiştir. Bunun yanı sıra söz konusu anlatıdan toplumsal cinsiyet bakış açısıyla kadınları sadece ev içinde konumlandırmanın eşler arasında tartışmalara neden olduğu da görülmektedir.

“Geçmişte annemle babam arasında çok sorun oldu işte aldatma olayları falan. Bu muhabbetlerin tekrar konuşulmasından dolayı tartışma olabiliyor. Çok oturup konuştuk bu konuda. Sadece konuşuldu. Başka bir şey yapılmadı maalesef. Artık üstü kapandı diyebiliriz. Konuşulduktan sonra işte ablamın evlilik hazırlığı olsun bizim ve babamın yaş alması olsun bir durgunluk geldi. Yani herhalde konuşmalar sessiz bir şekilde de olsa işe yaradı. Birazcık da akışa bırakıldı.” İ1K2

“Annem halk eğitim kursuna gitmek istediğinde babamın izin vermeyip kapıyı üzerine kilitlemesini buna örnek verebilirim. Annem biraz daha çözüm odaklı bakmaya çalışıyordu ama babam pek ılımlı yaklaşmıyordu. Zaten bu yüzden çatışmalar yaşanıyordu. Son nokta şeydi yani annem bu konular üzerine babamla konuşmaya oturma odasına girmişti. Sonra saç

baş dışarı çıkmışlardı. Annemi dışarı çıkarmaya falan çalışmıştı. Ondan sonra annem de boşanmaya karar verdi.” İ4K3

Aile içinde karar alma süreçleriyle ilgili olarak öğrencilerin çoğu ortak yaşam olanı olan evle ilgili konularda ailece ortak kararlar aldıklarını ifade etmişlerdir. Bu konular; eve bir eşya alınması, evde tadilat yapılması, taşınma, ev alma ya da satma, şehir değiştirme olarak belirtilmiştir.

“Mesela atıyorum bir ev alınacaktır herkes gider o eve bakar. Birisi hayır dediği zaman öteki illa bu ev alınacak demez yani. Bir arsa aldık mesela biz. Onu sadece annemin ya da sadece babamın görmesi değil herkesin görmesi önemliydi. Her zaman ortak bir karar alınır bizde.” E4E2

Bunun yanı sıra maddi konularda eve gelir getiren kişinin daha çok söz sahibi olduğunu gösteren anlatılar da bulunmaktadır. Gelir getiren kişinin sadece erkek olduğu ailelerde bu durumun, alınacak kararlarda erkeklerin otoritesini daha da güçlendirdiği düşünülmektedir.

“Konudan konuya değişiyor diyebilirim. Mesela ben ve kardeşimle ilgili konularda son sözü daha çok annem söyler ama genel olarak evle ilgili konularda, işte maddiyatla ilgili konularda babam son sözü söyler.” İ4K2

“Genelde büyükler kendi arasında konuşup yapıyorlar. Bizi pek dahil etmiyorlar. Yani maddi konularda evin büyükleri, genelde erkekler, kendi aralarında konuşup hallederler.” E1K4

İ1E2, kendi hayatını etkileyecek kararlarda ortak bir değerlendirme yapıldığını ancak en büyük ve son söz hakkının kendisinde olduğunu belirtmiştir.

“Atıyorum benimle alakalı bir kararsa ortak bir değerlendirme olur ama en son sen ne istiyorsun, o önemli derler. %35-%40’lık kısım fikir alışverişiyse %60’lık kısım da bireye bırakılıyor çünkü evdeki herkes reşit olduğu için kimse kimsenin kararına baskı yapmıyor.” İ1E2

Bir karar alınacağı zaman ailedeki en küçük bireyin bile görüşünün alındığını, bunun küçük yaştaki çocukların kendilerini bir birey olarak hissetmeleri için önemli olduğunu belirten öğrenciler de bulunmaktadır. Bu anlatılardan hem öğrencilerin hem de ebeveynlerin çocuklar konusundaki farkındalıklarının yüksek olduğu görülmektedir.

“Evde bir karar alınacağı zaman 6 yaşında olmalarına rağmen kardeşlerime dahi oyun aracılığıyla, daha basit dille anlatılır. Babam bize sorar. Zaten bizim de görüşlerimiz onlarla aynı doğrultuda olduğu için sıkıntı yaşamıyoruz.” E1E4

“Mesela bana İstanbul’dan iş teklifi geldi. Ben de bunu kahvaltıda dile getirdim. Babamla annem git dedi. Kardeşim de masadaydı ve o da kendini değerli hissetsin, fikirleri önemli diye ona da sorduk.” E4E3

Öğrencilerin çoğu ailelerinde açık bir iletişim olduğunu belirtirken ailesinde açık bir iletişim olmadığını belirten öğrenciler bunu ebeveynlerinin kendi ailelerindeki yetişme şekillerine, aile içi problemlere, iş ya da boşanma nedeniyle yaşanan ebeveyn-çocuk ayrılıklarına, ebeveynlerinin iş yoğunluğuna bağlamışlardır. Ailelerin geleneksel yapıda olmasının ve baskıcı bir tutum sergilemesinin de çocukların ebeveynleriyle açık iletişim kurmalarını etkilediği görülmektedir. Özellikle kadın öğrenciler anneleriyle daha açık bir iletişim kurduklarını belirtmişlerdir.

Öğrencilerin birçoğu aile içi ilişkilerinde ufak da olsa tartışmaların ve fikir ayrılıklarının yaşandığını ve bunların çözüme kavuşturulduğunu ifade etmişlerdir. Yaşanan tartışmaların çözümünde annenin, daha sakinleştirici ve orta yol bulucu bir tavır sergilediği ifade edilmiştir. Aile içinde yaşanan tartışma konularının kök aile ilişkileri, iş ve maddi konular, ebeveynlerin baskıcı olmaları, eşler arasındaki eğitim düzeyi ve gelir farklılıkları, ebeveynlerin çocuk yetiştirmedeki fikir ayrılıkları, erkek eş baskısı ve eşlerin özel ilişkilerindeki problemler nedeniyle yaşadıkları güvensizlik olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin büyük bir kısmı ortak yaşam alanı olan evde yapılacak değişikliklerle ilgili, ev alma ya da satma, şehir değişikliği gibi konularda ailede ortak kararlar alındığını ifade ederken maddi konularda evdeki erkeklerin sözünün daha çok geçtiğini belirtenler de vardır. Bununla beraber öğrenciler kendi hayatlarıyla ilgili bir konuda en büyük söz hakkının kendilerinde olduğunu ancak aile bireylerinin fikirlerini de aldıklarını ifade etmişlerdir.

5. Aile İçi Paylaşım (İlgi Gösterme, Zaman Ayırma, Ortak Aktivite)

Genel olarak öğrenciler aile bireyleri olarak birbirlerine ilgi gösterip zaman ayırdıklarını, ortak aktiviteler yaptıklarını belirtmişlerdir. Her ne kadar hayat şartları ve ebeveynlerinden birinin ya da her ikisinin çalışması, kendilerinin de okumaları nedeniyle bu konuda zorlandıklarını belirten öğrenciler olsa da birbirlerine zaman ayırmak için çabaladıklarını, 1-2 saat de olsa akşam hep beraber oturup ailece vakit geçirdiklerini belirten öğrenciler de vardır.

İİE3, hayat şartlarından, babasının işinden dolayı birbirlerine vakit ayırıp ilgi gösteremediklerini belirtmiş, İİK1 de bu duruma değinerek pandemiyle aile içi ilişkilerinin güçlendiğini ifade etmiştir. Buradan da görülmektedir ki Covid-19

pandemisinde sokağa çıkma yasaklarıyla evde geçirilen sürenin artması her ne kadar bazı aileleri, aile içi şiddetin ve tartışmaların artması açısından olumsuz etkilese de bu sürecin olumlu etkilediği aileler de bulunmaktadır.

“Aslında bundan önce birbirimize ilgi göstermemiz, zaman ayırmamız daha zordu çünkü ben ve kardeşim okula gidiyoruz, hepimizin sorumlulukları var. Babam günün çoğunluğunda işte oluyor ama pandemiden dolayı aile bağlarımızın güçlendiğini ve birbirimize daha çok vakit ayırdığımızı düşünüyorum. Genel olarak ortak aktiviteler yapmakta da zorlanmayız. Gezeriz, tatile gideriz.” İ1K1

Benzer şekilde İ4E1 de pandemi sürecinin, aile içinde birlikte vakit geçirmelerini ve ortak aktiviteler yapmalarını olumlu etkilediğine değinmiştir.

“Pandemi öncesinde çok ortak aktivite yoktu diyebilirim yani herkes kendi arkadaş çevresiyle, işinde vs. ama pandemiyle beraber bu aktiviteler biraz daha arttı. Film izleme olsun bir yere yürüyüşe çıkmak olsun bu anlamda arttı. Ev içi aktiviteler daha çok artı. Bu anlamda pandemiyle beraber daha çok kuvvetlendi bu durum.” İ4E1

İ4E3 ise annesinin ve babasının çalıştığını, hep beraber evde oldukları kısıtlı sürede birbirlerine zaman ayırmaya çalıştıklarını ancak ortak aktivite yapma konusunda zevklerinin birbirlerinden farklı olması nedeniyle sıkıntılar yaşadıklarını belirtmiştir. Bununla beraber anlatıda, ekonomik durumun, ortak aktiviteler yapma üzerindeki etkisine değinilmesi de dikkat çekmektedir. Zevklerin uyuşmamasının yanı sıra sağlıklı bir iletişim kuramadıkları için ve yaş faktöründen dolayı ortak aktivite yapma konusunda zorlandıklarını belirten öğrenciler de bulunmaktadır.

“Beraber geçirebileceğimiz zaman 5 saatse bunun 3-4 saatini birlikte geçiriyoruz. Pandemiden bir iki sene önce ekonomik durumumuz da daha iyiydi. Hafta sonları annemle babam en azından bir sinemaya giderlerdi. Onun dışında zevklerimiz biraz birbirinden farklıdır. Beraber vakit geçiriyoruz ama etkinlik manasında uyuşmazlıklar oluyor. Genelde evcil hayvanımız kedimizle oynuyoruz şu dönemde.” İ4E3

“Çok böyle etkinlik, aktivite olmuyor ama yapılırsa da yanlarında genelde sıkılıyorum. Kafa yapımızın uyuşmaması olabilir, yaş farkı, iletişimsizlik olabilir. Birbirimizi çok anlamaya çalışmıyoruz sanırım.” E1K4

“Yaş olarak bana yakın olan abimle sürekli bir şeyler yapıyorum kafalarımız uyuştugu için. Piknik olsun gezmek olsun yapıyoruz yani. Diğerleriyle olmuyor pek. Onların öyle bir yaklaşımlarını, sıcakkanlıklarını görmüyorum mesela.” E4E4

Aile bireylerinin birbirlerine ilgi göstermeleri ve zaman ayırmaları üzerinde teknolojinin olumsuz etkilerine dikkat çeken anlatılar bulunmaktadır. E1K2 ve

İ1E1; pikniğe, akraba ziyaretlerine ve gezmeye gitmek, dizi izlemek gibi ortak aktiviteler yapmayı planladıklarında yapabildiklerini ancak genel olarak düşündüklerinde teknolojinin ve sosyal medyanın ev içinde birbirlerine zaman ayırmalarını ve ilgi göstermelerini olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Genç neslin teknolojiyle daha iç içe olduğu görülse de bu anlatılardaki öğrencilerin teknoloji ve sosyal medyanın, aile içi ilişkilerine etkisinden bahsetmesi bu konuda farkındalıklarının yüksek olduğunu göstermektedir.

“Televizyon çok aktif bizim evde. Mesela ben istiyorum bazen televizyonu kapatıp annemle bir şey yapsak diye. Annemle vakit geçiriyorum gün içinde en azından mutfakta da olsa ama dediğim gibi hepimiz bir arada çok fazla vakit geçirmiyoruz. Teknoloji ve sosyal medyanın bunda etkili olduğunu düşünüyorum.” E1K2

“Herkesin elinde genelde teknolojik aletler oluyor. Telefonla, sosyal medyayla falan ilgileniliyor. Bu aralar pek öyle zaman ayırma, ilgi gösterme gibi bir şey olmuyor gibi geliyor. Teknolojinin, sosyal medyanın falan etkisi var bunda.” İ1E1

Ailesinde şiddet davranışı olan İ1K2, birbirlerine yeterince ilgi gösterip zaman ayırmadıklarını, sevgilerini de gösteremediklerini belirterek bunu ebeveynlerinin kendi ailelerinden sevgi görememelerine bağlamıştır. Bu anlatıdan, ebeveynlerin kendi ailelerinden ilgi ve sevgi görememelerinin, baskıcı bir şekilde yetişmelerinin, kendi çocuklarına da ilgi ve sevgi gösterememelerine neden olduğu görülmektedir. Bununla beraber hangi yaşta olursa olsun çocukların anne ve baba sevgisini, ilgisini hissetmeye ihtiyaç duydukları da görülmektedir. Ailesinden sevgi ve ilgi göremediği için kardeşlerine de bunu gösteremediğini belirtmesinden görülmektedir ki öğrenci, ileride ebeveyn olduğunda her ne kadar çocuklarına ilgi ve sevgi göstermek istese de bunda zorluk yaşayabilir.

“Bizimkiler kendi ailesinden sevgi görmemiş bize göstermemiş, biz de kardeşlerimize gösteremiyoruz. Babamlar Van’da, çok zor şartlar altında yaşıyorlardı. Çok dominant bir babası, aşiret ağası dedesi vardı. Baskıcı bir ailede ve bir de varlık içinde yokluk çektiren bir ailede büyüdüğünden şiddetin her iki türünü de gördü. Babam mesela amcamın çocuklarına karşı falan çok sevecendir. Kendi çocuklarını da küçükken çok sever ama büyüyünce kesiliyor. Bence 90 yaşındaki bir annenin 60 yaşındaki oğlu yine onun oğludur ve ilk doğduğu andaki gibi görür onu, şefkat gösterir. Aynısı bize de olabilirdi. Babam bize de sevgi gösterebilirdi, elini omzumza koyabilirdi, bir derdin var mı diyebilirdi. Kendisi de ben sevgi görmediğim için size de sevgi gösteremiyorum, bunun farkındayım diye dedi. Herkes sevgi, ilgi görmek ister.” İ1K2

Benzer şekilde E1E2 de ailesinde birbirlerine yeterince ilgi gösterip zaman ayırmadıklarını belirtmiş ve bunu ebeveynlerinin yetiştiği bölge ile ailelerindeki ilişkilere bağlamıştır. Bununla beraber ortak aktivitelerinin de çok olmadığını, olduğu takdirde bunları abileriyle yaptığını ifade etmiştir.

“Yeterince ilgi gösterip zaman ayırmıyoruz birbirimize. Bunun nedeni de bence annemin ve babamın Mardin’de yetişip oradaki kötü olan aile ilişkilerini iyi zannedip kendilerine geçirmeleri. Mesela ben babamın bir gün bana bir derdin var mı diye sorduğunu hiç hatırlamıyorum. Annemle, abimlerle her şeyimi paylaşıyorum, ablamla kısmen paylaşıyorum ama babamdan gelen sevgiyi pek görmedim yani.” E1E2

Evli çiftlerin kök aile ile olan ilişkilerinin, onlarla aynı evde geniş aile olarak yaşamasalar da aynı apartman veya mahallede yaşamalarının aile içi ilişkileri olumsuz etkilediğini gösteren bir anlatı bulunmaktadır. Geçmişte babaannesi ve diğer akrabalarıyla çok yakın oturduklarını, o nedenle annesi ve babası arasında şiddet davranışının olduğunu, kendisinin de babasının şiddetine maruz kaldığını belirten E4K1, yeni eve taşındıklarından beri aile bireyleri olarak daha mutlu ve birbirlerine bağlı olduklarını ifade etmiştir. Bunun yanı sıra babasıyla arasında özellikle geçmişte yeterli ilgi ve sevgi olmadığına da değinen öğrenci, ilişkilerinin şu an daha iyi olduğunu ancak yine de babasına yakınlık gösterirken bir tereddüt yaşadığını belirtmiştir. Buradan görülmektedir ki çocukların şiddetin olduğu bir ailede büyümeleri ve ebeveynlerinden yeterli ilgiyi görmemeleri her ne kadar ilişkileri zamanla düzelse de onlarda bir etki bırakmaktadır.

“Önceden babaannemlerle falan çok yakındık ve istedikleri zaman gelip bir kavga, huzursuzluk yaratıyorlardı. Biz dışarı çıktığımızda bile direk perdeler oynardı acaba nereye gidiyorlar diye sürekli dedikodu olabilecek bir ortamdı. O yüzden taşındık ve onlardan uzaklaştık. Şimdi dışarı çıktığımızda rahatlıkla, biri izliyor mu korkusu olmadan, hesap vermeden gezmek, dolaşmak güzel bir duygu yani. Onun dışında babamla ilişkimde duvarları yeni yeni aşmaya başladık. Mesela arkadaşlarım anlatırdı babamla şöyle sarılıp yatarız diye. Benim hiç öyle bir çocukluğum olmadı yani babam hep mesafeli, hep duvarları olan biriydi ve o duvarları geçmeme hiç izin vermedi. Şimdi yeni yeni izin veriyor ama ben dayıma bile daha rahat sarılabiliyorken babama biraz tereddütle yaklaşıyorum açıkçası.” E4K1

Babasıyla ilişkisinin çok kuvvetli olmadığını, aralarında bahsetmek istemediği özel bir konu da olduğunu belirten İ1K4, annesiyle daha çok birbirlerine ilgi gösterip zaman ayırdıklarını, babasının da kendisiyle ilgilendiğini, hep beraber bir şeyler yaptıklarını ancak onunla çok sağlam bir bağ kuramadığını belirtmiştir.

Öğrencinin, küçükken iş nedeniyle babasından ayrı kalması da göz önünde bulundurulduğunda ebeveynlerin, büyüme sürecinde çocuklarının yanlarında olmalarının ve onlara ilgi göstermelerinin büyüdülerinde çocuklarıyla olan ilişkilerini etkilediği görülmektedir.

“Babam mesela özel günleri falan asla unutmaz, ilgilenir bunlarla. Zaman geçirdiğimiz oluyor ama duygusal anlamda her şeyi paylaşmak, birbiriyle ilgilenmek olayı annemle benim aramda var. Annemle her şey var ama babamla biraz zor. Bağ kuramamakla başlayan ve sonrasında çok çaba da gösterilmemiş olabilir, içimden de gelmediği için belki o şeyi sağlayamadık yani.” İ1K4

Küçüklüğünde annesi ve babası çalıştığından birbirlerine çok vakit ayıramadıklarını belirten E1K3, bu durumun annesinde daha farklı olduğunu belirtmiştir. Bu anlatıdan görülmektedir ki anneler bir işte çalışsalar da çocuklarına ilgi gösterip zaman ayırma konusunda babalara göre aktiftirler. Babaların da çocukların büyüme sürecinde çok önemli bir yeri olduğu düşünüldüğünde ebeveynlerin bu konuda bir denge kurdukları takdirde daha sağlıklı aile ilişkileri olacağı düşünülmektedir.

“Annemle evet ama babamla sanırım hayır. Ben küçükken çalışıyorlardı ve yeterince iletişim halinde olamadığımız için olabilir bu vakit ayırma meselesi. Annem de çalışıyordu ama onunla vakit geçirebiliyorduk. Bilmiyorum, babam bir tık daha fazla çalışıyordu herhalde.” E1K3

Öğrencilerin çoğu yoğun hayat şartlarına rağmen aile bireyleri olarak birbirlerine ilgi gösterip zaman ayırdıklarını, ortak aktiviteler yaptıklarını belirtmişlerdir. Covid-19 pandemisinin bu anlamda aile içi ilişkilerini kuvvetlendirdiğini belirten öğrenciler de bulunmaktadır. Birbirlerine yeterince ilgi gösterip zaman ayırmadıklarını belirten öğrenciler ise bu durumu ebeveynlerinin kendi ailelerinden sevgi görmemelerine, yetiştikleri kültüre ve aile ilişkilerine bağlamışlardır. Özellikle bazı öğrenciler anneleriyle birbirlerine ilgi gösterip zaman ayırdıklarını belirtirken babalarıyla böyle bir durumun olmadığını ifade etmişlerdir. Bunda küçükken iş nedeniyle yaşanan baba-çocuk ayrılığının, ailede şiddet davranışı olmasının, babanın daha mesafeli olmasının, yetiştiği kültürün ve iş yoğunluğunun etkisi olduğu görülmektedir. Ailesinde ortak aktivite yapma konusunda sıkıntı yaşayan öğrenciler ise bunu, zevklerinin farklı olmasına ve sağlıklı bir iletişimlerin olmamasına bağlamışlardır. Ebeveynlerin kök ailelerinin baskı ve müdahalesinin de aile bireylerinin özgürce ortak aktivite yapmalarını olumsuz etkilediği görülmektedir.

6. Aile İçi Destek (Sorun Çözme ve Sosyal Destek)

Öğrencilerin çoğu ailelerinde herkesin yaşamlarında karşılaştıkları sorunları açıkça konuştuklarını, çözüm için çaba sarf edildiğini ve ailelerinden yeterli sosyal desteği aldıklarını ifade etmişlerdir. E1K3, tüm aile bireylerinden sosyal destek aldığını belirtmekle beraber annesinden daha çok sosyal destek aldığını ifade etmiştir.

“Ben sorunlarımın üzerine giden bir insanım. Bir şey olduğunda direk ailemle paylaşıyorum. Annem, babam ve abim de öyle. Birlikte konuşuyoruz yani. Paylaştığımız takdirde çözmek için herkes çaba gösterir. Fazlasıyla sosyal destek aldığımı da düşünüyorum. Her şekilde arkamda olduklarını biliyorum. Annemden daha çok aldığımı söyleyebilirim ama hepsinden alıyorum.” E1K3

Hastalık gibi çok önemli ve büyük sorunlar olmadığı takdirde herkesin kendi problemini kendi içinde çözmeye çalıştığını belirten E4E1’in, annesinden daha çok sosyal destek almasında eğitim düzeylerinin aynı düzeyde olmasının etkili olabileceği düşünülmektedir. Öğrenci kendisine daha çok annesinin yol gösterdiğini, lise mezunu olan ve markette çalışan kardeşine ise daha çok esnaf olan babasının yol gösterdiğini belirtmiştir. E1K2 de yaşamında karşılaştığı sorunları kendisi çözemediği takdirde daha çok annesine danıştığını belirtmiştir.

“Kendileriyle paylaştığım sürece hiçbir desteği esirgemezler. Mesela ben tarih bölümünü istiyordum ama annem o bölümde iş imkanı olmadığını söylemişti. 1 yıl tarih okuyup yatay geçiş yapmıştım annemin tavsiyeleriyle Arapça öğretmenliğine. Tamamen ona borçluyum birkaç ay sonra belki de kısmet olursa öğretmen olmamı. Hayatımı kökten değiştirdi diyebilirim. Genel anlamda daha çok annemden sosyal destek gördüğümü söyleyebilirim.” E4E1

“Sorunlar yansıtıldığında çözülür. Ben yapım gereği biraz içimde çözmeye çalışıyorum. Çok işin içinden çıkamadığımda danışıyorum. Daha çok anneme danışırım.” E1K2

Hem annesi hem babası çalıştığı zamanlarda annesiyle, babasına göre daha çok vakit geçirdiğini belirten İ4E4 de annesinden manevi anlamda daha çok sosyal destek gördüğünü, maddi desteği ise babasından gördüğünü belirtmiştir.

“Maddi açıdan babamdan alıyorum. Hani annem bizimle her zaman ilgilendiği için babam da ben de üzerime düşeni yapayım diye düşünüyor. Manevi açıdan baktığımız zaman da duygusal şeylerde annemin desteğini alıyorum çünkü annem beni iyi anlıyor. Babam mesleğinden dolayı bizimle çok ilgilenemedi küçükken. Annem hep yanımdaydı. O nedenle manevi yönden annem daha ağır basıyor. Babamdan da mesleki konularda ve geleceğe yönelik kaygılarım hakkında sosyal destek alıyorum.” İ4E4

Çoğunluğun aksine babasından manevi anlamda daha çok destek gördüğünü belirten bir kadın öğrenci de bulunmaktadır. Öğrenci, annesine göre babasından daha çok destek görmesini ikisinin olaylara bakış açılarının farklı olmasına bağlamıştır.

“Babamdan daha çok görüyorum diyebilirim. Annem biraz daha duygusal yaklaştığı için olaylara, daha pembe bakış açılı olduğu için babamın bazen daha gerçekçi olduğunu düşünüyorum o konuda. Babam daha çok motive ediyor işte yaparsın, edersin, başarısın gibi.” E4K4

Gerek kendi tercihi nedeniyle gerekse de çok faydası olacağını düşünmediğinden yaşamında karşılaştığı maddi nitelikteki sorunlar dışındaki sorunları ailesiyle paylaşmadığını belirten bir öğrenci de bulunmaktadır.

“Maddi anlamda değil de manevi anlamdaki şeyleri pek açıklamam aileme. Hem açıklamayı istemiyorum hem de açıkladığımda bir faydasını göreceğimi düşünmüyorum.” E1E3

Bu anlatının aksine İ1E1, özellikle çocukların yaşanan sorunları mutlaka aileleriyle paylaşması gerektiğini kendi ailesini de örnek vererek şu şekilde ifade etmiştir.

“Kendi içinde çözebilmek için bir şeyi bence yeterli bilgi ve donanımın olması lazım. İnsanlar mesela sonuçta kendi içinde çözemedikleri için bir şeyleri psikoloğa falan gidiyorlar. Bence paylaşılmalı, kendi içinde saklanılmamalı. Bizim ailemizde de böyle bu durum. Paylaşılr her şey ve sorunları çözmek için çaba gösterilir.” İ1E1

Geçmişte ailesinde şiddet davranışı olan, annesi ve babası boşanmış İ4K3, bir sorunu olduğunda annesiyle de babasıyla da konuşabildiğini fakat annesi ve babasının kendi aralarında yaşadıkları sorunlarda annesinin daha çözümcü olduğunu, babasının böyle olmaması nedeniyle aralarında şiddet davranışı olduğunu ve boşandıklarını ifade etmiştir. Sosyal destek konusunda ise annesinden daha çok destek aldığını belirtmiştir.

“Annemden daha çok destek alıyorum. Babamdan daha çok maddi konuda destek alıyorum çünkü manevi konuda bilmiyorum yani hani mesela bir şey anlattığımda ben ne yapabilirim diyor. Sadece dinlemenin mesela yararlı olabileceğini düşünmüyor psikolojik açıdan.” İ4K3

Sağlıklı bir aile ilişkileri olmadığı yönünde anlatıları olan, ailesinde geçmişte şiddet davranışının olduğunu belirten İ1K2, annesi ve babası arasında uzun zamandır yaşanan tartışmalar ve sorunlar için artık yorulduğunu ve bunların hepsini halının altına süpürdüğünü çünkü böyle daha rahat olduğunu ifade etmiştir. Yaşanan sorunların bir türlü çözümlenememesi ve tekrar tekrar konuşulması

nedeniyle öğrencinin yıprandığı görülmektedir. Öğrenci bugüne kadar her işini kendisinin hallettiğini, çok zorlandığı durumlarda nadiren yakın arkadaşlarından ya da ablasından yardım aldığını, ailesinden çok fazla destek göremediğini belirtmiştir.

“Mesela ben üniversite kaydımı gittim kendim yaptım, parasını kendim ödedim. İşe girdim, kendim çalıştım. İş işten geçtikten sonra mesela daha geçen gün benim için babam telefonda anneme eğer yoruluyorsa çalışmasın demiş. O da biraz kendi vicdanını rahatlıyor aslında ama benim için anlamı kalmıyor. O yüzden ben de ablam da kendimizi kurtarmaya bakıyoruz. Erken olgunlaşmışız diyebilirim.” İİK2

Benzer şekilde geçmişte ailesinde şiddet davranışı olan ve sağlıklı aile ilişkileri olmadığı yönünde anlatıları olan E4E4 ise sadece kendisine yaş olarak yakın olan bir abisinden destek aldığını, diğer aile bireyleriyle iyi anlaşamadığını, ailede yaşanan problemlerin çözümü için kendi fikrini sunduğunda ailesinin küçümser bir tavrıyla karşılaştığını belirtmiştir.

Genel olarak öğrencilerin birçoğu ailelerinde herkesin yaşamlarında karşılaştıkları sorunları açıkça konuştuklarını, çözüm için çaba sarf edildiğini ve ailelerinden yeterli sosyal desteği aldıklarını belirtmişlerdir. Yeterli sosyal destek aldıklarını belirten öğrencilerin çoğu maddi anlamdaki sosyal desteği babalarından aldıklarını belirtmişlerdir. Özellikle kadın öğrencilerin manevi anlamda annelerinden daha çok destek aldıkları görülse de annesinden daha çok manevi destek aldığını belirten erkek öğrenciler de bulunmaktadır. Bu noktada cinsiyet fark etmeksizin çocukların kendilerine duygusal ve bakış açısı olarak daha yakın hissettikleri ve daha çok vakit geçirdikleri ebeveynlerden daha çok sosyal destek aldıkları görülmektedir. Ailesinde yaşanan sorunların çözüme kavuşturulamadığını belirten öğrencilerden biri bu nedenle annesinin ve babasının boşandığını, annesinden daha çok sosyal destek aldığını belirtirken diğer öğrencilerin ebeveynlerinden yeterli sosyal desteği almadıkları görülmektedir. Bu öğrencilerin ailelerinde fiziksel ve psikolojik şiddet davranışının olduğu da dikkat çekmektedir.

7. Ebeveynlikte Anne ve Babayı Rol Model Alma

Genel olarak öğrencilerin çoğu tamamen ebeveynleri gibi bir ebeveyn olmayı istemediklerini, onların bazı yönlerini değiştirmiş şekilde bir ebeveyn olmak istediklerini belirtmişlerdir. Ailesinde şiddet davranışı olan öğrencilerden E4E4, kesinlikle babası gibi bir baba olmak istemediğini belirtmiş, annesinin ise eğitimli

biri olsa çok farklı bir hayatı olabileceğini, huy olarak uysal biri olduğu için onun gibi olmayı istediğini belirtmiştir. Öğrencinin anlatısından görülmektedir ki kadınların eğitilmiş olmaları onların aile içinde daha güçlü ve kendine güvenen bir konumda olmalarını sağlayacaktır.

“Bu konuda kesin kararlarım var. Hani şu an gördüklerimi Allah’ım bana yaşatma diye dua ettiğim zamanlar oldu. Babam gibi bir baba olmak istemiyorum. Huy olarak annem gibi olmayı isterim çünkü annem çok uysal, yumuşak bir kadın. Biraz eğitim ihtiyacı olan birisi. Eğitimi olsaydı mesela şimdi çok güzel bir hayatı olabilirdi. Daha eğitilmiş bir insan olmasını isterdim.” E4E4

Annesi ve babası şiddet nedeniyle boşanan İ4K3 ise annesinin tuttuğunu koparan, güçlü bir kadın olması nedeniyle onun gibi olmayı istediğini ancak babası gibi olmayı istemediğini belirtmiştir. Ailesinde şiddet davranışı olan diğer öğrencilerden E4K1 ve İ1K2, çocuklarına sevgi ve ilgi gösterme konusunda kendi ebeveynlerinden daha farklı olmak istediklerini belirtmişlerdir. E4K1, 5 yıl önce kadar kesinlikle babası gibi bir ebeveyn olmak istemediğini ancak şimdi durumların farklılaştığını, babası gibi bir ebeveyn olmak istediğini fakat onun aksine içindeki sevgiyi daha çok gösteren bir ebeveyn olmak istediğini ifade etmiştir. İ1K2 de asla annesi ve babası gibi çocuklarına sevgisini göstermeyen bir ebeveyn olmak istemediğini belirtmiştir.

“Annem gibi bir ebeveyn olmayı çok isterim. Babam gibi bir ebeveyn olmak da isterim açıkçası ama bazı şeyleri daha çok aşmış haliyle. Yani aslında çok büyük bir sevgi var içinde ama bazı şeyleri aşamadığı için bunu bize gösteremiyor ve yaşlandıkça bu daha çok ortaya çıkıyor.” E4K1

“Zaten ben bunu annemin yüzüne de söyledim ileride çocuklarıma böyle sizin gibi yapmayacağım, Allah nasip ederse sevgimi sonuna kadar göstereceğim diye.” İ1K2

Benzer şekilde özellikle babasından yeterli ilgi ve alaka göremediği için onun gibi olmak istemediğini belirten diğer öğrencilerden E1E2, babasının, sadece maddi ihtiyacını karşılamasıyla babalık görevini yaptığını düşündüğünü, bu yapısının da onun doğup büyüdüğü yerden kaynaklandığını belirtmiştir. Bu anlatıdan görülmektedir ki özellikle belli kültürde yetişen ebeveynler çocuklarıyla maddi konular dışında ilgilenme noktasında daha katıdırlar.

“Babam gibi olmayı hiç istemem çünkü çocuğuna harçlık ver tamam, onunla ilişkin tamamlandı. Aslında Doğu’da büyüyen çoğu insanda bu şekilde. Babam bir gün gelip örnek veriyorum; benim eğitim ve kariyer hayatımla ilgili kendimi geliştirmem konusunda benimle konuşmamıştır. Git dışarı, eğlen gibi şeyler dememiştir yani.” E1E2

E1K2 ise annesi gibi bir ebeveyn olmak istediğini ancak erkek çocuk yetiştirme konusunda ondan daha farklı bir anne olmayı istediğini, babası gibi de bir ebeveyn olmak istediğini ancak onun aksine çocuğuyla daha güçlü iletişim kurabilen bir ebeveyn olmak istediğini ifade etmiştir.

“Annem gibi olmak isterim ama bir erkek çocuğum olursa onu daha aktif ve anlayışlı yetiştirmek isterim. Bu annemin annesinden gelen bir şey yani erkek çocuğu anlamında. Kardeşim bence çok bencil yetişti. Hani biraz daha paylaşımcı olma, biraz daha yardımcı olma konusunda daha iyi olmasını istedim. Evet, bazen yardımcı oluyor bazı işlere ama benim aktif olmadığım zamanlarda. Mesela benim vize haftam diyelim kardeşim o zaman anneme yardım ediyor. Ben, ben olduğumda da yapsın istiyorum.”

E1K2

Annesi ve babası gibi bir ebeveyn olma konusunda onlar gibi baskıcı, fazla müdahale eden ebeveynler olmak istemediklerini belirten öğrenciler de bulunmaktadır. İ1K1, annesinin çok fazla korumacı olduğunu, kendisi ebeveyn olursa çocuğunu biraz daha gevşek bırakabileceğini belirtirken İ1E3, ebeveynlerinin çok fazla kendi istediklerinin olmasını istediklerini, kendisinin ebeveyn olduğunda çocuğuna kendi kararlarını vermeyi ve onlarla yaşamayı öğretmeyi istediğini belirtmiştir. Annesinin daha müdahale edici babasının ise daha serbest bırakan bir ebeveyn olduğunu belirten E4E1 ise bu konuda dengeyi kurabilen bir ebeveyn olmak istediğini ifade etmiştir.

“Eğitim hayatında zorlama bakımından anneme benzemek istemem, serbest bırakma konusunda da babama benzemek istemem. Babam çok serbest bırakıyor çünkü hani okusan da olur okumasan da olur, dükkanın başına geçersin gibi sözleri vardı zamanında. Tam kıvamında olmak en önemlisi bence.” **E4E1**

Annesi ve babası gibi bir ebeveyn olmayı istediklerini ancak bazı şeyleri değiştirmek istediklerini belirten öğrencilerden İ1K4, babasının aksine çocuğunun kendisiyle her şeyi paylaşabileceği, anlayışlı ve modern düşünen bir ebeveyn olmak istediğini belirtmiştir. İ4K1 ise annesinin aksine çocuğunun, kendisini arkadaş gibi gördüğü ve her sorununu onunla paylaşabileceği bir ebeveyn olmak istediğini, babası gibi ani sinirlenen bir ebeveyn ise olmak istemediğini belirtmiştir.

“Annem gibi bir anne olmayı çok isterim çünkü çok anlayışlı, sevgisini hep hissetmişimdir. Babamda da şöyle mesela o ev içi iş bölümü konusunda şanslı olduğumu düşünüyorum. O açıdan babam gibi bir ebeveyn olmayı isterim ama çocuklarımın her şeyi bana anlatabilmesini isterim. Daha böyle yumuşak mizaçlı, anlayışlı görülmek ve modern düşünebiliyor olmak isterim ki çocuklarım bana rahat olsun.” **İ1K4**

“Annem gibi olmayı isterim ama annemle bile paylaşamadığım şeyler oluyor. Benim çocuğumla aramda hiçbir engel olsun istemem. O beni arkadaşı gibi görsün, her sorununu bana anlatsın, birlikte çözüm yolu bulalım isterim. Babam gibi olmak isterim çünkü her koşulda yanımda olduğunu bilirim ama ani sinirlenmeleri açısından onun gibi olmak istemem. Sinirlendiği için biz bazı şeyleri sormaya çekiniriz mesela.”

İ4K1

Bunların dışında ebeveyn olmak ve evlilik yapmak istemediklerini belirten öğrencilerin bulunması da dikkat çekmektedir. E4K3, bunun nedenini her ne kadar olumlu örnekler olsa da dünyada kadına şiddet, baskı ve istismarın çok olmasına bağlamış ve ileride çocuğunun böyle bir travma yaşamasını istemediğini belirtmiştir. Bu anlatıdan görülmektedir ki toplumda yaşanan şiddet olayları özellikle şiddete maruz kalma olasılıkları yüksek konumda olan kadınlar üzerinde büyük bir korku ve endişe yaratmıştır. Kadınlar “ya şiddete uğrarsam” düşüncesiyle bir aile kurmaktan oldukça çekinmektedirler.

“Bir çocuğun ebeveynliğini üstlenmek büyük bir sorumluluk. O çocuğun mutlu, huzurlu ve adil bir ortamda büyümesi gerekir. Kendisinin egemen olduğu düşüncesi bebek yaşından itibaren bilincine turnaklarla kazanmış bir eril birey tarafından çocuğumun gözü önünde ne zaman yakılarak, boğularak, kurşuna dizilerek ya da bir sopayla dövülüp öldürüleceğini bekleyemem ve o çocuğun da bu anı yaşayarak ömür boyu travma yaşamasını göze alamam.” **E4K3**

İ4E3 ise yüksek derecede sese karşı duyarlılığı olduğunu, böyle durumlarda aşırı tepkiler verip sinirlenebildiğini, çocuğu olduğu takdirde ona karşı olumsuz davranışlarda bulunmamak adına bu sorun düzelene kadar ebeveyn olmak istemediğini belirtmiştir. Bu anlatıdan görülmektedir ki öğrenci, kendisini ve ilişkilerini etkileyebilecek rahatsızlığı konusunda farkındalığa sahiptir.

“Mesela kedim bile çok fazla miyavladığı zaman değişik ruh hallerine bürünüyor. Durduk yere yükleniyor yükleniyor ve birisi bir şey sorduğunda aniden sinirlenebiliyorum. O yüzden ebeveyn olmayı pek düşünmüyorum bu sorun düzelene kadar çünkü sonuçta bebek de ağlıyor. Bu çocuğa şiddet diye yanlış anlaşılmasın hani duvara vurabilirim belki ama bilemediğim için o yüzden kesinlikle istemiyorum eğer bu problem devam ederse. Önceden psikiyatriye gitmiştim. İlaç vermişti. Sonrasında birkaç görüşme oldu. Şu an bu problemi çok fazla yaşamıyorum ama öyle bir durum olursa tekrar kontrole giderim.” **İ4E3**

Genel olarak öğrenciler kendi ebeveynlerinin aksine çocuklarına ilgisini ve sevgisini daha çok gösteren, fazla korumacı ve baskıcı olmayan, çocuklarını daha özgür ve eşitlikçi yetiştiren, onlarla arkadaşça ilişkiler kuran bir ebeveyn olmak istediklerini belirtmişlerdir. Özellikle ailesinde şiddet davranışı olan öğrencilerin,

şiddet uygulayan ebeveynlerini rol model almak istemedikleri de görülmektedir. Şiddete maruz kalma ve çocuğunun buna tanık olma riski ile rahatsızlığından dolayı çocuğunu olumsuz etkileme ihtimali nedeniyle evliliği ve çocuk sahibi olmayı düşünmeyen öğrenciler de bulunmaktadır.

C. Aile İçi Şiddete Yönelik Görüşler

1. Öğrencilerin Şiddet Konusunda Eğitim Alma Durumları

Öğrencilerin birçoğu şiddet konusunda bir eğitim almadıklarını ifade etmişlerdir. Şiddet konusunda eğitim almayan öğrencilerin büyük bir kısmı bu konu hakkında bilinçlenmek adına bir eğitim olsa katılmak istediklerini ifade etmişlerdir. Örneğin; E4K1 ise her seminerde, konferansta kısa kısa şiddet konusuna değinildiğini ancak tam anlamıyla bir eğitim almadığını ve böyle bir eğitim almayı istediğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra İ1E2, ileride ebeveyn olacağı için İ1E1 ise şiddet anında insanların tepkilerini anlamak, o an ve sonrasında bir tutum sergileyebilmek adına eğitim almak istediğini belirtmiştir.

“Olsa katılmak isterdim çünkü ileride biz de ebeveyn olacağımız için daha da detaylı hani aile içi şiddetin olursa eğer psikolojik olur fiziksel olur nasıl çözülebileceğiyle alakalı bilgi almak isterdim.” İ1E2

“Sonuçta günümüzde çok şiddet olayları vs. oluyor. O andaki insanların tepkilerini ya da o andan sonraki tepkilerini bilemiyoruz. Ona karşı bir ön davranış ya da bir tutum sergilemek güzel yani. Çoğu şeyde eğitim almak gibi o da yararlıdır diye düşünüyorum.” İ1E1

Bazı öğrenciler ise şiddet konusundaki bilgi ve farkındalık düzeyi açısından kendilerini yeterli gördüklerini ancak bir eğitim olursa katılmayı tercih edeceklerini şu şekilde belirtmişlerdir:

“Aile içi şiddette o psikoloji durumunda her şeyi çözümleyebilecek kapasitede kendimi görüyorum. Eğer içeriği benim bilmediğim kısımları kapsıyorsa eğitim görmeyi isterim.” E1E2

“İnsan kendini bildiği için öyle bir şeye ihtiyacım olmadığını düşünüyorum. Tabii ki de bu konuda bilgili olmak açısından, başkalarına faydalı olmak için, çözümcü yaklaşmak için eğitim alınabilir. Yani karşıdakinin kafasını anlayabilmek için, bunun sebebini neye bağladığını anlayabilmek için seminerlere katılmayı isterdim.”

E4E4

“Haberlerden, sosyal medyadan her şeyi görüyoruz ama bunun dışında da gerçekten insanların ne kadar şiddete maruz kaldıklarını ne kadar zorluklar yaşadığını dinleyebileceğim bir şey olmasını isterdim. Zaten

neyin doğru neyin yanlış olduğunu bildiğimi düşünüyorum bu konuda ama tabii ki dinlemek isterdim hani belki de halime şükretmek için bile.” İ1K4

İ4E2 ise şiddet konusunda eğitim almaya ihtiyaç duymamasını ailesinde şiddet görmemesine ve kendisinin şiddet eğiliminin olmamasına bağlarken yine de eğitim almak istediğini belirtmiştir.

Üniversiteye yeni başlayan E1E1, yaşı gereği henüz eğitim alma konusunda yeteri kadar aktif olmadığını ancak yaptığı okumalar sayesinde konuya hakim olduğunu belirtmiştir.

“Eğitim almadım ama mesela sosyal medyada falan önümüze videolar denk geliyor. Günümüzde de zaten sık gördüğümüz, duyduğumuz bir konu olduğu için önümüze makale çıkıyor, okuyoruz. Şiddet nedir, sebepleri, şekilleri nedir gibi şeylere biraz hakimim. Okulumda da böyle bir eğitim var mıdır araştırmadım ama kesinlikle vardır. Henüz katılamadım. Katılmak isterim.” E1E1

Şiddet konusunda bir eğitime katılmadığını ifade eden E4E1, imkanı olsa daha da bilinçlenmek adına böyle bir eğitime katılmak istediğini ama bu eğitimlerin insanların zihinlerini, bakış açılarını değiştirmenin zor olması nedeniyle şiddet sorununu çözebilme konusunda çok faydalı olacağını düşünmediğini belirterek kadınlara ve çocuklara yönelik kalıplaşmış bakış açılarına, kültüre vurgu yapmıştır. E4K2 ise okul içinde bir seminere katıldığını ancak bunları yeterli görmediğini, seminerlerin kadınlara değil erkeklere verilmesi gerektiğini, kadınlara ise daha çok savunma sporları alanında eğitim verilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

“Özellikle bu aile içi şiddet bir hastalık haline geldi bizim memleketimizde kadına bakış açısı, çocuğa bakış açısı, erkeğe bakış açısı bakımından. Kökten zihinleri değiştiremediğimiz için çok etkisi olmuyor bence seminerlerin. Kültür, örf, adet, gelenek öyle gidiyor. Elbette seminerlerin vs. bilinçlendirici çalışmaların faydası olur ama dediğim gibi konferansla çözülebilecek iş değil bu. Özellikle Doğu, Güney Doğu illerinde hastalıktan da öte bir boyutta kadınlara ve çocuklara bakış açısı. Okul bile okutmuyorlar. Anadolu’da da Karadeniz’de de Ege’de de her bölgede var.” E4E1

“Şiddet, biz kadınların zaten yakından yaşadığı bir şey ve bunun seminerini vermek biraz şey geliyor bana yani zaten ben bunu yaşıyorum, bana bunu anlatmalarına, seminer vermelerine gerek yok. Ben bana bunu yapanların bu eğitimi almalarını daha çok isterim çünkü asıl onların anlaması gereken şeyler olduğunu düşünüyorum. Sadece kendi ülkemizle ilgili değil dünyada, sadece şu anla ilgili değil tarihin en eskilerine kadar giderek kadının değeri anlatılmalı. Kadınlara da daha çok savunma sporları anlamında eğitim verilmeli ve kesinlikle ücretsiz olmalı bu eğitimler.” E4K2

E1E4'ün ise ortaokul ve lisede katıldığı seminer, konferans tarzındaki eğitimlere dair görüşleri şu şekildedir:

“Bence bunlar daha fazla yaygınlaştırılmalı. Bir de hangi yaş aralıklarına bu eğitimlerin verileceği doğru tespit edilmeli çünkü hepimizin bildiği üzere ortaokul çocuğu biraz daha duyarsız olabiliyor. Seminer verilse bile ne oluyor? Genellikle ilk iki sıra dinliyor, arkadaki sıralar ya uyuyor ya da başka bir şeyle uğraşıyor. O yüzden pek verimli olmuyor. Biraz daha ileriki dönemlerde, lise dönemlerinde bu uygulamaların daha fazla yapılması herkes için daha iyi olur, daha öğretici olur.” E1E4

Şiddet konusunda eğitim alan öğrencilerin çoğu bu tarz eğitimlerin ülkemizdeki şiddet sorunu göz önünde bulundurulduğunda yeterli olmadığını düşünmektedir. Örneğin; E4K3, lisedeyken katıldığı toplantının yeterli olmadığını, ülkemizin yaşadığı bu genel problemin bir saatte anlatılacak bir konu olmadığını belirtmiştir. E1K3 ise okul dışında sosyal medyadan kadına yönelik şiddetle ilgili eğitimlere katıldığını ancak bunların online olması nedeniyle çok verimli olmadığını, Covid-19 pandemisinde fırsatı değerlendirmek için katıldığını, okulda yüz yüze bir eğitime katılmayı istediğini belirtmiştir.

İ4E1, en son lisede bir eğitime katıldığını ve daha sonra böyle bir eğitime denk gelmediğini, bu tarz eğitimlerin arttırılması gerektiğini belirtmiştir. Katıldığı eğitimleri yeterli görmeyenlerin aksine E4E2, aile içi şiddet belli başlı konularda ele alındığı için lise zamanında aldığı eğitimi yeterli gördüğünü belirtmiştir. Aldıkları eğitimin kendileri için yeterli fakat ülke geneline bakıldığında yetersiz olduğunu düşünen öğrencilerin anlatıları ise şu şekildedir:

“Eğitim Zirveleri Programı oluyordu mesela orada iyi bir ebeveyn olmaktır, aile içi yönetim, şiddet gibi şeyleri içeren seminerlere katılmışım. Geçen sene de bir dersimiz vardı ve o derste de aile yapısı, insan psikolojisi, şiddet vs. gibi şeylere ufak ufak değinmiştik. Bu tip şeylere açıkçası az çok hani derslerden vs. hakimlik var. Bana açıkçası yeterli olduğunu düşünüyorum ama Türkiye çapına baktığımız zaman yetersiz olduğunu düşünüyorum çünkü kadına şiddet, ölüm, taciz, tecavüz hala çok fazla.” E4K4

“Ortaokulda olsun lisenin başlarında olsun seminerler olmuştu. Benim bu konuda pek bir sorunum olmadığı için bana belki yeterli hatta gereksiz gelebilir çünkü ben bu konularda zaten kendim araştırmayı, gelişmeyi seviyorum fakat ülkemize göre bence fazlasıyla yetersiz. Her gün televizyona baktığımızda bu konular önümüze çıkıyor ama çözümleri az çıkıyor diyelim.” İ1E3

Benzer şekilde İ4K2 da günümüzde yaygın olarak görülen şiddet haberlerine dayanarak eğitimlerin yeterli olmadığını düşündüğünü belirterek özellikle de psikolojik şiddet konusunda farkındalığın eksik olduğuna değinmiştir.

“Özellikle günümüzde duyduğumuz haberlere dayanarak insanların bu konuda daha çok bilinçlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum. Özellikle kadınlar psikolojik şiddete çok fazla maruz kalıyorlar ama bunu fiziksel olarak görmedikleri takdirde şiddetten saymıyorlar. O yüzden bu konuda ciddi derecede eğitim eksikliğini olduğunu düşünüyorum.” İ4K2

Şiddet konusunda bir eğitim alıp almadıkları sorulduğunda öğrencilerden bazıları öncelikli olarak savunma içerikli eğitimlere değinmiştir. Öğrenciler şiddeti deneyimleseler de deneyimlemeseler de ciddi bir tehdit olarak görmekte ve bu konudaki eğitimi direkt şiddete karşı fiziksel bir savunma olarak algılamaktadır. Özellikle kadın öğrencilerin çoğu bu eğitimlerden kendilerini koruma ve savunma amaçlı bahsederken erkek öğrencilerden de savunma amaçlı eğitim aldığını belirtenler vardır.

“Savunma için bir ara boks kursuna gitmiştim. Onun dışında seminer, konferans tarzı bir eğitime katılmadım ama olsa katılmak isterim.” İ1K3

“Özellikle bir sertifika gibi bir eğitim almadım ama Youtube’da vardı birkaç videoluk ders. O da kadınların şiddete karşı korunma yöntemleriyle ilgiliydi. Yani karşıdaki şiddet uygulayıcısının pozisyonuna göre hangi hareketleri yaparak kurtulabiliriz tarzında. Bunları sadece görmüştüm. Şiddete zaten çok aşırı karşıyım. Belki de ailemde yaşadığımdan dolayı olabilir.” İ4K3

E1E4 de öncelikle savunma içerikli eğitime değinerek küçüklüğünden beri ailesinden bu eğitimi aldığını, bir tartışmada veya dışarıda kendisine yönelen bir şiddet durumunda korunmak için babasının ona kendisini nasıl savunması gerektiğini gösterdiğini ifade etmiş; ortaokulda ve lisede seminer, konferans tarzı eğitimlere de katıldığını belirtmiştir. Bu anlatıdan ebeveynlerin, çocuklarının bir şiddet riskiyle karşı karşıya kalması konusunda endişe duydukları ve bu riske karşı çocuklarına kendilerini fiziki olarak savunmaları için yöntemler öğrettikleri dikkat çekmektedir.

Ülkemizde sadece aile içi değil genel anlamda kadına yönelik şiddetin çok fazla olduğunu ve her an bu tehlikeyle karşı karşıya kalabileceğini düşündüğünden savunma içerikli bir eğitim almak istediğini belirten E4K2’nin anlatısı ise şu şekildedir:

“Çok istedim mesela tekvandoyu ama boy-kilo şartlarından dolayı olmadı. Yine de spor anlamında güçlü olmaya özen gösteriyorum kendimi koruyabilmek adına çünkü yoldan geçen tanımadığınız biri bile size tokat atabiliyor. Kimse de ya kardeşim sen ne yapıyorsun demiyor. Bu sefer de iş başa düşüyor. Her an başımıza gelebilir ve benim başıma gelmeseyse bile arkadaşımın başına gelebilir. Erkek arkadaşı tokat atabilir ya da taciz durumları olabilir.” E4K2

Bununla birlikte tekvando, boks gibi eğitimlerin saldırganlık eğilimi oluşturma riskine de dikkat çekilmektedir. Örneğin; İ4E4, küçük yaşlardan beri spor eğitimi aldığını ve saldırganlık eğilimi tehlikesine karşı babasının hassasiyetiyle psikoloğa da gittiğini ifade etmektedir. Bu noktada şiddet ve saldırganlık konusunda ebeveyn farkındalığının olması dikkat çekmektedir.

“Saldırgan biri saldırı sporuyla ilgileniyorsa dışarıda patlamaya hazır bomba gibi olabiliyor. Agresif, gergin ya da öfke kontrolü olmayan biri değilim ama psikolog desteği almasaydım yapabilir miydim bunu spor yaptığım dönem? Hiç zannetmiyorum çünkü saldırı sporunda sadece saldırmayı öğreniyorsunuz. O sebeple babamın öngörüsünü takdir ediyorum ve beni psikoloğa götürmesini destekliyorum.” İ4E4

Öğrencilerin büyük bir kısmı şiddetle ilgili bilinçlendirici, farkındalık kazandırıcı bir eğitim almadıklarını ifade etmişlerdir. Fakülte bazında eğitim alma durumuna bakıldığında ise Eğitim ve İletişim Fakültesinde bulunan şiddet konusunda eğitim almış öğrenci sayısının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Benzer şekilde şiddet konusunda eğitim alan kadın ve erkek öğrenci sayısının da birbirine çok yakın olduğu görülmekle birlikte 1. sınıf öğrencilerine oranla 4. sınıf düzeyinde daha fazla eğitim alan öğrenci bulunduğu tespit edilmiştir. Şiddet konusunda eğitim alan öğrencilerin neredeyse tamamının bu eğitimi okullarında aldıkları görülmektedir. Öğrencilerin çoğu şiddet konusunda aldıkları eğitimin kendileri için yeterli ancak ülke geneline bakıldığında yetersiz olduğunu ve daha fazla yaygınlaştırılması gerektiğini belirtmişlerdir. Şiddet konusunda eğitim almayan öğrencilerin içinde kendilerini bu konuda yeterli gördüklerini belirtenler bulunmaktadır ancak yine de bu öğrenciler bir eğitim olduğu takdirde katılmayı istediklerini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra şiddet konusunda bir eğitim alıp almadıkları sorulduğunda öğrencilerin bazılarının savunma içerikli eğitime değinmeleri ve kadınlara savunma içerikli erkeklere ise seminer, konferans tarzında eğitimler verilmesi gerektiğini belirtmeleri dikkat çekmektedir.

2. Aile İçi Şiddet Tanımı ve Aile İçi Şiddetin Özneleri

Öğrencilerin çoğu aile içi şiddeti fiziksel ve psikolojik şiddet olarak ikiye ayırarak tanımlamışlardır. Aile içi şiddet denilince akla ilk olarak fiziksel şiddet geldiğini ancak psikolojik şiddetin fiziksel şiddete göre daha ağır bastığını düşündüğünü ifade eden E4E1, çocukların okutulmamasının, fikirlere saygısızlığın, kadınların giyimlerine karışılmasının, görücü usulü evlendirmenin aile içi şiddet olduğunu belirtmektedir.

“Aile içi şiddet denilince akla hep bir erkeğin bir kadını darp etmesi geliyor genel olarak. Mesela bir kız çocuğun okutulmaması, erkek çocuğun okutulmayıp iş hayatına yönlendirilmesi de aile içi şiddettir. Fikirlere saygısızlık da aile içi şiddettir. Darp da tabii ki aile içi şiddettir ama bunlar da aile içi şiddettir psikolojik olarak. Kadınların istedikleri gibi giyinmesine müsaade edilmemesi, bu hakkı erkeklerin kendilerinde görmesi, görücü usulü evlendirme de aile içi şiddettir.” E4E1

Daha çok erkeklerin kadınlara şiddet uyguladığını düşünen E1E2, aile içi psikolojik şiddeti, erkeklerin kıskançlığı ve kadınları baskılaması üzerinden verdiği örnekle tanımlamıştır.

“Aile içi şiddet psikolojik ve fiziksel olarak ikiye ayrılıyor bana göre. Mesela kıskanç bir erkek eşiyle birlikteyken ortamda başka erkekler de varsa neden sen konuştun, orada benim konuşmam gerekirdi diye kızarsa bu bir psikolojik şiddettir. Kıyafet konusunda kızma, baskılama gibi davranışlar da psikolojik şiddettir. Aşağılama, hakaret etme de aynı şekilde. Fiziksel şiddet de zaten vurma, dövme şeklinde.” E1E2

E1K4, şiddetin sadece vurarak olmadığını bir insanı sert bir şekilde eleştirmenin, onun yaptığı şeylere saygı duymamanın baskı ve özgürlüğü kısıtlamanın psikolojik şiddet olduğunu ifade etmiştir. Psikolojik şiddeti baskı ve kısıtlama olarak tanımlayan diğer anlatılar şu şekildedir:

“Özgürlüğü kısıtlamak, insanların kendi kararlarının önüne çıkmak psikolojik şiddettir. Fiziksel şiddet de zaten kişinin bedenine yönelik yapılan davranışlar işte dayak vs. gibi.” İ1E3

“Psikolojik şiddet sözel olarak kavga etmek, tartışmak olabilir. Kısıtlama da bir psikolojik şiddettir hani yapamazsın, gidemezsin gibi. Fiziksel şiddet de zaten vurma, dövme ya da bıçaklama gibi davranışlar şeklinde oluyor.” E4E2

İ4K3 ve İ1K3, aile içi psikolojik şiddeti kişinin kendisini kötü ve değersiz hissetmesine neden olabilecek davranışlar olarak tanımlarken E4E3 de psikolojik şiddetin bir zaman sonra fiziksel şiddete sebebiyet verebileceğine değinerek

psikolojik şiddeti fiziksel şiddetin bir alt boyutu olarak tanımlamış ve şiddeti bir hastalık olarak nitelendirmiştir.

“Benmerkezci olmak, düşüncelere değer vermemek, hakaret etmek ya da aşağılamak psikolojik şiddettir. Psikolojik şiddetin sürekliliği ve maruz kalınan zamanın uzunluğu fiziksel şiddetin ortaya çıkmasına sebebiyet verir. Bu bir hastalıktır bana göre. Vurmayı geçtim sinirlenip itmek bile fiziksel şiddettir bence. Temas varsa fiziksel, temas yoksa psikolojik şiddettir diyebilirim.” E4E3

Sayıları diğer öğrencilere göre daha az olsa da aile içi şiddeti tanımlarken ekonomik şiddete değinen Eğitim ve İletişim Fakültesi öğrencileri de bulunmaktadır. Bu öğrencilerin hepsinin erkek olması ekonomik şiddet konusunda erkek öğrencilerin, kadın öğrencilere göre farkındalıklarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Aile içinde çoğunlukla erkeklerin, kadınlara ve çocuklara şiddet uyguladığını belirten E1E1, ailedeki bireyi zorla çalıştırmanın, parasını zorla almanın ekonomik şiddet olduğunu belirtirken aile içi şiddeti, yaşandığında aileyi uçuruma sürükleyen bir şey olarak tanımlayan 14E1 ise ailedeki bireyin alışveriş yapmasını kısıtlamanın bir ekonomik şiddet olduğuna değinmiştir. Çoğunlukla erkeklerin kadınlara şiddet uygulamasını da ekonomik güç temelinde açıklamıştır. Bu anlatıdan görülmektedir ki ekonomik açıdan güçsüz konumda olmak kadınların aile içi şiddete uğrama riskini arttıran bir etmendir.

“Tabii genelde Türkiye’de erkek evi geçindirdiği için tabii kadın da geçindiriyor ama genelde gücü elinde bulunduran erkek tarafından kadına uygulanıyor. Yani çoğunlukla böyle.” İ4E1

İ4E3, aile içi fiziksel şiddeti tokat atma, vurma, dövme şeklinde tanımlarken psikolojik şiddeti ise baskı uygulamak, fikir dayatmak, çocuğu ceza olarak bir odaya kapatmak şeklinde tanımlamış ve ekonomik şiddete de değinmiştir.

“Ekonomik şiddet, çocuk bir şey yapmak istediğinde ona para vermemek olabilir ya da çocuğun elinde olan parayı almak olabilir. Mesela ben 22 yaşındayım, çalışıyorum, babam gelip benim paramı alabilir. Kötü bir babadır, benim ekonomimi elimden alır, kötü işlerde kullanır gibi. Ya da aileden herhangi birinin parasını alıyor olabilir. Anne çalışıyordur mesela onun parasını alabilir gibi.” İ4E3

Aile içi şiddeti tanımlarken fiziksel ve psikolojik şiddetin yanı sıra cinsel şiddete değinen sadece bir öğrencinin olması ve onun da kadın olması dikkat çekmektedir. Bu durum da öğrencilerin aile içi cinsel şiddet konusunda farkındalıklarının yüksek olmadığını göstermektedir.

“Eşine, çocuğuna tecavüz eden erkekler var mesela. Bu da aile içi cinsel şiddettir.” İ1K4

Öğrencilerin çoğu aile içi şiddetin genellikle erkekler tarafından kadınlara ve çocuklara uygulandığını belirtmiştir. İ4K2, aile içinde kadına uygulanan bir şiddet durumunda aslında çocukların da şiddete maruz kaldığını ifade etmiştir. Ailesinde şiddet davranışı olan E4E4’ün anlatısı da bu durumu desteklemektedir.

“Evde anneye yönelen bir şiddet durumunda aslında çocuklara da şiddet uygulanmış oluyor psikolojik olarak. Genel olarak aile içi şiddet evdeki erkek tarafından kadına ve çocuğa uygulanıyor.” İ4K2

“Mesela bizim ailede babamın sürekli tartışma yaratması benim açımdan hem bana hem anneme yapılan bir psikolojik şiddettir. Bu yüzden duyguları içe bastırduğimde birisi yanıma geldiğinde olumsuz tavırlarımı görmesi benim psikolojik şiddet gördüğümün bir göstergesi aslında. Babamın mesela sürekli bağırış çağırışla sesini yükselterek bazı şeyleri yapmasının ister istemez bana da bulaştığını fark ettiğim zamanlar oldu.” E4E4

Öğrenciler aile içi şiddetin çoğunlukla erkekler tarafından uygulanmasını, ataerkil yapıya ve toplumsal cinsiyet rollerine bağlamışlardır.

“Toplumumuzun ataerkil bir sisteme doğru götürüldüğünü, erkeklerin toplumda daha baskın olduğunu ve aile içi şiddeti erkeğin başlattığını görüyorum ben. Erkek tarafından hem kadına hem de evde bulunan diğer bireylere uygulandığını düşünüyorum çünkü erkek kendini egemen saymaya başlıyor toplumda.” E4K3

“Erkek tarafından kadına uygulandığını ve bunun toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklandığını düşünüyorum. Erkeklerin her zaman dominant olması gerektiğine inanıldığı için yeterli kalınamadığı durumlarda bence şiddete başvurularak ben senden üstünüm diye hem karşı tarafa bunu gösterme şekli hem de kendisini böyle görmesi.” İ4K3

Aile içi şiddetin daha çok ebeveynler tarafından çocuklara uygulandığını belirten anlatılar da bulunmaktadır. E1E4 ve E1K3’ün anlatılarından görülmektedir ki ebeveynler gücü elinde bulunduran kişiler olarak çocukları üzerinde bir otorite kurmaya çalışmakta ve bu durum çocuklara yönelik şiddete dönüşebilmektedir.

“Güç sahibi ebeveyn olduğu için, çocuğa karşı daha güçlü, daha caydırıcı gözüktüğü için hem sözlü, psikolojik hem de fiziksel şiddet olarak ebeveynler tarafından çocuklara daha çok uygulanıyor. Mesela yüksek sesle bağırarak, hakaret etmek, rencide etmek psikolojik şiddete girer ve çocuğun içten içe kendisini ezik hissetmesine neden olur.”

E1E4

“Bence ebeveynler tarafından çocuklara uygulanıyor. Tecrübelerinin olduğunu düşünüyorlar ve buna dayanarak çocuklarda bir hakimiyet duygusu oluşturmaya çalışıyorlar.” E1K3

İ1E2 ise kuşak çatışması nedeniyle ebeveynler tarafından çocuklara daha çok şiddet uygulandığını belirtmiş ve ebeveynlerin çocukların hayatlarına müdahale etmelerinin, onları kısıtlamalarının çocuklara yönelik psikolojik şiddet olduğunu şu şekilde açıklamıştır:

“Mesela çocuğun okuyacağı bölüm ve hayali konusunda ona müdahale etmek ve baskı yapmak psikolojik şiddettir. Onun dışında mesela belli bir yaşa gelmiş çocuklara kız arkadaş, erkek arkadaş konusunda onunla görüşmeyeceksin gibi baskı yapmak da psikolojik şiddet olabilir. Tabii dışarıdan gözüken bazı şeyler vardır ve bunu çocuk göremiyorsa ebeveynler bunu çocuğa söylemek zorundadır ama onun dışında böyle sırf kendileri sevmedikleri için görüşmeyi keseceksin demeleri bence bir psikolojik şiddettir.” İ1E2

Aile içi şiddetin erkeklere de uygulandığını hatta kadınlara ve erkeklere eşit derecede uygulandığını belirten anlatılar da bulunmaktadır. Bu anlatılardaki öğrencilerin çoğu erkek olsa da içlerinde bir kadın öğrencinin olması dikkat çekmektedir. İ1K3, erkeklere uygulanan şiddetin çok fazla görünür olmaması nedeniyle yaşanmayan bir durum olarak görüldüğünü ancak çok yaygın olduğunu düşündüğünü belirtmiş ve erkeklerin yaşadıkları hem fiziksel hem de psikolojik şiddet konusunda şunları söylemiştir:

“Açıkçası medyada kadına şiddet daha görünür diye birazcık daha bunu desteklediklerini düşünüyorum. Erkekler de çok fazla şiddete uğruyor aslında ama bunu öne çıkarmadıkları için bu konuda eşit demek istiyorum. Yani ne kadar kadınları daha fazla görsek de eminim bir yerde sessiz ve haberi yapılmayan erkekler de vardır. Psikolojik şiddet olarak aslında çok bilinçli bir toplum olmadığımızdan az veya sadece kadınlara uygulanıyormuş gibi bir algı var fakat erkekler için de psikolojik şiddet geçerli. Özellikle din, felsefi düşünce veya cinsel yönelim açısından fikir ayrılıkları olduğunda erkekler de çok fazla psikolojik şiddete maruz kalıyor. Eşleri tarafından, babası tarafından fiziksel şiddete maruz kalan erkekler de var.” İ1K3

Erkeklerin kadınlar tarafından psikolojik şiddete daha çok maruz kaldıklarını belirten öğrenciler bu durumu fiziksel güç temelinde açıklamışlardır. Anlatılarda aldatma ve bir ortamda eşe bağırma erkeklere yönelik psikolojik şiddete örnek verilmiştir.

“Aslında erkeklere de uygulanıyor şiddet fakat günümüzde birazcık kalıp şekline gelmiş sadece kadınlara diye. Psikolojik olarak erkeklere daha çok uygulanıyor. Belki de kadınlar erkekleri güç olarak fiziksel anlamda bastıramadığından psikolojik şiddet uyguluyorlar. İnsanların birbirlerinin hayatları üzerinde egemenlik kurması gibi bir olay mevcut günümüzde ve bu cinsiyet fark etmeksizin herkese yapılıyor.” İ1E3

“Darp olarak da erkeklere uygulanan şiddet örnekleri var kadınlar tarafından. Aldatma yoluyla da erkeğe yönelik aile içi şiddet oluyor bence. Fiziksel birtakım özelliklerden dolayı erkekler daha çok uyguluyor diye bir önyargı olabilir.” E4E1

“Tabii ki çok güçlü kadınlar da var ama fiziksel olarak kadınlar zayıf oluyor genelde. Kadınların daha çok psikolojik şiddet uyguladıklarını düşünüyorum erkeklere. Mesela aile ortamında kocasına bağırması gibi.” E1E1

Öğrencilerin büyük bir kısmı aile içi şiddeti fiziksel ve psikolojik şiddet olarak ikiye ayırarak tanımlamıştır. Genel olarak İletişim ve Eğitim Fakültesi öğrencilerinin tamamının psikolojik şiddet konusundaki farkındalıklarının yüksek olduğu görülmektedir. Fiziksel ve psikolojik şiddetin yanı sıra sözel şiddete de değinen ve bu şiddeti psikolojik şiddetle ilişkilendiren öğrenciler bulunmakla beraber aile içi ekonomik ve cinsel şiddete değinen öğrencilerin oldukça az olduğu görülmektedir. Aile içi ekonomik şiddete değinen öğrencilerin tamamının erkek, cinsel şiddete değinen bir öğrencinin ise kadın olması dikkat çekmektedir. Öğrenciler fiziksel şiddeti kişinin bedenine yönelik yapılan tokat atma, vurma, dövme, darp etme, bıçaklama davranışları şeklinde tanımlarken psikolojik şiddeti ise kişiyi baskılama, kısıtlama, aşağılama, hakaret etme, bağırma, küfür etme, sert biçimde eleştirme, kişiye saygı duymama şeklinde tanımlamışlardır. Ekonomik şiddet; kişiyi zorla çalıştırmak, kişinin parasını zorla elinden almak, alışveriş yapmasına engel olmak ve ona ihtiyaçlarını karşılaması için yeterli para vermemek şeklinde tanımlanırken cinsel şiddet ise kişiye tecavüz etmek olarak tanımlanmıştır. Öğrencilerin büyük bir kısmı aile içi şiddetin çoğunlukla erkekler tarafından kadınlara ve çocuklara uygulandığını belirtirken aile içi şiddetin, ebeveynlerin her ikisi tarafından çocuklara ve kadınlar tarafından erkeklere uygulandığını belirtenler de bulunmaktadır.

3. Aile İçi Şiddetin Nedenleri

Eğitim Fakültesi öğrencileri aile içi şiddetin nedenlerini sırasıyla; geçmişte şiddete maruz kalma ve ailedeki yetiştirme şekli, ataerkil yapı ve toplumsal cinsiyet bakış açısı, eğitimsizlik, kültür, iletişimsizlik ve memnuniyetsizlik, ekonomik sorunlar olarak tanımlamışlardır. Bunların yanında güvensizlik ve sadakatsizlik, psikolojik sorunlar, görücü usulü ve zorla evlilik, medya ve biyolojik etmenler de aile içi şiddetin nedenleri olarak ifade edilmiştir.

İletişim Fakültesi öğrencileri ise aile içi şiddetin nedenlerini sırasıyla; geçmişte şiddete maruz kalma ve ailedeki yetişme şekli, eğitimsizlik, ekonomik sorunlar, ataerkil yapı ve toplumsal cinsiyet, kültür ve iletişimsizlik olarak tanımlamışlardır.

Genel olarak öğrencilerin çoğu aile içi şiddetin nedenini geçmişte şiddete maruz kalma ve ailedeki yetişme şekli olarak ifade etmiştir. Ailesinde şiddet davranışı olan ve babasıyla pek sağlıklı ilişkilerinin olmamasını onun kendi ailesiyle olan ilişkilerine bağlayan E4K1'in anlatısı şu şekildedir:

“Kesinlikle en büyük nedenin ebeveynlerin daha önceki yaşamları olduğunu düşünüyorum. Ne görüyorlarsa çocuklarına da onu uygulamaya çalışıyorlar ama her çocuk her aile bir değil, bunun farkında olamıyorlar.” E4K1

Kişilerin geçmiş yaşantılarının, yetiştirilme şekillerinin aile içi şiddette etkili olduğunu belirten öğrencilerden bunun başlı başına bir etken olmadığını, kişilerin her ne kadar geçmiş yaşantılarının şimdiki hayatlarında etkisi olsa da kendilerini geliştirmelerinin önemli olduğunu belirtenler de vardır. İ1K4, bu duruma değinerek geçmişte annesinin, ailesinden şiddet gördüğünü ancak kendisine şiddet uygulamadığını belirtmiş insanların kendilerini geliştirmeleri gerektiğine değinmiştir.

“Geçmişte yaşanan şeyler etki edebilir buna ama herkeste aynı şey olmayabilir çünkü insanın kendi kendini geliştiriyor olması gerekir. Her şeyi aileden bekleyemeyiz hani aileden böyle yetiştirilmişim diye. Mesela benim anneannem, anneme çok sevgi göstermiş ama aynı zamanda çok da dövmüş ama annemin bana karşı asla böyle bir şeyi olmadı. Kişinin kendisini geliştirmesi gerektiğini düşünüyorum. Her şeyi aileye, geçmişe bağlayamayız.” İ1K4

Bu anlatının aksine İ4K2, erkek egemen bir kültürde ve şiddetin olduğu bir ailede yetişmenin aile içi şiddetin bir nedeni olabileceğini belirterek insanın kendisini ne kadar geliştirirse geliştirsın yaşadıklarının onda iz bıraktığını belirtmiştir.

“Küçükken çocuk ne görüyorsa ileride de kendini ne kadar geliştirirse geliştirsın yani küçükken yaşadığımız şeylerin genlerimize kodlandığını düşünüyorum ben. O yüzden gelişim ve eğitimle bu açığın kapatıldığını düşünmeye çalışsam da yine de bir yerde o ilkel zihin devreye giriyor ve küçükken gördüğü, kodladığı şeyleri göstermeye başlıyor. O yüzden çocukluk dönemi ve eğitimi önemli bence.” İ4K2

Görücü usulü ve zorla evliliklerin aile içi şiddete neden olduğunu belirten anlatılar da bulunmaktadır. E1E3, kendi memleketinde eskiden zorla evliliklerin çok olduğunu ve bu nedenle psikolojik şiddetin çok yaygın olduğunu belirtmiştir.

“Bizim bu taraflarda şimdi çok yok ama eskiden zorla evlilikler çoktu. Mesela birbirlerini daha görmeden evlendirilen çiftler vardı ve bunların %80’i anlaşmazlıklar yaşırdı. Bu da zamanla şiddete dönüşürdü. Şu an burada fiziksel şiddet çok yok ama psikolojik şiddet bayağı fazla diyebilirim.” E1E3

Benzer şekilde E4E4 de eşlerin birbirlerini tanımadan yaptıkları evliliklerin aile içi şiddete neden olduğunu kendi annesinin ve babasının evliliğini örnek vererek açıklamıştır. Bununla beraber yaşanan ekonomik sıkıntılar ve eve para getiren kişinin erkek olması gerektiği yönündeki toplumsal cinsiyet bakış açısının erkek üzerinde yarattığı baskı ile kadınların çalışmasına izin verilmemesi nedeniyle aile içi şiddetin yaşandığını da belirtmiştir. Öğrenci, geçmişte şiddete maruz kalmanın da aile içi şiddette etkili olduğunu düşünmektedir.

“Mesela bizim oralarda akraba evlilikleri çok fazla. 20 yıl görmediği kuzeni olabiliyor bu kişi ve kendilerine verilen birkaç saatlik konuşma süresinde olup olmayacağını anlamaya çalışıyorlar. Evlendikten sonra birbirlerini yanlış tanıdıklarını görüyorlar ve şiddet ortaya çıkabiliyor. Mesela benim annem ve babam bu şekilde evlenmişler. Annem, babası ne derse onu yaptıklarını söylemişti. Kadına sorma falan yok yani fikir alınmıyordu. Babam mesela anneme fiziksel şiddet uyguluyordu. Onun dışında ekonomik sıkıntılar olabilir. Toplumumuzda evin tüm ihtiyaçlarını erkeğin gidermesi gerektiği yönünde bir algı var. Çalışan kadınlar bile evin ihtiyaçlarını gideren birey olarak görülüyor bazen. Çok yanlış. Erkeklerde biraz gururuna yedirememe var. Çevreye nasıl bir izlenim verdiğini düşünerek eşinin çalışmasını istemiyor. Eşi çalışmak istediği zaman aile içi problemler başlıyor ve aile içi şiddet ortaya çıkabiliyor. Eşler arasında sonradan ortaya çıkan otoriter baskılar da aile içi şiddete neden olabilir. Küçükken şiddete maruz kalmak da şiddetin bir nedeni olabilir.” E4E4

Toplumdaki ataerkil yapının aile içi şiddette neden olduğunu belirten E4K3’ün anlatısı ise şu şekildedir:

“Erkekler hep en üstte tutuluyor. Böyle olunca da her şeye hakim olabileceğini, her şeye hükmedebileceğini, birinin ona hizmet etmesi gerektiğini düşünüyorlar. Erkek önce annesine ve kız kardeşine bu davranışı, baskıyı, şiddeti göstererek başlar. Sonra eşine ve çocuklarına göstererek devam eder. Böyle böyle şiddetin temeli oluşur bence.” E4K3

E1E2 ve E4E1, aile içi şiddette kültürün ve toplumsal cinsiyet kalıplarının etkisine dikkat çekerken İ4K3 de kendi ailesinde yaşanan şiddeti örnek vererek toplumsal cinsiyet algısının etkisine dikkat çekmiştir.

“Kültürün etkisi var. Mesela Doğu’da kadınların pek bir önemi olduğunu düşünmüyorum tabii şu an biraz daha kadının yeri gelişmiş ama bir İstanbul gibi değil mesela. Bunun yanında insanların kendilerini geliştirememesi, başka bir bakış açısı bulamaması, hayatı sorgulamamasından kaynaklandığını düşünüyorum.” E1E2

“Tamamen gelenek görenek olarak görüyorum. İşte böyle gelmiş böyle gider, atalarımız da böyleydi gibi. Kadınlar böyledir erkekler böyledir diye kalıplara sokmuşuz birbirimizi bu şekilde gidiyor.” E4E1

“Mesela annemle babam arasındaki tartışmada babamın annem kursa gitmesin diye kapıyı kilitlemesi falan biraz da toplumun algısının içselleştirilmesinden dolayı yani işte ev hanımı olsun, oraya buraya gidiyor dedirtmem şeklinde düşünerek davranmıyordu. Toplumsal cinsiyet algısının etkilediğini düşünüyorum.” İ4K3

İ1E2, aile içi ilişkilerin kuvvetli olmamasının ve yaşanan iletişim problemlerinin şiddete neden olabileceğini belirtirken E4K2 de teknolojinin olumsuz etkisiyle ortaya çıkan iletişimsizliğin yanı sıra saygısızlığa değinmiş, kendi yaşadığından örnek vererek erkek arkadaşının kendisine fazla karışmaya başlamasını saygısızlık olarak nitelendirmiştir. Öğrencinin erkek arkadaşıyla yaşadığı durumdan da görüldüğü gibi bu durum her ne kadar saygısızlık olsa da temelinde erkek egemenliği ve toplumsal cinsiyet bakış açısı yatmaktadır.

“Çağımızda deli bir teknoloji bağımlılığı olduğunu düşünüyorum. Bence bu iletişimi etkileyen bir şey. İletişim kuramayınca veya yanlış iletişim kurunca bu sefer birbirine çok basit bir şey söylediğinde bile çok ters anlayabiliyor insanlar. Saygısızlık konusuna gelecek olursak da herkesin belli bir sınırı vardır ve kim olursa olsun herkes o sınıra kadar gelebilir. Mesela benim erkek arkadaşım biraz o sınırı zorlamış biriydi. Bunun ben biraz da psikolojik şiddet olduğunu düşünüyorum. Mesela benim normal olarak erkek arkadaşlarım vardı ve onlarla buluşmama karışıyordu. Bu biraz daha ilerlediğinde psikoloğa gitmen lazım diyordum ona çünkü çok basit bir şey yüzünden bile tartışma yaşayabiliyorduk. Ondan sonra bayağı bir toparlandı yani düzeldi.” E4K2

Aile içi şiddetin nedenlerinde medyanın rolüne değinen bir öğrencinin ise Eğitim Fakültesi öğrencisi olması dikkat çekmektedir. Ekonomik sıkıntıların ve eğitimsizliğin de aile içi şiddete neden olabileceğini belirten öğrenci, medyanın özellikle çocuklar üzerindeki etkisine değinerek kullandığı dilin reyting amacıyla kadına yapılan şiddet davranışları üzerinden olmasını eleştirmiş ve suçlu erkeklerin

çektikleri cezaların daha fazla ön planda olması gerektiğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra 10-20 yıl sonra ülkemizde şiddet olaylarının azalacağını düşündüğünü çünkü kız çocukların daha çok okuduklarını, hakları konusunda daha bilinçli olduklarını, aynı şekilde erkek çocukların da daha eğitilmiş oldukları için bilinçli yetiştiklerini ifade etmiştir.

“Son 4-5 yıldır şiddet olayları oldukça arttı ve bunu her yerde, televizyonlarda, sosyal medyalarda görüyoruz. Ben bundan çok rahatsızım çünkü 10 yaşındaki bir çocuk da televizyon izliyor, haber izliyor. Medya çok etkili böyle şeylerde bence. Acaba diyorum biz mi yapıyoruz bazı şeyleri yani çünkü çocuk küçüklüğünde neyi görüyorsa onu biliyor. Biz genelde kadına yapılan şiddeti anlatıyoruz işte şöyle vurmuş, böyle etmiş, boynunu kırmış vs. diye. Eğer şöyle olmuş olsaydı işte kadının ölümüne sebep oldu ama adam cezasını aldı gibi yani o şiddeti yapanın çektiği cezayı anlatsak belki daha caydırıcı olabilir. Ben bundan yanayım ama tabii ki reyting amaçlı, şov amaçlı da oluyor bu işler.” E4E3

Aile içi şiddetin nedenlerinde eğitime dikkat çeken öğrenciler, eğitim düzeyinin değil alınan eğitimle kendini geliştirmenin ve farklı bakış açısı kazanmanın önemli olduğuna dikkat çekmişlerdir. Günümüzde eğitim düzeyi yüksek kişilerin de şiddet uyguladığı düşünüldüğünde bu noktada öğrencilerin farkındalıklarının yüksek olduğu görülmektedir. Geçmişte sosyal çevreden veya aileden görülen şiddetin, kültürün ve ekonomik sıkıntıların aile içi şiddete neden olduğunu belirten E4K4 ve İ1K1 eğitimle ilgili şunları ifade etmiştir:

“Eğitimsizlik. Eğitimsizlikten kastım şey değil yani insanın üniversite, lise mezunu olması falan değil. İnsanın kendini yetiştirememesinden kaynaklanan bir şey hani hep bu dar bakış açısı deriz ya, açmamak kendini, işte o başlıca bir neden bence. Küçük şehirlerde bu daha yaygın. Büyük şehirlerde birçok kişiyle tanışıyorsunuz falan kendinizi geliştiriyorsunuz belki sığ düşüncelerinizden de arınıyorsunuz.” E4K4

“En başta eğitimsizlik olduğunu düşünüyorum. Bu eğitimsizlik dediğim şeyi sadece diplomaya bağlamıyorum. Ne kadar eğitilmiş olursa olsun kafa yapısını değiştirmemiş insanlar var.” İ1K1

Aile içi şiddeti artan yaşla azalan erkeklik hormonunun ve psikolojik sorunların yanı sıra iletişimsizliğe ve güvensizliğe bağlayan E1E1’in anlatısı ise şu şekildedir:

“Biyolojik sebep olarak erkeklik hormonu var mesela başlangıçta erkekler şiddet uygulayan biri olabiliyor. İlerleyen zamanlarda evlilikteki bu şiddet azalıyor. Genelde mesela erkekler güven ya da iletişim problemi yaşarsa olabiliyor. Mesela bir dizideki erkek, eşine inanmıyordu, onu aldatacağını falan düşünüyordu. Aslında böyle bir

şey yoktu ama onu iktidarı altına almaya çalışıyordu, bağıırıyordu, tokat falan atıyordu. Bu tarz güvenmeme problemleri olabilir. Mesela şizofreni gibi durumlardan dolayı da şiddete başvurabiliyor kişi.”

E1E1

E1E4 ise eşler arasındaki memnuniyetsizliğin, anlayışsızlığın ve iletişim kopukluğunun şiddete neden olabileceğini ifade ederek evlilikte mutluluğun ve huzurun ilk şartını eşlerin birbirine sevgi ve sadakat duyması olarak açıklamıştır.

Benzer şekilde E4E2 de aile içi şiddeti güvensizlik, sadakatsizlik ve ilgisizlikle bağdaştırmış aslında bu sebeple şiddetin olmaması gerektiğini ancak kadın ve erkek fark etmeksizin yaşandığını ifade etmiştir. Temelde şiddetin gerekçesini sadakatsizlik, aldatma ve güvensizlik olarak gören öğrenciler bu nedenle şiddet uygulanmasını her ne kadar doğru karşılamasalar da günümüzdeki şiddet olaylarına baktığımızda şiddetin gerekçesinin aldatma, kıskançlık ve sadakatsizlik olarak gösterilmesinin şiddetin normalleştirilmesinde ve hak edilen bir şey olarak görülmesinde etkili olduğu düşünülmektedir. Aldatma ve ilgisizlik evliliği sarsan psikolojik bir şiddet olsa da buna fiziksel şiddetle karşılık verilmesi de doğru değildir. Günümüzde özellikle kadınların namus adı altında erkekler tarafından aldatma ve kıskançlık öne sürülerek ölüme kadar varabilen fiziksel şiddete uğradığı görülmektedir. Söz konusu fiziksel şiddetin temelinde toplumsal cinsiyet algısının ve ataerkil yapının olduğu unutulmamalıdır. Anlatılardaki öğrencilerin hepsinin erkek ve Eğitim Fakültesi öğrencileri olması da dikkat çekmekte ve onların bu konuda daha da bilinçlenmesi gerektiğini göstermektedir.

“Bu hem erkek hem kadın için geçerli bir durum. Erkek de aldatabilir kadın da aldatabilir. Kişi bunu öğrenirse aslında hiç yapılmaması gereken bir şey çünkü hak var hukuk var ama bunun en tepe noktası sinir harbi diyebilirim sanırım. Bunu sadece erkek olarak da kısıtlamamak lazım yani kadınlarda da çok gördük. Erkeğe tokat atması, dövmesi, bıçaklaması, silahla ateş etmesi vs. görüyoruz yani oluyor bunlar da maalesef.” **E4E2**

Hem İletişim hem de Eğitim Fakültesi öğrencileri aile içi şiddetin nedenlerini öncelikli olarak geçmişte şiddete maruz kalma ve ailedeki yetişme şekli olarak ifade etmişlerdir. Her iki fakülte öğrencilerinden aile içi şiddetin nedenlerinde eğitimsizliğe değinenler bulunmaktayken aile içi şiddetin nedenlerinde medyanın etkisine sadece Eğitim Fakültesinden bir öğrencinin değinmesi dikkat çekmektedir. Aile içi şiddetin nedenleriyle ilgili olarak Eğitim Fakültesi 1. ve 4. sınıf öğrencilerinin görüşleri birbirleriyle örtüşmekteyken İletişim Fakültesi 4. sınıf

öğrencileri, 1. sınıf öğrencilerinden farklı olarak ataerkil yapıya ve toplumsal cinsiyete değinmişlerdir. Eğitim Fakültesindeki erkek öğrencilerin aile içi şiddetin nedenlerinden ataerkil yapı ve toplumsal cinsiyet ile ilgili farkındalıklarının İletişim Fakültesindeki erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Genel olarak bakıldığında ise bu konuda kadın öğrencilerin farkındalıklarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

4. Aile İçinde En Yaygın Görülen ve Bireye En Çok Zarar Veren Şiddet ile Şiddetten En Çok Etkilenenler

Öğrencilerin çoğu aile içinde en yaygın görülen şiddet türünü psikolojik şiddet olarak belirtmişler ve psikolojik şiddetin de bazı durumlarda fiziksel şiddeti doğurduğunu ifade etmişlerdir. Öğrenciler her ailede fiziksel şiddet olmasa da psikolojik şiddetin olduğunu belirtirken psikolojik şiddetin fiziksel şiddete göre görünürlüğünün ve caydırıcılığının daha az olması, farkında olmadan da uygulanabilmesi ve hakkında yeterli bilince sahip olunmaması nedeniyle daha yaygın olduğunu ifade etmişlerdir.

“Psikolojik şiddet konusunda pek bir caydırıcılık yok. Bu yüzden daha çok yapıldığını düşünüyorum ve bu konuda pek bilinçli olunmadığını düşünmüyorum. İnsanlar bunu bilmeden de yapıyor olabilirler.” İ1K3

“Biz fizikseli daha çok görüyoruz ama bence psikolojik çok fazla var çünkü uygulaması çok daha kolay, görünürlüğü az. Kimse sizin çocuğunuza, eşinize, sevgilinize ya da herhangi birine uyguladığınız psikolojik şiddeti gözle görüp sizi kınayamaz belki ama fiziksel şiddette bütün oklar size döner.” İ4K2

E1E2, her sağlıklı ailede psikolojik şiddetin olduğunu ve psikolojik şiddetin de fiziksel şiddeti doğurduğunu belirtirken E4E1, psikolojik şiddetin fiziksel şiddet kadar gündeme getirilmediğini ve daha çok kabullenilip sineye çekildiğini ifade etmiştir.

“En çok psikolojik şiddet bence. Erkeğin kadına yönelik fiziksel şiddeti yansıdığı için insanlar psikolojik boyutunu çok duymuyorlar, önemsemiyorlar belki bilmiyorlar da. Daha çok habercilerin haber değeri gördüğü şeyler paylaşıldığı için yakma vs. gibi olaylar habercilikten dolayı gündeme geldiği için psikolojik boyutu çok önemsenmiyor insanlar tarafından. Belki alışılmışlık da olabilir. Öğrenilmiş çaresizlik de olabilir. İşte o senin kocandır, karındır, idare edeceksin gibi gidiyor hayat.” E4E1

Sayıcı daha az olsa da ile içinde fiziksel şiddetin daha çok görüldüğünü belirten öğrenciler de vardır. Bu öğrencilerden E4E4, televizyonlarda gördüğü kadarıyla fiziksel şiddetin daha çok olduğunu düşündüğünü ve anneye uygulanan fiziksel şiddetin çocuğa psikolojik şiddet olarak geçtiğini belirtmiştir. Öğrencinin bu anlatısından görülmektedir ki medyada fiziksel şiddetin daha çok yer alması fiziksel şiddetin daha çok görüldüğü yönde bir algı oluşturmaktadır. Benzer şekilde haberlerde ve sosyal medyada fiziksel şiddeti daha çok gördüğünü belirten E1E1, fiziksel ve psikolojik şiddetin birbiriyle bağlantılı olduğunu ifade etmiştir. Psikolojik şiddetin çoğu zaman fiziksel şiddete dönüşebildiğini belirten bir başka öğrenci ise iki şiddetin eşit derecede görüldüğünü ifade etmiştir.

“Mesela psikolojik şiddet fiziksele yansıyabiliyor. Fiziksel şiddet de psikolojik sorunlara yol açabiliyor. Bence hepsi birbiriyle bağlantılı ama çoğunlukla fiziksel duyuyorum ve görüyorum haberlerde, sosyal medyada falan.” E1E1

“İkisi de %50-%50 olarak uygulanıyor bence eşit olarak. Bir erkek egoistse, bir şeyi kaybetmek istemiyorsa psikolojik şiddete başvuruyor ve bu fiziksele de dönebiliyor çoğu zaman.” İ4E4

Aile içinde en fazla zarar veren şiddet türü olarak öğrencilerin çoğu psikolojik şiddeti belirtmişlerdir. Bu öğrencilerden İ4K2, psikolojik şiddetin kalıcı yaralar açtığını, bireylerin ileriki yaşamlarında nasıl biri olacakları üzerinde etkili olduğunu ve gerek kişinin kendisini öldürmesine gerekse de başkalarına zarar vermesine neden olabileceğini belirtmiştir. E1E3 de fiziksel şiddetin de çok kötü olduğunu ancak söylenen sözlerin psikolojik şiddet olarak bireye daha fazla zarar verdiğini belirtmiştir.

“Psikolojik olduğunu düşünüyorum çünkü fiziksel yaralar iyileşir. Yani izi kalsa da bu sizi en fazla bir yere kadar etkileyebilir ama psikolojik şiddet çok fazla, hani ileriki nesilleri etkileyecek kadar zarar veriyor. Bir insanın ölümüne yol açabilecek kadar zarar verebiliyor. Hem intihar vakaları hem de böyle büyüyen bir çocuk ileride başka birinin canına kastedebiliyor. O yüzden psikolojik şiddetin daha fazla zarar verici olduğunu düşünüyorum.” İ4K2

“Psikolojik şiddet çünkü tamam hani dövülmek de çok kötü, hiçbir kabul edilebilir tarafı yok ama söylenen söz daha çok can yakar diye düşünüyorum. İnsanın kalbini daha çok kırar yani. Birçok psikolojik bozukluklar ortaya çıkabilir. Dost bulamayabilir insan kendine. Asosyalleşme meydana gelebilir.” E1K3

E1E1, psikolojik şiddetin ruh ve akıl sağlığını etkilemesi açısından daha zararlı olduğunu belirtirken E4E1 ise psikolojik şiddetin daha zararlı olmasını, fiziksel şiddet kadar gündem olmaması ve hakkında yeterli farkındalığın olmaması nedeniyle insanı sessizce yavaş yavaş öldürmesine bağlamıştır.

“Fiziksel şiddet Allah korusun ölümle sonuçlanabildiği için sonuç olarak daha büyükmüş gibi gözüküyor aslında ama ben daha derinden etkilediği için psikolojik şiddetin daha tehlikeli olduğunu düşünüyorum. Hani insan bir sefer ölür ama psikolojik şiddette her gün yavaş yavaş öldürürsün kadınları, erkekleri, çocukları... İnsanın bütün hayatını etkiliyor. Ölümle falan haberlerde konuşuluyor gidiyor ama psikolojik şiddetten kimsenin haberi bile olmuyor, farkındalık olmuyor. Sessiz sessiz insanlar hayattan kopartılıyor yani hiç fark etmez cinsiyeti, yaşı falan. Ölmek istiyorlar, intihara sürükleniyorlar. Bu açıdan psikolojik şiddet çok tehlikeli.” E4E1

E1E2 ve E4E2 ise fiziksel şiddetin daha görünür olması nedeniyle daha fazla çözümünün olduğunu, psikolojik şiddetin ise hakkında yeterli farkındalığın olmaması nedeniyle çözümsüz kaldığını ve bu açıdan daha zararlı olduğunu belirtmişlerdir

“Fiziksel şiddetin bir çözümü var en azından. Polise gidersin, ailenin yanına gidersin, boşanabilirsin. Tabii ülkemizde ne kadar gerçekleştirilebiliyor o ayrı bir konu ama psikolojik şiddet durumunda kişi boşanmak istediğinde falan insanlar bunu kınayabilir, olur öyle şeyler, normaldir denilebilir ve buna defalarca maruz kalınabilir. Psikolojik şiddet insanı intihara bile sürükleyebilecek bir şey. İnsanı hayattan soğutuyor, başkalaştırıyor. Onun için psikolojik şiddetin alanı ve etkisi bence daha büyük.” E1E2

“Fiziksel şiddette mesela kişi, kadın erkek hiç fark etmez, boşanma davasına sığınabilir. Kadınlar, kadın haklarına başvurabilir, kadın sığınma evlerine gidebilirler. Bu anlamda bir yerde kesilir ama psikolojik şiddet olduğu zaman işin çok farklı boyutu çünkü aynı şeye defalarca maruz kalıyorsunuz. Bunun sonucunda psikolojiniz bozuluyor. Bu durum insanın akli dengesinin bozulmasına kadar gidebilir.” E4E2

Saygı daha az olsa da fiziksel şiddetin daha zararlı olduğunu belirten öğrenciler de bulunmaktadır. Bu öğrencilerden İ4E1, fiziksel şiddetin beraberinde psikolojik şiddeti de getirdiğini ve ailedeki fiziksel şiddetin çocuklara psikolojik şiddet olarak yansıdığını belirtmiştir. Psikolojik şiddetin daha zararlı olduğunu belirten E4E4’ün anlatısı da bu anlatıyı destekler niteliktedir. Öğrenci annesine uygulanan fiziksel şiddetin kendisine psikolojik şiddet olarak yansıdığını ve okulda da yetiştiği kültür nedeniyle arkadaşları tarafından psikolojik şiddete uğradığını, bunun kendisinde olumsuz etkiler yarattığını belirtmiştir.

“Bence fiziksel çünkü fiziksel geldikten sonra aileyi uçuruma sürükleyen bir şey oluyor. Tabii bunun getirisiyle psikolojik şiddet de beraberinde geliyor. Fiziksel şiddetin beraberinde çocukların da psikolojik şiddete maruz kaldığı oluyor.” İ4E1

“Psikolojik şiddet bence. Mesela küçükken annemize yapılan fiziksel şiddet bana psikolojik şiddet olarak yansıdı ve benim aile içi tartışmaları, kavgaları okuldaki arkadaşlarıma yansıttığım çok oldu. Arkadaşlarımla olan iletişimim sürekli farklıydı. Biraz kültür olarak da eksikliğim vardı. Sürekli bir dışlanma şeyim de vardı ilkokuldayken. Arkadaş ortamında sürekli üzüntü içindeydim ve psikolojik şiddetin derslerime de olumsuz şekilde yansımaları bizzat kendim yaşadım.” E4E4

İ1E1, bedene yönelik yapılan bir eylemin yarattığı hasarın, kişinin hayatını sürdürmesine engel olabileceği için fiziksel şiddetin daha tehlikeli olduğunu belirtirken İ1E3 ise psikolojik şiddetin sadece psikolojik olarak zarar verdiğini ancak fiziksel şiddetin hem fiziksel hem de psikolojik olarak zarar vermesi açısından daha tehlikeli olduğunu belirtmiştir.

Hakkında yeterli farkındalığın olmaması nedeniyle psikolojik şiddetin fiziksel şiddet kadar çözümü olmadığından daha tehlikeli olduğunu belirten öğrencilerin aksine fiziksel şiddetin, psikolojik şiddet gibi çözümü olmadığı için daha tehlikeli olduğunu belirten öğrenciler de vardır. Bu öğrencilerden İ1K4, psikolojik şiddetle başa çıkabilmenin bir yolu olduğunu ancak fiziksel şiddetle başa çıkabilmenin pek bir yolu olmadığını belirtmiştir.

“İkisi de aslında çok kötü ama bir yandan da psikolojik şiddetle başa çıkabilmenin bir yolu var. En azından alışabilirsin yani kendine, kendinin yetersiz olmadığını kanıtlayabilecek şeyler yapabilirsin ama fiziksel şiddetle baş etmenin çok bir yolu olduğunu düşünmüyorum maalesef. Fiziksel şiddet daha zor ve tehlikeli gibi.” İ1K4

Fiziksel ve psikolojik şiddetin eşit derecede zararlı olduğunu belirten öğrenciler de bulunmaktadır. İ1K3, fiziksel şiddetin ölümle sonuçlanabileceği gibi psikolojik şiddetin de ölümle sonuçlanabileceğine dikkat çekerek ikisinin eşit derecede zararlı olduğunu verdiği bir örnekle açıklamıştır.

“Bu çok tartışılır bir konu çünkü fiziksel şiddette hani bir sürü ölüme sebep olan var, engelli kalmasına sebep olan var, haberleri görüyoruz ama şöyle bir şey de var mesela geçen gördüğüm bir haberden bahsetmek istiyorum. Kızına sürekli artık seni istemiyoruz, artık öldür kendini diye baskı yapan bir baba var. Bu kız intihar ederek ölüyor. Şimdi bunun sorumlusu bu kız mı? Bu çok tartışılır bir konu. Bu yüzden bu konuda biri daha fazla diyemem. Eşit diyebilirim.” İ1K3

Öğrencilerin tamamı aile içi şiddetten hem şiddete maruz kalmaları hem de tanık olmaları açısından en çok çocukların etkilendiğini ifade etmiştir. Bu konuda yapılan değerlendirmelerin çocuklu aileler üzerinden olması dikkat çekmektedir.

E1E2, aile içi şiddetin çocukların özgüvensiz, hayata nefretle bakan ve ileride kendi çocuklarına da şiddet uygulayabilen bireyler olmalarına neden olabileceğini ifade etmiştir. Benzer şekilde çocukların ileride şiddet uygulayıcısı olabileceğini belirten öğrencilerden E1K2, anksiyete, iletişim kuramama gibi problemler yaşayabileceklerini, İ1E1 ise içe kapanabileceklerini belirtmiştir. Çocukların çevresine karşı güvensiz olabileceğini belirten İ1K3'in anlatısı ise şu şekildedir:

“Çocuklar daha savunmasızlar ve böyle şeyleri görerek öğrendikleri için büyüdülerinde karşısındakine bunu yapabilir ya da bütün insanların şiddet uygulayabileceğini düşünüp evlilik veya arkadaşlık gibi durumlardan kaçınarak kendisini soyutlayabilir. Çevresine karşı bir güvensizlik duygusu edinebilir yani.” İ1K3

E4K2 de aile içi şiddetin çocuklarda arkadaşlarla anlaşamama, derslerde başarısızlık, akran zorbalığı, aile içinde gördüğü şiddeti arkadaşlarına gösterme, içe kapanma, alt ıslatma gibi sorunlara neden olabileceğini belirtmiştir.

Aile içi şiddete maruz kalan ya da tanık olan öğrencilerin anlatıları da bu anlatıların çoğunu destekler niteliktedir. Babasının annesine şiddet uyguladığını belirten İ4K3, bu nedenle hayatına dahil edeceği insanlar konusunda bir güvensizlik yaşadığını ve daha dikkatli olduğunu belirtmiştir. İ1K2 ise şiddeti yaşayan çocukların içe kapanık, güvensiz, sevgisiz, şiddet uygulayabilen ve depresyon yaşayabilen bireyler olabileceğine değinerek, kendi ailesinde maruz kaldığı psikolojik şiddetin etkilerini de bu çerçevede açıklamıştır.

“Mesela ben babamın öyle bir şey yaptığını gördüğüm için doğal olarak hayatıma alacağım insanların şiddet yanlısı olmamasına özen gösteriyorum. İnsanlara karşı daha güvensiz ve temkinli yaklaşıyorum yani. Onları analiz etmeye çalışıyorum. Bir konu geçer mesela oradan anlamaya çalışırsınız gibi. Babam gibi birini hayatıma almamaya çalışıyorum.” İ4K3

“Çocuğun kendisini dış dünyaya kapatmasına sebep oluyor hatta depresyona kadar sürükleyebiliyor. O çocuk yarın bir birey olacak. Ailesinden ne görürse aynı şekilde onu uygular. Onun dışında kendimden örnek vereyim mesela psikolojik şiddete bir nebze de olsa maruz kaldım. İnsan her şeyden önce bir kere kendisini sürekli dışarıdan gelen herhangi bir şeye karşı koruyor, hiç kimseye güvenmiyor. Mesela benim 3-4 kişiden başka arkadaşım yoktur. Herkesle konuşmam, mümkün olduğunca kendimi içeri kapatırım. Yani

sevgisizleştiriyorlar bir yandan da. Mesela kendilerini daha güvende tutmak için az insanla muhatap oluyorlar. Bir nevi kalplerinde hep bir yara var hiç kapanmayacak şekilde ve onunla yaşamaya çalışıyorlar.”

İİK2

E4E4 ise çocukların mutsuz, içe kapanık, iletişim sorunları yaşayan, derslerinde başarısız bireyler olabileceğini ifade ederek babasının, annesine hem fiziksel hem psikolojik şiddet uygulamasını geçmişte kendisinin de şiddete maruz kalmasına bağlamıştır.

“Çocuklar çünkü en hassas olanlar onlar. İçine kapanık ve mutsuz olurlar. İnsanlarla olan iletişimlerinde sıkıntı yaşayabilirler. Derslerinde başarısız olabilirler. Şiddete meyilli olabilirler. Mesela benim babam küçükken iş hayatında çok acımasızca şiddete maruz kalmış ve anneme de hem fiziksel hem psikolojik şiddet uyguladı. Geçmişte yaşadığı o travmanın böyle biri olmasında etkili olduğunu düşünüyorum.” **E4E4**

Çocukların ebeveynlerini rol model aldıklarını belirten öğrencilerden E4E2, E4K4 ve İ4K2; dolandırıcılık, hırsızlık, yaralama ve öldürme gibi suçlar işleyen kişilerin aile geçmişlerinde şiddet gibi sorunların olduğunu belirtmişlerdir.

Öğrencilerin çoğu şiddetin olduğu bir ailede yetişmenin çocuğun şiddete meyilli olmasına neden olacağını belirtirken E4E3, şiddetin normalleştirildiği bir ailede yetişmenin şiddete meyilli olmaya neden olacağını belirtmiştir. Buradan görülmektedir ki çocuklar her ne kadar gördüklerinden etkilenseler de doğrular ve yanlışlar anneleri ya da babaları tarafından kendilerine düzgün aktarıldığı takdirde neyi yapıp yapmamaları gerektiğinin bilincinde olarak hareket edeceklerdir. Ailesinde şiddet davranışı olan her çocuğun şiddete meyilli olacağı yönünde bir genelleme yapmak pek de doğru olmayacaktır.

“En çok çocuklar etkileniyor bence. Eğer çocuk şiddetin içerisinde bu şiddet durumu normal hayatın aksiyonu gibi gösterilip yetiştirilirse bu çocuk ilerleyen yaşlarında şiddete meyilli olacaktır.” **E4E3**

Bunun yanı sıra çocuklar, ailelerinden gördükleri her davranışı ya da aktarılan her düşünceyi doğru kabul edip de uygulamaya geçirmeyebilirler. Gerek sosyal çevrelerinin gerek aldıkları eğitimlerin ya da başka birtakım faktörlerin etkisiyle kendi içlerinde bir muhakeme yaparak hangi davranışın doğru ya da yanlış olduğuna karar verebilirler. Örneğin; E1E4, anlatısında aile içi şiddetin çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerinin daha çok olduğunu ancak çocukların, “ben annemden, babamdan küçükken böyle şiddet gördüm ama ileride asla çocuğuma bunu yaşatmayacağım” diye düşünmeleri açısından olumlu bir etkisinin de

olabileceğini ifade etmiştir. Aile içi şiddete maruz kalmış ve tanık olmuş öğrencilerden bazılarının anlatıları da bu anlatıyı destekler niteliktedir. Örneğin; E4E4 ve İ1K2, ebeveynlikte anne ve babayı rol model alma konusunda kesinlikle şiddet uygulayan ebeveynleri gibi bir ebeveyn olmak istemediklerini belirtmişlerdir.

Hem Eğitim hem de İletişim Fakültesi öğrencilerinin büyük çoğunluğu aile içinde en çok görülen ve kişiye en fazla zarar veren şiddeti psikolojik şiddet olarak tanımlamışlardır. Öğrenciler bunu, psikolojik şiddetin uygulanabilirliğinin daha kolay ve caydırıcılığının daha az olması nedeniyle kişileri sessizce öldürmesi şeklinde açıklamışlardır. Sayıca daha az olsa da fiziksel şiddetin daha çok görüldüğünü ve daha çok zarar verdiğini, fiziksel ve psikolojik şiddetin birbiriyle bağlantılı olduğunu, eşit derecede görüldüğünü ve ikisinin de eşit derecede zararlı olduğunu belirten öğrenciler de vardır. Öğrencilerin tamamı aile içi şiddetten hem maruz kalma hem de tanık olma açısından en çok çocukların etkilendiklerini belirtmiştir. Aile içi şiddetin çocuklar üzerindeki etkisi konusunda öğrencilerin çoğu, çocukların şiddet uygulayan bireyler olabileceğini ifade etmiştir. Aile içi şiddetin çocuklar üzerindeki diğer etkileri ise özgüvensiz, içine kapanık, sağlıklı ilişkiler kuramayan, çevresine karşı güvensiz, sevgisiz bireyler olabilecekleri ve akademik başarısızlık, anksiyete, depresyon gibi sorunlar yaşayabilecekleri şeklinde ifade edilmiştir.

5. Covid-19 Pandemisinde Aile İçi Şiddet

Öğrencilerin çoğu Covid-19 pandemisinde artan aile içi şiddetin nedenini sosyal hayatın azalması, evde geçirilen zamanın artmasıyla aile bireylerinin birbirlerinde beğenmedikleri yönler ve anlaşılmadıkları konular olduğunu fark etmeleri olarak açıklamışlardır.

“Bireyler birbirlerine daha çok maruz kaldılar ve birbirlerini tanımaya başladılar. Mesela boşanma oranları da çok fazla arttı çünkü karı koca aslında birbirini tam anlamıyla tanımadan evlenmiş ve böyle birlikte zaman geçirdiklerinde aslında birbirlerini daha fazla tanıdıklarını fark etmişler. Birbirlerinin bilmedikleri yönlerini öğrendiler. Hoşlarına gitmeyen şeyleri gördüklerinde de sıkıntılar yaşandı.” İ4E2

“Bu süreçte birbirlerinin bilmedikleri bazı davranışlarını gördüler ve bunlardan rahatsız oldular. Öyle olunca da tartışmalar, şiddet olayları arttı.” E1K2

E1E2, özellikle sağlıklı ilişkileri olmayan ailelerde birlikte daha çok zaman geçirmenin şiddete neden olabileceğini şu şekilde açıklamıştır:

“Aile ilişkilerinin Türkiye’de pek geliştiğini düşünmüyorum. Bu noktada eşler normal şartlarda çalıştıkları dönemde birbirleriyle çok az vakit geçirirken dışarı çıkma hakkına da sahiptiler ama şimdi hem çok vakit geçiriyorlar hem de kaçma imkanları yok yasaklardan dolayı. Sonra konuşmaya başlıyorlar, zıtlıyorlar. Bu zıtlama çoğalıyor ve aile içi şiddete dönüşüyor.” E1E2

Benzer şekilde E4E2 de sağlıklı aile ilişkileri olmayan ailelerin pandemi döneminde aile içi şiddet yaşadığını, kendi ailesinde böyle bir durumun olmadığını belirtmiştir.

“Aile içi ilişkileri sağlıklı olan ailelerde bu süreçte şiddet yaşandığını düşünmüyorum şahsen benim ailemde olmadı mesela. Bence bazı ailelerde zaten şiddet vardı psikolojik olarak ve bu dönemde fiziksele döndü.” E4E2

Her ne kadar aile de olursa herkesin bireysel sınırları olduğunu fakat pandeminin bu sınırları daraltmasıyla insanların psikolojik bunalımlarının ve birbirlerine karşı tahammülsüzlüklerin artması nedeniyle şiddetin ortaya çıktığını belirten anlatılar da bulunmaktadır.

“Bence herkesin her türlü ikili ilişkisinde bireysel bir alanının olması gerekiyor. Bazen yalnız kalmak istenilen, kimseyle konuşmak istenilmeyen zamanlar olabiliyor. Karşı taraf buna, kişinin bireysel alanına saygı duymuyorsa iki taraf da geriliyor bence. En ufak bir şeye bile mesela çayın koyu olmasına bile patlayabilirsin yani. Karşılıklı anlayışsızlık, tahammülsüzlük ve kişilerin ruh hallerinin ister istemez dışarıya yansımaları diyebilirim.” İ1K4

“Bence insanlar aile de olsalar hani bir sınırları vardır. Pandemide hep bir arada olundu ve herkesin her şeyi gözüne batmaya başladı. Ben kendi adıma konuşayım mesela bende de en ufak bir şey gözüme batmaya başlıyordu bir ara. Daha sonra baktım böyle olmuyor. Hobi bulmaya, farklı farklı şeyler denemeye başladım. Eskiden sınırlar daha genişti. Bence bu sınırların pandemiyle beraber daralmasıyla insanların biraz daha birbirlerine saldırdıklarını düşünüyorum.” E4K2

Bazı öğrenciler de sürekli evde birlikte vakit geçirmenin ve sosyal aktiviteler gerçekleştirememenin insanların sıkılmasına neden olduğunu ve bunun da aile içinde şiddeti doğurabileceğini belirtmiştir.

“İnsanların alışlagelmiş bir düzeni olduğu için belli görüşme süreleri vardı. Bunların azalması da psikolojik ve fiziksel şiddeti doğurur bunların artması da. Artması doğurmamalı aslında. Kötü bir şey değil sonuçta ama eğer ailede anlaşmazlık varsa bu süreçte daha çok ortaya

çıktı sorunlar. Devamlı aynı kişilerle muhatap olunmak zorunda kalındı. Bir süre sonra insanlara gına gelmiştir diye tahmin ediyorum. İnsanların sosyallikten bir anda asosyallığe geçmesinden dolayı oldu bence biraz da.” İ1E2

“İnsanlar pandemiden önce sabah giderdi akşam gelirdi, daha az vakit geçirirlerdi, birbirlerini özlerlerdi ama şimdi pandemiden dolayı 7/24 berabersin. Sıkılıyor yani insan farklı bir ses istiyor, farklı bir sohbet istiyor. Benim annem mesela okullar açılrsa da keşke çocuklar gitse diyor. Zaten zor bir süreç bir de 7/24 beraber olup sürekli anlaşmak imkansız gibi. Bazı ailelerde de bu anlaşmazlık çok fazla olduğunda şiddet olabiliyor.” İ1K2

“Mesela erkeklerin özellikle mahalle yerlerinde işleri yoksa uğraş alanları genellikle kahvehanelerdir. Stres atarlar ve eve giderler sonra. Pandemide bunu da yapamadıkları için birikiyor mu insanlarda artık bilemiyorum. Sosyal aktiviteler de çok kısıtlı zaten. Herkes bunılıyor yani.” E4E1

Bu anlatıların aksine sıkılmanın ya da psikolojik sorun yaşamanın bu dönemde şiddetin bir gerekçesi olmaması gerektiğini belirten öğrenciler de vardır. İ1E1, bu dönemdeki psikolojik sıkıntıların bireysel çaba ile atlatılabileceğini belirtirken İ1K3, pandemide daha çok vakit geçirmenin kendi ailesini olumlu etkilediğini belirtmiştir.

“Bilmiyorum, bu dönemde insanların genellikle psikolojisi bozuk ama psikolojinin bozuk olması da durup dururken kimseye şiddet uygulayabileceğin anlamına gelmiyor. Bunu kendinde şey yapabilirsin yani ya kitap okuyarak ya da psikoloğa falan giderek yani.” İ1E1

“Bilmiyorum. Bence bunun bir nedeni olması da çok saçma. İnsanlar sürekli evde desem insanlar sıkılınca birbirlerine şiddet mi gösteriyorlar? Bu çok saçma bir açıklama olur. Pandemi döneminde bizde çok olumsuz bir etki olmadı. Evde daha çok olduğumuz için mesela beraber basketbol oynamaya falan bir yerlere çıkıyorduk, tenis oynuyorduk, evde oyunlar oynuyorduk. Annem yemek yapıyorken mesela hep beraber mutfığa girip bir şeyler hazırlıyoruz. Daha çok vakit geçirmeye ve daha iyi olmaya bile başladık bence.” İ1K3

Covid-19 pandemisinde artan aile içi şiddeti, işsizlik ve ekonomik sorunlar ile ilişkilendiren anlatılar da bulunmaktadır.

“Eşlerin aynı anda işsiz kalıp evde olması, çocukların aynı zamanda evde olması büyük ihtimalle kaos yaratıyordur çünkü işsiz olunca ekonomik kaynak yok. Evde bunun da getirdiği bir gerginlik var. Üstüne aynı insanla aynı ortamda sürekli konuşmak bir yerden sonra konuların bitip bir kavga ortamına dönüşmesine sebep olabilir diye düşünüyorum.” İ4E3

“Ekonomiye bağlayabiliriz aslında. Mesela işlerin durgunluğu ya da işsiz kalma nedeniyle baba, artık her gün normalden daha fazla zaman geçirdiği çocuğunun ufak tefek yaramazlıklarına, eşinin bazı şeyleri

ona karşı dolaylı yollarla ifade etmesine yaşadığı stres ve sıkıntının da etkisiyle şiddetle karşılık verebilir.” E4E4

Pandemide artan aile içi şiddeti, toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde kadınların iş yükünün ve stresinin artmasıyla ilişkilendiren bir anlatının bulunması da dikkat çekmektedir.

“Evin yükü Türkiye’de ne yazık ki kadınlara veriliyor. Ev toplamak, yemek yapmak, çamaşır yıkamak vs. hepsini kadın yapsın ve erkek de oturup göbeğini büyütsün. Pandemide ev hanımlarının iş yükü, stresi arttı ve buna bağlı olarak tartışmalar yaşanmaya başladı. Bu da bir zaman sonra şiddete dönmüş olabilir kadınlara karşı. Bir bireye bütün her şeyin yükünü veremezsiniz. Bölüşün, daha verimli olun.” İ4E4

Öğrenciler, Covid-19 pandemisinde artan aile içi şiddetin nedenlerini öncelikli olarak kişilerin evde birbirlerine hiç olmadıkları kadar çok maruz kalmaları ve birbirlerinin yeni yönlerini görmeleri, sosyal hayatın azalması ile evde sürekli aynı kişilerle olmaktan sıkılma ve tahammülsüzlük olarak ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra sağlıklı aile ilişkilerinin olmamasının, işsizliğin, ekonomik sorunların ve kadınların pandemide artan iş yükünün yarattığı stresin aile içi şiddete neden olabileceğini belirtenler de bulunmaktadır. Aile içi şiddetin pandemide artmasını bir nedene bağlayamadığını ve pandeminin kendi ailesini olumlu etkilediğini belirten öğrenciler de vardır.

6. Aile İçi Şiddetin Önlenmesine Yönelik Düşünceler

Aile içi şiddetin önlenmesine yönelik yapılması gerekenlerle ilgili olarak Eğitim Fakültesi öğrencileri ağırlıklı olarak cinsiyet eşitliğine dayalı şiddet farkındalıklı eğitime değinmişler ve diğer yapılması gerekenleri sırasıyla medyadaki içeriklerin iyileştirilmesi, evlilik öncesi psikolojik testler, psikolojik ve aile danışmanlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması, yasal düzenlemeler yapılması şeklinde ifade etmişlerdir.

Benzer şekilde İletişim Fakültesi öğrencileri de çoğunlukla cinsiyet eşitliğine dayalı şiddet farkındalıklı eğitime değinmişler, diğer yapılması gerekenleri sırasıyla psikolojik tedavi hizmetlerinin yaygınlaştırılması, medyadaki içeriklerin iyileştirilmesi, yasal düzenlemeler yapılması, evlilik öncesi psikolojik testler ve aile danışmanlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması şeklinde belirtmişlerdir.

Öğrencilerin tamamı aile içi şiddetin önlenmesinde eğitimin rolüne değinmiştir. Bu eğitimlerin toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı olarak verilmesi gerektiğini belirten öğrencilerin anlatıları şu şekildedir:

“Kesinlikle çocukların eğitim kitaplarında bu erkek egemenliği konusunun kaldırılması gerekiyor çünkü hep kadın bulaşık yıkar, erkek işe gider havası seziliyor. Onun dışında annelerin de erkek çocuklarını kız çocuklarıyla eşit şartlarda yetiştirmesi gerektiğini düşünüyorum.”

E1K3

“Eğitimde veya insanlar arası ilişkide ataerkil yapıdaki anlayışın verilmesi sıkıntı. Cinsiyet eşitliğinin olduğu bir toplum yapısına dönebilmek aslında o toplumu refaha çıkarabilecek ve şiddeti azaltabilecek en önemli şeydir. O yüzden cinsiyet eşitliğine dair çocuklara verilen eğitimle bu bilincin kazandırılması önemli.” **E4K3**

Zorunlu olmadığı halde eğitimlere katılımın çok düşük olacağını belirten öğrencilerden İ4K2, bu eğitimlere katılmayanlara bir yaptırım uygulanırsa katılımın artacağını belirtmiştir. E4E1 ise bu eğitimlerin özellikle çocuklara, gençlere ve yeni evlenecek çiftlere verilmesi gerektiğini ve teşvik edici çalışmaların yapılması gerektiğini belirtmiştir.

“Bence en önemli şey eğitim. Yani buradaki eğitimden kastım şiddet konusundaki eğitim, diploma değil çünkü duyuyoruz yani tıp mezunu da eşine, çocuğuna şiddet uygulayabiliyor, öğretmen de, avukat da. O yüzden şiddet odaklı bir eğitimin verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Bizim toplumumuzda biraz mecbur kalmak gerekiyor bu eğitimlere katılmak için. Bence bu konularda kişisel şiddet ehliyeti diye bir uygulama olsa bence çok güzel olabilir. Örneğin; anne ve baba olmadan önce bu şiddet eğitimi alınmalı. İşte ne bileyim almazlarsa çocuğun kimliğini vermezsiniz belki ya da başka cezalar.” **İ4K2**

“Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde ya da geri kalmış ülkelerde kriz yönetimine önem verilir. Gelişmiş ülkelerde ise risk yönetimine önem verilir. Aile hayatında da onlar böyledir. Mesela bir kadın şiddete uğradığı an nasıl çözüm üretiriz, polis ekiplerini nasıl yönlendiririz gibi düşünmek yerine toplumu temelden eğitirler bu gibi şeylerde. Belli devlet teşvikleriyle, mutlu bir aile oluşturun, vergiden şu kadar muafiyet gibi şeyler yaparlar. Bu insanları eğitir sonuçta. Tek yolu eğitim bence.” **E4E1**

Aile içi şiddetin önlenmesinde medyanın rolüne dikkat çeken anlatılar ise eğitime dikkat çeken anlatılardan sayıca çok daha az olmakla beraber İletişim ve Eğitim Fakültesinden medyanın rolüne değinen öğrencilerin sayısının eşit olduğu görülmektedir.

“Bu konuda farkındalık yaratıcı reklamlar yapılabilir, sosyal medyadayız sürekli mesela haberlerde de gösterilebilir, olumlu örnekler içeren içerikler yayınlanabilir hani gördüğümüz dizilerin aksine. Bu anlamda bence medyayı değerlendirmemiz gerektiğini düşünüyorum çünkü herkes gördüğü şeyleri taklit ediyor, özeniyor. İyi örnekler izliyor olsak mesela biraz daha iyi olabilir bence.” İ1K4

“Medyanın şiddet içerikli dizilere vs. yer vermemesi lazım. Çocuklar bunlardan etkileniyor çünkü. Günümüzde sosyal medya kullanımı çok arttı. Çocuklar çok fazla teknolojiyle iç içe. Ailelerin, çocuklarının oynadıkları oyunları ve izledikleri içerikleri takip etmesi lazım.” E1K2

“Şu an mesela her türlü şeyde pankart kullanılıyor. Pankartı mesela bu konuda da kullansınlar bilinçlendirmek için. Pankartlar olabilir, kısa videolar, animasyonlar olabilir. Bunlar yapılmalı ve eğitim sistemimizde çocukları bilinçli yetiştirmemiz gerektiğini düşünüyorum.” E1E1

Bu anlatıların yanı sıra aile içi şiddetin önlenmesinde bireylerin evlenmeden ve çocuk sahibi olmadan önce çeşitli testlerden geçmesi gerektiğini belirten anlatılar da bulunmaktadır. E1K1, evlilik öncesinde yapılan sağlık kontrollerinde bireylerin psikolojik sağlıklarını da ölçmek için çeşitli testler yapılması gerektiğini belirtmiştir. E1E2 ise her ne kadar ülkemizde uygulanmasını imkansız gibi görse de evlenmeye karar veren çiftlerin belli bir süre aynı evde kalıp bu süreçte düzenli olarak aile danışmanı ile yaptıkları görüşmeler sonucunda evlilik onayı almaları gerektiğini belirtmiştir.

“Mesela evlenmeden önce bir sınav yapılabilir bireylere. Bu sınav mülakat tarzı olabilir. Evlenmeyi düşünen bireyler bir ay kadar aynı evde kalır ve durumları takip edilir onlarla düzenli görüşülerek. Birbirlerinde gördükleri hatalar ya da anlaşılmadıkları konular konuşulur aile danışmanı ile ve buna yönelik bir tedavi uygulanabilir. Tedavi olumlu sonuçlanırsa evlilik onayı verilir. Böylelikle insanlar sağlam bir evlilik geçirebilir.” E1E2

Bireylerin aile içinde yaşadıkları sorunlar için mutlaka psikolojik destek almaları gerektiğini belirten öğrencilerden E1E4, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının bu konuda düzenli olarak aileleri izlemesi, araştırmalar yapması gerektiğini ifade etmiştir. İ4E4, devletin psikolojik destek hizmetlerini arttırması gerektiğini belirtirken İ4K1, herkesin psikoloğu olması gerektiğini ifade etmiştir.

“Mesela aile fertlerinin, bir sıkıntı varsa birlikte oturarak konuşmaları normal bir aile için düşündüğümüzde elbette yeterli olacaktır fakat yeterli olmayan durumları düşündüğümüzde aileye bir psikolojik danışmanın yardım etmesi veya ailenin seminerlere katılmasına özen gösterilmesi gerek diye düşünüyorum. Bence ailelere anket yapılmalı ve birbirlerinin cevapları gizli olmalı daha şeffaf olması ve diğer aile

bireylerinden çekinmemeleri açısından. Bu şekilde çıkan sonuca göre Aile Bakanlığı o aileye bir danışman atayabilir.” E1E4

“Aile Danışmanlık Merkezleri her yerde açılmalı mutlaka. Devlet, alanında uzman kişileri bu hizmet için çalıştırmalı. Aileler buralardan hizmet almalı.” İ4E4

“Bence her ailenin bir psikolojik destek alması lazım. İlla sorunu olan değil en sorunsuz görünen kişi bile bence psikolojik bir destek almalı. Herkesin psikoloğu olmalı ki insanlar sorunlarını aşabilsin, daha sağlıklı bir toplum olsun.” İ4K1

E4K1 ise kendi ailesinden örnek vererek ailede sadece şiddete maruz kalanların değil şiddeti uygulayanların da psikolojik tedavi görmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu anlatıdan bazı bireylerin psikolojik yardım almaya önyargılı yaklaştıkları da görülmektedir.

“Kesinlikle aile içi şiddetin önlenmesi için bir taraf tedavi alıyorsa diğer tarafın da alması gerektiğini düşünüyorum. Annem şu an mesela tek başına tedavi alıyor ama babam gitmediği için bu tedaviye çok olumlu bir sonuç vermiyor. Yani birlikte aşılması gerekiyor bazı şeyler. Konuşarak bir noktaya varılamıyorsa mecburen bir yardım alınmak zorundadır. Bu ayıp bir şey değil. Babam biraz geleneksel düşündüğü için ben normalim falan diyor ama bu normallik ya da anormallik olayı değil ki.” E4K1

Aile içi şiddetin önlenmesinde hukuki yaptırımların artırılması gerektiğini belirten öğrenciler de vardır. İ4K3, kişilerin ceza almaktan korkmadıkları için rahat olduklarını ifade ederken İ1E3’in idam cezasına değinmesi dikkat çekmektedir.

“Öncelikle daha caydırıcı cezalar olması gerektiğini düşünüyorum çünkü bunu uygulayanlar ceza anlamında bir yaptırım almayacaklarını bildikleri için çok rahatlar aslında. İnsanlar korkmuyor. Çok küçük sebeplerle serbest bırakılanları görüyoruz.” İ4K3

“Hiç yeterli ceza olduğunu düşünmüyorum. İdamın gelmesi gerektiğini düşünüyorum. Ceza kanunlarının komple değişmesi gerektiğini düşünüyorum açıkçası. Hani evet, her insanın yaşamaya hakkı vardır fakat bazı hataların sonucu bence yaşam hakkını alacak kadar oluyor. Sen sonuçta başkalarının yaşamını yok ediyorsan senin yaşamaya hakkın yoktur çünkü her bireyin özgürlüğü diğer bireyin özgürlüğünün başladığı noktaya kadardır.” İ1E3

İletişim ve Eğitim Fakültesi öğrencileri aile içi şiddetin önlenmesinde öncelikli olarak cinsiyet eşitliğine dayalı ve şiddet farkındalıklı bilinçlendirici eğitimlerin olması gerektiğini belirtmişlerdir. Aile içi şiddetin önlenmesinde medyanın rolüne dikkat çeken İletişim Fakültesi öğrencilerinin sayısının az ve Eğitim Fakültesi öğrencilerinin sayısı ile eşit olduğu görülmektedir. Bu noktada özellikle İletişim Fakültesi öğrencilerinin şiddetin ortaya çıkmasında ve

önlenmesinde önemli bir rolü olan medya sektöründe çalışacakları düşünüldüğünde şiddet farkındalıklı mesleki çalışmalarda bulunmaları adına, aldıkları derslerin bu yönde düzenlenmesi gerektiği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra aile içi şiddetin önlenmesinde psikolojik destek ve aile danışmanlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması, evlenmeden önce kişilerin çeşitli testlere tabi tutulması ve daha caydırıcı cezalar olması gerektiğini belirten öğrenciler de bulunmaktadır. Genel olarak aile içi şiddetin önlenmesine yönelik yapılması gerekenlerle ilgili Eğitim ve İletişim Fakültesi 1. ve 4. sınıf öğrencilerinin görüşlerinin birbirleriyle örtüştüğü görülmektedir.

D. Şiddeti Deneyimlemeye İlişkin Bulgular

1. Şiddet Davranışında Bulunma

Öğrencilerin çoğu yaşamlarının bir döneminde şiddet davranışında bulunduklarını belirtmişlerdir. Şiddet davranışında bulunduğunu belirten öğrencilerin çoğu bu davranışı kardeşlerine karşı uyguladıklarını, o an sinir ve öfke, sonrasında ise üzüntü, pişmanlık gibi duygular hissettiklerini ifade etmişlerdir. Kardeşe karşı uygulanan şiddetin türü çoğunlukla fiziksel şiddet, nedeni ise anlaşmazlık, eşyaları paylaşamama ve o anki sinirlilik hali olarak belirtilmiştir. E4K3, büyük olduğu için daha sakin kalması gereken tarafın kendisi olması gerektiğini ancak o an bunu yapamadığını ifade ederken E1K3 de bu durumun belki ileride kardeşini kötü etkileyebileceğini ve şu an pişman olduğunu belirtmiştir.

“Kardeşimle itişip kakışmadım diyemem. Hani kardeşinizle oyuncak bebeğiniz hakkında bile tartışabilirsiniz çünkü ikiniz de çocuksunuz. O an sinir patlaması sonrasında ise üzüntü ve pişmanlık hissediyordum çünkü daha dingin davranması gereken taraf büyük olan taraf olur genelde ama o an o dinginliği gerçekleştiriyordum.” E4K3

“Çocuklukta kardeşimle çok kavga ederdik. Bazen fiziksel oluyordu bazen de psikolojik şiddet. Gündelik, saçma sapan konulardan dolayı oluyordu. İki dakikalık sürerdi ve sonra barışırdık. Şimdi pişmanım ama o dönem pişman olmuyordum, çocuktum. O an öfke hissediyordum. İleride kardeşim için sorun yaratabilecek bir durum belki de.” E1E3

E4E3 ise çocukluğunda ablasıyla arasında karşılıklı şiddet davranışının olduğunu şu an düşününce bunun aslında çok tehlikeli olduğunu hatta ölüme bile sebep olabileceğini belirtmiştir. Buradan görülmektedir ki küçük yaştaki çocuklar

yaptıkları davranışların sonuçlarını hesap edemeyebilirler. Bu nedenle ebeveynler çocuklarının arasındaki ilişkiyi dikkatle takip etmelidirler.

“Ben çocukluğumda oyunumu ablamla oynadım, kavgamı onunla ettim. Şiddeti ben ablamdan öğrendim yani. O da benden öğrendi. O zamanlar hissettiklerimin farkında değildim ama şu an düşününce vahşet gibi geliyor bana yani. Beni yorganın altında boğmaya çalışıyordu mesela. Ben de onu tekmeliyordum. Allah göstermesin şu an düşününce ölüme sebebiyet yani.” E4E3

İ1K2, kardeşlerine karşı uyguladığı şiddetin nedenini o an kendisini kaybetmesine ve şiddet ile sağlıklı aile ilişkilerinin olduğu bir ailede yetişmesine bağlamıştır.

“Aslında ben insanlara çok vurmak isteyen biri değilim. Gerçekten ne kadar belli etmesem de insanları çok seviyorum fakat insan bir noktadan sonra kendisini kaybediyor, çileden çıkma evresine geliyor. Normalde yapacağım bir şey mi? Yapmam. Küçük yaşta farklı şeyler yaşayınca insan değişik bir psikolojide oluyor. O an sinir hissediyorum sonrasında ise pişman oluyorum ve gidip kardeşlerimin gönüllerini alıyorum. Ben kardeşlerimle aslında çok güzel konuşan bir insanım. Evde herhalde en medeni ben konuşuyorum onlarla. Çok bir şey emretmem, onları kendi hallerine bırakırım. Bazen kendilerine de söylüyorum mesela çok sinirli olduğum zamanlarda benden uzak durun diye.” İ1K2

Geçmişte ailesinde şiddet davranışı olan E4K1, asla şiddet uygulayan bir ebeveyn olmak istemediğini ve bunun kesinlikle yanlış olduğu düşündüğünü ancak kardeşlerine şiddet uyguladığını belirtmiştir.

“Küçük kardeşim ve kız kardeşime yönelik şiddette bulundum. Eşyalarımızı paylaşamama gibi nedenlerden oluyordu mesela. Çok aşırı derecede pişmanlık duyarım ve kesinlikle böyle bir şey yapmamam gerektiğini düşünüyorum sürekli. Bununla ilgili çok kitap da okurum zaten ileride çocuğumu yetiştirme konusunda falan. Sürekli asla şiddet uygulayan bir anne olmayacağım diyorum ama dayanamıyorum o an anlık gelişiyor.” E4K1

İ4E2 ve İ1K1 ise kardeşlerine fiziksel şiddette bulunmadıklarını ancak ister istemez ve farkında olmadan psikolojik şiddet uyguladıklarını belirtmişlerdir. İ4E2 bazen argo sözcükler kullanabildiğini ve sesini yükselttiğini ifade ederken İ1K1 de sinirlendiğinde kardeşine bağırdığını ve kızdığını belirtmiştir.

Kardeşlerine şiddet uygulayanların yanı sıra çevresindeki diğer kişilere şiddet uyguladığını belirten öğrenciler de vardır. Fiziksel şiddette bulunan öğrencilerden İ1K3, kendisine küfredilmesi ve arkadaşına yönelen şiddet durumunda şiddet davranışında bulunduğunu, sonrasında kendisini çok kötü hissettiğini, bunun doğru

olmadığını ancak lise zamanındaki ortamın bu davranışları normalmiş gibi gösterdiğini ifade etmiştir. Bu anlatıdan görülmektedir ki özellikle ergenlik döneminde, okul ortamında şiddetin normalleştirilmemesi için öğrencilere farkındalık eğitimleri verilmesi son derece önemlidir.

“Birinde arkamdan küfredilmişti diğerinde de kişinin bir arkadaşımın husumeti vardı. Onun yanında gittiğimde onları ayırırken ben de olaya karışmış oldum. Tabii ki kendimi çok kötü hissettim. Bir de şu an düşününce utanıyorum yaptığım. Sonuçta karşımdaki bir insan ve ne onun bana şiddetle yaklaşması normal bir şeydi ne de benim ona şiddetle yaklaşmam normal bir şeydi ama öyle bir şey ki o lisedeki ortam, bunu yapmak gerçekten çok iyiymiş gibi lanse ediliyordu ve biz tamamen o düşünce içerisindeydik. Bunu birkaç sene sonra arkama dönüp bakınca anlayabildim.” İİK3

E4K2 de kendisine hakaretlerde ve tehditlerde bulunan okul arkadaşına karşı şiddet uyguladığını, o an rahatladığını ancak sonrasında okuldan atılma ihtimali nedeniyle korktuğunu belirtmiştir. Öğrencinin defalarca şikayette bulunması ve bunun karşılığında kişinin uyarılmasına rağmen aynı davranışların devam ettiğini belirtmesinden görülmektedir ki okullarda şiddet ve akran zorbalığı gibi sorunlarla daha etkili bir şekilde mücadeleyle ihtiyaç duyulmaktadır.

“Şikayet ettiğimde hocalar kızı uyarıyorlardı sürekli ama etki etmiyordu. Kız genel olarak takıntılıydı bana. Yanımdan geçerken omuz atardı, küfrederdi falan. Ben lisede genel olarak sevilen bir öğrenciydim. Üst sınıflardan da birçok tanıdığım vardı ama kız bir türlü bana ısınmadı.”

E4K2

E4E2, ergenlik döneminde lisedeki kavgalarını şiddetten saymadığını, şu an şahsına yapılan bir davranışta konuşma taraftarı olduğunu ancak ailesine yapılan bir saldırıda şiddette bulunabileceğini yaşadığı bir durum üzerinden açıklamıştır. Ailesinin kendisi için çok önemli olduğunu belirten öğrenci haklı olduğu durumda şiddetten kaçınmayacağını belirtmiştir. Anlatıdan, öğrencinin şiddeti bir çözüm yolu olarak gördüğü ve haklı olunan durumlarda meşru karşılanabileceğini düşündüğü anlaşılmaktadır.

“Benim için aile her şey olduğu için ben onlar için ölümü bile göze alırım yani gerisi boş. Kendi aileme bulaştığında konu tabii ki de kavgaya ettim ama böyle öldüresiye dövmek değil de savunma mekanizmasını kullanarak kendimden uzaklaştırdım diyebilirim. Yaklaşık iki ay önce mesela bizim sokakta anneme karşı sözlü bir saldırı vardı tanımadığımız kişiler tarafından. Erkeklerdi. Annem onları virüs var, mesafeyi korusunlar diye uyarınca onlar da ters konuştu. Ben de gerekli cevabı verdim fiziksel ve sözlü olarak. Haksızlardı ve özür falan dilediler sonra. Ben haksız yere kimseye bu zamana kadar vurmam.

Bu saatten sonra da vurmam ama haklıysam da hakkını verme taraftarıyım özellikle konu ailemse.” E4E2

Arkadaşlarına psikolojik şiddette bulunduğunu belirten öğrencilerden İ4K2, ergenlik döneminin etkisiyle lisedeyken öfkelenildiği zamanlarda ağzından çıkan sözlere hakim olamadığını, sonradan pişmanlık yaşadığını, şu an kimseyi kırmamaya ve üzmemeye özen gösterdiğini ifade etmiştir. Sinirli olduğu zamanlarda çevresindekileri sert bir şekilde eleştirerek aslında psikolojik şiddette bulunduğunu belirten İ1K4, eleştiri yaptığı konularda kendisini haklı gördüğünü ve çevresindekilerden de hep kendisini haklı gördüğü yönünde şikayet aldığını ifade etmiştir. Öğrenci, zaman geçtikçe kendisini törpülediğini ve eskiye göre hatalarını daha çok kabul edip özür dilediğini belirtmiştir.

İlkokul ve lise zamanındaki ufak tefek kavgaların dışında fiziksel şiddette bulunmadığını belirten E4E4, ailesindeki şiddetten dolayı çevresiyle iletişiminin etkilendiğini, arkadaşlarından birine psikolojik şiddette bulunduğunu ancak artık daha dikkatli olduğunu ifade etmiştir.

“Bazen aşırı tepkiler verebiliyorum. Mesela üniversitede bir arkadaşımın şakasını ciddiye alıp ona bağırarak sert tepki vermiştim. Çok yersiz bir tepkiydi. Özür dilemiştim kendisinden. Aile içindeki psikolojik şiddetten dolayı karşımdakiyle konuşma tarzım etkileniyor gibi. Hani körle yatan şaşı kalkar misali. Tabii ki sonradan bir pişmanlık yaşadım. Şu an kendimi kontrol ederek daha tedbirli bir şekilde karşımdakini kırmadan, incitmeden konuşmaya çalışıyorum yani.” E4E4

Öğrencilerin çoğu hayatlarının bir döneminde fiziksel ya da psikolojik şiddette bulunduklarını ifade etmiştir. Fiziksel şiddette bulunan öğrencilerin büyük bir kısmı kardeşlerine karşı bu davranışta bulunduklarını belirtmiştir. Ailelerindeki şiddet davranışının etkisiyle başkalarına karşı fiziksel ya da psikolojik şiddet uyguladığını belirten öğrenciler de bulunmaktadır. Buradan görülmektedir ki öğrenciler her ne kadar ebeveynlerinin davranışlarını doğru karşılamayıp onlar gibi olmak istemediklerini belirtseler de maruz kaldıkları ya da tanık oldukları şiddet onların, insanlarla olan ilişkilerini etkilemektedir.

2. Aile İçi Şiddete Tanık Olma

Öğrencilerin çoğu ailelerinde şiddete tanık olmadıklarını belirtseler de ailelerinde şiddete tanık olduğunu belirten öğrenciler de bulunmaktadır. Kök aile ilişkileri nedeniyle ailesinde fiziksel şiddete tanık olan birden fazla öğrencinin

bulunması dikkat çekmektedir. Her ne kadar geniş aile şeklinde yaşanmasa da evli çiftlerin, kök aileleriyle aynı apartmanda, mahallede veya yakın yerlerde yaşamaları, onların kontrolü ve baskısı altında olmalarına ve aile içi sorunlar yaşamalarına neden olabilir. Bu konuyla ilgili anlatılardan da görüldüğü üzere özellikle gelin-kaynana anlaşmazlıkları eşler arasında sorun yaratarak kadınların eş şiddetine maruz kalmalarına sebep olmaktadır. Örneğin; E4K1, geçmişte babaannesi nedeniyle babasının annesine fiziksel şiddet uyguladığını, yeni eve taşınıp babasının akrabalarından uzaklaştıklarından beri daha az sorun yaşadıklarını belirtmiştir. Bunun yanı sıra öğrenci, annesinin onu ve kardeşlerini hem baba şiddetinden korumak için hem de onları savunmak istediği için şiddete maruz kaldığını da ifade etmiştir.

“Şiddete tanık olduğumda 12 yaşındaydım. Babaannem yüzündendi. Tabii ki şiddetin her türlü kötü ama öyle ağzını burnunu kanatarak dövme gibi bir durum değildi. Babamın bir tokadı vardı. Onun dışında annemin hem bizi babamın şiddetinden korumak için hem de bizi savunmak istediği için şiddete maruz kaldığını gördüm. Yani bir şey istediğimizde annem babama bunu yapsınlar diye karşı çıktığında sen nasıl karşı çıkarsın gibisinden. Annemle hep arkadaş gibi olduğumuzdan bu şiddet olaylarından sonra hep yanında olurdum. Zaten ben bebekken şiddet gördüğünde de hep bana sarılıp ağlarmış annem. Şu an bazen sözel olarak oluyor şiddet ama fiziksel olmuyor. İşte babaannem konusunda annemi neden aramadın, neden ona gitmiyoruz, çağırmıyoruz gibisinden. Biz bunları yapmıyor değiliz ama babam hep bir tık ileride olmasını istiyor. Buna da annem katlanamıyor. Psikolojik olarak tedavi gördüğü için hep tetikleniyor. Babamla sürekli konuşuyorum ama o biraz kim ne derse oraya yönelecek biri. Mesela babaannem arayıp onu dolduruyor. Sonra başa sarıyoruz. Yeni eve taşındığımızdan beri daha az sorun yaşıyoruz ama.” E4K1

Benzer şekilde İ4K2 de geçmişte babaannesi nedeniyle babasının annesine fiziksel şiddet uyguladığını, şu an tüm aile olarak onunla görüşmedikleri için sorun yaşamadıklarını belirtmiştir.

“Şu an konuşup tartışarak çözebildikleri şeylerde, o zamanlarda babam daha katıydı, şiddet gösteriyordu. Ben o zaman çok küçük olduğum için müdahale edememiştım sadece uzaktan bağırıyım. Bu yüzden babama karşı bir öfke duyuyordum anlık olarak. Anneme üzüntü duyuyordum, korku duyuyordum yani bir şey olur korkusu. Genelde akraba durumundan oluyordu şiddet. Babamın, annesinin direktifleri doğrultusunda hareket etmesi diyebiliriz. Şu an başka bazı durumlardan dolayı babam annesiyle görüşmüyor. O yüzden o günden beri çok rahatız artık.” İ4K2

İ1K3 ise ailesinde babaannesi nedeniyle şiddet davranışının yaşandığını ancak babasının bu davranışta bulunmasının asıl nedeninin geçmişte şiddete maruz kalması olduğunu ifade etmiştir. Annesinin, açtığı boşanma davasından, babasının tedavi olması şartıyla vazgeçtiğini belirten öğrenci, babası tedavi olduktan sonra ailesinde fiziksel ve psikolojik şiddet yaşanmadığını belirtmiştir.

“Şiddetten dolayı annem iki kez hastanelik olmuştu. Bir keresinde köye dedemlerin yanına gitmiştik. Diğer olduğu zamanlardaysa babamı evden atmıştık, kapının kilidini falan değiştirmiştik. 15-16 yıl falan sürmüştür bu şiddet. Ben babamın bu davranışının kökeninde geçmişte dedemden çok şiddet görmesinin olduğunu düşünüyorum. Onun dışında annem şiddet gördüğü dönemlerde babaannem bizde kalıyordu ve sürekli annem hakkında babama ona çok kötü davranıyormuş gibi yalan şeyler anlatıyordu. Babam da ona inanıp böyle yapıyordu ama sonrasında bunların doğru olmadığını anladı. Aramızda en büyük abim olduğu için şiddet esnasında genelde o ayırmaya çalışıyordu. Ablamsa beni bir odaya sokuyordu ve birlikte orada bekliyorduk. Bundan 3-4 sene önce bir boşanma durumu söz konusu olmuştu. Annem boşanma davası açtığında babam çok yalvarmıştı anneme. Annem de babama tedavi olması şartını koşmuştu barışmak için. Sonra tedaviye başladı, ilaç kullandı. O dönemden beri böyle bir sorun yok.” İ1K3

Babasının, annesine uyguladığı fiziksel şiddete tanık olan İ4K3’ün anlatısından, şiddetin temelinde ataerkil yapının ve toplumsal cinsiyet algısının olduğu görülmektedir. Öğrenci, ailesinde yaşanan bu şiddet sonucunda annesiyle babasının boşandığını belirtmiştir.

“Annemle babam arasında zaten tartışmalar oluyordu. Mesela annem çalışmak için kursa gitmek istediğinde babam izin vermiyor, kapıyı üzerine kilitleyip işe gidiyordu. İşte biraz toplumdandır diye hani el aleme oraya buraya gidiyor dedirtmem diye biraz da benim dediğim olsun kafasından kaynaklanıyor. Annem, babamla yaşadıkları bu sorunları konuşmak için odaya girmişti. Ben küçüktüm o zaman. Sonra babam annemi saçından tutup evden çıkarmaya çalıştı. Ben de babamın sırtına gidip yapma falan demiştim. O günden hemen sonra teyzemde kalmaya gitmiştik. Ondan sonra tabii ki boşanma süreci başladı. Dava sürecinde evleri ayırdık, annem çalışmaya başladı.” İ4K3

Babasının annesi üzerine kuma getirdiğini belirten E4E4, aile içinde fiziksel ve psikolojik şiddete tanık olduğunu belirtmiştir. Babasının onlarla yaşamasına rağmen onu terk eden ikinci eşine dönmek istemesini hem annesine hem de kendilerine yapılan psikolojik şiddet olarak ifade etmiştir. Her ne kadar eskisi kadar yaygın olmasa da özellikle bazı kültürlerde görülen kuma getirme, kadınları değersizleştiren ataerkil yapıyla yakından ilişkilidir ve bir psikolojik şiddettir. Öğrencinin, şiddet nedeniyle babasının tedavi olması gerektiğini söylediğinde

ailesinden tepki aldığını belirtmesinden de görülmektedir ki toplumdaki bazı bireyler psikolojik yardım almaya önyargılı yaklaşmakta ve bunu farklı yorumlamaktadırlar.

“Zamanında babamın annemin kolunu, çenesini kıldığını biliyorum. Ben küçüktüm, hatırlamıyorum ama ablamlar anlatıyordu. Bir uydu kablosunu mesela iki kat yapıp anneme şiddet uyguladığını anlattıklarında tüylerim diken diken olmuştu. Açıkçası şu an babama karşı bir sevgim yok sırf bu durumlardan dolayı. Babam annesiz ve babasız büyüyen birisi ve küçüklüğünde çırakken ona işkence gibi fiziksel şiddet uygulamışlar. O yüzden böyle olduğunu düşünüyorum. Fiziksel belli bir yere kadar durdu çok şükür ama psikolojik devam ediyor küfürleşmeler, hakaretler falan. Üvey annem belki annemin gördüğü şiddetten daha çok şiddet görmüş olabilir. Babamın o eşine bir sevgisi var ama şiddet dolu bir sevgisi var. O ve çocukları istemiyor 3 yıldır babamı ama babam hala onları istiyor. Bizimle yaşamasına rağmen onları istemesi bizi yaralıyor. Ben en başında babamın psikolojik tedavi görmesi gerektiğini söylediğimde adama deli muamelesi mi yapıyorsun, bizim oralarda adımızı mı çıkaracaksın gibi el alem ne der tarzında tepki aldım ailemden. Bir el tek başına alkış çıkaramaz yani o yüzden tek başıma bir şey yapamıyorum.” E4E4

Annesinin kardeşlerine fiziksel şiddetine ve babasıyla annesi arasındaki psikolojik şiddete tanık olan İ1K2, babasının annesini başka bir kadınla aldattığı yönünde bazı şeyler duyduklarını, gözleriyle görmedikleri için emin olamadıklarını ancak bazı telefon numaralarından ve mesajlardan şüphelendiklerini ifade etmiştir. Bu konunun sürekli konuşulması ve tartışmaya sebep olması nedeniyle annesi ve babası arasında psikolojik şiddetin yaşandığını belirten öğrenci şu an eskiye göre daha az şiddet yaşandığını ifade etmiştir.

“Fiziksel şiddete annemin çok sinirlendiği zamanlarda kardeşlerime onları korkutmak için birkaç defa vurması şeklinde tanık oldum. Psikolojik şiddetse babamla annem arasında oluyor genellikle. Tartıştıklarında ağızlarına ne geliyorsa söylüyorlar. Araya girdiğimizde biz de birkaç laf yiyoruz. Eskiden çok oluyordu ama şu an o kadar olmuyor. Önceden babamın annemi aldatma muhabbetlerinden dolayı oluyordu. Hiçbir şekilde gözümüzle görmedik ama kulağımıza gelen şeyler oldu. Gözümle görmediğimde asla körü körüne inanmam ama bir insan şüphe ediyorsa da orada bir şey vardır herhalde. Annemin şüphelenmesi, güvensizliği tartışmaya neden oluyordu. Bu da babamı daha çok agresifleştiriyordu. O da zaten bundan yakınıyor sürekli, 10 yıldır bunun kavgasını ediyoruz artık yorulduğum diye. Kendi açımdan tabii ki de kimse istemez annesine böyle bir şey yapılmasını. Bir de çok küçük yaşta böyle bir şeyle karşılaşıyorsun, hiçbir şeyin farkında değilsin. İster istemez arama bir soğukluk girdi babamla. Tepkimi koydum. O soğukluğun tekrar sıcaklığa dönmesi çok uzun zaman aldı diyebilirim.” İ1K2

Aile bireylerinin ortak iş yapmaları nedeniyle maddi konularda yaşanan anlaşmazlıkların aile içi şiddete neden olduğunu gösteren bir anlatı da bulunmaktadır. E1K4, bu nedenle babasının abilerine, abilerinin ise birbirlerine fiziksel şiddet uyguladıklarını belirtmiştir.

Ailesinde fiziksel şiddete tanık olmadığını ancak psikolojik şiddete tanık olduğunu belirten öğrencilerden İ4K1, annesinin bir konu hakkında fikirlerini söylediğinde babasının bunu kabul etmeyip sesini yükseltmesi, annesini susturması gibi davranışlarda bulunduğunu belirtmiştir. İ4E2 ise tanık olduğu psikolojik şiddetin genelde her ailede yaşanan bir durum olduğunu, kendi ailesinde çoğunlukla bağırıp çağırma olarak yaşandığını, şu an ise bunun devam etmediğini belirtmiştir.

“Babamın kendi düşüncelerinin doğruluğunu savunup diğer düşüncelere kapalı olduğunu düşünüyorum. Bu yüzden sesler yükseliyor, karşısındaki kişiyi susturmaya çalışıyor. Tartışmalar genelde ekonomik durum, iş, borç para, akraba ilişkileri gibi konularda olabiliyor. Küçükken etkilenip odama gider ağlardım ama büyüdükçe ben de ikisi açısından da bakarak tartışmaya katılıp fikirlerimi dile getirmeye başladım.” İ4K1

“Çocukluk anılarıma gidildiği zaman babamın anneme karşı sözlü yani psikolojik bir şiddet uyguladığı söylenebilir. Daha çok bağırma şeklindeydi. Genellikle her ailede olan şeylerdir. Bu bazen annenin çocuğu koruması ve bu durumdan rahatsız olan babanın tepki göstermesi şeklinde olabilir. O zamanlarda yaşıam küçük olduğundan ve her çocuk gibi baba profilinden korktuğum için araya girme şansım olmuyordu.” İ4E2

Ailesinde fiziksel şiddetin yaşanmadığını belirten E4E3, psikolojik şiddetin ise annesinin, olmasını istediği bir şeyde babasına ve kendisine yaptığı baskı şeklinde yaşandığını ifade etmiştir. Bu anlatıda öğrencinin sahip olduğu sağlam aile yapısını, annesin maddi özgürlüğünün olmamasına bağlaması da dikkat çekmektedir. Buradan görülmektedir ki öğrenci, kadınların ekonomik özgürlüğe sahip olmasının aile içinde sorun yaratabileceğini düşünmektedir. Bu anlatının toplumun genelindeki cinsiyetçi bakış açısını yansıttığı düşünülmektedir.

“Ben bu zamana kadar hakaret falan duymadım hiç. Sadece ufak bir ses yükselmesi olur ama akşam yemeğinde muhakkak aynı sofrada olunur. Psikolojik şiddet bizde baskı durumu şeklinde olabiliyor annemden bana ve babama karşı. Mesela yapacağı iş eğer bir maddiyata ya da izne dayanıyorsa bunda babamın onayını kesinlikle almak durumunda olduğu için onay alamıyorsa ya da zor alıyorsa bunu baskılıyor. Annem iş anlamında, maddi anlamında kendi ayakları

üzerinde duruyor olsaydı mesela belki bu kadar sağlam bir aile yapımız olmayabilirdi çünkü özgüven tahammül seviyesini düşürüyor. Yani özgüveni yüksek insanların kimseye eyvallahı olmaz.” E4E3

Ailelerinde fiziksel ya da psikolojik şiddete tanık olan öğrenciler, tanık olmayan öğrencilerden daha az olsa da azımsanmayacak derecededir. Tanık olunan şiddet türüne bakıldığında ise psikolojik şiddete tanık olanların fiziksel şiddete tanık olanlardan daha fazla olduğu görülmektedir. Ailesinde fiziksel şiddete tanık olan öğrencilerin çoğunun babaannesi nedeniyle babasının, annesine şiddet uyguladığını belirtmesi dikkat çekmektedir.

3. Aile İçi Şiddete Maruz Kalma

Öğrencilerin çoğu ailelerinde şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Ailesinde babasının, annesine ve kendisine fiziksel şiddet uyguladığını belirten E4K1’in anlatısından, maruz kaldığı şiddetin temelinde toplumsal cinsiyet bakış açısının olduğu görülmektedir. Babaların, özellikle kız çocuklarını yetiştirirken toplumsal cinsiyet bakış açısıyla sergiledikleri ebeveynlik tutumları bazı durumlarda kız çocukları üzerinde baskı kurarak onlara fiziksel ve psikolojik şiddet uygulamalarına neden olabilmektedir. Babasının hem annesine hem de kendisine uyguladığı şiddet nedeniyle insanlara karşı duvarları olan biri haline dönüştüğünü belirten öğrenci, ileride çocuğuna karşı da böyle davranma ihtimalinin olduğunu ve bunun sorumlusunun da babasının olduğunu ifade etmiştir. Buradan aile içi şiddete maruz kalmanın ve tanık olmanın çocuklar üzerinde olumsuz etkiler yarattığı görülmektedir.

“Halam sofrayı kaldırıyormuş, nasıl o sofrayı kaldırmış da ben bir kız çocuğu ve evin sahibi olarak sofrayı kaldırmamışım diye vurdu bana. Çok ağladım 2 gün falan. Yüzüme vurduğu için boynumu bir hafta hareket ettirememiştim Yaşım 15 falandı ve bu atamadığım bir şey. Yakın bir arkadaşımı arayıp dertleşmiştim. Tabii o zamanlar utanırdım dövdü demeye ama büyüdükçe farklılaşıyor. Annem zaten çok yardımcı olurdu her zaman. Bir de mesela o zaman MSN vardı. Ben de sınıf arkadaşlarımı eklemiştim. Babam bilgisayarımın başına geçip kontrol ettiğinde orada erkek isimlerini görünce bana şiddet uygulamıştı. Onda bir damla dahi gözyaşı dökemedim çünkü bana öyle bir lanse etmişti ki dünyanın en ahlaksız insanı olarak hissetmiştim kendimi. Halam o ev şartlarına rağmen biriyle uzun süre konuşarak evlendi. Gelenekçi bir aile oldukları için bu durum yanlış karşılandı o dönemde. Babam da nasıl göremedim, görseydim annem üzülmezdi diye suçluluk hissetti sanırım. Benim de onları böyle bir şeye maruz bırakacağımı sandı herhalde yani istemediğim biriyle evlenir, kaçır gibi mi düşündü bilmiyorum.” E4K1

Hem annesi hem de babası tarafından fiziksel şiddete maruz kaldığını belirten İ1K3, babasının annesine uyguladığı şiddeti engellemek istediğinde babası tarafından şiddete maruz kaldığını belirtmiş, annesinin şiddetinin ise ufak çaplı ve basit olduğunu ifade etmiştir. Bu anlatıdan görülmektedir ki anne ve baba arasındaki şiddet davranışı fiziksel ya da psikolojik şiddet olarak çocuklara da yansımaktadır.

“Hem babam hem annem tarafından maruz kaldım ama annemle böyle dövüyüm falan gibisinden değil de bir iki kere ufak vurmuştur yani. Babamla da sadece bir kere hatırlıyorum. O da o boşanma aşamasında anlaşmalı boşanma olsun, uzamasın diye konuşmaya gitmiştik. Orada annemin üstüne yürüyüp vurunca ben de polisi aradım. Polisi aradığımı görünce bana vurdu. Yani bana uyguladığı şiddette çok da bir şey hissetmedim açıkçası ama tabii ki anneme bir şey olacak, onu kaybedeceğim diye çok korkuyordum. Eskiye göre çok daha olumlu düşünüyorum babam hakkında ve onunla daha samimiyim değiştiği için ama yine de böyle bir güvensizlik vs. içimde var.” İ1K3

Küçükken yaptığı yaramazlıklardan dolayı annesinin ve babasının fiziksel şiddetine maruz kaldığını belirten İ1K2 de annesi ve babası arasındaki psikolojik şiddete müdahale ettiğinde kendisinin de psikolojik şiddete maruz kaldığını ifade etmiştir.

“Fiziksel şiddete çok küçükken kalmışımdır. Annemi çok sinirlendirirdim. Annem bana vurunca da gider battaniyemin altında ağlardım. Babamdan da herhalde öyle yaptığım yaramazlıklardan dolayı bir iki tane tokat yemişimdir. Psikolojik olarak ikisinininkine de maruz kalmışımdır ama dolaylı yoldan. Mesela onlar birbiriyle tartışırken arada biz de kaynıyorduk. İnsan bir zaman sonra alışıyor. 5 dakika içinde olup gelişen şey 5 dakika sonra hatırlamadığım bir anı olarak kalıyor. Yani zaten o konuda kendimi aştım ben. Çok yakın arkadaşlarım vardı benim gibi durumu olan ve onlarla konuşuyordum, paylaşıyordum. Destek almayı düşündüm ama almadan kendi kendime hallettim kendi içimde. O yüzden artık beni hiçbir şekilde etkilemiyor diyebilirim ama tabii ki insanda izler bırakıyor ister istemez. Ben artık kendi yoluma, kendi hayatımı düzenlemeye bakıyorum.” İ1K2

Ebeveynlerin disiplin sağlama ve terbiye etme amacıyla çocuklarına şiddet uyguladığını ve ebeveynlerin şiddetinin “anne babalar, döver de sever de” şeklinde normal ve kabul edilebilir karşılandığını gösteren anlatılar da bulunmaktadır. Örneğin; İ4E3, küçükken annesinin sözünü dinlemediği için fiziksel şiddete maruz kaldığını, annesinin sonradan pişman olduğunu, kendisinin ve genel olarak insanların düşüncesinin “annedir, babadır, döver” tarzında olmasından dolayı bu durumun çok üzerinde durmadığını belirtmiştir. E4E1, ergenlikte küfrettiği için

babasının şiddetine maruz kaldığını ve bunun kendisinde olumlu etki bıraktığını belirtirken E4E2 ise babasından gördüğü şiddeti, hatalı olduğu için hak ettiğini belirterek “babamın vurduğu yerde gül biter” şeklinde açıklamıştır.

“Normalde şaşılacak bir şeydir bu belki ama babamın o zamanlar bilinçli veya bilinçsiz şekilde küfrettiğinde ya da insanları kıracak sözler söylediğinde dozu kaçırmayacak miktarda şiddet uygulaması benim üzerimde olumlu etki bıraktı. Ben şu anda çok korktuğumda, ani bir tepki vermem gerektiğinde bile küfretmem. Belki onun etkisi oldu. İyi ki de yapmış yani.” E4E1

“Bir gün babamla tartışmıştık ve o sinirle bana vurmuştu. Sonra gittim ve 2-3 saat hiç gelmedim. Başladı beni aramaya neredesin diye. Gittim, oturduk ve film izledik. Babamdan ilk ve son tokat yediğim zamandı. O da hani sert bir tokat değildi, ufaktan bir vurdu. Ergenlik yani hatırlamıyorum ama ben kesin bir şey yapmışımdır. Dışarı çıktığımda ağlamıştım biraz ama bana bu zamana kadar vurmeyen insan şimdi vurduysa ben bir halt ettim ki vurdu diye düşünmüştüm. O yüzden özellikle benim için aile her şey olduğundan babamın vurduğu yerde gül biter yani.” E4E2

Bu anlatıların aksine İ1E2, yalan söylediği için annesinin tokadına maruz kaldığını, bunun kendisinde olumsuz etkiler bırakmadığını ancak bu yöntemin sorunları çözmede kullanılmasını da doğru bulmadığını ifade etmiştir. Benzer şekilde E1E2 de olumsuz bir davranışı sonucunda annesinin şiddetine maruz kaldığını ve bu şiddetin o davranışı tekrarlamamasında olumlu etkisinin olduğunu ancak şiddeti yanlış bulduğunu, sorunların konuşularak da çözülebileceğini belirtmiştir.

“14 yaşında falandım o zaman ve bir çocuğun aslında yalan söylememesi gerektiğini öğrendim o tokatla. Tabii bu, siz de sorunlarınızı böyle çözün örneği değil. Yalan söylediğim için ayrı o tokadı yediğim için ayrı utanmıştım çünkü yanlış bir şey yaptığının farkına varmıştım fazlasıyla.” İ1E2

“Annemin şiddeti beni daha iyiye çevirmeyi amaçlıyordu. Onun cüzdanından para almıştım habersiz ve şiddete maruz kalmıştım. O günden sonra bir daha asla sormadan annemin cüzdanını karıştırmadım mesela. Tabii bu doğru mu? Yanlış. Konuşularak da anlaşılabilir şeyler bunlar sonuçta.” E1E2

Çocukluğunda kötü sözler söyleme, arkadaşlarla kavga etme gibi durumlarda annesinin fiziksel şiddetine maruz kaldığını belirten İ4E2, böyle durumlarda büyük bir şiddete uğramamasına rağmen çocuk aklıyla ölmek istediğini belirtmiştir. Bazı çocuklar ebeveynleri tarafından uğradıkları şiddeti hak edilen, kabul edilebilir bir davranış olarak görüp bundan çok etkilenmeseler de bu anlatıdan görülmektedir ki

bazı çocuklar uğradıkları şiddet nedeniyle kendilerini suçlayarak psikolojik açıdan ciddi bir şekilde etkilenebilir ve kendilerine zarar verebilirler. Şiddet karşısında çocuğun hissettiklerinde, içinde bulunduğu gelişim döneminin ve kişisel özelliklerinin etkisi olabileceği düşünülmektedir.

“Çocukken mesela böyle bir şey olduğu zaman hemen ölmek isterdim. Ölmeyi bir kaçamak olarak kullanmak isterdim. Aslında çok büyük fiziksel şiddete maruz kalmadım ama çocuk aklıyla öyle düşünüyordum.”

İ4E2

Küçükken abilerinin fiziksel şiddetine maruz kaldığını belirten E4E4 babasının annesine uyguladığı psikolojik şiddet nedeniyle kendisinin de psikolojik şiddete maruz kaldığını ve hayatında bunun yansımalarını gördüğünü ifade etmiştir.

“Abilerimin ufak tefek kavgalardan bir iki fiske vurduğu oluyordu. Onun dışında babamın aile içinde anneme hakaretleri, saygısızlıkları sadece anneme değil bana karşı da bir psikolojik şiddet. Arkadaşımla şakalaşırken bile olmadık yerde ona büyük bir tepki vermem falan olsun psikolojik şiddet yaşadığının ve bunu başkalarına yansıttığının göstergesi. Ailedeki durumun düzelmesi için babamla konuşmalar yapıyorum ama beni dinlemiyor, bağırıp çağırıyor ve susmak zorunda kalıyorum.” **E4E4**

Aile içinde sadece psikolojik şiddete maruz kaldıklarını belirten öğrencilerden İ1K4, E4K3 ve E1E3, akademik başarısızlık nedeniyle psikolojik şiddete uğradıklarını ifade etmişlerdir. Bu anlatılardan görülmektedir ki ebeveynlerin, çocuklarının başarılı olmaları adına onlara yaptıkları baskı çocukların kendilerini kötü hissetmelerine neden olmaktadır.

“Mesela mezuna kaldığımda annemin kapasiten budur gibi bir yaklaşımı oldu ama ben öyle olmadığını bildiğim için ikinci senemde kanıtlamış oldum bunu başarımla. Biraz gururumu kıran bir şeydi. Bana en çok güvenmesini istediğim insanın bana güvenmediğini hissetmek tabii ki üzmüştü beni ama bununla başa çıkabilmek yine benim elimdeydi. Başarımı kanıtladım.” **İ1K4**

“Dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğum vardı benim. Böyle olan bireylerde akademik başarı maalesef tam performansla sunulamaz. Bu nedenle annemin biraz psikolojik baskısı oluyordu neden yapamıyorum diye. Kendimi yarış atıymış ya da bir robotmuş gibi hissediyordum. Annemle bunun beni zorladığını konuştum. Sonra o da gördü dikkat eksikliğimi anlayınca. Tedavi de görüyorum.” **E4K3**

“Küçükken benle kuzenimi çok kıyasarlardı ders konularında. Söylemeseler bile ben hissederdim. O biraz bende etki yarattı. Amacı olmayan bir insan gibi hissediyordum kendimi. Belli bir zamandan

sonra bu durumu hiç sıkıntı haline getirmedim, akışına bıraktım.”

E1E3

Ebeveynlerinin baskıcı tutumları nedeniyle psikolojik şiddete maruz kaldıklarını belirten öğrenciler de vardır. Bu öğrencilerden E1K4, bir davranışta bulunmadan önce “ailem kızar mı” korkusu yaşadığını ifade etmiştir. Bu anlatıdan, öğrencinin kadın olması nedeniyle de bazı konularda ailesinin baskısına, psikolojik şiddetine maruz kaldığı görülmektedir.

“Şunu yaparsam kızarlar mı düşüncesi çok var mesela. Beni korumaya çalışıyorlar kendi açılarından ama ben öyle düşünmüyorum. İşte başıma bir şey gelmesin, insanlar genel olarak kötü, yanlış kararlar almamam için böyle yapıyorlar kendi açılarından. Yanımda normal arkadaş olarak erkek arkadaşlarım olduğunda mesela yanlış anlaşılıyor ve kızıyorlar. Bu tarz durumlarda kendimi biraz sıkıyorum.”

E1K4

İ4K1 ise ebeveynlerine uygun olmayan düşüncelerini dile getirmesi ve onlara karşı çıkması durumunda psikolojik şiddete maruz kaldığını belirtmiştir. Bu şiddetin nedenini ise onların otoritesinin sarsılması olarak ifade etmiştir.

“Her şeyin onların söyledikleri gibi doğru olduğunu düşünüyorlar ya da başkalarının yanında onlardan farklı düşündüğümüz takdirde bu onların otoritesini sarstığı için bağırmalara, sen sus, sen anlamazsın gibi şeylere maruz kalabiliyoruz. Bu da bizi tabii ki psikolojik olarak yıpratıyor, içe kapandırıyor.” İ4K1

Öğrencilerin büyük bir kısmı ailelerinde fiziksel ya da psikolojik şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Maruz kalınan şiddet türüne bakıldığında ise fiziksel şiddete maruz kaldığını belirten öğrencilerin sayısı ile psikolojik şiddete maruz kaldığını belirten öğrencilerin sayısının eşit olduğu görülmektedir.

V.TARTIŞMA

Bu bölümde üniversite öğrencilerinin günümüzde önemli bir toplumsal sorun olan aile içi şiddete yönelik görüşlerinin aile içi ilişkileriyle beraber ele alındığı bu araştırmadan elde edilen bulgular araştırmanın amaçları kapsamında tartışılmış ve ilgili literatür çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Araştırmanın bulgularında öğrencilerin birçoğunun ailesinde engelli, bakıma muhtaç ve/veya psikolojik rahatsızlığı olan bir bireyin olmadığı görülmüştür. Geçmişte ailesinde psikolojik rahatsızlık nedeniyle tedavi gören birey olduğunu belirten öğrencilerin anlatılarından ise bu psikolojik rahatsızlığın temelinde aile içi şiddet olması dikkat çekmiş ve psikolojik tedavi görülmesinin aile içi ilişkilere olumlu yansıdığı görülmüştür. Bunun yanı sıra araştırmadan elde ettiğimiz bulgular şiddetin olduğu ailede sadece şiddet mağdurunun ya da uygulayıcısının tedavi görmesinin yeterli olmadığına, şiddetin ve etkilerinin ortadan kalkması için her iki bireyin de tedavi görmesi gerektiğine işaret etmektedir. Araştırmamızda ailesinde engelli birey olan bir öğrenci ile ailesinde psikolojik rahatsızlığı bulunan birey olan bir öğrenci bu durumun aile ilişkilerini olumsuz etkilemediğini aksine aile bağlarını kuvvetlendirmesi açısından olumlu etkilediğini belirtmiştir. Bu noktada böyle durumlarda ailedeki bireylerin psikolojik dayanıklılıklarının, baş etme kapasitelerinin ve birbirlerine olan ilgilerinin içinde bulundukları durumdan olumsuz etkilenmemeleri adına önemli olduğu görülmektedir.

Araştırmanın bulgularında öğrencilerin çoğu ev içi sorumluluk paylaşımının olduğunu ailesinde yemek yapma, temizlik gibi ev işlerinde annenin daha çok aktif olduğu, babanın ve çocukların ise bu konularda yardımcı konumda oldukları görülmektedir. Hem anne hem babanın çalıştığı ailelerde annenin ev hanımı, babanın çalışan olduğu ailelere kıyasla çoğunlukla daha eşitlikçi bir iş bölümü olduğu dikkat çekmektedir. Bu noktada ailede kadınların meslek sahibi olmasının, cinsiyet eşitliğine dayalı ilişkiler kurulmasında olumlu bir etken olduğunu söyleyebilirsek de ağırlıklı olarak yükün yine kadının üzerinde olduğu görülmektedir. Gürpınar (2013) ise konuyla ilgili olarak istatistiklerden hareketle

kadınların ücretli bir işte çalışmalarının, ev işleri ve bakım sorumluluklarına erkeklerin de katılmasında etkili olmadığını belirtmiştir. Yemek yapma, ev temizliği gibi işleri sadece annesinin yaptığını, evdeki erkeklerin bu işlere katılmadığını belirten öğrenciler bu durumu ebeveynlerinin yetiştikleri kültüre, toplumsal cinsiyet rollerine ve erkek çocuklarını yetiştirme şekline bağlamışlar, evde toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü olmasını doğru bulmadıklarını belirtmişlerdir. Toplumsal cinsiyet rollerinin ve ataerkil yapının aile içi şiddetin nedenlerinden olduğu düşünüldüğünde öğrencilerin bu konudaki tutumlarının ailelerine göre eşitlikçi olması ileride kendi ailelerinde cinsiyet eşitliğine dayalı daha sağlıklı ilişkiler kurabileceklerini düşündürmektedir. Nitekim Paçacıoğlu (2018) üç farklı kuşaktaki evli kadın ve erkeklere yönelik yaptığı araştırmada öğrenim düzeyi yükseldikçe toplumsal cinsiyet rollerine dair daha eşitlikçi tutumların benimsendiğini ve bunun da daha sağlıklı aile işlevlerine sahip olmada olumlu etkisinin olduğunu belirtmiştir. Akgül Gök de (2013) araştırmasında evli kadın ve erkeklerin toplumsal cinsiyet rolleri açısından kök ailelerinden daha iyi durumda olduklarını ortaya koymuştur.

Araştırmanın bulgularında öğrencilerin birçoğu ailelerinde demokratik bir tutum olduğunu belirtirken ailesinde baskıcı bir tutum olduğunu belirten öğrenciler bunu ebeveynlerinin yetiştikleri ailelerdeki toplumsal cinsiyet bakış açısına, toplumdaki tehlikelerin ebeveynlerinde yarattığı endişelere ve ebeveynlerinin eğitim düzeylerine bağlamışlardır. Ailesinde baskıcı bir tutum olduğunu belirten öğrencilerin çoğunun kız olması da dikkat çekmektedir. Burada da kız ve erkek çocuklarını yetiştirmede toplumsal cinsiyet bakış açısının ve ataerkil yapının etkisi kendisini göstermektedir. Bu bulguyu destekler nitelikte Korap (2013) da kız çocukların, erkek çocuklara göre ebeveynlerini daha koruyucu ve otoriter olarak algıladıklarını ortaya koymuştur. Öğrencilerin ebeveynlerinin sergiledikleri baskıcı tutumun nedenlerine yönelik görüşleri literatürdeki diğer araştırmaları destekler niteliktedir. Özyürek (2004) yaptığı araştırmada eğitim düzeyi düşük olan anne ve babaların eğitim düzeyi yüksek olanlara göre çocuklarına karşı daha fazla koruyucu ve katı/sert disiplin tutumu gösterdiklerini ortaya koymuştur. Ebeveynlerin çocukluk döneminde kendi anne ve babalarıyla sağlıklı ilişkiler kuramamaları da çocuklarına karşı olumsuz ebeveynlik tutumları sergilemelerine etki etmektedir. (Yavuzer, 2013: 16). Araştırmada ortak yaşam alanı olan evle ilgili konularda

ailece ortak kararlar alındığını ifade eden öğrenciler çoğunlukta olmakla beraber maddi konularda evdeki erkeklerin sözünün daha çok geçtiğini belirtenler de vardır. Buradan görülmektedir ki ailede erkeklerin ekonomik güç sahibi olması alınacak maddi nitelikteki kararlarda otorite sahibi olmalarına etki etmektedir. Öğrencilerin çoğu ailelerinde açık bir iletişim olduğunu belirtirken ailesinde açık bir iletişim olmadığını belirten öğrencilerse bunu ebeveynlerinin yetişme şekillerine, aile içi problemlere, iş ya da boşanma nedeniyle yaşanan ebeveyn-çocuk ayrılıklarına, ebeveynlerinin iş yoğunluğuna bağlamışlardır. Ailelerin geleneksel yapıda olmasının ve baskıcı bir tutum sergilemesinin de çocukların ebeveynleriyle açık iletişim kurmalarını etkilediği görülmektedir. Özellikle kadın öğrenciler anneleriyle daha açık bir iletişim kurduklarını belirtmişlerdir. Karataş ve diğerlerinin (2016) araştırmasında da ergenlerin, anneleriyle ilişkilerinin iyi olmasında onlarla birçok konuda paylaşımda bulunabilmelerinin, babalarıyla olan ilişkilerinin iyi olmamasında ise babanın daha katı ve soğuk olmasının etkili olduğu görülmüştür.

Araştırmanın bulgularında öğrencilerin birçoğunun ailesinde ufak da olsa tartışmaların ve fikir ayrılıklarının yaşandığı ve bunların çözüme kavuşturulduğu görülmüştür. Yaşanan tartışmaların çözümünde annenin, daha sakinleştirici ve orta yol bulucu bir tavır sergilediği ifade edilmiştir. Genel olarak aile içinde yaşanan tartışma konuları kök aile ilişkileri, iş ve maddi konular, ebeveynlerin baskıcı olmaları, eşler arasındaki eğitim düzeyi ve gelir farklılıkları, ebeveynlerin çocuk yetiştirmedeki fikir ayrılıkları, erkek eş baskısı ve eşlerin özel ilişkilerindeki problemler nedeniyle yaşadıkları güvensizlik olarak ifade edilmiştir. Tezer de (1986) ülkemizde ve yurt dışında yapılan araştırmalardan hareketle evlilikteki tartışma konularını; iletişim sorunları, tatmin olunmayan duygusal ihtiyaçlar, maddi anlaşmazlıklar, kök aile ilişkilerindeki problemler, çocuk yetiştirmeye dair anlaşmazlıklar, ailedeki mevcut rollerin karmaşası, sadakatsizlik, eşlerin şüpheli yaklaşımları ile otoriter tavırları, şiddet davranışı ve boş vakitlerin değerlendirilmesi konusundaki anlaşmazlıklar şeklinde belirtmiştir.

Araştırmanın bulgularında öğrencilerin çoğunun yoğun hayat şartlarına rağmen ailelerinde birbirlerine ilgi gösterip zaman ayırdıkları, ortak aktiviteler yaptıkları görülmüştür. Birbirlerine yeterince ilgi gösterip zaman ayırmadıklarını belirten öğrenciler ise bu durumu ebeveynlerinin kendi ailelerinden sevgi

görmemelerine, yetiştikleri kültüre ve aile ilişkilerine bağlamışlardır. Özellikle bazı öğrenciler anneleriyle birbirlerine ilgi gösterip zaman ayırdıklarını belirtirken babalarıyla böyle bir durumun olmadığını ifade etmişlerdir. Bunda küçükken iş nedeniyle yaşanan baba-çocuk ayrılığının, ailede şiddet davranışı olmasının, babanın daha mesafeli olmasının, yetiştiği kültürün ve iş yoğunluğunun etkisi olduğu görülmektedir. Ailesinden sevgi ve ilgi göremediği için başkalarına karşı sevgi ve ilgi gösteremediğini, babalarıyla yakınlık kurma konusunda tereddüt yaşadıklarını belirten öğrenciler de bulunmaktadır. Friesen ve diğerleri (2013) yaptıkları araştırmada ebeveyn-çocuk arasında kurulan yakın ilişkinin çocukların sağlıklı ilişkiler kurmalarını geliştirdiğini ve hem sosyal çevreleriyle hem de kendi çocuklarıyla kurdukları ilişkilerde daha az sorun yaşadıklarını tespit etmişlerdir.

Araştırmanın bulgularında öğrencilerin birçoğunun, ailelerinde herkesin yaşamlarında karşılaştıkları sorunları açıkça konuştuklarını, çözüm için çaba sarf edildiğini ve ailelerinden yeterli sosyal desteği aldıklarını belirttikleri görülmüştür. Yeterli sosyal destek aldıklarını belirten öğrencilerin çoğu maddi anlamdaki sosyal desteği babalarından aldıklarını belirtmişlerdir. Özellikle kadın öğrencilerin manevi anlamda annelerinden daha çok destek aldıkları görülse de annesinden daha çok manevi destek aldığını belirten erkek öğrenciler de bulunmaktadır. Bu noktada cinsiyet fark etmeksizin çocukların, kendilerine daha yakın hissettikleri ebeveynlerden daha çok sosyal destek aldıkları görülmektedir. Korfal (2016) ise yaptığı araştırmada kızların annelerinden, erkeklerin ise babalarından daha fazla duygusal destek algıladıklarını tespit etmiş ve bunu kızların anneleriyle, erkeklerinse babalarıyla daha çok vakit geçirip daha fazla paylaşımlarının olmasına bağlamıştır. Araştırmamızda ailesinde yaşanan sorunların çözüme kavuşturulamadığını belirten öğrencilerden biri bu nedenle annesinin ve babasının boşandığını, annesinden daha çok sosyal destek aldığını belirtirken diğer öğrencilerin ebeveynlerinden yeterli sosyal desteği almadıkları görülmektedir. Bu öğrencilerin ailelerinde, fiziksel ve psikolojik şiddet davranışının olduğu ve aile içi iletişimde sorunlar olduğu da dikkat çekmektedir. Türküm ve diğerlerinin (2005) üniversite öğrencilerine yönelik yaptıkları araştırmada aile işlevlerini sağlıklı algılayan öğrencilerin karşılaştıkları sorunları kimseyle paylaşmadıkları görülmüştür. Haskan Avcı ve Yıldırım (2014) ailedeki iletişim ve bağlılığın, sosyal desteğin ergenlerde şiddet eğilimini etkilemesi açısından önemli olduğunu

belirtmişler ve yaptıkları araştırmada yüksek şiddet eğilimli ergenlerde aile desteğinin düşük olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırmanın bulgularında genel olarak öğrencilerin, kendi ebeveynlerinin aksine çocuklarına ilgisini ve sevgisini daha çok gösteren, fazla korumacı ve baskıcı olmayan, çocuklarını daha özgür ve eşitlikçi yetiştiren, onlarla arkadaşça ilişkiler kuran bir ebeveyn olmak istedikleri görülmüştür. Özellikle ailesinde şiddet davranışı olan öğrencilerin, şiddet uygulayan babalarını rol model almak istemedikleri görülmektedir. Sarıkaya (2019) çalışmasında, her ne kadar ebeveynlerin kendi ailelerinden gözlemledikleri şeyleri çocuklarına aktarma isteği olsa da gelenekselliğin giderek azaldığını belirtmiştir. Araştırmamızda şiddete maruz kalma ve çocuğunun buna tanık olma riski ile psikolojik rahatsızlığından dolayı çocuğunu olumsuz etkileme ihtimali nedeniyle bu sorun düzelmeden evliliği ve çocuk sahibi olmayı düşünmeyen öğrencilerin de olduğu görülmektedir. Bu durum da günümüzdeki toplumsal sorunların gençlerin evlilik yapma ve ebeveyn olma konusunda kaygılanmalarına neden olduğunu ve sağlıklı çocuklar yetiştirebilme konusunda hassasiyetlerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Araştırmanın bulgularında öğrencilerin büyük bir kısmının şiddetle ilgili bilinçlendirici bir eğitim almadıkları ancak buna karşın aile içi şiddete yönelik farkındalıklarının iyi bir seviyede olduğu görülmüştür. Bunda öğrencilerin ebeveynlerinin eğitim ve sosyoekonomik düzeyinin, içinde bulundukları sosyal çevrelerin, daha sorgulayıcı düşüncelerinin ve aile içi şiddeti deneyimledikleri için buna oldukça karşı olmalarının etkili olduğu düşünülmektedir. Eğitim ve İletişim Fakültesi öğrencilerinin şiddet konusunda eğitim alma durumlarına bakıldığında her iki fakülteden eğitim alan öğrenci sayısının birbirine çok yakın olduğu görülmekle beraber şiddet konusunda eğitim alan kadın ve erkek öğrenci sayısının da birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Her iki fakülteden şiddet konusunda eğitim alan öğrencilerin sayısının birbirine yakın olmasının bu öğrencilerin aile içi şiddete yönelik görüşlerinin genel olarak birbiriyle örtüşmesi üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. 4. sınıflardan ise 1. sınıflara göre eğitim alan daha fazla öğrenci olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun da özellikle İletişim Fakültesi 1. ve 4. sınıf öğrencilerinin görüşlerine dair anlatılarında ufak da olsa farklılık yaratacağı düşünülmektedir. Şiddet konusunda eğitim alan öğrencilerin neredeyse tamamının bu eğitimi okullarında aldıkları görülmektedir. Bu noktada okulların şiddet gibi

önemli toplumsal sorunlarda farkındalık yaratmada önemli bir rolü olduğu açıktır. Öğrencilerin çoğu şiddet konusunda aldıkları eğitimin kendileri için yeterli ancak ülke geneline bakıldığında yetersiz olduğunu ve yaygınlaştırılması gerektiğini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra şiddet konusunda bir eğitim alıp almadıkları sorulduğunda öğrencilerin bazılarının savunma içerikli eğitime değinmeleri dikkat çekmektedir. Bu noktada özellikle kadınların maruz kaldıkları bir şiddet durumundan kurtulabilmek adına savunma içerikli eğitimlere ihtiyaç duydukları görülmektedir. Sözer ve Clevenger (2010) üniversitelerde uygulanan tecavüz ve cinsel tacizi önleme programlarını değerlendirdikleri araştırmada kadınlara yönelik yakın savunma eğitimlerinin onların kendilerine olan güvenlerini arttırdığını belirtmişlerdir.

Araştırmanın bulgularında öğrencilerin büyük bir kısmının aile içi şiddeti fiziksel ve psikolojik şiddet olarak ikiye ayırarak tanımladıkları, sözel şiddeti de psikolojik şiddetle ilişkilendirdikleri görülmekle beraber aile içi ekonomik ve cinsel şiddete değinen öğrencilerin sayısının oldukça az olduğu görülmektedir. Gürsoy ve Kocadaş'ın (2017) üniversite öğrencilerinin aile içi şiddet algısıyla ilgili yaptığı araştırmada da bu araştırmayla benzer şekilde öğrencilerin neredeyse tamamının aile içi şiddeti fiziksel ve psikolojik olarak tanımladıkları, cinsel şiddete daha az değinildiği ve bu araştırmadan farklı olarak ise ekonomik şiddete hiç değinilmediği görülmüştür. Bu araştırmanın bulgularında sayıca az da olsa özellikle sadece erkek öğrencilerin aile içi şiddeti ekonomik boyutuyla da tanımlaması, bu öğrencilerin ailede ekonomik güç ve otorite sahibinin erkek olduğu yönündeki toplumda var olan yaygın görüşü benimsemediklerini göstermekte ve ekonomik şiddet konusundaki farkındalıklarının kadın öğrencilere göre daha yüksek olduğunu düşündürmektedir. Cinsel şiddete değinen sadece bir öğrencinin olması ve onun da kadın olması öğrencilerin cinsel şiddet konusundaki farkındalıklarının düşük olduğunu ve eşler arasındaki cinsel şiddet davranışlarının aile birliği içerisinde mahrem olarak kabul edilebildiğini düşündürmektedir.

Araştırmanın bulgularında öğrencilerin birçoğunun aile içi şiddetin çoğunlukla erkekler tarafından kadınlara ve çocuklara uygulandığı görüşünde oldukları görülmektedir. Aslan ve Demirci'nin (2019) toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve aile içi şiddet etkileşimi üzerine üniversite öğrencilerine yönelik yaptığı araştırmada da öğrenciler aile içi şiddete daha çok kadınların ve çocukların maruz

kaldıklarını belirtmişlerdir. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu (1995) tarafından yapılan araştırmada da şiddet davranışında bulunanların %96'dan fazlasının erkekler, şiddete maruz kalanların %90'ından fazlasının ise kadınlar ve çocuklar olduğu ortaya konmuştur. Yapılan araştırmalar her ne kadar aile içi şiddetin en fazla erkekler tarafından kadınlara ve çocuklara yönelik uygulandığını gösterse de bu araştırmada sayıca az olsa da bazı öğrencilerin erkeklerin de fiziksel ve psikolojik şiddete uğradıkları, ağırlıklı olarak ise psikolojik şiddete maruz kaldıkları görüşünde olmaları dikkat çekmektedir. Amerika Ulusal Eş Şiddeti ve Cinsel Şiddet Araştırması verilerini inceleyen Hoff'un (2012), psikolojik şiddet mağdurlarının %53'ünün erkek, %47'sinin kadın olduğunu belirtmesi öğrencilerin bu görüşünü desteklemektedir.

Araştırmanın bulgularında öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun aile içinde en çok görülen ve bireye en çok zarar veren şiddet türünü psikolojik şiddet olarak tanımladıkları görülmüştür. Psikolojik şiddetin fiziksel şiddet kadar görünür olmadığını ancak hemen hemen her ailede fiziksel şiddet olmasa da psikolojik şiddetin olduğunu belirten öğrenciler psikolojik şiddetin daha yaygın olmasını; uygulanabilirliğinin daha kolay olmasına ve bir caydırıcılığının olmamasına bağlamışlardır. Polat (2016: 19) da psikolojik şiddetin, yaşandığında fiziksel şiddet gibi somut bulgular göstermediğinden en fazla gerçekleşen ancak daha az ortaya çıkması nedeniyle önlem alınması en zor şiddet türü olduğunu belirtmiştir. Hakkında yeterli farkındalığa sahip olunmadığından kişilerin psikolojik şiddete defalarca maruz kaldıklarını belirten öğrenciler psikolojik şiddetin daha zararlı olmasını, açtığı derin yaralarla kişilerin ileriki hayatlarını, akıl ve ruh sağlıklarını olumsuz etkileyerek onları intihara sürüklemesi ya da başkalarına şiddet uygulaması ve sessiz sessiz hayattan koparması şeklinde açıklamışlardır. Sayıca daha az olsa da fiziksel şiddetin daha çok görüldüğünü ve daha zararlı olduğunu, iki şiddetin de birbiriyle bağlantılı olduğunu, eşit derecede görüldüğünü ve zarar verdiğini belirten öğrenciler de bulunmaktadır. Fiziksel şiddetin daha çok görüldüğünü ifade eden öğrenciler bunu medyaya yansıyan haberlere dayanarak belirtmişlerdir. Bu noktada görülmektedir ki medyanın, toplumun aile içi şiddet tanımlamaları ve anlamlandırmaları üzerinde etkisi bulunmaktadır. Öğrenciler fiziksel şiddetin daha zararlı olmasını ise beraberinde psikolojik şiddeti de getirdiğini hem fiziksel hem psikolojik olarak zarar verdiğini, çocuklara dolaylı

olarak psikolojik şiddet şeklinde yansıdığını, fiziksel şiddetle başa çıkmanın daha zor olduğunu belirterek açıklamışlardır. Öğrencilerin psikolojik şiddeti, daha yaygın görülen ve daha çok zarar veren şiddet türü olarak tanımlamaları psikolojik şiddet konusundaki farkındalıklarının yüksek olduğunu göstermektedir. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu tarafından yapılan araştırmada ailelerin %34'ünde fiziksel şiddet, %53'ünde ise psikolojik şiddet olduğu ortaya konulmuştur (Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, 1995). Dönmez ve diğerleri (2012) tarafından İzmir'de yapılan araştırmada ise kadınların eşleri tarafından en çok psikolojik şiddete maruz kaldıkları görülmüştür. Tezel Şahin ve Özyürek'in (2014) üniversite öğrencilerine yönelik yaptığı araştırmada öğrenciler aile içinde en fazla görülen şiddet türünü sözel şiddet olarak tanımlarken en fazla zarar veren şiddet türünü ise bu araştırmadan farklı olarak fiziksel şiddet şeklinde tanımlamışlardır. Psikolojik şiddetin tehlikesi fiziksel şiddete oranla meşrulaştırılmasının daha yüksek olmasında saklıdır ve psikolojik şiddet, fiziksel şiddet gibi görünürde iz bırakmasa da ruhsal sağlık üzerinde fiziksel şiddetten daha kalıcı izler bırakabilir (Şener, 2011: 13; Baygal, 2018: 184). Şiddet türlerinin birbiriyle iç içe geçtiği durumların olduğu da unutulmamalıdır. Örneğin; fiziksel şiddet psikolojik şiddeti de içinde barındırabilirken cinsel şiddet ise hem fiziksel hem de psikolojik şiddeti içinde barındırabilmektedir. Psikolojik şiddet de bazen fiziksel şiddete dönüşebilir (Baygal, 2018: 183-184). Aile içinde bireye en fazla zarar veren şiddet türünün kişilerin yaş ve gelişim özelliklerine, baş etme kapasitelerine, güçlerine ve kaynaklarına göre de değişkenlik gösterebileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın bulgularında öğrencilerin tamamının aile içi şiddetten hem maruz kalma hem de tanık olma açısından en çok çocukların etkilendiği görüşünde oldukları görülmüştür. Aile içi şiddetin çocuklar üzerindeki etkileri konusunda paralel cevaplar veren Eğitim ve İletişim Fakültesi öğrencileri aile içi şiddeti deneyimleyen çocukların şiddet uygulayan bireyler olabileceğini ifade etmişlerdir. Aile içi şiddetin çocuklar üzerindeki diğer etkileri çocukların özgüvensiz, içine kapanık, sağlıklı ilişkiler kuramayan, çevresine karşı güvensiz, sevgisiz bireyler olabilecekleri ve akademik başarısızlık, anksiyete, depresyon gibi sorunlar yaşayabilecekleri şeklinde belirtilmiştir. Babahanoğlu ve Özdemir'in (2016) yaptığı araştırmada da bu araştırmayla benzer şekilde üniversite öğrencilerinin

birçoğu aile içi şiddetten en çok çocukların etkilendiğini, şiddeti öğrenip normalleştirerek hayatlarında uygulayabileceklerini ifade etmişler ve diğer etkileri aidiyet ve güven duygusunun zedelenmesi, akademik başarısızlık, depresyon, psikolojik travma ve davranış bozukluğu şeklinde belirtmişlerdir.

Araştırmanın bulgularında İletişim ve Eğitim Fakültesi öğrencilerinin aile içi şiddetin nedenlerini öncelikli olarak geçmişte şiddete maruz kalma ve ailedeki yetişme şekli olarak ifade ettikleri görülmüştür. Benzer şekilde Tezel Şahin ve Özyürek'in (2014) araştırmasında da üniversite öğrencileri, aile içi şiddetin nedenlerini öncelikli olarak bireylerin şiddet eğilimli olması, kendi ailelerinde şiddeti deneyimlemesi ve bunu örnek alması şeklinde belirtmişlerdir. Başoğlu ve diğerleri de (2017: 124) çocuklukta şiddete maruz kalmanın yetişkinlikte şiddet davranışında bulunmada en önemli risk faktörü olduğunu belirtmiştir. Araştırmanın bulgularında her iki fakülte öğrencilerinin aile içi şiddetin nedenlerinde eğitimsizliğe değindikleri görülmekteyken medyanın etkisine sadece Eğitim Fakültesinden bir öğrencinin değinmesi medyanın aile içi şiddet üzerindeki etkisi konusunda öğrencilerin farkındalıklarının düşük olduğunu göstermektedir. Öğrenilen bir davranış olarak şiddet sadece aileden değil maruz kalınan, etkileşimde bulunulan her ortamdan öğrenilmektedir. Özgür ve diğerlerinin (2011) lise öğrencilerinin şiddet algıları ve eğilim düzeyleri ile bunları etkileyen faktörlerle ilgili yaptıkları araştırmada öğrencilerin %72.8'inin şiddetle ilgili bilgileri yazılı ve görsel basından öğrendikleri görülmüştür. Bu noktada özellikle medya alanında çalışacak olan İletişim Fakültesi öğrencilerinin medyanın aile içi şiddet üzerindeki etkisi konusunda farkındalıklarının yüksek olmasının son derece önemli olduğu düşünülmektedir. Her iki fakülteden aile içi şiddetin nedenlerinde eğitime değinen öğrencilerin, sadece eğitim düzeyinin değil alınan eğitimle kendini geliştirmenin ve farklı bakış açısı kazanmanın önemli olduğunu belirtmeleri eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin de şiddette bulunduğu düşünüldüğünde bu konudaki farkındalıklarının yüksek olduğunu göstermektedir. Genel olarak aile içi şiddetin nedenleriyle ilgili Eğitim Fakültesi 1. ve 4. sınıf öğrencilerinin görüşlerinin birbirleriyle örtüştüğü görülmekteyken İletişim Fakültesi 4. sınıf öğrencileri, 1. sınıf öğrencilerinden farklı olarak ataerkil yapıya ve toplumsal cinsiyete değinmişlerdir. Eğitim Fakültesindeki erkek öğrencilerin aile içi şiddetin nedenlerinden ataerkil yapı ve toplumsal cinsiyet ile ilgili farkındalıklarının

İletişim Fakültesindeki erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Genel olarak bakıldığında ise bu konuda kadın öğrencilerin farkındalıklarının erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Kodan Çetinkaya (2013) da üniversite öğrencilerinin şiddet eğilimlerini ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını incelediği araştırmasında kadın öğrencilerin erkeklere göre daha eşitlikçi bir tutuma sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır. Araştırmamızda aile içi şiddetin nedenlerini oldukça az sayıda da olsa güvensizlik, sadakatsizlik olarak belirten öğrenciler de bulunmaktadır. Bu öğrencilerin erkek olması da dikkat çekmektedir. Öğrenciler bu sebeplerle şiddet uygulanmasını doğru karşılamadıklarını belirtseler de günümüzdeki şiddet olaylarına baktığımızda şiddetin gerekçesinin aldatma, kıskançlık ve sadakatsizlik olarak gösterilmesinin şiddetin meşrulaştırılmasında ve hak edilen bir şey olarak görülmesinde etkili olduğu düşünülmektedir. Sevim ve Ataş'ın (2015) üniversite öğrencilerinin şiddet eğilimleri ve aile içi şiddete bakış açılarıyla ilgili yaptıkları araştırmada öğrencilerin bazılarının namusuna laf getiren kadınların şiddeti hak ettikleri ve şiddete kadınların neden oldukları görüşünde oldukları görülmüştür. Bu araştırmadan farklı olarak bizim araştırmamızda öğrenciler bu durumu sadece kadın üzerinden değil her iki cinsiyet üzerinden açıklamışlar ve bu sebeple şiddet uygulanmasını doğru karşılamadıklarını belirtmişlerdir. Bu öğrencilerin aile içi şiddetin nedenleri olarak sadakatsizlik, güvensizlik gibi davranışları göstermesinde toplumumuzda bu sebeple şiddet uygulanmasının yaygın olmasının etkili olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın bulgularında İletişim ve Eğitim Fakültesi 1. ve 4. sınıf öğrencilerinin aile içi şiddetin önlenmesine yönelik görüşlerinin birbirleriyle örtüştüğü ve öğrencilerin aile içi şiddetin önlenmesi için öncelikli olarak cinsiyet eşitliğine dayalı, şiddet farkındalıklı bilinçlendirici eğitimler verilmesi gerektiğini belirttikleri görülmüştür. Aile içi şiddetin önlenmesine yönelik yapılması gerekenlerle ilgili diğer görüşler ise sırayla psikolojik ve aile danışmanlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması, medyadaki içeriklerin düzenlenmesi, evlilik öncesi psikolojik testler yapılması ve yasal düzenlemeler olarak belirtilmiştir. Erten'in (2021) üniversite öğrencilerine yönelik yaptığı araştırmada da aile içi şiddetin önlenmesi için öğrencilerin çoğunun bireylere eğitim verilerek bilinçlendirilmeleri gerektiği görüşünde oldukları, diğer görüşlerin ise psikolojik

tedavi ve yasal düzenlemelerin gerekliliği olduğu görülmüştür. Araştırmanın bulgularında aile içi şiddetin önlenmesinde medyanın rolüne dikkat çeken İletişim Fakültesi öğrencilerinin sayısının az ve Eğitim Fakültesi öğrencilerinin sayısı ile eşit olduğu görülmüştür. Bu noktada özellikle şiddetin ortaya çıkmasında ve önlenmesinde önemli bir rolü olan medya sektöründe çalışacakları düşünülen İletişim Fakültesi öğrencilerinin aile içi şiddetle mücadeledeki rollerinin önemi konusunda farkındalıklarının daha az olduğu görülmektedir. Balcı Akpınar ve diğerlerinin (2020) yaptığı araştırmada medya araçlarından olan kamu spotlarının şiddetin önlenmesinde ve bu konuda farkındalık oluşturulmasında önemli yeri olduğu ortaya konmuştur. Medyada aile içi şiddetle ilgili farkındalık kazandırıcı içeriklerin üretilmesinin ve şiddet konusunda duyarlı bir dil kullanılmasının şiddetin önlenmesinde etkili olduğu ve bu nedenle medya sektöründe çalışacak kişilerin bu konuda sorumluluk bilinciyle savunuculuk çalışmaları yapmalarının önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın bulgularında öğrencilerin birçoğunun çocukluk döneminde ailelerinde fiziksel ya da psikolojik şiddete maruz kaldıkları, maruz kalınan şiddet türüne bakıldığında ise fiziksel şiddete maruz kalan öğrencilerin sayısı ile psikolojik şiddete maruz kalan öğrencilerin sayısının eşit olduğu görülmüştür. Babahanoğlu ve Özdemir'in (2016) yaptığı araştırmada da bu araştırmayla benzer şekilde araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin çoğunun çocuklukta aile içi fiziksel ve psikolojik şiddete uğradıkları tespit edilmiştir. Özbesler ve İçağasıoğlu Çoban (2013: 140-141) toplumumuzda ebeveynlerin, şiddeti çocuğu terbiye etmede aracı olarak kullanmasının oldukça yaygın olduğunu ve bu anlayışıyla yetiştirilen çocukların da dayacağı normal bir şey olarak algılayabileceklerini belirtmişlerdir. Nitekim bu araştırmada da yanlış bir davranış sonucunda fiziksel şiddete maruz kalan çocukların şiddeti hak ettiklerini, şiddetin yanlış tekrarlama malı konusunda olumlu etki bıraktığını ve toplumdaki “anneler, babalar döver de sever de” anlayışı nedeniyle maruz kaldıkları şiddeti çok da önemsemediklerini belirttikleri görülmüştür. Bu öğrencilerin içinde her ne olursa olsun sorunların şiddetle değil konuşularak da çözülebileceğini belirtenler de vardır. Araştırmanın bulgularında annesi ve babası arasında fiziksel şiddet davranışı olan öğrencilerin dolaylı olarak psikolojik şiddete uğradıkları ve ebeveynleri arasındaki şiddete müdahale etmek istediklerinde doğrudan fiziksel ya

da psikolojik şiddete maruz kaldıkları görülmüştür. Türkiye’de, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) tarafından 2009 yılında yapılan “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet” araştırmasında da şiddete tanık olan çocukların, şiddeti engellemeye ve şiddete maruz kalan anneyi korumaya çalıştıklarında sözel, psikolojik ve fiziksel şiddete maruz kaldıkları belirtilmiştir. Battaloğlu İnanç ve diğerlerinin (2013) ilkokul öğrencilerine yönelik yaptıkları araştırmada da ebeveynleri arasında şiddet davranışı olan çocukların aile içi şiddete maruz kalma oranlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın bulgularında ailelerinde fiziksel ya da psikolojik şiddete tanık olan öğrencilerin, tanık olmayanlardan daha az olduğu görülse de azımsanmayacak derecede olduğu ve psikolojik şiddete fiziksel şiddetten daha çok tanık olunduğu görülmektedir. Hem şiddete tanık olan hem de maruz kalan öğrenciler bunun kendilerindeki yansımalarını içe kapanık, çevreye karşı güvensiz olmaları ve insanlarla iletişimlerinde bazen sıkıntılar yaşamaları şeklinde ifade etmişlerdir. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM) tarafından 2009 yılında yapılan araştırmada da şiddetin olduğu ailelerde yetişen çocukların içine kapanık, korkuları olan, iletişim problemleri yaşayan, akademik olarak başarısız ve şiddet eğilimli bireyler oldukları görülmüştür. Bayındır (2010) ise yaptığı araştırmada aile içi şiddete tanık olan çocuklarda insanlardan kaçma ve güvensizlik duygularının geliştiğini belirtmiştir. Öğrencilerin şiddete karşı olmaları ve şiddet konusundaki farkındalıklarının iyi bir düzeyde olduğu düşünüldüğünde tanık oldukları şiddetin gelecekte ailelerinde şiddet uygulamaları gibi bir etkisinin olma ihtimalinin az olduğu düşünülse de şiddetin onlarda yarattığı diğer olumsuz etkilerin aile içi şiddetin ortaya çıkmasında birer risk faktörü olduğu düşünülmektedir. Vahip (2002), nesilden nesile iletilenin her zaman basit şekilde şiddetin kendisi değil bu durumu çevreleyen, kişinin tutum ve davranışlarını etkileyebilen ve saldırganlık kaynağı olabilen içselleştirilen öfke, korku, çökkünlük duyguları olduğunu belirtmiştir. Araştırmanın bulgularında ailesinde fiziksel şiddete tanık olan öğrencilerin çoğunun babaannesi nedeniyle babasının, annesine şiddet uyguladığını belirtmesi de dikkat çekmektedir. Öğrenciler bu şiddetin babaanneleriyle aynı evde ya da yakın oturdukları dönemde gerçekleştiklerini ifade etmişlerdir. Vahip ve Doğanavşargil (2006), yaptıkları araştırmada kaynana ile beraber yaşamının eş şiddetine maruz kalma riskini arttırdığı sonucuna

ulaşmışlardır. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu (1998) ise gelin-kaynana anlaşmazlıklarının eşler arasında çatışmalara neden olduğunu bildirmiştir. Araştırmamızın bulgularında ailesinde şiddet davranışı olan çocukların bu durumu, şiddet uygulayan ebeveynin, geçmişte kendi ailesinde veya sosyal çevresinde şiddete maruz kalmasına bağladıkları görülmüştür. Bu durum literatür ile uyusmaktadır. Demirbaş (2001), yapılan araştırmalarda eşlerine şiddet uygulayan erkeklerin %75'inin şiddet uygulayan ailelerden geldiğinin ve şiddet uygulayan ebeveynlerin ise %85'inin çocukluklarında kötü muamelelere maruz kaldıklarının tespit edildiğini belirtmiştir. Aile içi şiddete maruz kalan çocukların birçoğu gelecekte şiddet davranışında bulunan eşlere ya da ebeveynlere dönüşmeseler de şiddette bulunan yetişkinlerin büyük bir kısmında çocukluk çağında aile şiddete maruz kalma öyküsü olduğu görülmüştür. (Kaufman ve Zigler, 1987'den aktaran Ünal, 2005: 87).

Öğrencilerin çoğu hayatlarının bir döneminde fiziksel ya da psikolojik şiddette bulunduklarını ifade etmiştir. Fiziksel şiddette bulunan öğrencilerin büyük bir kısmı kardeşlerine karşı bu davranışta bulunduklarını belirtirken diğer öğrenciler ilkokulda ve lisede kendilerine yönelen psikolojik ve fiziksel şiddet karşısında şiddette bulunduklarını belirtmişlerdir. Ailesinde şiddete tanık olan ve maruz kalan öğrencilerin şiddete kesinlikle karşı oldukları, asla şiddet uygulayan ebeveynleri gibi biri olmak istemedikleri ancak bazılarının deneyimledikleri şiddetin etkisiyle çevreleriyle olan iletişimlerinin olumsuz etkilendiği, fiziksel olmasa da bazen psikolojik şiddette bulundukları görülmüştür. Genç ve diğerleri de (2017) yaptıkları araştırmada şiddetin olduğu ailede yetişen çocukların çevresindeki bireylere sözel ve psikolojik şiddet uygulamaya daha eğilimli olduklarını tespit etmişlerdir. Araştırmamızda öğrencilerin olumsuz aile ilişkilerini eleştirmeleri, şiddet uygulayan ebeveynlerini rol model almak istemediklerini belirtmeleri ve aile içi şiddet konusundaki farkındalıklarının yüksek olması ileride kendi kuracakları ailede daha sağlıklı ilişkiler geliştirebileceklerini ve yetiştikleri ailedeki gibi şiddet davranışında bulunma olasılıklarının çok daha az olacağını düşündürmektedir. Her ne kadar sosyal öğrenme kuramı çocukların ebeveynlerini rol model aldıklarını ve şiddetin öğrenilen bir davranış olduğunu belirtse de bunun çocukların gelecekte ailelerinde şiddet uygulamaları üzerinde tek başına bir etken olduğunu söylemek pek de doğru olmayacaktır. Nitekim araştırmamızda gençlerin

eğitim düzeylerinin yüksek olmasının, yaşamlarını büyük şehirlerde geçirmelerinin, farklı sosyokültürel ortamların içinde bulunarak farklı bakış açıları kazanmalarının ve kendilerinden önceki kuşaklara oranla daha sorgulayıcı olup eleştirel düşünmelerinin şiddete karşı olmaları ve aile içi şiddet konusundaki farkındalıklarının yüksek olmasında etkili olduğu görülmüştür. Delibaş ve diğerlerinin (2020) yaptıkları araştırmada da gençlerin şiddetin her türüne karşı oldukları, geleneksellikten uzak ve daha çağdaş bir görüşe sahip oldukları görülmüştür. Türk ve Çimen (2015) ise yaptıkları araştırmada yaşa göre şiddet algısında ortaya çıkan farklılığı yaşlı kuşağın şiddeti kabullenmiş olmasına karşın gençliğin şiddeti benimsememesine bağlamıştır.

Araştırmanın bulgularında öğrencilerin birçoğunun Covid-19 pandemisinde artan aile içi şiddetin nedenlerini öncelikli olarak kişilerin evde birbirlerine hiç olmadıkları kadar çok maruz kalmaları ve birbirlerinin yeni yönlerini görmeleri, sosyal hayatın azalması ile evde sürekli aynı kişilerle olmaktan sıkılma ve tahammülsüzlük olarak belirttikleri görülmüştür. Bunun yanı sıra sağlıklı aile ilişkilerinin olmamasının, işsizliğin, ekonomik sorunların ve kadınların pandemiye artan iş yükünün yarattığı stresin aile içi şiddete neden olabileceğini belirtenler de bulunmaktadır. Aile içi şiddetin pandemiye artmasını bir nedene bağlayamadığını ve pandeminin kendi aile ilişkilerini olumlu etkilediğini belirten öğrenciler de vardır. Öğrencilerin görüşleri Covid-19 döneminde artan aile içi şiddetle ilgili literatürdeki çalışmaları destekler niteliktedir. Marques ve diğerleri (2020) pandemiye karantina sürecinde aile bireylerinin evde sürekli beraber olmalarının, sosyal ağların azalmasının, ekonomik zorlanmaların, pandeminin yarattığı korku ve stresin aile içi şiddette artışa neden olduğunu ve kadının artan ev içi iş yükünün saldırganla mücadele etme gücünü azaltabileceğini, kadını şiddete açık hale getirebileceğini belirtmişlerdir. Güngör ve Aşkın'ın (2021) yaptıkları araştırmada bireylerin, yaşadıkları psikolojik sıkıntılardan dolayı aile içi ilişkilerinde “sebepsiz yere” tartışmalar yaşadıkları, sokağa çıkma yasaklarının olduğu dönemde sürekli bir arada olmanın ve davranışların gözetim altında tutulmasının aile içi tartışmaya/şiddete neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dilber (2020) ise yaptığı araştırmada 18-30 yaş grubu katılımcıların; pandemi sürecinin aile iletişimi açısından olumlu kazanımlarının olduğu, aile içi iletişimi geliştirerek evde ortak etkinlikler yapmayı arttırdığı görüşünde olduklarını ortaya koymuştur.

VI. SONUÇ VE ÖNERİLER

İstanbul Aydın Üniversitesi Eğitim ve İletişim Fakültesi 1. ve 4. sınıfta öğrenim gören 30 öğrenci ile yapılan bu araştırmada öğrencilerin aile içi şiddete yönelik görüşleri aile içi ilişkileri bağlamında ele alınmış ve ailesinde şiddet davranışı olan, aile içi ilişkilerini çeşitli açılardan sağlıklı olarak nitelendiren öğrenciler ile sağlıklı nitelendiren öğrencilerin aile içi şiddete yönelik görüşleri konusunda anlatılarında bir farklılık olmadığı, öğrencilerinin çoğunun aile içi şiddet konusundaki farkındalıklarının iyi bir düzeyde olduğu görülmüştür.

Bu araştırmanın sonucundan görülmektedir ki her ne kadar sosyal öğrenme kuramı şiddetin öğrenilen bir davranış olduğunu belirtse de şiddeti deneyimlemenin gelecekte şiddet uygulama üzerinde tek başına bir etken olduğunu söylemek pek de doğru olmayacaktır. Bunda öğrencilerin eğitim düzeylerinin, içinde bulundukları sosyokültürel ortamların, sosyal çevrelerinin, eleştirel, sorgulayıcı ve gelişime açık olmalarının, yaşamlarını geçirdikleri bölgenin, aile içi şiddeti deneyimledikleri için buna kesinlikle karşı olmalarının etkisi olduğu düşünülmektedir. Bunun yanı sıra öğrencilerin her ne kadar daha sağlıklı aile yapıları olabileceği düşünülse de kendi ailelerindeki sağlıklı ilişkilerin ve şiddet davranışlarının onlar üzerinde yarattığı olumsuz etkilerin sağlıklı ilişkiler kurmada, şiddet uygulama ya da şiddete uğramada bir risk faktörü olabileceği de düşünülmektedir.

Araştırmanın sonucunda öğrencilerin çoğunun şiddetle ilgili bilinçlendirici bir eğitim almadıkları ancak buna karşın genel olarak aile içi şiddete yönelik farkındalıklarının iyi bir seviyede olduğu görülmüştür. Eğitim ve İletişim Fakültesi öğrencilerinin şiddet konusunda eğitim alma durumlarına bakıldığında her iki fakülteden eğitim alan öğrenci sayısının birbirine çok yakın olduğu görülmekle beraber şiddet konusunda eğitim alan kadın ve erkek öğrenci sayısının da birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. 4. sınıf öğrencilerinden ise 1. sınıf öğrencilerine göre eğitim alan daha fazla öğrenci olduğu görülmüş ve bu durumun da özellikle İletişim Fakültesi 1. ve 4. sınıf öğrencilerinin görüşlerine dair anlatılarında küçük

de olsa bazı farklılıklar olmasında etkili olduğu düşünülmektedir. Bunun yanı sıra özellikle kadın öğrencilerin, maruz kaldıkları bir şiddet durumundan kurtulabilmek adına savunma içerikli eğitimlere ihtiyaç duydukları görülmüştür.

Araştırmanın sonucunda öğrencilerin aile içi şiddet tanımlamalarında ağırlıklı olarak fiziksel ve psikolojik şiddete değindikleri, psikolojik şiddet konusundaki farkındalıklarının yüksek olduğu, ekonomik şiddette ise erkek öğrencilerin farkındalıklarının daha iyi düzeyde olduğu, genel olarak cinsel şiddet konusundaki farkındalığın ise düşük olduğu görülmüştür. Aile içi şiddetin çoğunlukla erkekler tarafından kadınlara ve çocuklara yönelik uygulandığını belirten öğrenciler aile içi şiddetten en çok çocukların etkilendiklerini belirtmişler ve aile içi şiddetin nedenlerini ilk üç sırada geçmişte şiddete maruz kalma ve ailedeki yetişme şekli, eğitimsizlik, ataerkil yapı ve toplumsal cinsiyet bakış açısı olarak belirttikleri görülmüştür. Öğrencilerin aile içi şiddetin önlenmesine yönelik yapılması gerekenlerle ilgili görüşleri ise sırayla cinsiyet eşitliğine dayalı, şiddet farkındalıklı bilinçlendirici eğitimler verilmesi, psikolojik ve aile danışmanlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması, medyadaki içeriklerin düzenlenmesi, evlilik öncesi psikolojik testler yapılması ve yasal düzenlemeler şeklindedir.

Genel olarak bakıldığında Eğitim ve İletişim Fakültesi öğrencilerinin aile içi şiddet konusundaki görüşlerinin ve 1. sınıf ile 4. sınıf öğrencilerin aile içi şiddet konusundaki görüşlerinin birbirleriyle örtüştüğü görülse de özellikle şiddetin nedenleri ve önlenmesine yönelik yapılması gerekenlerle ilgili görüşlerine dair anlatılarında bazı farklılıkların olduğu görülmektedir. Araştırmanın bulgularında her iki fakülte öğrencilerinin aile içi şiddetin nedenlerinde eğitimsizliğe değinmeleri bu konudaki farkındalıklarının yüksek olduğunu göstermekteyken medyaya sadece Eğitim Fakültesinden bir öğrencinin değinmesi medyanın aile içi şiddet üzerindeki etkisi konusunda her iki fakülte öğrencilerinin farkındalıklarının düşük olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde aile içi şiddetin önlenmesinde medyanın rolüne dikkat çeken İletişim Fakültesi öğrencilerinin sayısının az ve Eğitim Fakültesi öğrencilerinin sayısı ile eşit olması da özellikle şiddetin ortaya çıkmasında ve önlenmesinde önemli bir rolü olan medya sektöründe çalışacak İletişim Fakültesi öğrencilerinin aile içi şiddetle mücadeledeki rollerinin önemi konusunda farkındalıklarının daha az olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra aile içi şiddetin nedenleriyle ilgili olarak İletişim Fakültesi 4. sınıf öğrencilerinin,

1. sınıf öğrencilerinden farklı olarak ataerkil yapıya ve toplumsal cinsiyete değindikleri görülmüştür. Her iki fakülteye bakıldığında ise Eğitim Fakültesindeki erkek öğrencilerin aile içi şiddetin nedenlerinden ataerkil yapı ve toplumsal cinsiyet ile ilgili farkındalıklarının İletişim Fakültesindeki erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu, genel olarak bakıldığında ise bu konuda kadın öğrencilerin farkındalıklarının erkeklerden daha yüksek olduğu görülmüştür.

Araştırmanın sonucunda öğrencilerin birçoğunun Covid-19 pandemisinde artan aile içi şiddetin nedenlerini kişilerin evde birbirlerine hiç olmadıkları kadar çok maruz kalmaları ve birbirlerinin yeni yönlerini görmeleri, sosyal hayatın azalması ile evde sürekli aynı kişilerle olmaktan sıkılma ve tahammülsüzlük olarak belirttikleri görülmüştür. Diğer nedenler ise sağlıklı aile ilişkilerinin olmaması, işsizlik, ekonomik sorunlar ve kadınların pandemiye artan iş yükünün yarattığı stres olarak ifade edilmiştir. Pandeminin kendi aile ilişkilerini olumlu etkilediğini belirten öğrencilerin de bulunduğu görülmektedir.

Araştırmada ortaya konan bu sonuçlar doğrultusunda araştırmacı tarafından sunulan öneriler şunlardır:

1. Üniversitelerde aile içi şiddeti doğuran etmenlerden biri olan toplumsal cinsiyet konusunda öğrencilere farkındalık kazandırıcı seminerler ve konferanslar düzenlenmeli, ders içerikleri bu konuyu kapsayacak şekilde düzenlenmelidir.

2. Özellikle aile içi şiddetin ortaya çıkmasında ve önlenmesinde önemli bir rolü olan medya sektöründe çalışacak İletişim Fakültesi öğrencilerinin, bu konuda üzerlerine düşen rollerin bilincinde olmaları adına, aldıkları üniversite eğitiminin düzenlenerek gelecekte medya sektöründe şiddete ve toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı profesyoneller olarak yer almaları sağlanmalıdır.

3. Üniversitelerde kadın öğrencilere, karşılaştıkları bir şiddet tehlikesinden kendilerini koruyabilmeleri için savunma sporları anlamında eğitimler verilmeli ve kadın danışma merkezleri açılmalıdır.

4. Bu araştırmada üniversite eğitiminin ve içinde bulunan sosyokültürel ortamların bireylerin bakış açıları, farkındalıkları ve eleştirel düşünebilmeleri üzerindeki önemi görülmüştür. Bu nedenle çocukların çeşitli engeller ve dezavantajlı durumlar nedeniyle (maddi imkansızlıklar, kültürel baskılar, erken ve zorla evlendirilme vb.) eğitim hakkından yararlanamamalarının önüne geçilmeli,

özellikle de kız çocuklarının okutulmasını teşvik edici politikalar ve düzenlemeler yapılmalıdır. Kız çocuklarının okutulması, haklarının bilincinde olmaları ve ekonomik özgürlüklerine kavuşmaları açısından son derece önemlidir ancak aynı şekilde erkek çocuklarının da okutulması onların bakış açıları ve tutumları üzerinde olumlu etki yaratacak, şiddet sorununun azalmasında etkili olacaktır.

5. İlkokul, ortaokul ve liselerde okul sosyal hizmeti uygulaması hayata geçirilerek okullarda sosyal hizmet uzmanları istihdam edilmelidir. Böylece aile içi şiddet, ihmal ve istismar gibi olaylar daha çabuk tespit edilecek, var olan sorunlar aileyle ve çeşitli kurumlarla iletişime geçilerek uygulanacak etkili müdahalelerle çözüme kavuşturulacaktır. Bunun yanı sıra akran zorbalığı, madde bağımlılığı, ayrımcılık gibi sorunlar çocukların ilerideki hayatlarında şiddet uygulamasında bir risk faktörü oluşturabileceğinden okul sosyal hizmeti ile bunların önüne geçilmesi sağlanacaktır.

6. Psikolojik ve aile danışmanlık hizmetleri yaygınlaştırılmalı ve özellikle medyada bu hizmetlerin duyurulması için çalışmalar yapılmalı, bireylerin psikolojik destek alma konusundaki ön yargılarının yıkılması sağlanmalıdır.

7. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının, belediyelerin ve sivil toplum kuruluşlarının aile içi şiddet sorununda koruyucu-önleyici çalışmaları yaygınlaştırması ve etkililiğini arttırması gerekmektedir. Aile içi ilişkiler, ebeveynlik gibi konularda uzmanlar tarafından düzenli olarak eğitimler düzenlenmeli ve bireylerin bunlara katılımını sağlamak için bilinç yükseltici çalışmalar yapılmalı, bu hizmetler her yerde duyurulmalıdır. Unutulmamalıdır ki bu eğitimleri düzenlemek hedef kesime ulaşamadıkça ne yazık ki sorunun çözümünde etkili olamamaktadır.

8. Evlenecek bireylere yapılacak sağlık testlerinin yanında psikolojik testler de yapılmalı, evlenmeden önce ve evlendikten sonra bir süre aile danışmanlık hizmetlerinden yararlanmaları sağlanmalıdır. Bu noktada Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığının iş birliği içerisinde hareket etmesi ve hizmetin etkili sunulabilmesi için yeterli sayıda sosyal hizmet uzmanı ve psikolog istihdamı sağlanması gerekmektedir.

9. Covid-19 pandemisi gibi toplumdaki bireyleri psikososyal ve maddi açıdan etkileyen ve yarattığı etkilerin şiddetin ortaya çıkmasında bir risk faktörü oluşturduğu durumlara yönelik kriz yönetimi yapılarak sosyal destek kaynakları güçlendirilmeli, psikososyal destek hizmetleri kolay erişilebilir hale getirilmeli ve özellikle riskli durumda olduğu düşünülen ailelerin takibi yapılmalıdır.

10. Bu araştırma bir vakıf üniversitesinde yapılmıştır ve 2021-2022 eğitim-öğretim yılında İletişim ve Eğitim Fakültesi 1. ve 4. sınıfta öğrenim gören toplam 30 öğrencinin görüşleri ile sınırlıdır. Bu nedenle aile içi şiddetin önlenmesi adına yakın gelecekte aile kurabilme ihtimali olan bireylerin aile içi şiddete yönelik görüşlerinin inceleneceği araştırmalar, risklerin belirlenmesi ve gerekli önlemlerin alınmasında son derece önemli olacaktır. Farklı üniversitelerde bu konuda nitel ve nicel yöntemlerin bir arada kullanılacağı araştırmalar yapılabilir. Bunun yanı sıra bu araştırma, yapılacak nicel araştırmalara temel düzeyde bir veri sağlayabilir ve anket soruları oluşturulmasında kullanılabilir.

VII. KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- BAŞBAKANLIK AİLE ARAŞTIRMA KURUMU. (1998). **Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şiddet**, Ankara, Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- BAŞTÜRK, S. ve TAŞTEPE, M. (2013). “Evren ve örneklem”, **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, Ed. S. Baştürk, Ankara, Vize Yayıncılık, ss.129- 159.
- BAYGAL, A. (2018). “Şiddetin Aile İç Görünümleri”, **Değişen Toplumda Değişen Aile**, Ed. N. Adak, Ankara, Siyasal Kitabevi, ss.177-198.
- BOZKURT ŞENER, E. (2011). **Kadına Yönelik Aile İç Şiddeti Önlemede 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Değerlendirme**, Ankara, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- COULSHED, V. VE ORME, J. (1998). **Social Work Practice: An Introduction**, London, Macmillan International Higher Education.
- CRESWELL, J. W. (2013). **Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni**, Çev. Ed. M. Bütün ve S.B. Demir, Ankara, Siyasal Kitabevi.
- DEMİRBAŞ, T. (2001). **Kriminoloji**, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- DOMINELLİ, L. (2002). **Feminist Social Work Theory and Practice**, London, Palgrave.
- DUYAN, V. (2016). **Sosyal Hizmet Temelleri Yaklaşımları Müdahale Yöntemleri**, Ankara, Sosyal Çalışma Yayınları, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi Yayın No: 027.

- KADININ STATÜSÜ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ. (2009). **Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet**, Ankara, Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Yayınları.
- MAVİLİ AKTAŞ, A. (2013). “Aile Danışmanlığı ve Hizmet Yaklaşımı”, **Sosyal Politika ve Kamu Yönetimi Bileşenleriyle Sosyal Hizmet Temelleri ve Uygulama Alanları**, Yay. Haz. H. Acar, N. Negiz ve E. Akman, Ankara, Maya Akademi, ss.181-194.
- OKTİK, N. ve DEĞER, F. (2018). “Türkiye’de Aile Yapısı ve Sorunlarına Kısa Bir Bakış”, **Aileyi Anlamak -Disiplinler Arası Yaklaşım**, Ed. N. Oktik ve H. Ünal Reşitoğlu, Ankara, Nobel Akademi, ss.53-72.
- ÖZBESLER, C. ve İÇAĞASIOĞLU ÇOBAN, A. (2013). “İhmal ve İstismar Mağduru Çocuklarla Sosyal Hizmet”, **Sosyal Politika ve Kamu Yönetimi Bileşenleriyle Sosyal Hizmet Temelleri ve Uygulama Alanları**, Yay. Haz. H. Acar, N. Negiz ve E. Akman, Ankara, Maya Akademi, ss.139-154.
- ÖZTÜRK, A.B. (2013). “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Neredeyiz? Feminist Sosyal Çalışma Bağlamında Bir Değerlendirme”, **Sosyal Politika ve Kamu Yönetimi Bileşenleriyle Sosyal Hizmet Temelleri ve Uygulama Alanları**, Yay. Haz. H. Acar, N. Negiz ve E. Akman, Ankara, Maya Akademi, ss.195-208.
- T.C BAŞBAKANLIK AİLE ARAŞTIRMA KURUMU. (1995). **Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları**, Ankara, T.C Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Yayın No: 86.
- TEKİN, Ü. (2011). **Şiddet**, Ankara, Orient Yayınları.
- TEZCAN, S., YAVUZ, S., ve TUNÇKANAT, H. (2010). **Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet ve Sağlık Sonuçları**, Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması, Bölüm, 5, Ankara, TC Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, ss.71-82.
- YAVUZER, H. (2013). **Çocuk ve Ergen Eğitiminde Anne Baba Tutumları**, İstanbul, Timaş Yayınları, 4. Baskı.

YAZICIOĞLU, Y. ve ERDOĞAN, S. (2004). **Spss Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, Ankara, Detay Yayıncılık.

YILDIRIM, A. (1998). **Sıradan şiddet: Kadına ve çocuğa yönelik şiddetin toplumsal kaynakları**, İstanbul, Boyut Kitapları.

YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H. (2013). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 9. Baskı.

TEZLER

AKGÜK GÖK, F. (2013). “Evli Kadın Ve Erkeklerin Toplumsal Cinsiyet Rollerleriyle İlgili Algılarının Aile İşlevlerine Yansıması”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

COŞKUN, Y. (2007). “Ortaöğretim Öğrencilerinin Öğrenilmiş Güçlülükleri ve Aile İçi İlişkileri”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

DOĞAN, M. (2006). “Genel Lise Öğrencilerinin Aile İşlevlerinin ve Denetim Odaklarının İncelenmesi”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

KARAKOYUN, K. (2011). “İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Atılganlık Düzeyleri ile Aile İşlevleri Arasındaki İlişkinin Sosyo-Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi.

KORAP, N. (2013). “Algılanan Anne Baba Tutumlarının Ergenlerin İletişim Becerilerine Etkisi”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

KORFAL, A. (2016). “Algılanan Ekonomik Güçlük Ve Eşler Arasındaki Çatışma İle Problem Davranışlar Arasındaki Bağlantıda, Ebeveyn-Ergen İlişkilerinin Aracı Rolü”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

OFLAZOĞLU GÖNCÜ, F. (2013). “4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Algıladıkları Aile İlişkileri ile Öz-Yeterlilikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”,

(Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

ÖZYÜREK, A., (2004). “Kırsal Bölge ve Şehir Merkezinde Yaşayan 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Anne-Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumlarının İncelenmesi”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

PAÇACIOĞLU, B. (2018). “Üç Farklı Kuşaktaki Evli Kadın ve Erkeklerin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları ile Aile İşlevleri Arasındaki İlişki”, (Yayımlanmamış doktora tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

SARIKAYA, M. (2019). “Çocuk Yetiştirme Değerlerine İlişkin Ebeveyn ve Ergen Görüşleri”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

SERFİCELİ, S. E. (2015). “Aile İşlevleri ve Okul İkliminin Riskli Çevrelerde Yaşayan Ortaokul Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerini Yordamadaki Rolü”, (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

TEZER, E. (1986). “Evli Eşler Arasındaki Çatışma Davranışları: Algılama ve Doyum”, (Yayımlanmamış doktora tezi), Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

MAKALELER

ADAK, N. (2013). “Madalyonun Öteki Yüzü: Erkeğe Yönelik Şiddet”, **Sosyoloji Araştırmaları Dergisi**, cilt 16, sayı 2, ss.1-28.

AKÇİNAR, B. (2017). “Aile Sistemlerinde Şiddetin Döngüsü”, **İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi**, cilt 6, sayı 4, ss.40-64.

AKKAŞ, İ. ve UYANIK, Z. (2016). “Kadına Yönelik Şiddet”, **Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi**, cilt 6, sayı 1, ss.32-42.

ALACAHAN, O. (2010). “Aile Birliğini Oluşturan Faktörler ve İşlevleri”, **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, cilt 11, sayı 1, ss.289-298.

- ASLAN, M. VE DEMİRCİ, Ç. (2019). “Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Aile İçi Şiddet Etkileşimi: Üniversite Öğrencileri Üzerine Nitel Bir Araştırma”, **Business and Management Studies: An International Journal**, cilt 7, sayı 5, ss.3027-3046.
- AVCI, Ö. ve YILDIRIM, İ. (2014). “Ergenlerde Şiddet Eğilimi, Yalnızlık ve Sosyal Destek”, **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, cilt 29, sayı 1, ss.157-168.
- AYATA, R. ve ÇAMUR, G. (2020). “Sosyal Hizmet Perspektifinden Covid-19 Pandemi Süreci ve Sosyal Sorunlara Yönelik Kriz Değerlendirmesi”, **Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi**, cilt 1, sayı 1, ss.21-38.
- BABAHANOĞLU, R. ve ÖZDEMİR, S.G. (2016). “Aile İçi Şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkisi Konusunda Sosyal Hizmet ve Hukuk Fakültesi Öğrencilerinin Görüşlerinin İncelenmesi”, **Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, cilt 9, sayı 2, ss.1067-1088.
- BALCI AKPINAR, R., KÜÇÜKOĞLU, S., ATİK, A., KÜÇÜK DURUR, E. ve KANT, E. (2020). “Üniversite Öğrencilerinin Şiddet Türlerine Yönelik Farkındalıklarını Artırmada “Şiddete Dur De” Kamu Spotlarının Etkisi”, **Atatürk Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi**, cilt 2, sayı 1, ss.19-26.
- BALCI GÜLPINAR, D. ve KANDEMİRCİ D. (2013). “Evimin Kadını, Çocuklarımla Anası: Emekçi Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Türkiye Sinemasındaki Sunumu”, **Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 1, sayı 1, ss.28-44.
- BAŞOĞUL, C., LÖK, N. ve ÖNCEL, S. (2017). “Çocukların Aile İçi Şiddetten Korunmasında Ailelere Yönelik Girişimler”, **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**, cilt 9, sayı 2, ss.123-135.
- BATTALOĞLU İNANÇ, B., ÇİFÇİ, S. ve DEĞER, V. (2013). “Mardin İli İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Fiziksel Şiddete Maruziyetleri ve Yaklaşımları”, **Türk Pediatri Arşivi Dergisi**, ss.221-234.

- BAYER, A. (2013). “Değişen Toplumsal Yapıda Aile”, **Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, cilt 4, sayı 8, ss.101-129.
- BAYER, A. (2018). “Ailede Yaşanan Anlaşmazlıklar ve Çözüm Önerileri”, **ANTAKİİYAT/Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, cilt 1, sayı 2, ss.215-234.
- BAYINDIR, N. (2010). “Aile İçinde Yaşanan Şiddete Karşı Çocuğun Gösterdiği Tepkiler”, **Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, sayı 2, ss.1-9.
- BAYRAKTAR, T. (2018). “İstanbul Sözleşmesi ve 2017 Türkiye Gölge Raporuna İlişkin Bir Değerlendirme”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, cilt 26, sayı 3, ss.87- 111.
- BİLİCAN GÖKKAYA, V. ve AYAN, S. (2017). “Sosyal Öğrenme Kuramı ve Aile İçi Şiddet”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, cilt 10, sayı 48, ss.389-394.
- BUZ, S. (2009). “Feminist Sosyal Hizmet Uygulaması”, **Toplum ve Sosyal Hizmet**, cilt 20, sayı 1, ss.53-65.
- ÇAKIR, H. (2020). “Kadına Yönelik Şiddetin Kavramsal İncelemesi: Yozgat Örneği”, **İmgelem**, cilt 4, sayı 6, ss.41-62.
- ÇALIŞKAN, H ve ÇEVİK, E.İ. (2018). “Kadına Yönelik Şiddetin Belirleyicileri: Türkiye Örneği”, **Balkan Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 7, sayı 14, ss.218-233.
- ÇETİNKAYA DUMAN, Z., ÖZDAĞ, Ş. ve ÖZCAN A. (2003). “Aile İçi Şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkisi Konusunda Hemşire Öğrencilerin Görüşleri”, **Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi**, cilt 6, sayı 2, ss.50-56.
- DANIK, Ş. (2000). “Aile İçinde Kadına Yönelen Şiddet”, **Toplum ve Sosyal Hizmet**, sayı 1, ss.77-87.
- DELİBAŞ, L., POLAT, F., BİLİR, İ., EKREN, A. ve ÇELİKLİ, S. (2020). “Eğitilmiş Gençlerin Benlik Saygısı ile Kadına Yönelik Şiddete Karşı Tutumları Arasındaki İlişki”, **Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi**

Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi, cilt 10, sayı 2, ss.222-230.

DEMİRCİOĞLU, H., TEZEL ŞAHİN, F. ve GÜNİNDİ, Y. (2011). “Anne Babaların Görüşlerine Göre Aile İşlevleri”, **Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi**, cilt 13, sayı 1, ss.92-106.

DEMİRTAŞ ZORBAZ, S. ve KORKUT OWEN, F. (2013). “Çocuklar İçin Aile İlişkileri Ölçeği’nin Geliştirilmesi”, **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, cilt 4, sayı 39, ss.58-67.

DİLBER, F. (2020). “Koronavirüs (Covid-19) Salgını ve Aile İletişimi”, **International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal**, cilt 6, sayı 33, ss.1203-1218.

DOĞRUCAN, A. ve YILDIRIM, Z. (2020). “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Üzerine Bir İnceleme”, **Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 2, sayı 2, ss.122-138.

DÖNMEZ, G., ŞİMŞEK, H. ve GÜNAY, T. (2012). “Evli erkeklerde eşlerine yönelik şiddet ve ilişkili etmenler”, **Turkish Journal of Public Health**, cilt 10, sayı 3, ss.151-159.

ER, K. (2013). “Kadına Şiddeti Besleyen Kültür ve Çözüm Noktasında Sosyal Hizmetler”, **Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 1, sayı 1, ss.150-170.

ERKAL, S. (2008). “Aile İçi Şiddet ve Yaşlılar”, **Hacettepe Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi**, ss.1-11.

FRİESEN, M. D., WOODWARD, L. J., HORWOOD, L. J. ve FERGUSON, D. M. (2013). “Quality of Parent–Child Relations in Adolescence and Later Adult Parenting Outcomes”, **Social Development**, cilt 22, sayı 3, ss.539-554.

GENÇ, Y., TAYLAN, H. H., ADIGÜZEL, Y. ve KUTLU, İ. (2017). “Aile İçi Şiddetin Ergenlerin Şiddet Eğilimlerine Etkisi: Antalya Liseleri Örneği”, **Sakarya University Journal of Education**, cilt 7, sayı 2, ss.409-422.

- GENÇ, Y., TAYLAN, H.H., ADIGÜZEL, Y. ve KUTLU, İ. (2017). “Aile İçi Şiddetin Ergenlerin Şiddet Eğilimlerine Etkisi: Antalya Liseleri Örneği”, **Sakarya University Journal of Education**, cilt 7, sayı 2, ss.409-422.
- GENÇOĞLU, C., KUMCAĞIZ, H. ve ERSANLI, K. (2014). “Ergenlerin Şiddet Eğilimine Etki Eden Ailevi Faktörler”, **Electronic Turkish Studies**, cilt 9, sayı 2, ss.639-652.
- GOLDİNG, J. M. (1999). “Intimate partner violence as a risk factor for mental disorders: A meta-analysis”, **Journal of Family Violence**, cilt 14, sayı 2, ss.99-132.
- GOMEZ, M.A. (2011). “Testing the cycle of violence hypothesis: child abuse and adolescent dating violence as predictors of intimate partner violence in young adulthood”, **Youth and Society**, cilt 43, sayı 1, ss.171-192.
- GÜLEÇ, H., TOPALOĞLU, M., ÜNSAL, D. ve ALTINTAŞ, M. (2012). “Bir Kısır Döngü Olarak Şiddet”, **Psikiyatriye Güncel Yaklaşımlar**, cilt 4, sayı 1, ss.112-137.
- GÜNGÖR, V. ve AŞKIN, D. (2021). “Afet ve Aile İçi İlişkiler: Covid-19 Pandemisinin Aile İçi Tartışma ve Şiddet Üzerindeki Etkileri”, **Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 10, sayı 1, ss.46-55.
- GÜNİNDİ, Y. ve YAŞA GİREN, S. (2011). “Aile Kavramının Değişim Süreci ve Okul Öncesi Dönemde Ailenin Önemi”, **Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi**, sayı 31, ss.349-361.
- GÜRPINAR, D. (2013). “Eşlerin Evlilik Birliğinin Giderlerine Katılma Borcu”, **Yaşar Üniversitesi E-Dergisi**, cilt 8, özel sayı, ss.1293-1340.
- GÜRSOY, M. ve KOCADAŞ, B. (2017). “Sosyoloji Öğrencilerinin Aile İçi Şiddet Algısı”, **Diyalektolog-Ulusal Hakemli Sosyal Araştırmalar Dergisi**, cilt 8, sayı 15, ss.51-64.
- HEISE, L. L. (1998). “Violence Against Women: An Integrated Ecological Framework”, **Violence Against Women**, cilt 4, sayı 3, ss.262-290.

- HOFF, B. (2012). "US National Survey: more men than women victims of intimate partner violence", **Journal of Aggression, Conflict and Peace Research**, cilt 4, sayı 3 ss.155-163.
- IŞIK, E ve ÇETİN, Z. (2015). "Kardeş İstismarı: Tanımı, Nedenleri ve Kardeş İlişkisi ile Kardeş İstismarının Ayrılan Yönleri", **Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi**, cilt 2, sayı 3, ss.28-40.
- IŞIKHAN, V. ve ŞENVER YILDIRIM, Ş. (2006). "Ergenlerin Aile İçi Şiddete Maruz Kalma Durumları ve Aile İlişkilerinin Değerlendirilmesi", **Toplum ve Sosyal Hizmet**, cilt 17, sayı 2, ss.73-90.
- İBİLOĞLU, A.O. (2012). "Aile İçi Şiddet", **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**, cilt 4, sayı 2, ss.204-222.
- İÇLİ, T.G. (1994). "Aile İçi Şiddet: Ankara-İstanbul ve İzmir Örneği", **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, cilt 11, sayı 1-2, ss.7-20.
- KALYENCİOĞLU, D. ve KUTLU, Y. (2010). "Ergenlerin Aile İşlevi Algılarına Göre Uyum Düzeyleri", **İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi**, cilt 18, sayı 2, ss.56-62.
- KARACA, S., ÜNSAL BARLAS, G., ONAN, N. ve ÖZ, Y. C., (2013). "16-20 Yaş Grubu Ergenlerde Aile İşlevleri ve Kişilerarası İlişki Tarzının İncelenmesi: Bir Üniversite Örnekleme", **Balıkesir Sağlık Bilimleri Dergisi**, cilt 2, sayı 3, ss.139-146.
- KARATAŞ, S., MERCAN, Ç. ve DÜZEN, A. (2016). "Ergenlerin Ebeveyn İlişkilerine Yönelik Algıları: Nitel Bir İnceleme", **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, cilt 19, sayı 36, ss.237-258.
- KARATAŞ, Z. (2015). "Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri", **Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi**, cilt 1, sayı 1, ss.62- 80.
- KIR, İ. (2011). "Topumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri", **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 10, sayı 36, ss.381-404.

- KIZMAZ, Z. ve ALTUĞ, S. (2019). “Aile Sorunlarının Ortaya Çıkmasında Ebeveyn Müdahalelerinin Etkisi”, **Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 8, sayı 2, ss.538-557.
- KİTİŞ, Y. ve ŞANLIOĞLU BİLGİCİ, S. (2007). “Bir Aile İçi Şiddet Olgusu; Sır Tutma İlkesi ile Şiddeti İhbar Etme Yükümlülüğü Arasındaki Etik İkilem”, **Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi**, cilt 11, sayı 11, ss.7- 11.
- KODAN ÇETİNKAYA, S. (2013). “Üniversite Öğrencilerinin Şiddet Eğilimlerinin ve Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi”. **Nesne**, cilt 1, sayı 2, ss.21-43.
- KÖSE TOSUNÖZ, İ., ÖZTUNÇ, G., ESKİMEZ, Z. ve YEŞİL DEMİRCİ, P. (2019). “Hemşirelik öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin belirlenmesi”, **Çukurova Medical Journal**, cilt 44, sayı 2, ss.471-478.
- KUZU, Ş. L. (2013). “Toplumsal Cinsiyet Rejimi Bağlamında Aile”, **Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 1, sayı 1, ss.16-27.
- LÖK, N., BAŞOĞUL, C. ve ÖNCEL, S. (2016). “Aile İçi Şiddetin Çocuk Üzerindeki Etkileri ve Psikososyal Desteğin Önemi”, **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**, cilt 8, sayı 2, ss.155-161.
- MARQUES, E. S., MORAES, C. L. DE HASSELMANN, M. H., DESLANDES, S. F. ve REICHENHEIM, M. E. (2020). “A violência contra mulheres, crianças e adolescentes em tempos de pandemia pela COVID-19: Panorama, motivações e formas de enfrentamento”, **Cadernos de Saúde Pública**, cilt 36, sayı 4, ss.1-6.
- MİLLER, I.W., RYAN C.E., KEİTNER G.I., BİSHOP D.S. VE EPSTEİN, N.B. (2000). “The McMaster Approach to Families: Theory, Assessment, Treatment and Research”, **Journal of Family Therapy**, cilt 22, sayı 2, ss.168-189.
- ÖZATEŞ, Ö.S. (2009). “Bir Sosyal Hizmet Müdahalesi Olarak Aile İçi Şiddet Mağduru Kadın Sorununda Feminist Etik Yaklaşım”, **Toplum ve Sosyal Hizmet**, cilt 20, sayı 2, ss.99-107.

- ÖZGENTÜRK, İ., KARĞIN, V. ve BALTACI, H. (2012). “Aile İçi Şiddet ve Şiddetin Nesilden Nesile İletilmesi”, **Polis Bilimleri Dergisi**, cilt 14, sayı 4, ss.55-77.
- ÖZGÜR, G., YÖRÜKOĞLU, G. ve BAYSAN ARABACI, L. (2011). “Lise Öğrencilerinin Şiddet Algıları, Şiddet Eğilim Düzeyleri ve Etkileyen Faktörler”, **Psikiyatri Hemşireliği Dergisi**, cilt 2, sayı 2, ss.53-60.
- ÖZMEN, D. ve ÇETİNKAYA, A. (2012). “Engelli Çocuğa Sahip Ailelerin Yaşadığı Sorunlar”, **Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi**, cilt 28, sayı 3, ss.35-49.
- ÖZÜBEK, T. (2013). “Aile İçi Şiddet ve Medya: Televizyonda Şiddetin Görünürlüğü ve Yeniden Üretilmesi”, **Niğantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 1, sayı 1, ss.99-108.
- PAK, M. (2020). “Engelli Kardeşi Olan Çocukların Anneleri ile İlişkileri Üzerine Bir Alan Çalışması”, **Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi**, cilt 27, sayı 1, ss.33-39.
- POLAT, O. (2016). “Şiddet”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, cilt 22, sayı 1, ss.15-34.
- ROEBURCK, T. M., MATTSON, S. N. ve RİLEY, E. P. (1999). “Behavioral and psychological profiles of alcohol-exposed children.” **Alcoholism: Clinical and Experimental Research**, cilt 23, sayı 6, ss.1070-1076
- SEVİM, Y. ve ATAŞ, S. (2015). “Üniversite Gençlerinde Şiddet Eğilimliliği ve Öğrencilerin Aile İçi Şiddete Bakış Açıları”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 25, sayı 1, ss. 285-302.
- SÖZER, M. A. ve CLEVENGER, S. (2010). “Üniversite Kampüslerinde Uygulanan Tecavüz ve Cinsel Tacizi Önleme Eğitim Programlarının Etkililiği,” **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 11, sayı 1, ss.89-121.
- STOUTHAMER-LOEBER, M., WEİ, E.H., HOMİSH, D.L. ve LOEBER, R. (2002). “Which family and demographic factors are related to both maltreatment and persistent serious juvenile

delinquency?”, *Children's Services: Social Policy, Research, and Practice*, cilt 5, sayı 4, ss.261–272.

TEZEL ŞAHİN, F. ve ÖZYÜREK, A. (2014). “Üniversite Öğrencilerinin Aile İçi Şiddete Yönelik Görüşleri”, **Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi**, sayı 40, ss.1-18.

TOROS, F. (2002). “Zihinsel ve/veya Bedensel Engelli Çocukların Annelerinin Anksiyete, Depresyon, Evlilik Uyumunun ve Çocuğu Algılama Şeklinin Değerlendirilmesi”, **Türkiye Klinikleri Psikiyatri Dergisi**, cilt 3, sayı 2, ss.45-52.

TÜRK, H. ve ÇİMEN, H. (2015). “Aile İçi Şiddet Algısının Bireysel Özelliklere Göre Karşılaştırılması: Çıldır İlçesi Örneği”, **Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, cilt 1, sayı 1, ss.1- 10.

TÜRKÜM, A. S., KIZILTAŞ, A., BIYIK, N. ve YEMENİCİ, B. (2005). “Üniversite Öğrencilerinin Aile İşlevleri Algılarının İncelenmesi”, **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi**, cilt 5, sayı 1, ss.229-262.

TÜRNÜKLÜ, A. (2000). “Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme”, **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi**, cilt 24, sayı 24, ss.543-559.

ÜNAL, G. (2005). “Aile İçi Şiddet”, **Aile ve Toplum**, cilt 2, sayı 9, ss.85-92.

VAHİP, I. (2002). “Evdeki Şiddet Ve Gelişimsel Boyutu: Farklı Bir Açıdan Bakış”, **Türk Psikiyatri Dergisi**, cilt 13, sayı 4, ss.312-319.

VAHİP, I. ve DOĞANAVŞARGİL, Ö. (2006). “Aile İçi Fiziksel Şiddet ve Kadın Hastalarımız”, **Türk Psikiyatri Dergisi**, cilt 17, sayı 2, ss.107-114.

YAMAN EFE, Ş. ve AYAZ, S. (2010). “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet ve Kadınların Aile İçi Şiddete Bakışı”, **Anadolu Psikiyatri Dergisi**, cilt 11, sayı 1, ss.23-29.

YAŞAR EKİCİ, F. (2014). “Türk Aile Yapısının Değişim ve Dönüşümü ve Bu Değişim ve Dönüşüme Etki Eden Unsurların Değerlendirilmesi”, **The Journal of Academic Social Science Studies**, sayı 30, ss.209-224.

- YETİM, D. ve ŞAHİN, E. M. (2008). “Aile Hekimliğinde Kadına Yönelik Şiddete Yaklaşım”, **Aile Hekimliği Dergisi**, cilt 2, sayı 2, ss.48-53.
- YILDIRIM, A. (1999). “Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi”, **Eğitim ve Bilim**, cilt 23, sayı 112, ss.7-17.
- YILDIRIM, F., ÖZTAŞ, A. ve HABLEMİTOĞLU, Ş. (2013). “Bir Sağlık Sorunu Olarak Aile İçi Şiddetin Önlenmesinde Ekolojik Yaklaşım”, **Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 1, sayı 1, ss.77-87.
- YILDIRIM, İ. ve KIZMAZ, Z. (2019). “Aile İçi Şiddet İle Öğrencilerin Akademik Başarı Durumları Arasındaki İlişki Ortaöğretim Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma”, **Mukaddime**, cilt 10, sayı 2, ss.662-687.
- YILMAZ, E. ve AYDIN DOĞAN, R. (2021). “COVID-19 Pandemisi Nedeniyle Yaşanılan Toplumsal İzolasyonun Aile İçi ve Kadına Yönelik Şiddet Üzerine Etkisi”, **Unika Sağlık Bilimleri Dergisi**, cilt 1, sayı 1, ss. 39-48.
- YÖNDER ERTEM, M. (2020). “Toplum Ruh Sağlığı Merkezinden Hizmet Alan Hastaların Aile İşlevlerinin Değerlendirilmesi”, **Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi**, cilt 5, sayı 3, ss. 161-171.
- YÜKSEL OKTAY, E. (2015). “Türkiye’nin ve Dünyanın Ortak Sorunu: Kadına Şiddet”, **Akademik Araştırmalar Dergisi**, sayı 64, ss.57-118.
- YÜKSEL, A. (2009). “İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Empatik Becerileriyle Aile İşlevleri ve Benlik Kavramları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, cilt 25, sayı 25, ss.153-165.
- ZARA PAGE, A. ve İNCE, M. (2008). “Aile İçi Şiddet Konusunda Bir Derleme”, **Türk Psikoloji Yazıları**, cilt 11, sayı 22, ss.81-94.

EKLER

Ek-1: Etik Kurul Onayı

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : 88083623-020
Konu : Etik Onayı Hk.

Sayın Aleyna ÖZYAZICI

Tez çalışmanızda kullanmak üzere yapmayı talep ettiğiniz anketiniz İstanbul Aydın Üniversitesi Etik Komisyonu'nun 01.10.2020 tarihli ve 2020/08 sayılı kararıyla uygun bulunmuştur.

Bilgilerinize rica ederim.

e-imzalıdır
Dr.Öğr.Üyesi Alper FİDAN
Müdür Yardımcısı

Ek-2: Bilgilendirilmiş Onam Formu

“Üniversite Öğrencilerinin Aile İçi İlişkileri Bağlamında Aile İçi Şiddete Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi” Araştırması Bilgilendirilmiş Onam Formu

A. Giriş Bölümü

İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyal Hizmet Bölümü Yüksek Lisans öğrencisi Aleya ÖZYAZICI'nın tez çalışması kapsamında yürüttüğü “Üniversite Öğrencilerinin Aile İçi İlişkileri Bağlamında Aile İçi Şiddete Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi” başlıklı araştırmaya katılmak üzere davet edilmiş bulunuyorsunuz. Bu araştırmaya katılmayı kabul etmeden önce araştırmanın hangi amaçla yapıldığını anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirmeler ışığında özgürce vermeniz gerekmektedir. Aşağıdaki bilgileri lütfen dikkatlice okuyunuz, sorularınız olduğu takdirde sorunuz ve açık yanıtlar isteyiniz.

B. Bilgilendirme Bölümü

1. Araştırmanın Amacı: Bu araştırmanın amacı üniversite öğrencilerinin aile içi ilişkileri bağlamında aile içi şiddete yönelik görüşlerinin değerlendirilmesidir. Bununla beraber araştırma kapsamında Eğitim ve İletişim Fakültesi öğrencileriyle görüşmeler yapılmasıyla, şiddetin ortaya çıkmasında ve önlenmesinde önemli bir rolü olan eğitim ve medya alanlarında yer alacak üniversite öğrencilerinin aile içi şiddet farkındalıklarının değerlendirilmesi de amaçlanmaktadır. Araştırmanın bir diğer amacı ise üniversiteye yeni başlayan ve üniversite eğitimini tamamlamak üzere olan öğrencilerin aile içi şiddete yönelik görüşlerinde alınan üniversite eğitiminin bir farklılık yaratıp yaratmadığının ortaya konmasıdır.

2. Görüşme Süresi : Araştırma kapsamında gerçekleştirilecek görüşme yaklaşık 1 saat sürecektir.

3. Görüşmenin Yürütüleceği Yer: Araştırma kapsamında gerçekleştirilecek görüşmeler araştırmacı ile katılımcının belirlediği ortak bir yerde gerçekleştirilecektir.

C. Güvence Bölümü

Araştırmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayalıdır ve araştırmada kimlik bilgileriniz kullanılmayacaktır. Araştırmaya katılmayı kabul ettiğinizde elde edilen veriler gizli kalacak, sadece eğitim ve bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. Araştırmadan istediğiniz zaman çekilebilirsiniz. Araştırmadan çekilmeniz durumunda herhangi bir olumsuzlukla karşılaşmayacaksınız. Araştırmadan çekildiğinizde sizinle ilgili veriler kullanılmayacaktır ancak veriler bir kez anonimleştirildikten sonra araştırmadan çekilmeniz mümkün olmayacaktır. Araştırma sürecinde konu ile ilgili her türlü soru ve görüşleriniz için

4. "Yukarıda yer alan ve araştırmaya başlamadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum. Aklıma takılan tüm soruları araştırmacıya sordum. Yazılı ve sözlü olarak araştırmacı tarafından bana yapılan tüm açıklamaları anlamış bulunmaktayım. Araştırmaya katılmam konusunda herhangi bir baskı ve zorlamayla karşılaşmadım. Araştırmacı tarafından kimlik bilgilerimin araştırmada kullanılmayacağı, elde edilen verilerin gizli kalacağı sadece eğitim ve bilimsel amaçlarla kullanılacağı ve araştırmadan çekilmem durumunda herhangi bir olumsuzlukla karşılaşmayacağım konusunda bilgilendirildim. Araştırmayla ilgili aklıma takılan herhangi bir durum olduğunda araştırmacı Aleyna ÖZYAZICI'ya hangi iletişim adresinden ulaşacağımı biliyorum. Bu koşullar altında bana ait bilgilerin eğitim ve bilimsel amaçlarla araştırmada kullanılması konusunda araştırmacıya yetki veriyor ve araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul ediyorum." *

☐ Evet

☐ Hayır

Bugünün tarihi *

Tarih

gg.aa.yyyy

Adınız, Soyadınız? *

Yanıtınız

İletişim bilginiz (telefon veya mail) *

Yanıtınız

Gönder

Ek-3: Görüşme Soruları

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN AİLE İÇİ İLİŞKİLERİ BAĞLAMINDA AİLE İÇİ ŞİDDETE YÖNELİK GÖRÜŞLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ GÖRÜŞME SORULARI

Katılımcıyı tanıtıcı ve katılımcının aile içi ilişkilerine yönelik sorular

1. Kendinizi kısaca tanıtır mısınız? (Cinsiyet, yaş, fakülte, sınıf, aile yapınız, anne-baba eğitim düzeyi ve mesleği, yaşamınızın büyük bir çoğunluğunu geçirdiğiniz bölge, memleketiniz?).
2. Aile içi ilişkilerinizi nasıl değerlendirirsiniz?
 - a) Ailenizde aile bireyleri arasında paylaşım var mıdır (ev içi iş bölümü anlamında)?
 - b) Ailenizde demokrasi mi yoksa baskıcı bir tutum mu hakim? Baskıcı tutumsa ne gibi davranışlar söz konusu ve bunu sergileyen çoğunlukla kim?
 - c) Ailenizde sürekli fikir ayrılıkları ve tartışmalar yaşanır mı, yaşanıyorsa hangi konularda ve kimler arasında yaşanmaktadır?
 - d) Yaşadığınız tartışmaların çözümü için ailede çaba gösteren var mı ve ne gibi çözüm yollarına başvurulmaktadır?
 - e) Ailenizdeki bireyler birbirleriyle kolaylıkla, açık bir şekilde iletişim kurabiliyor mu?
 - f) Ailenizdeki karar alma süreçlerini nasıl değerlendirirsiniz (ortak kararlar mı alınır yoksa belirli kişilerin dediği mi olur)?
 - g) Aile bireyleri olarak birbirinize yeterince ilgi gösterdiğinizizi, zaman ayırdığınızı düşünüyor musunuz?
 - h) Ailenizdeki bireylerin yaşamında karşılaştığı sorunlar açıkça konuşulur ve çözüm bulmak için çaba gösterilir mi?
 - i) Ailenizle ortak aktiviteler yapmakta zorlanır mısınız?

3. Ailenizde engelli, bakıma muhtaç ve/veya psikolojik sorunu olan birey var mı? a)

Varsa bu durumun aile içi ilişkilerinizi ne yönde etkilediğini düşünüyorsunuz?

(Ailedeki bireylerin duygu durumu, ailede paylaşım, iletişim vb. yönlerden)

4. Yaşamınızda karşılaştığınız sorunlarda ailenizden yeterince sosyal destek alabiliyor musunuz?

a) Bu desteği daha çok hangi aile bireyinden görüyorsunuz?

5. İleride ebeveyn olduğunuzda anneniz/babanız gibi bir ebeveyn olmayı ister misiniz?

Aile içi şiddete yönelik görüşlere ve şiddet deneyimlerine ilişkin sorular

1. Şiddet konusunda herhangi bir eğitim aldınız mı?

a) Aldıysanız okul içinde mi okul dışında mı aldınız ve yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?

b) Almadıysanız bu konuda eğitim almayı ister misiniz?

2. Sizce aile içi şiddet nedir?

3. Aile içi şiddetin nedenleri nelerdir?

4. Aile içi şiddetin çoğunlukla kim tarafından kime uygulandığını düşünüyorsunuz?

5. Aile içinde hangi şiddet türünün daha çok görüldüğünü düşünüyorsunuz?

6. Aile içinde bireye en fazla zarar veren şiddet türünün hangisi olduğunu düşünüyorsunuz, neden?

7. Sizce aile içi şiddetten en çok hangi aile bireyleri etkilenmekte ve aile içi şiddetin bu kişiler üzerinde yarattığı etkiler nelerdir?

8. Yaşamınızın herhangi bir döneminde şiddet davranışında bulundunuz mu?

a) Eğer bulunduysanız kime karşıydı?

b) Şiddet davranışında bulunmanızın nedeni neydi?

c) Şiddet davranışını uyguladığınız anda ve sonrasında hissettiğiniz duygular nelerdi?

9. Yaşamınızın herhangi bir döneminde aile içi şiddete tanık oldunuz mu?
- a) Tanık olunan şiddetin türü neydi ve kim tarafından kime uygulandı?
- b) Bu şiddete hangi ortamda (kendi ailemde, başkasının ailesinde, sokakta vb.) tanık oldunuz ve müdahale ettiniz mi?
10. Yaşamınızın herhangi bir döneminde aile içi şiddete maruz kaldınız mı?
- a) Hangi aile bireyinin şiddetine maruz kaldınız?
- b) Kendinizi nasıl hissettiniz?
- c) Sizce şiddetin nedeni neydi?
- d) Bu durumun üstesinden gelmek için bir şey yaptınız mı?
11. Covid-19 salgınındaki sosyal izolasyonda birçok ülkede aile içi şiddetin arttığı görülmüştür. Bunun nedeni sizce nedir?
12. Aile içi şiddetin önlenmesi için neler yapılması gerektiğini düşünüyorsunuz?

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Aleyna ÖZYAZICI

ÖĞRENİM DURUMU:

Lisans: : İstanbul Aydın Üniversitesi
: Sosyal Hizmet
: 2015-2019 (Bölüm Üçüncüsü, Yüksek Onur Öğrencisi)

Lisans: : İstanbul Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi
: Çocuk Gelişimi
: 2020-Devam

Yüksek Lisans: : İstanbul Aydın Üniversitesi
: Sosyal Hizmet
: 2019-2021

DENEYİM:

TÜBİTAK SOBAG120K533 Numaralı “Covid-19 Pandemi Döneminde İstanbul'da Sosyal Hizmet Sunan Kurumların Faaliyetlerinin Değerlendirmesi ve İkinci Dalga Kriz Süreci için Stratejik Sosyal Hizmet Yönetimi Dâhilinde Proaktif İş Planı Geliştirilmesi” Projesi, Yüksek Lisans Bursiyeri, Haziran-Aralık 2020

YAYINLAR, SUNUMLAR VE PATENTLER:

KURUHALİL, İ., ÖZYAZICI, A. VE HOSSEINNEZHAD, F. (2021). “Türkiye’de Covid-19 Pandemisi Döneminde Sosyal Hizmet”, **Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi**, cilt 5, sayı 1, ss.1-13

ÖZYAZICI, A. (2020). “Sosyal Hizmet Etiği Bağlamında “Çocuk Yasası” Kitabının Değerlendirilmesi”, **Sosyal Hizmet Dergisi**, 2020/2 Temmuz-Aralık, ss.140-142